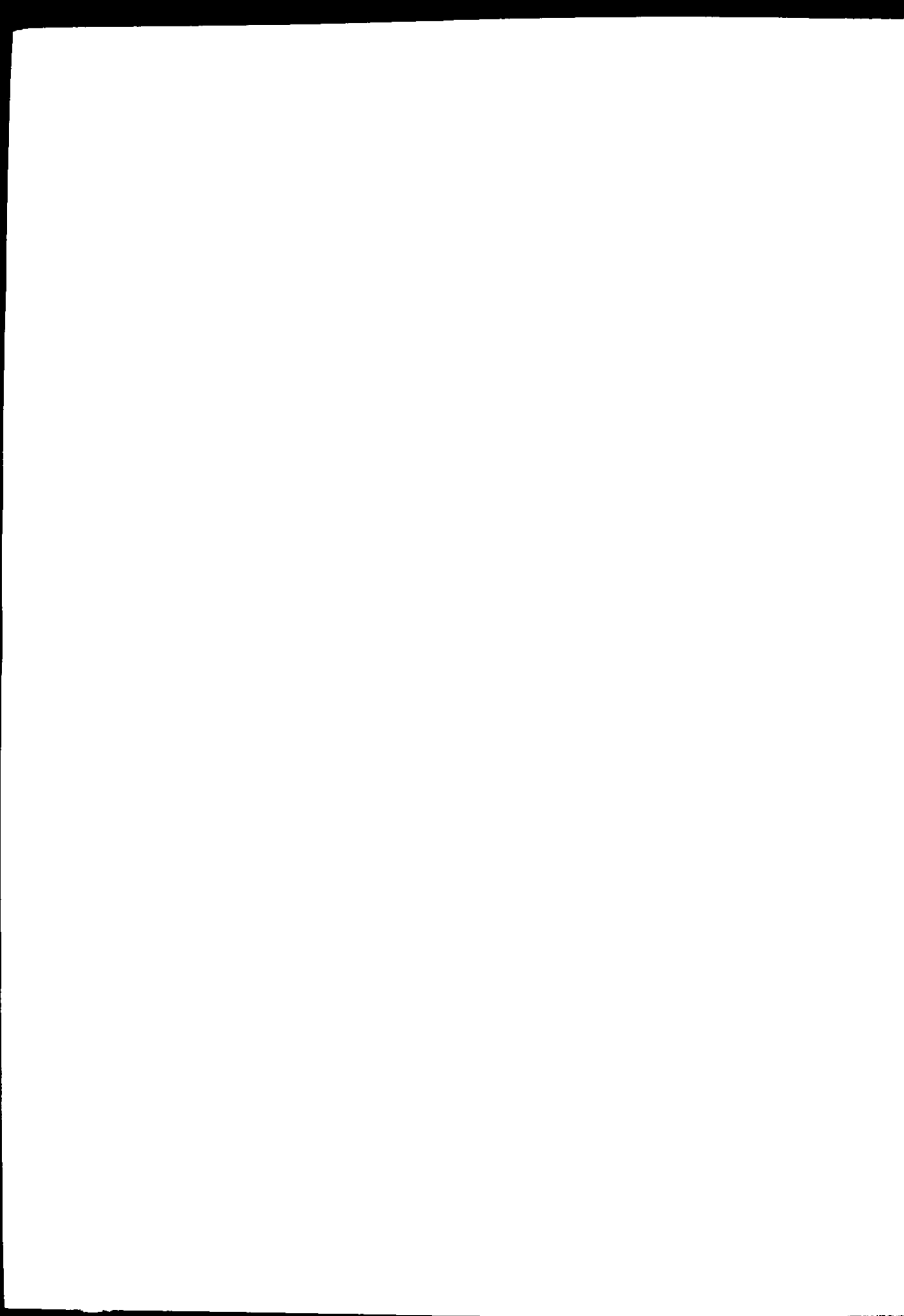
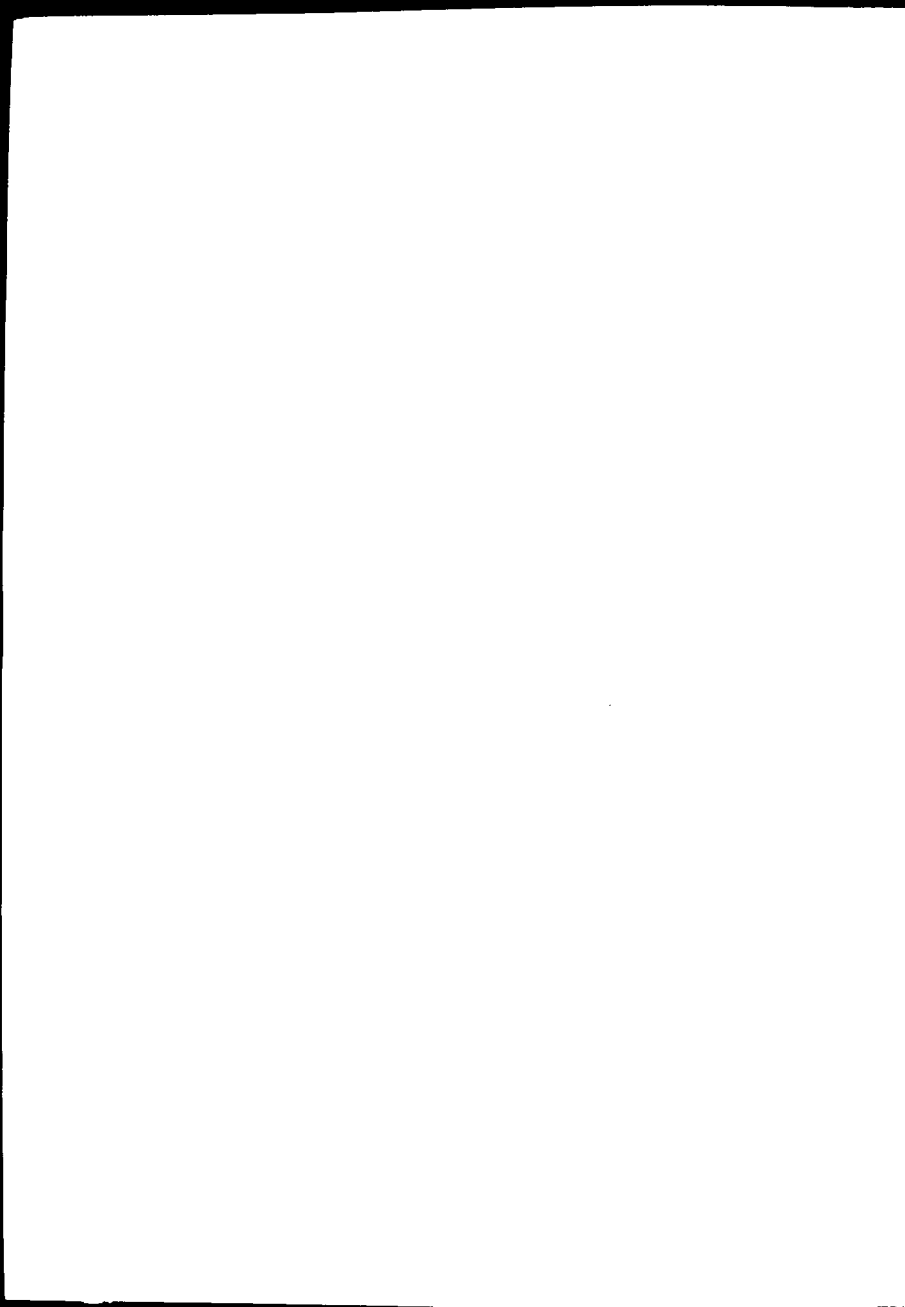

VERKOJ DE VERDA MAJO

ĈINA ESPERANTO-ELDONEJO

**VERKOJ DE
VERDA MAJO**

ĈINA ESPERANTO-ELDONEJO
P. O. Kesto 77, Beijing, Ĉinio

Unua eldono

1982

82-3

821,521-82=922

94(510)=922

94(520)=922

Presita en la Ĉina Popola Respubliko

RIMARKO DE LA ELDONINTO

Verda Majo, fama japana esperantistino, kontribuis sian tutan vivon al la progresema afero de la homaro, al Esperanto-movado kaj ankaŭ al la amikeco inter la popoloj japana kaj ĉina. Ŝi naskiĝis en Japanio kaj nun kuŝas en la tero de Ĉinio. Okaze de la 70-a datreveno de ŝia naskiĝo kaj la 35-a de ŝia forpaso, ni kolektis ŝiajn verkojn kaj tradukojn en Esperanto kaj eldonas ĉi tiun libron, kiun ni prezentas al la esperantistaro kiel valoran memorajon pri la honora internaciisma batalantino.

Tiu ĉi libro estas frukto de kunlaboro inter ĉinaj kaj japanaj esperantistoj. En la kompilado ni ricevis grandan helpon el nia orienta najbaro Japanio. S-ro Miyamoto Masao estas nia kunkompilanto. Li liveris la manuskriptojn de Verda Majo skribitajn en Japanio kaj ŝiajn fotojn, aldonante siajn notojn post detala kontrolo. Krome li konstante zorgis pri la irado de la afero kaj donis helpojn kaj proponojn. Li kaj s-ro Tanaka Sadami kontrolis la tekston de "Vivantaj Soldatoj" laŭ la japanlingva originalo, siatempe prohibita (de la japana cenzuro), kompletigis la frazojn mankantajn pro la cenzuro kaj donis siajn notojn kaj konsilojn. S-ro Nakayama Kinzi fervore klopodis por helpi nin kolekti materialojn. En la kolektado ankaŭ s-ro Ulrich Lins donis favoran helpon. Al ili ni esprimas nian elkoran dankon!

Ŝiajn verkojn kaj tradukojn ni listigis laŭ la publikigaj datoj kaj dividis en du partojn: nome la unua periodo (en Japanio) kaj la dua (en Ĉinio). Tamen por faciligi al la legantoj koni la historian medion kaj ŝin mem, ni elprenis el la dua parto ŝian rememoraĵon "En Ĉinio Batalanta" kaj ĝin metis kiel la unuan. Ĉar tiu ĉi rememoraĵo pri ŝi mem kaj la artikolo de Ĵelezo "Pri Verda Majo" povas kompletigi unu la alian, kaj ilin leginte la legantoj certe pli bone komprenos la aŭtorinon.

La ĉinajn personajn kaj lokajn nomojn ni ŝanĝis en la fonetikan sistemon nun uzatan en Ĉinio, ankaŭ la japanajn laŭ la t. n. sistemo de la kabineta instrukcio, kiu estas preskaŭ ĝemelo de la nuna ĉina. Ni fundamente konservas la aŭtentikan aspekton de la originalo kaj faris nur kelkajn necesajn teknikajn ŝanĝojn. Ni ne sukcesis kolekti ĉiujn ŝiajn verkojn en Esperanto, sed enmetis ĉiujn jam trovitajn. Kaj ni esperas, ke ni povos kompletigi la verkaron en la estonteco.

Verda Majo estas fidela filino de ambaŭ ĉina kaj japana popoloj. Ŝi eterne vivas en nia koro!

Verda Majo (Hasegawa Teru 1912 — 1947),
internaciisma batalantino,
granda amikino de la ĉina popolo

Familio de Verda Majo (1934)

Verda Majo (maldekstre staranta) kaj
ŝiaj gefratoj en infanaĝo (1916)

Verda Majo (plej dekstre staranta) en la Virina Supera
Fotografita Lernejo

Verda Majo kaj Liu Ren ĉe sia geedziĝo (1936)

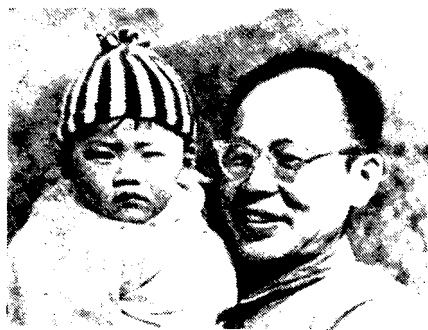

Verda Majo kaj Liu Ren en Japanio (1937)

念留別臨會盟周命筆獻反民人本日
 午夜三念五第日五廿二月八年一四九一

Verda Majo en Chongqing (1941)
 (la tria sidanta dekstre)

Liu Xing, filo de Verda Majo,
kun sia filo

Liu Xiaolan, filino de
Verda Majo

Japana ĵurnalo (1938), en kiu oni kalumniis Verdajn Majorojn
(vidu p.13 kaj 15 en tiu ĉi libro)

嬌聲賣國奴の正體はこれ
 流暢日本語を操り
 祖國を辱め
 赤くくは長谷川昭下
 戦

殊勝捕虜も一役
 防共擁護中江南の活躍

漢口陥落の後
 何もしない事
 足許を固め

本心とは思へぬ

新聞の一部(本文66頁(参照))(1938)昭和13年11月1日付

ENHAVO

Ĵelezo: PRI VERDA MAJO 1

Verkoj de VERDA MAJO

EN ĈINIO BATALANTA	25
Adiaŭo en Malfrua Printempo	26
En Ŝanhajo	31
Suden	64
En Kantono	76
Postskribo	105
LA UNUA PERIODO — En Japanio—	109
PRINTEMPA FRENEZO	111
SES MONATOJ	119
HISTORieto DE JAPANA LITERATURO	136
FRAŬLINO KIU AMAS BESTETOJN	161
VIRINA STATO EN JAPANIO	165
FEKAĴO	172
MONOLOGOJ DE JUNAJ GEESPERANTISTOJ	178
NUNA STATO DE JAPANA PROLETA LITERATURO	194
PRI LA LASTA EKLIPSO DE LA SUNO	198
LA ĈEVALO KIU TIRAS ĈARON	200
LEPORO KAJ TESTUDO	203
“KRONIKO DE EŬROPA SCIENCO” SURSCENIGITA	205

AMIKIĜKUNVENO KUN NACILINGVAJ LITERATURISTOJ	208
SALUTON!	211
RUGA STANDARDO	213
KIEL FORMIĜIS MONTO HUZU?	214
EN LABORISTA KVARTALO DE TOKIO	216
KIEL ONI NOMAS ESPERANTE JAPANAJN INFANOJN	219
TINDON-YA	220
JAPANA LINGVO	222
LASTATEMPA ŜTORMO	223
"FORMIKOJ"	224
MALRIĈO	225
JAPANAJ VETURILOJ	226
EL "LEPRO"	228
ONI PREZENTIS DRAMOJN DE GORKIJ	230
PECO EL <i>KRABŜIPO</i>	234
LETERO DE VERDA MAJO AL TAGI-ĜO	237
LA DUA PERIODO — En Ĉinio —	241
VIVANTAJ SOLDATOJ	243
FLUSTR' EL URAGANO	367
<i>Banala Memoraĵo</i>	368
Kelkaj Vortoj	371
<i>Paca Kolombo</i>	372
Amo kaj Malamo	374
Venko de Ĉinio Estas Ŝlosilo al la Morgaŭo de la Tuta Azio	377
Japanio — Lando sub Barbara Regado	381
Al la Tutmonda Esperantistaro	387
Du Pomoj Perditaj	395
En la Maja Ĉefurbo	400
Tempo de Anstataŭaĵoj	404
Venas la Vintro, Ne Foras do l' Printemp'	409

Profilo de Japanaj Studentoj	413
Batalante Ili Iras Antaŭen	420
Reala Justo	427
Malsatas Japanaj Kamparanoj	432
Naskitaj el Malamo	438
ALIAJ VERKOJ KAJ TRADUKOJ	443
VOĈO EL KORFUNDO	444
HOMO KUN REKTA KORO	448
LABORISTINOJ EN MILITTEMPA JAPANIO	453
INVENTISTO	465
REMEMORO ĈIRKAŬ LA KOMENCO DE LA MILITO	469
VOLONTULOJ-MALLIBERIGITOJ	477
ANKORAŬ VORTON MI HAVAS DIRI	479
KIEL LERNI	484
HOMINFERO	486
DU BIOGRAFIOJ DE ZAMENHOF	491
LIBRO-FESTO	493
KELKAJ MAKSIMOJ	495
ESPERANTO KAJ DEMOKRATIO	496
MALFELIĈO DE L' DEMOKRATA MONDO	498

01
AIA

1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

Ĵelezo*

PRI VERDA MAJO

Hasegawa Teru, konata per sia plumnomo Verda Majo, naskiĝis en 1912 al hejmo de civila inĝeniero en Japanio. Fininte studojn en la Tria Supera Lernejo por Knabinoj de Tokio-prefektujo, ŝi sukcesis trapasi en 1929 eniran ekzamenon de la Virina Universitato de Tokio kaj la Virina Supera Pedagogia Lernejo de Nara. Verda Majo elektis la lastan. La antikva ĉefurbo Nara, lulilo de la japana pratempa kulturo, forte ŝin altiris. Plue, tiutempaj junuloj kun altaj aspiroj, preferis vivi pli fore de la hejmo por forskui ĝiajn katenojn kaj pasigi, kiom eble, sendependan vivon.

En aŭtuno de 1929, Verda Majo ekĝuis internulinan vivon en Nara. Ŝi studis diligente, akirinte en la lernejo la reputacion de "libroamanto". Unu el ŝiaj kunlernantinoj diris en rememoro, "Malofte oni vidis ŝin sen libro en la mano." Verda Majo publikigis en la lerneja revuo tankaojn, eseojn kaj novelojn. Iuj el ŝiaj versoj restas eĉ hodiaŭ, post duonjarcento, en la memoro de ŝiaj tiamaj samklasanoj, kiuj povas ilin parkere ripeti.

La jaro 1932 markis turnopunkton en la penso de Verda Majo. En junio de tiu jaro, ŝi eklernis Esperanton kune kun iu kamaradino el la sama klaso, kaj tiel starigis

* Ĵelezo: t.e. Ye Laishi, veterana esperantisto, nuna vicprezidanto de ĈEL (Ĉina Esperanto-Ligo).

kontakton kun Kiota Filio de JPEU (Japana Prolet-Esperantista Unio). Ili dediĉis sin al la maldekstra kulturmovado, organizante en sia lernejo kulturajn rondetojn pri literaturo, nova dramo kaj Esperanto, kaj havis oftajn kontaktojn kun lokaj maldekstraj laborsindikatoj kaj kulturaj organizaĵoj en Nara.

En la 31-a de aŭgusto amasa arestado okazis en Nara-regiono. Tiam estis la somera libertempo. Verda Majo jam veturis al sia hejmo en Tokio. Kiam ŝi revenis al la lernejo je la 10-a (aŭ, laŭ iuj, la 11-a) post la fino de la libertempo, ŝi estis arestita de la polico. Verda Majo estis retenata en la policejo por kelka tempo kaj poste liberigita kaj elpelita de la lernejo.

Reveninte al Tokio, Verda Majo aniĝis al JPEU kaj eniris lernejon por lerni tajpadon, kun la celo sin prepari por Esperanta agado poste. Intertempe, ŝi okupiĝis pri ĉiaj Esperantaj aktivecoj en Tokio, kiel ekz., aniĝi al Klara Rondo, progresema virina Esperanta organizaĵo (nomita laŭ Klara Zeitkin, germana revoluciistino), aliĝi al Japana Esperanto-Literatura Societo, k.s., kaj verkis artikolojn por diversaj Esperantaj gazetoj. En 1935, Verda Majo kontribuis artikolon titolitan "Virina Stato en Japanio" al la gazeto *La Mondo**, kies redaktoro estis mi en tiu tempo. Foje, mi skribis al Klara Rondo por peti kontribuadojn okaze de la Internacia Virina Tago. La Rondo rekomendis Verdajn Majojn kiel kontribuantojn kaj mi ekhavis kun ŝi korespondan rilaton. *La Mondo* sekve aperigis kelkajn aliajn artikolojn de Verda Majo, inkluzive de tiu titolita "Nuna Stato de Proleta Literaturo".

* *La Mondo*: Organo de la Ŝanhaja Esperantista Ligo en la tridekaj jaroj de la nuna jarcento.

Verŝajne estis en la printempo de 1936, kiam Verda Majo konatiĝis, pere de Esperanto, kun Liu Ren, ĉina studento en Tokio. En aŭtuno de la sama jaro, Verda Majo anoncis, sen aprobo de sia familio, sian edziniĝon al Liu Ren, kvankam la paro ne kunloĝis. Evidente, Verda Majo bone sciis, ke ŝiaj gepatroj malkonsentos la aferon, sed ŝi volis fari ĝin efektivigita fakto, por ke ŝi povu plenumi la sekvantan paŝon — veturi al Ĉinio: tiamaniere, estus des pli malfacile por ili trovi pretekston bari al ŝi la vojon. Komence de 1937, Liu Ren unuope reveturis al Ŝanhajo, sekvota de Verda Majo kelkajn monatojn poste. En la 15-a de aprilo, ŝi enŝipiĝis en Jokohamo, helpate de Deng Keqiang kaj aliaj ĉinaj studentoj, kiuj faris zorgemajn aranĝojn por la kaŝvojaĝo. En la 19-a ŝi atingis Ŝanhajon. Antaŭ la forfuĝo, ŝi forbruligis ĉiujn leterojn, verkaĵojn, manuskriptojn, fotojn kaj tiel plu, anticipante ĉiajn eventualaĵojn kaj sin preparante kontraŭ ili kun firma decidemo. Ŝi transiris la Rubikonon.

Kiam Verda Majo surpaŝis la ĉinan teron, bolis la lando kun impetado de la nacisava movado kaj pledoj por rezistmilito. Minacis tuja eksplodo de milito inter Ĉinio kaj Japanio; la sago estis jam sur la streĉita tendeno. Post malpli ol tri monatoj okazis la Lugouqiao-evento*. Iu japano prikantis en artikolo Verdan Majon per la vortoj: “virino paŝanta sur flamon”. Tio estas tre elvo-

* **Lugouqiao-evento:** Komenco de la grandskala agresa milito lanĉita de la japanaj imperiistoj kontraŭ Ĉinio. Ekde junio 1937, la japana agresa armeo senĉese faris provokajn militajn manovrojn ĉe Wanping, sudokcidente de Beiping (la nuna Pekino). En la nokto de la 7-a de julio, pretekstante malaperon de iu soldato, la japana armeo kanonis kontraŭ la urbon Wanping kaj la ponton Lugouqiao kaj la ĉina garnizono brave rezistis.

kiva priskribo de la tiama situacio. Oni ne povas sin deteni demandi: Kial ĉi tiu 25-jara japana junulino, klare vidante antaŭ si la dornan vojon, intence sin elmetis al tia granda risko, malgraŭ malaprobo de la gepatroj kaj de admonoj kaj malkonsiloj de la parencoj kaj geamikoj? Ĉu pro amo? Jes, amo estis faktoro, ne neigeble, sed la ĉefa kaŭzo ne kuŝis tie; Verda Majo ja ne estis adepto de la ismo, ke amo superas ĉion.

Ni rigardu al la cirkonstancoj, en kiuj Verda Majo sin trovis en tiu tempo. Ŝian edziniĝon al ĉino oni rigardis kun malestimo en tiama japana socio. Eĉ ŝia samlandano Kazi Wataru, kiu nomis sin revoluciulo, ne povis reteni sian sarkasmon koncerne ĉi tiun aferon, direktante al Verda Majo akrajn mokvortojn. Nenian subtenon ŝi trovis en la hejmo. La pliaĝa fratino diris, ke ankaŭ ŝi mem estas esperantistino, sed al ŝi mankis kompreno pri la pensoj kaj agoj de Verda Majo.

Verda Majo havis bonan amikinion, pri kiu ŝi foje skribis: "Mia intima amikino diris: ŝi scias ke multe da ĉinaj junuloj estas tute aliaj ol nunaj japanaj junuloj kies plimulto havas nenan studemon, nenan esperon aŭ pasion kaj nur vegetas kiel maljunuloj, do ŝi komprenas mian amon, sed, — ŝi aldonis, — se ŝi estus mi, ŝi prefere rezignus tian amon, ĉar ĝi povos dronigi la patrinon ununuran en fundo de soleca malĝojo. Antaŭ tago de 1' forveturo mi ricevis ŝian mallongan leteron. Ŝi skribis: 'Mi ne iros al vi por vidi vin. Nur sur papero mi kuraĝas diri adiaŭ. Adiaŭ, kara. Estu feliĉa, kaj ne forgesu min. Kiam vi estus venkita aŭ via koro estus vundita, vi revenu al mi, mi ĉiam preparas por vi ripozejon.' " Verda Majo komentis: "Ŝi uzas vortojn 'scii' kaj 'kompreni', tamen efektive ŝi preskaŭ nenion scias

kaj komprenas. Tial por ŝi tiel malproksima ja estas Ĉinio.”

Vera kompreno kaj subteno venis de kelkaj kamaradoj en la japana maldekstra esperantista rondo kaj de kelkaj ĉinaj junaj studentoj-esperantistoj en Japanio. Ili donis al Verda Majo helpon kaj zorgadon antaŭ ŝia forfuĝo. En la mezo de junio, sepdek tagojn post la forfuĝo, tiuj junaj studentoj, kune kun k-do Nakagaki, kiu gvidis la Esperantan kurson por la ĉinaj studentoj, estis senescepte arestitaj. La japana polico donis sufiĉe timvekan kaŭzon por la arestado: “Laŭ ordono de la Kominterneto*, ili helpis Verdajn Majojn forfuĝi al Ŝanhajo por ĉeesti Esperantan kongreson de Ĉinio...” ktp., ktp.

Verda Majo elkore amis Ĉinion, same kiel ŝi amis Japanion. Kun flamanta koro ŝi volis veturi al Ĉinio por preni parton en la liberiga batalo de la ĉina popolo. Ŝi oponis la agresmiliton kontraŭ Ĉinio kaj pledis por pacaj interrilatoj inter la popoloj de Japanio kaj Ĉinio. Ŝi faris tre altan taksadon de la ĉina revolucio kaj metis sur ĝin grandan esperon. Ŝi estis preta dediĉi al ĝi ĉion de si mem.

Nelonge post sia alveno al Ŝanhajo, Verda Majo faris kontakton kun ĈPEU (Ĉina Proleta Esperantista Unio). Ŝi publike partoprenis en ĉiuj aktivecoj de Ŝanhaja Esperantista Ligo, organizaĵo sub la influado de ĈPEU. Ŝi kontribuis artikolojn al *Ĉinio Hurlas***², informa bulteno de ĈPEU por eksterlandoj, publikigita dum iu tempo ĉiun tagdekon. Travivinte la Eventon de la 13-a de

* Kominterneto = Komunista Internacio

** *Ĉinio Hurlas*: Esperanta gazeto redaktita kaj eldonita de ĈPEU en la tridekaj jaroj. Ĝi raportis eksterlanden pri la revoluciaj kaj kontraŭjapanaj bataladoj de Ĉinio.

Aŭgusto*, ŝi vidis propraokule la kruelaĵojn faritajn de japanaj imperiistoj. Ŝi skribis por *Ĉinio Hurlas* artikolon titolitan “Amo kaj Malamo”, en kiu ŝi atentigis, ke la ĉefkulpulo, kaŭzinte tian teruran suferon al tiom da ĉinoj ne estas Japanio, sed japana imperiismo. Ŝi skribis:

“Mi amas Japanion, ĉar ĝi estas mia patrio, kie vivas miaj gepatroj, gefratoj, geparencoj kaj geamikoj —kun multe da karmemoroj.

“Mi amas Ĉinion, ĉar ĝi estas mia nova hejmlando, kie min ĉirkaŭas multaj bonkoraj kaj laboremaj kamaradoj.

“Mi malamas, per mia tuto malamegas la hommurdon inter la du popoloj. Kiu el ili viktimums, mi droniĝus en neelsaveblan malĝojon . . .

“Sed nun, mi volonte aliĝus al la ĉina armeo, se eble, ĉar ĝi batalas por la liberigo de la nacio, ne kontraŭ la japana popolo, sed kontraŭ la japanaj imperiistoj, kaj plie ĝia venko destinos ankaŭ helan estonton de la Oriento.”

Verda Majo montris klare sian amon kaj sian malamon. Ŝi plene konvinkiĝis pri la venko de la ĉina popolo. Ŝia dua artikolo en *Ĉinio Hurlas*, titolita “Venko de Ĉinio Estas Ŝlosilo de la Morgaŭo de Tuta Azio”, estis nefermita letero al la japana esperantistaro. En la letero ŝi skribis:

“Kiel heroe kaj persiste batalas la ĉinaj soldatoj! Foje kaj foje mi sentas fortan korbatojn kaj eĉ larmiĝon.

* Evento de la 13-a de Aŭgusto: En 1937, post Lugouqiao-evento de julio, la japanaj imperiistoj komencis grandskalan ofensivon en Ŝanhajo je la 13-a de aŭgusto. La ĉina armeo garnizonanta en Ŝanhajo brave rezistis. De tiam la tuta lando iris en la Kontraŭjapanan Rezistmiliton.

Se ankaŭ vi vidus propraokule... Sed kompatindaj estas tiuj de mia patra lando.” Ŝi rimarkigis: “La venko de Ĉinio en tiu ĉi milito signifas ne nur liberigon de la ĉina nacio, sed ankaŭ tiun de ĉiuj subpremataj popoloj en la Ekstrema Oriento inkluzive la japanan.” Ŝi inspiris al la japanaj esperantistoj kuraĝon leviĝi kaj oponi kontraŭ la agresmilito kontraŭ Ĉinio. Ŝi aldonis:

“Kiu volas, nomu min perfidulo! Mi neniom timas. Prefere mi hontus, ke mi estas samnaciono de tiuj, kiuj ne nur invadas alies landon, sed ankaŭ tiel indiferente faras surteran inferon el senkulpaj kaj senhelpaj rifuĝintoj.”

Ĉu la justa voĉo de Verda Majo atingis la orelojn de la japana popolo? Ĉu oni sukcesis ricevi en Japanio Esperantajn eldonaĵojn kiel *Ĉinio Hurlas*, kie aperis ŝiaj artikoloj?

Famkonata japana esperantisto Miyake Sihei, ĝenerala direktoro de JEI deĵoranta en la oficejo, en sia rememoraĵo skribis:

“En la militaj jaroj, mi ofte vidis la nomon de Verda Majo en leteroj kaj artikoloj de Esperantaj eldonaĵoj, senditaj de ĉinaj kamaradoj pere de Singapuro. Oni povis trafe diveni sen malfacilo, ke ŝi estas Hasegawa Teru, sed la “tokkoo” (speciala polico) tion ne elflaris.”*

Tiutempe en Ŝanhajo impetadis la nancisava movado kontraŭ japana agreso. Estis tre danĝere por japanoj aperi sur la strato, sed por Verda Majo estis escepto. Ŝi bone unuiĝis kun gekamaradoj de ĈPEU kaj ŜEL (Ŝanhaja Esperantista Ligo), ŝi eĉ paradis kune kun ĉinaj kamaradinoj en kontraŭjapana manifestacio. Pro tio,

* Vd. “Du Mortoj” de Miyake Sihei en *La Revuo Orienta* (dec. 1949), organo de la Japana Esperanto-Instituto.

Verda Majo fariĝis tre ekscitiĝa. Ŝi diris: “Feliĉe mi estas esperantisto”, “mi estas kun la ĉina popolo.”

En la 15-a de julio 1937, solena kongreso okaze de la 50-a datreveno de la publikigo de Esperanto organiziĝis je la nomo de ŜEL. Alvenis pli ol tri cent ĉeestantoj, inkluzive de reprezentantoj el Beiping*, Guangzhou, Wuhan kaj aliaj urboj. Tiam ĵus eksplodis la Lugouqiao-evento. Inspirataj de la slogano “Per Esperanto por la liberigo de Ĉinio”, la ĉeestantoj varme diskutis pri la temo: kiel servi per Esperanto la batalon por la liberigo de la ĉina popolo. La ĉeesto en la kongreso de Verda Majo, ano de JPEU, profunde inspiris la ĉeestantojn kaj servis kiel viveca edifo pri internaciismo.

Baldaŭ Ŝanhajo fariĝis efektiva “izolita insulo” post la devigita retiriĝo de la ĉina armeo sub premo de pli kaj pli da freŝaj trupoj de la malamiko. Inter la anoj de la kulturaj rondoj, iuj pafis sin al Yan’an**, iuj organiziĝis en dramajn aŭ propagandajn trupojn kaj iris al la batalfronto; aliaj ĉirkaŭvoje veturis al malfrontaj regionoj. Post duon-jara restado en Ŝanhajo, Verda Majo kaj Liu Ren enŝipiĝis en novembro por veturi al Guangzhou (Kantono) kaj de tie al Wuhan. Tion ili faris laŭ aranĝoj de kamaradoj de ĈPEU. Antaŭ ilia forlaso, mi sendis leteron al Chen Yuan, kiu tiam studis en Zhongshan-Universitato***, petante ke la kamaradoj en Guangzhou bone prizorgu la geedzojn post ilia alveno.

* Beiping: t.e. Beijing (Pekino). En 1928 ĝia nomo estis ŝanĝita en Beijing kaj de post la fondiĝo de la Ĉina Popola Respubliko en 1949 ĝi rehavas la nomon Beijing.

** Yan’an: Urbo en norda Shaanxi-provinco. Dum 1937 — 1947 ĝi estis la sidloko de la Centra Komitato de la Komunista Partio de Ĉinio.

*** Zhongshan-Universitato: t.e. Universitato Sun Yatsen en Guangzhou (Kantono).

Komence de decembro en 1937, la geedzoj atingis Guangzhou, kie ili ricevis varman akcepton de tieaj esperantistaj kamaradoj, plejparte el kiuj estis studentoj de Zhongshan-Universitato. Dank' al apogo de la loka registaro de Guangdong-provinco, oni starigis popolan propagandan organizaĵon por publicista laboro al fremdlandoj, nomitan Kantona Internacia Asocio. Verda Majo kaj Liu Ren eklaboris en la Esperanta sekcio de la Asocio, kiu poste eldonis en Esperanto propagandajn gazetojn kaj broŝurojn.

Iutage, kiam Verda Majo iris al laboro, eksonis aerataka alarmo. Ĝendarmoj de la Kuomintang-a* registaro rimarkis, ke ŝi estas japanino kaj ŝin arestis. En la fino de februaro 1938, Verda Majo estis deportita kaj alveturis al Hongkongo, akompanata de Liu Ren.

Por kvar monatoj la geedzoj vagadis tra la malriĉulaj kvartalaĉoj en Hongkongo. Ĉu materie, ĉu spirite, Verda Majo sin trovis en la plej mizera tempo de sia vivo.

Ne nur unu japana materialo menciis, ke Verda Majo faris disaŭdigadon al Japanio dum sia restado en tiu loko. Tio estas nekredebla. Tian aferon nepre ne toleris la tiea registaro en tiu tempo. Ankaŭ Verda Majo mem neniam menciis tion.

La plej granda doloro por Verda Majo ne temis pri materiaj kondiĉoj. Kio ŝin turmentis estis tio, ke ŝi ne trovis komprenemon de la Kuomintang-a registaro kaj estis deportita kiel "malamiklandano" al vagabonda vivo en Hongkongo, malgraŭ la fakto, ke ŝi plenkore klopodis per korpo kaj animo por ĵeti sin en batalon kontraŭ japana imperiismo.

* Kuomintang: Tiam potenctenanta partio en Ĉinio. Sub la regado de Ĉiang Kajŝek ĝia registaro praktikis la politikon negative rezisti al la japana agreso kaj pozitive oponi kontraŭ la Komunista Partio.

Verda Majo emis sin dronigi silente en laboroj. Neniam ŝi deziris sin paradi. Pri tiu periodo de kvar monatoj en Hongkongo, kie ŝi pasigis kune kun sia edzo ekzilan vivon, ŝi neniam preparolis detale post sia reveno. La verko *En Ĉinio Batalanta* finiĝis per la deporta epizodo. Ĉar ankaŭ Liu Ren jam forpasis, la vivo de la geedzoj en tiu ĉi periodo restos por ĉiam en neplenigebla blanko.

Verda Majo nun trafis en senesperan sakstraton. Ĉu troviĝis elirejo? Jen rimedo: ŝi povus kolekti vojaĝ-koston por ŝipveturado al Japanio kaj trovi ŝirmadon ĉe sia bona amikino por "kuraci vundojn de la koro". Ne estus malfacile pruntepreni la sumon, ĉar ŝi povus garantii la repagon post reveno al Japanio. Ŝia amikino, kiu iagrade, (kvankam ne komplete) ŝin komprenis, nepre varme ŝin akceptus. Koncerne Liu Ren, li povus reveturi al Guangzhou, ĉar dekomence li ne estis forkondukita, ne estante "malamiklandano". Sed Verda Majo ne tiel faris.

Verda Majo sukcese eltenis la rigoran elprovidon pro sia neŝancelebla konvinko. Ŝi firme kredis, ke la rezistmilito de Ĉinio estas milito de justeco, ke la ĉina popolo finfine nepre venkos kaj ke la liberigo de la ĉina popolo havos gravegan signifon por Azio kaj por la mondo. Kiel internaciisto, ŝi sentis, ke ŝi havas neeviteblan respondecon en ĉi tiu batalo. Reiro al Japanio prezentus nenian perspektivon. Ŝi diras iufoje, "Mi kredas kaj sentas, ke (en Ĉinio) mi povos fari iom pli multe aŭ ion pli signifan, ol mi restus en Japanio."

Nisimura Yukiko, la fratino de Verda Majo, iam diris, ke Verda Majo estis tia ekde infanaĝo: kiam ŝi faris decidon, ŝi neniel retiriĝis, sed malcedeme daŭrigis la faron ĝis la fino. Ŝi firme tenis sian konvinkon kaj

antaŭeniris persisteme, nemalhelpeble por iuj ajn baraĵoj. Verda Majo estis firma internaciisto.

Tiutempe mi laboris en la Tria Buroo* estrata de kamarado Guo Moruo**. Mi forlasis Ŝanhajon en decembro 1937 kaj alvenis al Wuhan la 9-an de januaro 1938. En la 1-a de aprilo, kiam la Tria Buroo stariĝis, mi tie eklaboris. Mi petis helpon de Guo por Verda Majo, klarigante al li la malfacilan situacion, en kiu ŝi sin trovis. Guo fuĝis al Japanio post la malvenko de la granda revolucio de 1927***, pasigis ekzilan vivon tie dek jarojn kaj revenis al la patrio por partopreni en la Rezistmilito post Lugouqiao-evento, dank' al helpo de japana amiko. Li tute komprenis la pozicion de Verda Majo kaj al ŝi simpatiis. Tiam la Kuomintang-a Centra Radio-stacio, kiu monopolis ĉiujn disaŭdigojn al fremdlandoj, ĝuste bezonis paroliston japanlingvan. Guo rekomendis Verdajn Majon al la ofico kaj la afero sukcesis. Kuomintang donis ordonon eskorti Verdajn Majon kaj ŝian edzon al Wuhan. Tiutempe, sen speciala permeso

* La Tria Buroo: Organizo (respondeanta pri kontraŭjapana propagando kaj mobilizado) de la Politika Departemento de la Milita Komisiono de Kuomintang. Guo Moruo estis la estro de la buroo kaj tie laboris multe da progresemaj intelektuloj inkluzive de iuj komunistoj, ĉar tiam estis la periodo de la dua kunlaborado inter Kuomintang kaj la Komunista Partio.

** Guo Moruo (1892 — 1978), ĉina eminenta verkisto, poeto, dramisto, historiisto, arkeologo, paleografo kaj socia aktivulo. Post la komenco de la Kontraŭjapana Rezistmilito li revenis de Japanio al Ĉinio. Sub la gvidado de Zhou Enlai, fama gvidinto de la Kompartio, en la regiono regata de Kuomintang li aktive organizis progresemajn personojn de kulturaj rondoj por partopreni en kontraŭjapana kaj nacisava movado.

*** La granda revolucio de 1927: En 1924, sub la prezidado de D-ro Sun Yatsen Kuomintang decidis kunlabori kun la Komunista Partio kaj komenciĝis la antiimperiisma kaj antifeŭdisma granda revolucio de 1924 — 1927. La revolucio malsukcesis pro la perfido de Ĉiang Kajŝek.

de Kuomintang, neniu japano povus transiri la landlimon. Tiel, la geedzoj alvenis al Wuhan (la tiama milittempa ĉefurbo de Ĉinio) komence de julio, 1938. Verda Majo eklaboris en la Fako por Internacia Propagando de Kuomintang.

La propraj vortoj de Verda Majo tekstas jene: “Kia granda ĝojo kaj espero skuis min, kiam mi fine ricevis permeson publike partopreni la ĉinan rezistmiliton tuj antaŭ la unua datreveno de l’ milito!” Nelonge post sia alveno al Wuhan, Verda Majo senprokraste ĵetis sin en la batalon. Jam unu jaron ŝi sopiris al batalposteno. Jen tio realiĝis: stari antaŭ la megafono kaj disaŭdigi paroladojn al la malamiko. Ĉi tie mi volus mencii unu epizodon: reveninte al Tokio post elpelo de la lernejo en Nara, Verda Majo foje sukcesis en la unua ekzameno al ofico de parolistino en Japana Radio-stacio (NHK), sed ŝi ne ĉeestis la duan, kiun ŝi ne atendis trapasi, ĉar tio temis pri “politika kontrolado”. Kaj nun, ŝi staris antaŭ megafono de Ĉinio en rezistmilito, “ŝia milda voĉo estigis fulmotondron”, ŝia flua japanlingva parolo pikis kiel ponardo la bruston de l’ malamiko, sendante tiun en perplekson kaj panikon. Kia granda ironio por la japanaj imperiistoj!

La disaŭdigado al la malamiko farita de Verda Majo en Wuhan kaj Chongqing rikoltis bonan rezulton. Hori Einosuke, antaŭe signalisto en iu unuo de la Centra-Ĉinia Taĉmento de la japanaj invadaj trupoj en Ĉinio, skribis jenan poemeton por esprimi sian emociĝon post aŭskulto al la disaŭdigo:

Parolas Radio Chongqing
Mi kaŝe penis aŭdi

La fluon de l' japanlingv'.
Ho! mia kor' ne ĉesis ekzalti.*

Okupinte la urbon Wuhan, la malamiko explore konfirmis, ke tiu parolistino de la "stranga disaŭdigo" en flua japana lingvo estis neniŭ alia ol Hasegawa Teru. La tagĵurnalo *Miyako-Sinbun* de Tokio faris raporton pri tio en la eldono de la 1-a de novembro 1938, kalumnie nomante Verdán Majon "dolĉvoĉa naciperfidulino". La patro de Verda Majo eĉ ricevis ĉantaĝan leteron, kun la postulo, ke li "atribuu al si mem la kulpon kaj faru suícidon".

Tiam, sub la gvidado de la Ĉina Komunista Partio, kamaradoj el la Tria Buroo mobilizis la popolamason en Wuhan por impetado de kontraŭjapana rezisto, kreante furiozan movadon por defendi grandan Wuhan. Ĉi tiujn patosajn scenojn Verda Majo ne nur propraokule vidis, sed ankaŭ persone partoprenis.

Al Verda Majo, la periodo en Wuhan estis kurta sed memorinda. Por subteni la ĉinan rezistmiliton, ŝi publike ĉeestis mitingojn, aperigis artikolojn en *Xinhua Ribao*** , intervjuis la heroinon maljunan s-inon Zhao el la kontraŭjapana batalfronto de nordorienta Ĉinio, kaj tiel plu. En tiu tempo Verda Majo dronis en penegaj laboroj, sed ŝi sentis sin libera kaj trankvila. La geedzoj restadis en Wuhan nur tri monatojn. Vintre de 1938, ili evakuis al Chongqing tra Hengyang, kune kun kolegoj de la oficejo.

* Vd. *Historio de Kontraŭregima Esperanto-movado* de Oosima Yosio kaj Miyamoto Masao, eldonita en 1974.

** *Xinhua Ribao* (*Nov-Ĉinia Ĵurnalo*): Organo de la Ĉina Komunista Partio publike eldonata en la regiono regata de Kuomintang dum la periodo de la Kontraŭjapana Rezistmilito.

La Rezistmilito eniris novan etapon. Kuomintang sekvis politikon, kiu pledis por negativa rezistado al la japana agreso kaj pozitiva opono kontraŭ la Ĉina Komunista Partio. Wang Jingwei*, unu el la Kuomintang-aj ĉefoj, publike transiris al la malamiko kaj fariĝis naciperfidulo en Nankino. Verda Majo trovis la laboron en la fako por Internacia Propagando de Kuomintang pli kaj pli malfacila.

Pro longatempa penegado kaj malbona nutrado, Verda Majo suferis de malalta febro, kiu estas simptomo de ftizo. Tiam la geedzoj loĝis en la supra etaĝo de okcidentstila domo en Datianwan de Chongqing. De tempo al tempo ni vizitis ilin en la hejmo. Verda Majo aspektis multe pli malgrasa, ol kiam ŝi alvenis al Ĉinio, sed tamen ŝi daŭre laboris en silento.

Verda Majo ofte kontribuis artikolojn al la duonmonata Esperanta periodaĵo *Heroldo de Ĉinio*, redaktita kaj presita de la Esperanta sekcio de la Tria Buroo. Ŝiaj artikoloj aperis unu post aliaj sur la paĝoj de la revuo ĝis la lasta numero en 1945. Inter ili estis: “En la Maja Ĉefurbo”, “Venas la Vintro, Ne Foras do l’ Printemp’”, “Profilo de Japanaj Studentoj”, “Batalante Ili Iras Antaŭen”, ktp.

Somere de 1940, Kuomintang eksigis kamaradon Guo Moruo de lia ofico en la Tria Buroo, al kiu ĝi fariĝis pli kaj pli maltolerema. Ĝi volis forigi la Buroon por sin kontentigi. Finfine, ĝi ekagis. La funkciuloj de la Buroo sinsekve elmetis rezignopetojn por sin kronigi

* Wang Jingwei (1883 — 1944), naciperfidulo de Ĉinio. En decembro de 1938, kiam li estis vicestro de Kuomintang, li publike kapitulacis al Japanio. En 1940 li starigis pseŭdan nacian registaron en Nankino kaj enoficigis sin mem kiel ĝian prezidanton. Li mortis en Japanio en 1944.

sian paŝon kun Guo; jen ekflamiĝis batalo kontraŭ Kuomintang. Pro tio, kamarado Zhou Enlai* sendis solenan proteston al Kuomintang, dirante, "Se vi ne volas ĉi tiujn homojn de la kulturrondoj, mi kondukos ilin al la Liberigita Regiono**." Mi kredas, ke ili volonte iros kun mi." Kuomintang trafis en pasivan pozicion kaj estis devigata organizi Komisionon de Kultura Laboro kaj peti Guo ĝin estri. La plimulto de la kolegoj, kiuj forlasis la Trian Buroon, sekvante Guo, nun eniris ĉi tiun novan organizaĵon kiel oficistoj. Ankaŭ Verda Majo kaj ŝia edzo trovis, ke estis neeble daŭrigi sian laboron en la Fako por Internacia Propagando de Kuomintang. Ili sekve forlasis ĝin kaj eklaboris en la Komisiono de Kultura Laboro.

En la solena kunveno por celebri la 4-an datrevenon de la reveno al la patrio de kamarado Guo Moruo, okazigita de la kulturaj rondoj en Chongqing en la 27-a de julio 1941, kamarado Zhou Enlai alparolis al Verda Majo, "La japanaj imperiistoj kalumnie nomis vin 'dolĉvoĉa naciĉerfidulino', sed efektive, vi estas fidela filino de la japana popolo, vi estas vera patrioto." La vortoj donis al Verda Majo grandan inspiron.

La atmosfero de Chongqing estis sufoka. Pli kaj pli multiĝis la limigoj; pli kaj pli graviĝis la subpremado. Estis malfacile eĉ spiri. Verda Majo ankoraŭ laboradis

* Zhou Enlai (1898 — 1976), eminenta gvidinto de la Ĉina Popola Respubliko kaj la Ĉina Komunista Partio. Dum la periodo de la Kontraŭjapana Rezistmilito li kiel reprezentanto de la Komunista Partio loĝis en Wuhan kaj Chongqing, tiamaj sidlokoj de la Kuomintang-a registaro, kaj multe klopodis kaj kontribuis por la kontraŭjapana unuecfronto kaj la rezistmilito.

** La Liberigita Regiono aludas la regionojn, kiujn la popolaj armitaj fortoj sub la gvidado de la Komunista Partio reprenis el sub la okupado de la japana armeo.

senvorte, sed por ŝi la sfero de aktiveco pli kaj pli ŝrumpis. Ŝi nun rememoris siajn travivaĵojn ekde sia forfuĝo el Japanio kaj priskribis ilin en la verko *En Ĉinio Batalanta*. Ĝis julio 1944, ŝi finskribis nur trionon de la rakonto, kaj ne povis daŭrigi ĝin ĝis la fino.

En la posta parto de sia restado en Chongqing, la geedzoj partoprenis en la redakta laboro de la gazeto *Kontraŭatako*, eldonita de la Nordorienta Nacisava Asocio.

Kiam la Rezistmilito finiĝis en venko, laŭ instrukcio de kamarado Zhou Enlai, la geedzoj veturis kune kun kamaradoj de la Asocio al la Nordoriento por disvolvi laboron tie. Helpe de aranĝoj de la Kompartio, la geedzoj veturis kun sia infano al la celloko Harbin tra Ŝanhajo kaj Shenyang. Survoje, trapasante Ŝanhajon, ili vizitis k-don Tikos, kiun ili ekkonis antaŭe en Wuhan. Malnova amikeco kaj okazintaĵoj post la disiĝo fariĝis ŝatataj temoj en la verva babilado. Verda Majo montris sin viveca kaj vigla. Ŝi esprimis sian decidemon renkonti pli rigoran elprovadon en la liberigita regiono en la Nordoriento. Ŝi estis preta por la batalo. Alveninte al Harbin, la geedzoj funkciis en la Administracia Komitato de la Nordorienta Liberigita Regiono kiel komitatanoj respondecaj por redaktado kaj kontrolado. Poste ili translokiĝis al Jiamusi. En la 10-a de januaro 1947, Verda Majo malfeliĉe forpasis pro infekto post abortigo. En la 22-a de aprilo en la sama jaro, ankaŭ Liu Ren forpasis pro malsano. La geedzoj estis enterigitaj en la Martira Tombejo de Jiamusi. La orfaj filo Liu Xing kaj filino Liu Xiaolan ricevis zorgadon kaj edukadon dank' al registara subvencio kiel posteuloj de martiroj, ĝis ili atingis adoltecon.

Verda Majo forpasis en la aĝo de 35 jaroj. Ŝia trofrua forlaso de ni estas granda perdo por la popoloj

de Ĉinio kaj Japanio. Verda Majo, fidela filino de la japana popolo kaj vera patrioto, dediĉis sian tutan juncon al la liberigo de la ĉina popolo kaj la amikeca kunlaboro de la popoloj de la du landoj.

Forflugis la tempo. Jam pasis 35 jaroj post la forpaso de Verda Majo. Nuntempe, ĉu en Ĉinio, ĉu en Japanio, ne malmultas homoj, kiuj ne tute, aŭ eĉ tute ne komprenas Verdajn Majojn, tiel ke tiu vera patrioto kaj batalaktiva internaciistino estas prezentita de iuj kiel febla pala pacifisto, kio estas vere bedaŭrinda. Tial, estas necese kompili kaj eldoni verkaron de Verda Majo kaj pli detale konigi ŝian vivon.

Post la eksplodo de la Sud-Anhui-a Evento* en januaro de 1941, mi forlasis Chongqing kaj faris ĉirkaŭvojon tra Hongkongo por atingi la Liberigitan Regionon. Tiam Verda Majo kaj Liu Ren laboris en la Komisiono de Kultura Laboro, same kiel mi. Antaŭ mia forlaso, mi konsideris la cirkonstancojn de Verda Majo. Tiutempe, la rilatoj inter Kuomintang kaj la Ĉina Komunista Partio jam fariĝis tre streĉaj; minacis tuja rompo. Mi proponis al miaj amikoj, ke ni eldonu verkaron de Verda Majo en la ĉina lingvo por eviti eblan disperdiĝon. Mi celis ĉefe doni al la publiko pli multan kaj pli profundan komprenon pri Verda Majo, tiel ke ŝi, espereble, trovus sin en pli favora situacio okaze de eventuala kaoso. Estis la printempo de la jaro 1941, kiam mi adiaŭis Verdajn Majojn kaj Liu Ren. Mi tute ne supozis, ke ilin mi ne plu vidos.

* Sud-Anhui-a Evento: En januaro de 1941, Kuomintang rompis la kunlaboron inter Kuomintang kaj la Komunista Partio, surprize atakis en suda Anhui-provinco la Novan Kvaran Armeon, gvidatan de la Komunista Partio, kaŭzante vundiĝon kaj morton de 7 000 homoj.

Aprile de 1949, marŝinte suden kun la Popola Liberi-
ga Armeo kaj atinginte Ŝanhajon, mi informiĝis, ke
Verda Majo kaj Liu Ren malfeliĉe mortis de malsano unu
post la alia en la Nordoriento, ne povante vidi proprak-
okule la fondiĝon de nova Ĉinio. Poste, mi vidis ĉe ami-
koj mimeografitajn kopiojn de verkoj de Verda Majo,
En Ĉinio Batalanta kaj Fluŝtr' el Uragano, eldonitajn de
Eldonejo de Esperanta Korespondado en Osako, Japanio.

La eldonado de ĉi tiu verkaro celas pli ol esprimi
karmemoron al Verda Majo. Laŭ mi, la disvastigo de
la verkaro de Verda Majo, por ke la juna generacio
ŝin komprenu, havas gravan signifon por antaŭenigi la
amikecon inter la popoloj de Ĉinio kaj Japanio.

La kolektado kaj disvastigado de la verkoj de Verda
Majo ŝuldis multe al la penado kaj kunlaboro de ĉinaj
kaj japanaj geesperantistoj. Nur dank' al tio la verkoj
estis konservitaj kaj publikigitaj. En Japanio, pleje
kontribuis jenaj tri geesperantistoj: Miyamoto Masao,
Kita Satori kaj Takasugi Itiroo*.

En junio 1941, *Heroldo de Ĉinio* en Chongqing eldonis
Esperantan version de la novelo *Vivantaj Soldatoj*, ja-
panlingve verkita de Isikawa Tatuzoo kaj esperantigita
de Verda Majo. En oktobro de la sama jaro, *Heroldo
de Ĉinio* plue publikigis kolekton de prozaĵoj, *Fluŝtr'
el Uragano*, originale verkitaj de Verda Majo. En majo
1945, la Koresponda Esperanto-Lernejo de Chongqing
eldonis en Esperanto ŝian aŭtobiografian verkon *En
Ĉinio Batalanta*.

* Miyamoto Masao, konsilanto de KLEG, Japanio, redaktoro de
Elektitaj Verkoj de Hasegawa Teru.

Kita Satori, japana esperantistino, poetino (hajkistinino).

Takasugi Itiroo, japana esperantisto, studanto de Eroŝenko,
kompilinto kaj tradukinto de *Kompleta Verkaro de Eroŝenko*.

Efektive, ĉiujn tri librojn publikigis *Heroldo de Ĉinio*. Por eviti la ĝenon sendi la manuskripton al la cenzuro, la tria estis nominale publikigita de la Koresponda Esperanto-Lernejo. La enspezojn el vendo de tiuj tri libroj Verda Majo donacis al la Koresponda Esperanto-Lernejo.

La tri libroj estis presitaj sub ekstreme malfacilaj kondiĉoj en milittempa Chongqing. La papero uzita estis de tre kruda speco, produktita en Sichuan-provinco per malnova metodo. Nun, eble nemultaj ekzempleroj de ĉi tiu unua eldono restas en la manoj de ĉinaj esperantistoj. Tiutempe, mi estis en regiono post la batalfronto de la malamiko. Tute mankis al mi la ŝanco vidi tiujn librojn. Eĉ pri ilia eldonado mi tute ne sciis.

Post la Liberiĝo*, la libroj atingis la manojn de Miyamoto Masao kaj Kita Satori pere de ĉina esperantisto Lan Jian'an. La stafeta stangeto iris de Chongqing en Ĉinio al Osaka en Japanio. Ili tradukis la libron *En Ĉinio Batalanta* en la japanan lingvon kaj aperigis ĝin en la semajna gazeto *Virina Demokratia Ĵurnalo* de la 13-a de julio ĝis la 21-a de septembro en la jaro 1951. Per la honorario, ili faris mimeografitajn tajpitajn kopiojn de la originala Esperanta verko de Verda Majo je la nomo de la "Eldonejo de Esperanta Korespondado" (Tiam ĵus post la fino de la Dua Mondmilito Japanio sin trovis en ekstreme malfacila periodo.) En decembro 1951, eldoniĝis *En Ĉinio Batalanta*; en februaro 1952 eldoniĝis *Historieto de Japana Literaturo* (ĉi tiu estis fruatempa verko de Verda Majo, inkluzive de esperantigitaj

* Liberiĝo aludas la fondiĝon de la Ĉina Popola Respubliko, kio markas la liberiĝon de la ĉina popolo el sub la regado de Kuomintang.

verkoj el klasika japana literaturo); kaj poste en majo 1952 eldoniĝis *Flustr' el Uragano*; en marto 1954, eldoniĝis *Vivantaj Soldatoj* en Esperanta traduko. Iom poste, aperis stereotipe presita eldono de *En Ĉinio Batalanta kaj Flustr' el Uragano*. En 1954 japana verkisto Takasugi Itiroo el la Esperanta originalo tradukis la tuton de *En Ĉinio Batalanta* kaj tri pecojn el *Flustr' el Uragano* en la japanan lingvon kaj "Sinhyooronsya" eldonis ilin sub la titolo *Flustr' el Uragano*. La tradukinto sekvis la versiojn de la mimeografitaj kopioj de la Osaka Eldonejo de Esperanta Korespondado. En 1980 la libro aperis en la dua eldono. En januaro 1979, Aki Syoboo eldonis la libron *Elektitaj Verkoj de Hasegawa Teru*, redaktitan de Miyamoto Masao. Ĉi tiu libro ampleksas ĉiujn ĉefajn verkojn de Verda Majo. La redaktado estis farita helpe de ĉinaj esperantistoj.

Ankaŭ estas menciinda la verko de Tone Kooiti: *Teru no Syoogai (Vivo de Teru)*, eldonita de Yoobunsysa en 1969.

Estas vere dankindaj ĉi tiuj japanaj amikoj, kiuj klopodis por disvastigi la verkojn de Verda Majo.

Laste, mi volus citi vortojn de iu japana amiko ĉe la fino de ĉi tiu skribaĵo:

Se kalkuli nur tiujn menciitajn en la paĝoj de la historio, ne malmultis kontribuintoj al la vera paca kunekzistado de Japanio kaj Ĉinio. Sed tamen, en moderna tempo, kiam malfeliĉa stato regis en la interrilatoj de la du landoj, jam malmultiĝis klopodintoj sin dediĉantaj al japana-ĉina bonrilato, se ne diri pri japana virino, kiu havis siajn ostojn enterigitajn en ĉina tero, plenuminte agadon por vera amikeco inter la popoloj de Japanio kaj Ĉinio, kontraŭ sia

*'patrolando' Japanio. Tiurilate ja troviĝis neniu alia
krom Hasegawa Teru.*

(Takagi Hirosi)

La 31-a de aŭgusto, 1980

VERKOJ DE
VERDA MAJO

THE HISTORY

OF THE

EN CÍNIO
BATALANTA

Adiaŭo en Malfrua Printempo

*Kiu tempo pli efemerus ol
printempo finiĝanta?
Kiu bedaŭro pli eternas ol
disiĝ' amika?*

— Simazaki Tooson —

La haveno de Yokohama bolas de bruado.

Oni sonorigas por ekveturo.

Inter la ŝipo kaj tero petolas kvinkolora ondaro da banderoloj sennombraj. Sed malplenaj estas miaj manoj. Kie mi trovu adiaŭantojn kun banderoloj kaj larmoj? Ĉu tiel soleca kiel aŭtuna folio forblovata de vento mi forlasas la patron? . . .

Subite mi ekaŭdas klare, meze de l' bolanta bruado sur la bordo: — “En la mondon venis nova sento, tra la mondo iras forta voko . . .” Ĝin kantas kelkaj ĉinaj kamaradoj, kiuj multe helpis min por mia senpasporta vojaĝo al Ĉinio kaj kiujn mi ŝi malpli frue revidos tie. Mi kantas kun ili en la koro.

La ŝipo iras malrapide, la tero kvazaŭ glitas poste. Streĉiĝas la kvinkoloraj banderoloj, baldaŭ ili komencas malleviĝi surmaren kiel floroj defalintaj. Pli kaj pli mallaŭtiĝas la kantado sur la bordo. “ĝis la bela sonĝo de l’ homaro, por eterna ben’ efektivigo.” . . . Nun mi nur vidas ilin svingantaj per blanka naztuko. La spaco inter la ŝipo kaj tero pligrandiĝas kun minutoj. Pli kaj pli malgrandiĝas iliaj figuroj. Miaj okuloj estas ankoraŭ fiksataj sur ili, tamen mi mem scias ke mi ne rigardas ilin, sed ion alian nevideblan . . . Mi staras, staras senmove.

Foras, foras la tero, sur kiu mi dum dudek-kvin jaroj teksadis rozajn revojn, ruĝajn kolerojn, nigrajn enuojn kaj verdajn amojn. Nun ĝi fariĝas tute griza. Griza, sed ĝi ne estu tombo por ĉio pasinta de mi.

La ŝipo iras jam ne malrapide, lasante post si blankan disondon. Mildas la maro blua, serenata la ĉielo lazura.

Estas la mezo de aprilo, 1937.

Silente mi sidas sur la lito en la triaklasa kajuto de l’ granda brita ŝipo. Ĉirkaŭ mi troviĝas dek kaj kelkaj pasaĝeroj viraj, virinaj kaj infanaj. Ili ĉiuj estas ĉinoj. Ĉinoj — hieraŭ ili estis por mi nur fremduloj, hodiaŭ kunvojaĝantoj, kaj morgaŭ ili jam estos samregnanoj.

Multaj japanoj kutimas malrespekti ĉinojn. Ili rigardas ilin kiel malaltgradajn homojn. En ilia cerbo la simbolo de ĉinoj ankoraŭ estas harpendaĵo, kiu similas al vosto de porko. Kaj eĉ sur modernaj eŭrope vestitaj ĉinoj ili sentas malbonodoron de ajlo kaj grason de porkaĵo, kaj per instinkta korpa maŝato ili maŝatas ilin. Kion ili scias pri ĉinoj krom tio? Jes, ili scias, ke ĉinoj

malamegas japanojn kaj ĉie kontraŭas ilin, kaj ofte oni verŝas sangon pro tio. Do estas nature ke miaj gepatroj kaj parencoj koleras kaj miras min, kiu volonte ofendas — laŭ ilia esprimo — sin kaj la familion per la geedziĝo kun ĉino. Samtempe pri mia veturo al Ŝanhajo ili timas, kvazaŭ mi sen armilo min ĵetus inter malamikojn sangavidajn.

Mia intima amikino diris: ŝi scias ke multe da ĉinaj junuloj estas tute aliaj ol nunaj japanaj junuloj kies pli-multo havas nenian studemon, nenian esperon aŭ pasion kaj nur vegetas kiel maljunuloj, do ŝi komprenas mian amon, sed, — ŝi aldonis, — se ŝi estus mi, ŝi prefere rezignus tian amon, ĉar ĝi povos dronigi la patriron ununuran en fundo de soleca malĝojo. Antaŭ tago de l' forveturo mi ricevis ŝian mallongan leteron. Ŝi skribis: "Mi ne iros al vi por vidi vin. Nur sur papero mi kuraĝas diri adiaŭ. Adiaŭ, kara. Estu feliĉa, kaj ne forgesu min. Kiam vi estus venkita aŭ via koro estus vundita, vi revenu al mi, mi ĉiam preparas por vi ripozejon".

Ŝi uzas vortojn "scii" kaj "kompreni", tamen efektive ŝi preskaŭ nenion scias kaj komprenas. Tial por ŝi tiel malproksima ja estas Ĉinio.

Por ni esperantistoj naciereco estas ne absoluta. Ĝi signifas sole malsamon de lingvo, kutimo, kulturo, haŭtkoloro ktp. Ni rigardas nin kiel fratojn de unu granda familio "homaro". Ni tion ne teorias, sed sentas. Ekstere ni estas ligitaj de unu sama lingvo, kaj interne de unu sama sento. Ni ankaŭ amegas nian propran patrion. Tamen tiu ĉi amo ne estas tia, kia ne povas kunstari kun amo kaj estimo al aliaj nacioj.

Hitler propagandas gentan superecon kaj purecon de l' germana nacio, kaj penas planti en sia popolo mal-

amon kaj malestimon al aliaj nacioj en Eŭropo. Li estas la komuna malamiko de ĉiulandaj esperantistoj en la mondo inkluzive la germanan. Same estas pri la japanaj regantoj. Ili faris fosajon inter la japanoj kaj ĉinoj, ĉiam pli profundigas kaj larĝigas ĝin, kaj ŝajnigas ke ĝi estas natura kaj ne transirebla.

Ĝis nun eble kelkcent aŭ kelkmil japanaj virinoj transiris la fosajon kaj edziniĝis al ĉinoj. Mi ne scias ĉu ilia vojo estis flora aŭ dorna. Ilia amo estas internacia, sed samtempe persona. Ankaŭ mi estas unu el ili. Neidentite estas, ke nia kuniĝo estas neapartigebla de Esperanto. Sekve feliĉo aŭ malfeliĉo de mia estonto estos alia ol tiu de tiuj japaninoj. En Ŝanhajo min atendas li, kiu iom frue atingis tien. Krom li mi havas neniun konaton. Ankaŭ por li, ano de malproksima nordorienta provinco, Ŝanhajo estas perfekte fremda urbo. Tio tamen donas al mi nenian heziton. Mi diris ke mi havas neniun krom li. Ne, mi eraras. Tie mi trovos verdajn amikojn, ĉinajn esperantistojn, kvankam nun mi ne scias eĉ ilian nomon.

Antaŭ monato estis mia dudekkvina naskiĝtago. Se homa vivo estas kvindekjara meznombro, mi jam pasigis mian duonon. Tiu ĉi pasinta duono estis tre banala, kaj ankaŭ la estonta duono ne povos esti eksterordinara, ĉar mi estas banala virino. Tamen mi kredas kaj sentas, ke mi povos fari iom pli multe aŭ ion pli signifan, ol mi restus en Japanio. Ĉar mi estas esperantisto.

La ŝipo lulata de la ondoj lulas mian koron. Eble ni jam estas sur la oceano.

Ne enpensiĝu plu . . . Antaŭ ĉio, sekure alvenu Ŝanhajon. Nenio okazu survoje!

La duan tagon vespere nia ŝipo haltis ekster la bordo de Nagasaki, la lasta japana haveno sur la veturo. Halto de unu horo. Kiel longa kaj maltrankvila estis por mi tiu ĉi unu horo! Mi ekĝemis pro malŝargiĝo kiam oni sciigis la ekiron.

Sur ferdeko vespera vento malvarmete karesas miajn harojn. Sufiĉe malproksimiĝis la haveno. Nagasaki, lumigita, kvazaŭ estas bela kastelo de fabela lando. La lampoj palpebrumas. Ŝajne ili volas rakonti al mi mil misterajn rakontojn. Sed, ĉu mi ankoraŭ estas infano allogita de ilia ĉarmo?

Nun antaŭ mi kuŝas nur la libera maro. Ĝi apartigas min de la patrio, de miaj karaj, ĝi tamen kondukos min al la nova vivo, al novaj amikoj.

Adiaŭ, mia patrio, miaj karaj.

Trankvila estis la dormo de la nokto. En la sonĝo mi vidis kviete defalantajn ĉerizflorojn kaj inter ili la rondan nigran okulparon de mia sola nevineto.

En Ŝanhajo

1. KULIOJ KAJ ĈIELSKRAPAĴOJ

Kvankam pasis jam pli ol ses jaroj, en mia koro ankoraŭ freŝa estas la memoro pri l' momento, kiam mi sekure ekstaris sur la kajo de Ŝanhajo kaj trovis L* alvokantan min per mansigno. Por nure nomi ĝin "ĝojo", la sento estis tro komplika. Silente mi prenis la manon. Mi ne havis vortojn por esprimi min. Ial, ŝajnis al mi, ke lia mano estas pli granda kaj pli varma ol antaŭe.

Tagmeze, en la 19a de Aprilo, 1937, mi tiel faris la unuan paŝon sur la granda tero de Ĉinio. En Ŝanhajo ni loĝis duonjaron, ĝis la milito pelis nin suden. Do, Ŝanhajo devas esti por mi plej impresa kaj memorplena urbo, sed verdire mi ne amas ĝin.

La unua kion mi vidis ĉe la elhaveniĝo estis amaso da duonnudaj kulioj kaj vico da modernaj konstruaĵoj. Tiu kontrasto tiel forte kaj absolute impresis min, ke poste kiam mi ekaŭdas vorton "Ŝanhajo", en mia cerbo

* L: Liu Ren, la edzo de Verda Majo

tuj reflekse aperas la du objektoj, kaj ĝi estas la deveno kial mi ne amas Ŝanhajon.

La ĉielskrapaĵojn konstruis etaĝon post etaĝo la duonnudaj kulioj per sia ŝvito kaj sango. Sed tuj post la elfaro ili revenis sur la teron, denove rampadas kiel bestoj. La mastroj de l' ĉielskrapaĵoj ĝuas ĉion kio estas nemankigebla en la civiliza vivo, ili eĉ ĝuas multajn specialajn plezurojn kiujn oni malpermesas en iliaj patrolandoj. Ŝanhajo ja estas "Edeno de Aventuristoj". Ili ne memoras plu la malpurajn duonnudulojn. Inter la unuaj kaj la lastaj ekzistas nenia rekta rilato. La ordono de l' mastroj al la sklavo estas transdonataj pere de "altrangaj ĉinoj" kiuj povoscias babili en iliaj lingvoj, aŭ pere de bastonoj en la manoj de anamaj* aŭ hindaj policianoj.

Oni jam forigis la anoncon antaŭ la parkoj: "Ĉinoj kaj hundoj ne eniru." Tamen estas same, la kulioj neniam aperas en tia loko. Ankaŭ en la triaklasa kupeo de tramoj provizitaj ekskluzive por ĉinoj, ni trovas neniun el ili. Kiel ajn civilizita kaj moderna estas Ŝanhajo, ili ankoraŭ vivas sian primitivan vivon. Tage duonnudaj ili tiras rikiŝojn kaj portas pezajn ŝarĝojn, kion faras en la mastraj landoj nur maŝinoj aŭ ĉevaloj kaj bovoj. La domoj — pajlaj kabanaj — servas ilin nur por ŝtona dormo nokta aŭ eterna. Ili ĉiuj havas vizaĝon sunbrunitan sed ne sankoloran. Ili ne nur ne komprenas la lingvojn de l' mastroj, sed ankaŭ sian propran ne povas legi aŭ skribi. Tial se "jes" de la mastroj estas plenumitaj sur ili kiel "bato" kaj "ne" kiel "enkarcerigo", ili eĉ ne provas scii ĉu estas prave aŭ ne. Oni ne prenas ilin por homoj kiel dum ilia vivado tiel post ilia morto. Se ili

* anamaj = vjetnamaj

mortas sur strato pro malsato, malsano aŭ varmego, —tio estas ne malofta —oni tute simple nur forigas iliajn kadavrojn kvazaŭ tiujn de senmastraj hundoj.

Ŝanhajo estas speciala urbo, unuvorte. Ĝi havas multajn distingajn karakterojn. Ekzemple, tie oni povas vidi ekspozicion de gentoj, kaj tiuj diversgentaj homoj respektive havas sian vivon. Sed krom la kunesto de l' duonnudaj kulioj kaj luksaj ĉielskrapaĵoj, estas nenio alia kio povus pli elokvente klarigi la esencon de Ŝanhajo, la tipa urbo de duonkolonia Ĉinio.

Mi ne amas Ŝanhajon. Ĝi imagigas al mi dismembrigitan korpon, kaj tiu imago estas dolora.

2. ENFERMITE SUR DUA ETAĜO

Post resto de kelkaj tagoj ĉe lia malnova amiko, ni luis en la koncesia kvartalo al Francio du malgrandajn ĉambrojn kune kun paro da geedzoj kun kiuj L konatiĝis en Tokio. La ĉambroj havis nur unu elirejon, kaj la geamikoj loĝiĝis en la antaŭa, ĉar tiel mi povis eviti neagrablan renkonton kun nekonatoj.

Nia ĉambro unufenestra estis malluma kaj senmebla. La muro, iam eble blanka, nun staris flav-griza makulite. Sole kun du kofroj, valizo, skribmaŝino kaj malgranda lito, la ĉambro ŝajnis vasta, kruda kaj malintima.

“S-ino L naskiĝis en Malajo kaj revenis al Ĉinio je la unua fojo. Ŝia familio ankoraŭ estas tie. Ŝi nur

povoscias malajan lingvon. (tio estis Esperanto) — Tiel decidis L kaj la geamikoj. Feliĉe tamen por homo kia mi, la koncesia kvartalo ne estas Tokio. Tie ĉi neniu scivolemas pri deveno kaj kariero de persono. Nek la dommastrino nek najbaroj nek policianoj.

Mi devis komenci ĉion de ABC. La amikino estis mia instruisto. Ĉiumatene ŝi iris straten por aĉeti manĝaĵojn kaj kuiris hejme. Mi, lernservanto, lavis ilojn post manĝo. Mi baldaŭ ellernis fari fajron, — en moderna Ŝanhajo plimulte da ĉinaj loĝantoj eĉ gason ne havas! — kaj poste ankaŭ kuiri. La afero estis tre simpla, ĉar ni manĝis nur dufoje, tage kaj vespere por ŝpari monon. Kompreneble ni prenis “ĉinan kuirajn”, sed ne tiun kiu estas fama en la tuta mondo, kaj el malkaraj legomoj frititaj de faboleo kaj gustigitaj per salo, iufoje kun pecetoj da viando.

Oni ŝerce nomis L “la plej feliĉa viro en la mondo”, ĉar li loĝas en eŭropstila domo, manĝas ĉinan kuirajn kaj havas japanan edzinon. Ho, kiel pseŭdaj estas liaj tri trezoroj. Tiu kompatinda feliĉulo kaj la amiko laboris en nove fondita eldonejo por broŝuroj pri aktualaj problemoj. Ĝia respondeculo estis konata ĵurnalisto J, kiu lastatempe revenis el Japanio. Li kaj L hazarde veturis en la sama kajuto de la ŝipo. Li estas malalta kaj diketa, kaj impresas ke lia malgranda korpo estas maso da energio. Efektive li estas homo saĝa, lerta, elasta kaj rapidmova. Kvankam laŭ liaj publikigitaj artikoloj li apartenas al progresema tendenco, oni ne scias klare lian ideon kaj aĝon. Unuj diras ke li simpatias la Kompartion, kaj aliaj perfekte male. Post la falo de Ŝanhajo li restas tie. Iuj opinias ke li faras sekretan laboron, kaj aliaj insultas ke li jam de frue havis rilaton kun la malamikoj. Fine ni informiĝis de japana gazeto,

ke li partoprenis gravan postenon de la Ŝanhaja pupa registaro. Kaj eĉ nun pluraj homoj ne kredas ke li estas simpla naciperfidulo. Enigma homo. Mi vidis lin kelkajn fojojn. Li bone parolas japane. Post tagoj de la Ŝanhaja evento*, kiam la eldonejo disorganizigis pro perdo de la financa subtenanto, li vizitis min. Tiam mi estis sola hejme. Eble li antaŭsciis. Nekutime li portis nigrajn okulvitrojn kaj ĉinan veston. Dum babilado li kvazaŭ nature demandis kie kaj kiel estas mia familio, ĉu L havas konaton aŭ parencon en Tokio ktp. Mi eksentis ion malbonan kaj respondis malklare, malprecize. Tio estis nia lasta vido.

La amikino ne havis profesion, sed ofte eliris por diversaj aferoj. Je tia horo mi hejme legis ĉinan aŭ esperantan libron, aŭ ludis kun du knabinoj de la dommastra familio. Kiel ni poste sciigis, la mastro loĝis en Nagasaki kelkajn jarojn, tie edziĝis kun japana virino kiu naskis infanon kaj mortis. Reveninte Ŝanhajon li edziĝis al ĉinino kaj jam havis du filojn. Estas strange ke li pendigis tre grandan foton de la mortinta japana edzino sur la loko plej facile rimarkebla en la antaŭĉambro. Pli poste — ni kompreneble translokiĝis jam — ni aŭdis ke li estas “malgranda naciperfidulo” kaj mortigita survoje el sia “laborejo”. Unu el miaj malgrandaj kunludantoj, kiuj ambaŭ havis aĝon de dekunu-du jaroj, estis lia filino naskita de l’ japanino, kaj la alia — lia parenco sengepatra. Do ili estas malfeliĉaj infanoj, sekve tuj fariĝis miaj bonaj amikinoj malgraŭ nia lingva baro. Tiu malgranda mikrsarulino memoris nenion pri sia

* Ŝanhaja evento: Vd. la noton sur p. 6.

patrino, kaj ŝajne ne volis paroli pri ŝi. Sed iufoje mi hazarde trovis ŝin fikse rigardanta la foton, kiam estis neniu en la ĉambro. La amikino diris al mi, ke ŝia duonpatrino ofte mokas la knabinon “japanaĉo” dum la foresto de la edzo.

Mia unua kaj plej grava tasko estis kiel eble plej rapide kutimiĝi al la cirkonstancoj kaj ellerni la lingvon, t.e. “ĉiniĝi”. Se ne, ni devus eterne nin kaŝi en Ŝanhajo, en la malgranda franca koncesia kvartalo.

Supozu, ke vi subite fariĝis muta kaj surda. Ĉirkaŭe la homoj vivas vigle kiel antaŭe, sed vi estas soleca inter ili. Vi ne komprenas ilin, kaj ili ne vin . . .

Mi estis preta pri tiu portempa fremdula sufero, mi kredas, sed sento ne ĉiam obeas racion. Precipe kiam ni estis kun amikoj, mi sentis tion forte, profunde. Ili parolas gaje, ridas, ekscitiĝas. Mi streĉas miajn nervojn, penas kapti kurantajn vortojn. Fine mi laciĝas, ne volas aŭskulti plu. Mi klinas la kapon, rigardas premate la plankon. Al mi ŝajnas, ke eĉ li, kiu kune kun ili ridas kaj ekscitiĝas de io por mi nekomprenebla, estas ne mia, sed iu fremda, malproksima . . .

Estis mezo de la dua monato, dum tagmanĝo la geamikoj kaj L interkonsiliĝis. — “Longiĝis tago. Manĝi dufoje estas nesufiĉe.” “Jes, antaŭtagmeze mi sentas teruran malsaton.” “Do, ni ankaŭ manĝu matene.” “Pano estas bona.” “Ne, ĝi estas kara. Ni kuiru rizkaĉon.”

— “Mi komprenis!” mi ekkriis kiel infano kaj ripetis ilian parolon. — “Prave!” ankaŭ ili kriis ridantaj.

Pro malbono de nia financa stato, nek pano nek kaĉo estis realigita, tamen mi estis tre ĝoja, ĉar ja por la unua fojo mi komprenis tutajn frazojn de ilia konversacio vorton post vorto.

Antaŭ la forveturo mi promesis al redaktoro de progresema literatura gazeto sendi al ĝi raportojn aŭ tradukaĵojn el Ŝanhajo. La promeson mi ne povis plenumi tuj. Mi nur tradukis raportojn "Kiel Ekfloris la Floro?", kiu temas pri la antaŭvespero de Xi'an-afero*, kaj la verkinto ŝajne estas laborinta en armeo de la generalo Zhang Xueliang, unu el la ĉefaj aktoroj de l' epokfaranta historia dramo. La artikolon mi kontribuis al *Nihon-Hyooron*, sufiĉe granda monata gazeto en Tokio, uzante ĉinan pseŭdonimon. Post kelkaj semajnoj venis al ni la gazeto aperiginta la tradukon, poŝtmandato de 50 enoj kaj letero de la ĉefredaktoro Murohusi Takano-bu. Li prenis min por ĉina junulo kaj petis min daŭre kontribui tiaspecajn tradukojn. La monon L ricevis ĉe Japana Banko en la 12a de aŭgusto, kaj la sekvintan tagon la japana armeo ekkanonis la urbon. Ha, se ni malfruus unu tagon! Tiuj 50 enoj, ĝustatempe prenitaj, nemal multe servis nin dum la postaj pli malfacilaj tagoj.

La unuaj monatoj pasis malrapide. Ĝi estas vivo

* Xi'an-afero: En 1936, la japanaj imperiistoj senĉese plivastigis sian invadon en Ĉinio, sed Ĉiang Kajŝek, la ĉefo de la Kuomintang-a registaro, persistis en la politiko de nerezisto kaj daŭrigis la internan militon. La Nordorienta Armeo estrata de Zhang Xueliang kaj la 17a-voja Armeo estrata de Yang Hucheng estis senditaj de Ĉiang al la provincoj Shaanxi kaj Gansu por ataki la Ĉinan Ruĝan Armeon. Sub la influado de la politiko de la Komunista Partio pri kontraŭjapana nacia unuecfronto kaj de la popola antijapana movado, Zhang kaj Yang postulis ke Ĉiang kunlaboru kun la Kompartio kaj rezistu kontraŭ Japanio. Ĉiang rifuzis. En la komenco de decembro li venis al Xi'an por devigi Zhang kaj Yang ataki la Ruĝan Armeon. En la 12-a de dec. la lastaj arestis Ĉiang. Poste dank' al la helpo de Zhou Enlai, la reprezentanto de la Kompartio, la afero estis pace solvita kaj Ĉiang devigite akceptis la postulon de kunlaboro kun la Kompartio kaj rezisto kontraŭ Japanio.

nova por mi, sed proza kaj ofte eĉ enua. Fremdaj vojaĝantoj amas vagi straton kiel naĝanta ŝipeto sur maro, renkontante neniun konaton. Al mi mankis eĉ tiu libera plezuro. La fama amuza flanko de Ŝanhajo estis alia mondo por mi sinkaŝanta kaj malriĉa. Kaj ĉi malriĉulo, apartigita de la moderna vivo, estis ankaŭ disigita de la tero. Mi loĝis sur la dua etaĝo, mi ne havis ĝardenon nek poton da floro. De la ligna planko de temp' al tempo mi eliris sur la straton asfaltan por viziti amikojn aŭ por promeni, kaj denove revenis en la sengustan duonluman ĉambrom de la dua etaĝo. Mi forgesis la agrablan senton de la mola freŝa tero. Kaj se mi ne estus esperantisto kaj ne povus spiri la verdan aeron, mia vivo tiama estus pli seka kaj pli sufoka.

3. SUB VERDA STELO

Iun tagon de la unua semajno du gastoj frapis nian pordon. Unu el ili eniris grandpaŝe sen movo de la brusto kaj la alia malgrandpaŝe kun movo de la tuta korpo. La unua estis altkreska kaj larĝŝultra, kies okuloj tra la dikaj miopaj vitroj kvazaŭ eterne rigardas unu direkton. Eĉ dum lia parolo li aspektis kiel statuo. La lasta estis mezkreska, sed ŝajne malalta kaj mallarĝŝultra, kies okuloj kvazaŭ senĉese vagas ĉirkaŭen. Eĉ dum silento lia vizaĝo aspektis ridetanta.

Tiuj du supraĵe kontrastaj junuloj tamen same ne ĝenis min per la ĉina lingvo por mi nekomprenebla nek per balbuta japana lingvo. Ili ja estas esperantistoj kiel mi.

— Ĉu vi konas tiun kamaradon en Tokio? — La altkreskulo nomata Ĵelezo prenis kajeron el la poŝo. — Kun kiu mi iam korespondis.

— Ha! — mi ekkriis, ĉar sur la paĝo prezentita antaŭ mi estis skribitaj miaj japanaj nomo kaj adreso. — Mi bone konas ŝin, — mi faris paŭzon kaj aldonis, — ŝi estas mi.

Gaja rido regis ĉiujn.

Mi rememoris ke antaŭ kelkaj jaroj mi kontribuis manuskriptojn al *La Mondo* eldonata en Ŝanhajo kaj unu-du fojojn korespondis kun eble ĝia redaktoro. Kaj jen tiu kamarado nun parolas kun mi!

Dum la interparolado klariĝis, ke Ĵelezo havis korespondan rilaton ankaŭ kun L, kiam tiu lasta estis en Beiping. Do, li, unu el la gvidantoj de la esperanta kaj latiniga movado en Ĉinio, estas ne nova sed malnova amiko por ni ambaŭ. Kaj poste dum niaj plej malfacilaj tagoj en la milito li fariĝis nia neniam forgesebla, neniel dankebla helpanto kaj instiganto laŭ diversaj sencoj.

— Oni diras, ke mi similas al japano. Ĉu vi vera japano, tion konsentas? — La alia kamarado nomata Ĉ. Ĉen* japane salutis min klinante la supran parton de la korpo.

Li laboris tiutempe en iu teknika oficejo, sed en la dua jaro de la milito fariĝis ĵurnalisto de l' plej progresema ĵurnalo**, kaj poste iris al Singapuro. Kiam la japana armeo etendis sian ungegon tien, li estis unufoje arestita de la angla aŭtoritatularo erare prenite kiel japano. Pri liaj piedsignoj post la kapitulacio de la insulo ni ne estas certaj. Oni diras, ke li sekure forkuris kaj nun laboras proksime al Ŝanhajo. Vera estu la famo!

* Ĉ. Ĉen: t.e. Zhang Qicheng, veterana esperantisto, nuna ĝenerala sekretario de ĈEL.

** la plej progresema ĵurnalo: t.e. *Xinhua Ribao*. Vd. la noton sur p. 13.

Ĵelezo kaj Ĉ. Ĉen, ŝercnome Bovo kaj Muso, estas perfekte malaj homoj unuavide, kiel mi diris. Sed mi devas rimarkigi, ke Ĵelezo, serioza, tamen estas ofte tre humora, kaj Ĉ. Ĉen, komika, tamen estas tre serioza energia laboranto. Ili ambaŭ ne havis 30 jarojn tiam.

Aĝe juna, labore serioza kaj ideoe progresema — tio estas komuna por pliparto da ĉinaj esperantistoj. Mi neniam renkontis blankharulon, nek dandon kiu ŝatas nur babili, kanti kaj ĉiam postsekvi fraŭlinon, nek herezulon — ŝoviniston. Aliel ol en Japanio, ĉi tie mi ne bezonis konsideri la ideon kaj socian situacion de kunparolanto. Ĉiuj estas egale kamaradoj, amikoj.

ŜEL (Ŝanhaja Esperantista Ligo), la centro de la esperanta movado tutĉinia, troviĝis sur flanka strateto en la koncesia kvartalo al Britio. Malsupre estis Verda Librejo, kvankam ĝi konsistis nur el 2-3 bretoj, kaj supre kunvenejo. En la apudaj ĉambroj loĝis Ĉoĉa, respondeculo de ŜEL, kune kun la edzino kaj tri infanoj, la plej granda el kiuj estis 10-jara knabo povoscianta paroli iom en Esperanto. Tiele vi supozus Ĉoĉa kiel mezaĝulo. Tute ne. Tiam li estis apenaŭ 30-jara. Junulo same kun aliaj kamaradoj. Dank' al ilia ekzisto ŜEL donis al ni impreson pli intiman kaj varman, kvazaŭ ĝi ne estus nura oficejo. Sed tiu aminda familio, tute kiel multaj aliaj, devis disiĝi pro la milito. Hodiaŭ Ĉoĉa ankoraŭ bonhumore kaj persiste laboras por la movado ĉi tie en la koro de Libera Ĉinio kune kun ni, tamen la edzino kaj la etuloj restas malproksime en sia naskiĝloko okupita de japanoj, kaj tiu knabo jam dekkelk-jara batalas en iu milita regiono partoprenante en unu el la plej kuraĝaj kontraŭjapanaj armeoj*.

* unu el la plej kuraĝaj kontraŭjapanaj armeoj: la Nova Kvara Armeo gvidata de la Komunista Partio

La 15an de julio, sub la aranĝo de ŜEL, oni festis la 50-jaran jubileon de Esperanto en iu lernejo. Kolektiĝis pli ol 300 samideanoj novaj kaj malnovaj. Ankaŭ venis reprezentantoj el Kantono, Beiping kaj aliaj urboj. Oni sincere kritikis pasintajn laborojn, fervore konsiliĝis pri denunaj. Tio estis semajnon post Lugouqiao-evento. La aero maltrankvila kaj incita de la ekstero ankaŭ enpenetris la verdan kunvenejon. Oni ne sciis certe, kiel iros la afero, do, ĉu la deciditaj planoj povos efektiviĝi aŭ ne. Tamen neniu sentis en si kontraŭdiron inter nacio kaj esperantisto. En Ĉinio Esperanto estas uzata ne por scienca raporto al la mondo, nek por internacia vendo de komercaĵoj, nek por invito de fremdaj turistoj, kompreneble neniam por propagando de faŝismo. La idealo de esperantistoj kaj tiu de la ĉinaj popolanoj tute identas. Ili ĉiuj ne volas esti subpremataj de aliaj nacioj nek subpremi tiujn. Jam de longe ĉinaj esperantistoj levas alten standardon sur kiu estas skribite: Per Esperanto por liberigo de Ĉinio!

En la kunvenejo sonis laŭte *Espero* kaj *Tagiĝo*, kaj el tiuj tricent buŝoj ankaŭ ŝprucis per la sama pasio:

“Leviĝu homoj por liber’.
Ni konstruas per sang-karno
novan Grandan Muron.”

“Militiru hejmen, militiru hejmen.
For japanan imperiismon.
Nordorient’ estas nia.”

La jubileo finiĝis en plena harmonio, kun granda entuziasmo. Ili firme manpremis unu al alia, varmvoĉe interŝanĝis “ĝis revido”. En ordinaraj tagoj ilia revido okazis morgaŭ aŭ post kelkaj tagoj, plej longe post kel-

kaj monatoj. Jes, almenaŭ la 15-an de decembro, en Zamenhofa festo, ili ree kolektiĝos sub la verda stelo. Sed tiufoje . . . Kiu supozis, ke ili ne povos plu revidi unu la alian por kelke da jaroj? Jam en la dua aŭ tria monato de la kunveno ili komencis disiĝi. Unuj iris al Hankou* kaj poste al Chongqing sekvante la registaron, iuj prenis pafilon sin ĵetinte en armeon aŭ gerilon, aŭ kuris nord-okcidenten sub ne verdan sed ruĝan stelon, aliaj iris al siaj naskiĝlokoj aŭ lokaj urbegoj por laboro kaj pano, kaj la ceteraj restas en Ŝanhajo. Kiam ili revidos sin reciproke? Eble estas unu-du kies manon oni neniam plu povas premi . . . kiuj fordonis la junan vivon por la nacio. Mi kredas tamen ke neniu el tiuj tricent ĝuas provizorajn faciltagojn sub la pupa registaro de Wang Jingwei. Tio ja estas absolute neebla por la ĉinaj esperantistoj.

Nun kiam estas malfacile kunveni por 30 samideanoj, mi rememoras kun komplikitaj sentoj tiun feston kaj ĉiam pripensas ilin, kvankam ties plimulton mi ne konas persone.

Rilate la kunvenon mi ankoraŭ rememoras du kamaradojn kiuj helpis min por mia veturo al Ĉinio kaj tiam ankoraŭ estis en Tokio. Antaŭ estiĝo de Lugouqiao-evento la japana registaro arestis progresemajn aktivulojn el ĉinaj studentoj. Inter ili troviĝis tiuj du, Dinko kaj Ivano. Oni pretekstis, ke ili klopodis por sendi reprezentanton de japanaj esperantistoj al "Tutĉinia Esperantista Kongreso okazigita sub indiko de Kominterno** en Moskvo", tio estas la supredirita jubileo. Se la afero

* Hankou: Parto de la urbo Wuhan, kiu situas en centra Ĉinio. La urbo estas dividita de la riveroj Changjiang (Yangzi) kaj Hanshui en tri partojn: Wuchang, Hankou kaj Hanyang.

** Kominterno = Komunista Internacio

koncernus min, mi devas peti mil pardonojn al ili, precipe al Dinko, kiu poste ankaŭ en sia naskiĝloko Kantono gustumis amaran guston de karceri por mi.

Estas strange, ke pri ilia arestiĝo unue sciigis nin Ivano mem. Fine de junio li skribis: — Dinko estas arestita antaŭ semajno. Min oni kondukos al policejo morgaŭ aŭ postmorgaŭ. Sed ne maltrankviliĝu. Eble estos nenio.

Vere, tiel fariĝis efektive.

Iliaj mortintaj patroj ambaŭ estas famaj revoluciuloj, kiuj multe sin oferis por fondo de Respubliko de Ĉinio. Tiu de Ivano forkuris al Tokio akompanante Sun Jatsen kiam malsukcesis la revolucio, kaj konatiĝis kun Tooyama Mituru, nun ĉefo de unu faŝista grupo. Ĉar tiu viro diris al la policprefekto ke Ivano estas filo de lia "intima amiko", oni baldaŭ liberigis lin. Reveninte al Ŝanhajo li tuj venis al ni kaj raportis: — Oni tiel terure torturis Dinkon, ke tio kaŭzis al li ioman nenormaliĝon de la cerbo, nur diabloj scias kiam oni liberigos lin k.t.p.

Ivano, silentema kaj studema junulo, poste iris tien*, kie la vivo estas tute alia ol nia. Nur unu fojon ni ricevis lian mallongan leteron, en kiu li esprimis ke li ĝoje laboras kaj lernas, iam eĉ partoprenis armeon, kaj nun li estas pli vigla, pli gaja kaj agema, kion ne povus supozi antaŭaj konatoj kiel ni. Ankaŭ sur esperantaj gazetoj eldonitaj tie, kiuj malofte atingas nin, ni vidis liajn verkojn.

Dank' al la verdaj amikoj Ŝanhajo estis ne tute fremda urbo por mi. Verdire, neniue el ni povis sufiĉe mani-

* tie: t.e. Yan'an. Vd. la noton sur p. 8.

puli nian lingvon. Bedaŭrinda afero, sed ŝajnis al mi ke tio ne estas grava. Kelkfoje mi kun kamaradino I promenis straton proksime de ŜEL. Ŝi parolis ĉine, kaj mi esperante. Mi apenaŭ komprenis ke ŝi estas filino de feŭdeca granda familio kaj tiu cirkonstanco donas al ŝi diversajn suferojn. Mi ne scias kion kaj kiom el miaj vortoj la kamaradino komprenis. Tamen ĉiufoje ni intime parolis senĉese, trairis kaj revenis la straton ne volante tuj adiaŭi.

Kamaradino L, 19-jara laboristino, antaŭe estis en ŝpinfabrika kaj maldungita pro partopreno al striko. Tiam ŝi ne havis okupon kaj kunloĝis kun amato, ankaŭ esperantisto. Li donis al ŝi monate 6 dolarojn por manĝi, ĉar li mem gajnis tre malmulte da mono instruante laboristojn en vespera lernejo. Manĝi monaton per 6 dolaroj! Kiel malfacile, kvankam la prezo ne estis alta. Ŝi konfesis al mi, ke ŝi ne povas preni eĉ minimuman nutraĵon por subteni la sanon. Tamen ŝi estis ĉiam gaja kaj parolema. Ŝi klarigis al mi, kiel japanaj kapitalistoj ekspluatas kaj turmentas ĉinajn laboristojn, tre ekscitite kaj torente, neniom konsiderante ke mi ne komprenas ŝian ŝanhajan dialekton. Poste ŝi trovis laborlokon en granda eldonejo, kiu pagas al ŝi 16 dolarojn po monato. Fine de tiu monato ŝi kun brila mieno venis al mi kaj diris: — Hodiaŭ mi regalos vin. Ja je la unua fojo! — Ŝi kunprenis min straten al restoracio negranda sed pureta. Tie ĉiu el ni manĝis tason da fritita vermiĉelo kaj da rizkaĉo kun anasaj-pecoj. Ŝi klinis la buston kaj el dekstra ŝtrumpo prenis 10-dolaran monpaperon, kiun ŝi fiere metis sur la kelneran manon. Mi ne scias kiom da restmono oni redonis al ŝi. Mi tre domaĝis ke ŝi tiel konsumis pro mi kristalon de l' ŝvitoj. Sed ŝi estis eksterordinare gaja, kaj ankaŭ mi.

Por ĉinaj laboristoj, same kiel por japanaj, malfacile estas ellerni Esperanton, unue pro malalta nivelo de ilia edukiteco kaj due pro malsameco de Esperanto kaj la nacia lingvo. Krome en Ĉinio, kies socia situacio estas tute speciala, junuloj laboristaj kaj inteligentaj emas sin ĵeti en ŝtormon de pli aktualaj bataloj ol resti sub verda stelo. Do oni ne rajtas riproĉi ĉinajn samideanojn pro la relativa malalto de iliaj lingvaj teknikoj.

La 13an de aŭgusto kanonado rekte skuis Ŝanhajon, kiu jam estis maltrankviligata kaj ekscitata de Lugouqiao-evento. Konkorde al tiu bruoj ekmuĝis la urbanoj inkluzive esperantistojn.

“For japanan imperiismon!” “Liberigu la ĉinan nacion!” — kaj nu, “Per Esperanto por liberigo de Ĉinio!”

Deko da spertaj malnovaj kamaradoj spite diversajn malfacilojn efektivigis reeldonadon de *Ĉinio Hurlas*, kiu ĉesis aperi jam unu-du jarojn. La unua numero estis hektografita, kaj la dua presita. La tria? — Ej, la milita situacio estis jam tro urĝa.

Por ĝi mi verkis, netigis per mia skribmaŝino iliajn manuskriptojn, kaj korektis preserarojn. Kiel mi esprimis tiutempe en “Letero al Japanaj Esperantistoj”, — “Kunlabori por *Ĉinio Hurlas* por mi ne signifas simple, ke unu fremda esperantisto provizas sian mizeran teknikon por presigi maldikan gazeton. Kiam mi prenas plumon, en mi ekbolas arda sango pro premata justo, ekflamas fajra indigno kontraŭ la bruta malamiko. Mi sentas ĝojon: mi estas kun la ĉina popolo!”

Dank’ al Esperanto mi ne estis tute fremda en Ŝanhajo nek indiferenta en la milito, kvankam tiam mi ne povis publike partopreni la ĉinan reziston kontraŭ la japanaj invadistoj.

4. LA MILITO RIGARDITA EL LA SEKURA ZONO

Eksonis Jam Kantado Indigne

Sub brilaj lampoj oni ebrias de aromaj brandoj, ĉirkaŭprenas virinan talion, kantas "O, mia rozo," aŭ "Mi amas vin, kara kolombeto". Sed aliaj malĝojaj kaj emociaj melodioj mutigas tiujn diboĉajn, trasonas stratojn, trapenetras homkorojn.

Zefiroj de aprilaj vesperoj burĝonigas dolĉamaran nostalgion en migrulaj brustoj. Eble pli acida estas tiu de forpelitoj el la nordorientaj provincoj trans la Granda Muro.

*Pro japana l' teroro regas murdo-perfort',
Fuĝis ido, dise for, gepatroj al la mort'.
Tage-nokte pensas ni pri la hejmo indigne.*

Sekve, eksonas decide, brave:

*Militiru hejmen, militiru hejmen.
For japanan imperiismon!
Nordorient' estas nia.*

Venas Majo. Ambaŭflanke de la trankvilaj stratoj en la koncesia kvartalo al Francio freŝe verdas akacioj, odorante per neĝoblankaj flortufoj. Tamen en ilia koro floroj ruĝas, sange ruĝas.

*La majaj floroj sur tuta l' vast'
La sangon kovras nove verŝitan.
Bataladis ili ho ĝis l' last'
Savi l' nacion el pere' minacatan.*

Kantas ne sole homoj el trans la Granda Muro. Jam plimulto da ĉinoj scias ke la Manĉuria afero* estas ne simple afero pasinta, ĝi estas unua paŝo de la malamikoj kontraŭ Respubliko de Ĉinio, kaj eĉ morgaŭ simila "evento" povus alesti sur ilia kapo. La melodioj kun aktualaj sentoj fluas, flugas de angulo al angulo tra la tuta Ŝanhajo.

Xi'an-afero okazinta en la 12a de decembro lastjara donis decidan frapon al la porjapanaj fortoj en la registaro, ludis rolon de relikomutilo por la ŝtata politiko ĝenerale. Sed alveno de lumo ne estas tiel facila, nek tuja. La mallumo ja tre longe superregis en Ĉinio.

Iun tagon de junio, ĉiuj stratoj de la komuna koncesia kvartalo montris sin iom malsamaj ol en ordinaraĵoj. Iradas homoj jen duope jen triope aŭ kvinope, de kie oni ne scias, sed verŝajne al iu certa direkto. Iom post iom ili kuniĝis kvazaŭ senintence-hazarde. Formiĝis kelkaj riveretoj, kiuj fine fariĝis riverego. Ĝi nehaltigebla trapasis straton post strato, muĝante per tondra ĥoro:

*Ni konstruas per sang-karno
novan Grandan Muron,
La patroland' estas en urĝa danĝer'.
Nin vokas la moment'.
Kaj ni elhurlas ĵuron; leviĝu,
leviĝu, leviĝu!*

* Manĉuria afero: En la 18-a de septembro, 1931, la japana armeo en la Nordoriento de Ĉinio (eksterlandanoj nomis ĝin Manĉurio) surprize kanonis kontraŭ Shenyang kaj samtempe atakis la provincojn Jilin kaj Heilongjiang. Ĉiang Kajŝek ordonis ke la Nordorienta Armeo "absolute ne rezistu" kaj tuj retiriĝu suden trans la Grandan Muron. Baldaŭ la japana armeo okupis la tutan Nordorienton.

De temp' al tempo oni elkrias: "For japanan imperiismon!" "Liberigu niajn gvidantojn!"

Tio estas manifestacio por postuli liberigon de "Sepo da nacisavuloj"*. Ili, ses viroj kaj unu virino, ne estas kompartianoj nek radikalistoj, sed burĝaj liberalistoj, profesie verkistoj, advokatoj kaj bankistoj, kiuj havas relative superan socian situacion. Ili sidas en la karcerro nur pro tio ke ili fondis kaj gvidis la popolan unuecfronton ahtijapanan en Ŝanhajo, avide deziratan de la popolo mem . . .

La vicoj de la manifestacio marŝas, ĉiuminute pli-longiĝante. Ĝi kantas, ĝi krias. La voĉoj ĥore elŝpruce tondras, la voĉoj ĝis nun disigitaj kaj premataj.

Mi estas en la vico, firme brakumante kun amikinoj. Kredeble sola fremdulo, ununura japano inter ili. Sed kial mi ne partoprenu? Ankaŭ mi havas rajton kaj devon postuli liberigon de ĉinaj patriotoj. Mia koro batas kune kun iliaj, mia sango bolas samkiel iliaj, nur la lipoj ne akordas al iliaj. Mi tamen movas la buŝon dum sonas kantado.

*Milion' kiel unu,
Spite kanon-fajron marŝu,
Spite kanon-fajron marŝu,
antaŭen marŝu!*

* "Sepo da nacisavuloj": En majo de 1936, respondante la alvokon de la Ĉina Komunista Partio pri estigo de kontraŭjapana nacia unuecfronto, Shen Junru, Zou Taofen k.a. iniciatis en Ŝanhajo fondon de "tutlanda federacio de diversaj rondoj por nacisavo" kaj postulis, ke la Kuomintang-a registaro ĉesigu la internan militon, liberigu politikajn malliberulojn, paciĝu kun la Ruĝa Armeo kaj starigu unuecan antijapanan reĝimon. La Kuomintang-a registaro persistis en siaj politikoj de naciperfido kaj interna milito kaj en novembro arestis Shen Junru, Zou Taofen, Li Gongpu, Sha Qianli, Shi Liang, Zhang Naiqi kaj Wang Zaoshi. Kontraŭ tio la popolo forte oponis. Ili estis liberigitaj nur post la eksplodo de la Kontraŭjapana Rezistmilito en 1937.

Kaj spite la policanan glavon marŝas la vicoj de la manifestacio, gustumante ke la frukto de Xi'an-afero ankoraŭ ne estas sufiĉe matura.

Ĝi Ekplodis, Sed Ne Surprize

La 7a de julio* —

Ektondris kanonoj, skuante la trankvilan aeron ekster la klasika urbo Beiping. En Ŝanhajo kun rapide batanta koro oni aŭskultas tion. Ĉu ĝi daŭras aŭ tuj ĉesos? La japana flanko kutime papagas nevastigon de la afero. Nu, ŝanhajaj urbanoj ne esperas ke la fajro provizore estingiĝu, denove entombigante la parton de la ĉina libero en la cindron. Tamen samtempe ili timas ke la katastrofo malsuprenvenos rekte sur ilin.

Kaj ilia espero kaj timo alvenis duope.

La 13a de aŭgusto**, tago grandioza, tago sange gravurita. Ĝi venis kvazaŭ subite, sed ĉu vere neatendite? Ne. Milito ne okazas en la tago kiam ĝi ekplodas, ĝi ja estas, kiel diras Clausewitz, la aŭtoro de fama *Milito*, nur daŭro de la konstanta politiko laŭ alia maniero. Kiel la japanaj faŝistoj tamburas ke ili vole-nevole devas ĝisfunde puni la ĉinojn kiuj agas kaj pensas kontraŭ Japanio, la vivaj faktoj superelokventas ilin. Ĉu oni jam forgesis la Manĉurian aferon antaŭ kelkaj jaroj? Ne, ni devas turni la rigardon pli malantaŭen. Ĉu la doloraj spertoj de la ĝisnunaj 60 jaroj ankoraŭ ne sufiĉas por malfermi la okulojn de la ĉinoj?

* Vd. la noton de Lugouqiao-evento sur p. 3.

** Vd. la noton de la Evento de la 13-a de Aŭgusto sur p. 6.

“Inke skribita mensogo neniel povas kovri sange skribitan fakton.”

“Sangan ŝuldon ni devas repagi nepre per la sama objekto.”*

La milito fine eksplodis, sed ne surprize. Ĝi devis okazi pli malpli frue, kaj nun ĝi ekestas.

Kien Iri ?

— Oni diras, ke ĉi tie loĝas japana virino.

Iun tagon surprizis nin japane parolanta virina voĉo. L kaj la ĉeestantaj amikoj okulsignis al mi kaj rapide eliris ekster la pordon.

— Ne, ne estas tia homo. Eble vi misaŭdis.

— Ne mensogu, mi scias. — Leviĝis la virina voĉo, kiu tamen tuj premiĝis. — Mi loĝas proksime, sur ĉi tiu strato mem. Preskaŭ ĉiuj japanoj en Ŝanhajo jam hejmeniris, kaj morgaŭ, oni diras, forveturos la lasta ŝipo al Japanio. Mi intencas per ĝi, sed sola mi ne kuraĝas. Ĉu ŝi ne veturos kun mi? — La voĉo jam estis en peta tono.

— Vane vi diradas, sinjorino, bedaŭrinde. Ĉi tie ne estas japanino. Eble gravas nenio, se vi sola prenos la ŝipon, ĉar en ĝi vi trovos ankoraŭ multajn viajn samlandanojn. Nun, bonvole foriru tuj. Estus malbone se vi ĉi tie parolus plu.

La virino ne kuraĝis plu ion diri. Mi ne vidis ŝian figuron, sed povis supozi ŝin forirantan kun klinita kapo kaj premata koro.

Ŝi ne aperis plu antaŭ ni, kaj ni mem post du tagoj

* La lastaj du frazoj estas cititaj el vortoj de Lusin.

jam transloĝiĝis. Mi ne scias ĉu ŝi forveturis aŭ ne. Supozeble jes, kiel plimulto da aliaj “japanoj-edzinoj”. Ankaŭ okaze de la Manĉuria afero en 1931 kaj la unua Ŝanhaja afero en 1932, ili same disiĝis de la edzoj, por provizora senĝeneco kaj sekuro. Feliĉe tiam ili povis reveni al Ĉinio, en la brakojn de la edzoj nur post kelkaj monatoj. Kaj ĉi-foje? Eĉ se ĉio irus tute same kiel antaŭe, ilian vivon ĉiam minacus sinsekvaj similaj baroj. Ilia kuniĝo do ne povas esti perfekta, kaj eĉ dum suninundaj tagoj io maltrankviliga kaj kontraŭdireca ĵetas nigran ombbron sur ilin.

Patrio! — kiel ĉarme sonoras la vorto! Kaj oni prijuĝus, ke pli feliĉaj estas ili kiuj havas la patrimon por reveni, ol mi kiu ne povas reveni al ĝi nek eniri la edzan landon, kaj kiel malforta leporo ĉasata de du flankoj, vagadas sur la “neŭtrala zono”.

Kaj la koncesia kvartalo estas “sekura zono” ne sole por mi ĉine vestita japanino. Jam antaŭ la ektondro de la kanonoj en Zhabei* multaj aŭtoj kun monto da diversaj objektoj alkuris ĉi tien unu post alia. Ilin kun ruza rideto atendas domposedantoj, kiuj plej ofte estas grasaj blankrusinoj. Ne ekzistas en la mondo leĝo kiu gardas tiujn elmigrantojn, nek tiu kiu punas ilin. Por ili mono estas leĝo ĉiopova. Ili laŭvole levas luprezon, forpelas ĝisnunajn luantojn, bonvenigas la “altklasajn rifuĝintojn”.

— Sinjorino, — iutage kiam mi estis lavanta niajn vestojn, nekutime alparolis min la dommastrino blankrusa, — ĉu vi ne allasas ilin al eksteraj lavistoj?

— Ne, mi mem lavas, ĉar mi havas multe da liber-tempo, — estis mia ununura ebla respondo.

* Zhabei: distrikto de Ŝanhajo

— Oni ege limas la akvoprovizadon, kaj la prezon male karigis terure. Se vi . . .

Mi bone sciis ke tio estas preteksto. Sed kion do mi faru? Unu amiko estis baldaŭ irona al interna provinco, en kies ĉambron ni loĝigis, kaj post lia foriro ankoraŭ restis 10 tagoj de la monato por kiu li jam pagis. Favoris nin ankoraŭfoje simila ŝanco. Sed ĉi-foje oni postulis de ni lusumon por la restanta semajno, laŭ plikara prezo ol antaŭe. Eble tio estas racia, kaj ni sen-vorte ĝin pagis.

Monatfine, por eĉ iom plaĉi al la blankrusa luiganto, ni jam matene deprenis 25 dolarojn el nia malpeza monujo. Sed la vizaĝo de la ĉina servisto estis rigida kiel ligna masko.

— Nia sinjoro diras ke lia parenco venis el Zhabei kaj li decidis . . .

— Nu, samlandano, — L frapis la ŝultron de la servisto kaj enmanigis al li monpaperon, — ne estu tiel severa dum la tempo de la nacia krizo.

La viro iris internen kaj tuj revenis. Li etendis antaŭ nin la dekstran manon plene malfermitan.

Kvindek dolaroj! Dio mia! Dudekkvin jam estas tro kara por ni senlaboraj geedzoj. Entute ni apenaŭ havis 100 dolarojn, kies duono estas el japana manuskriptopago por mia traduko, kiun ni ricevis ĝuste antaŭtage de “8.13”. Ni bezonas ĉambron por loĝi, sed ĉu ni povas esti sen pano?

Ha, kia vampiro! Tamen ni ne kuraĝas kvereli kun ĝi. Ni devas vivi antaŭ ĉio, kaj por ke ni vivu, ni nun devas konservi ion pli gravan ol pano kaj ĉambro.

Ni eliris serĉi ĉambron. Serĉi ĉambron? Ke tio estas absolute nebla por ni, evidente scias ni mem. En nia koro kuŝas malespero kvazaŭ plumbo. Falas grizaj

pluvetoj ekstere. Sencele ni iras la stratojn jen rekten, jen flanken, jen returnen. Sur ĉiuj stratoj svarmas rifuĝintoj. Ili estas rifuĝintoj en la vera senco de la vorto. La "altklasaj" jam de longe trovis por si komfortan neston. Nun ili ŝmacas je eŭropaj frandaĵoj, trinkas kafon, sidas en kinejo aŭ dancejo. Tiuj per aŭtoj kunportis objektojn necesajn kaj superflujajn, kiel ni vidis. Sed la aliaj nenion, krom kelkaj litaĵoj kaj vestoj, kaj iuj tute, absolute nenion. Por ili porti sin mem per du kruroj estis ja maksimume. Unu mezaĝa virino nudpieda kun gapa mieno paŝas nur portante malplenan saŭcbotelon. Certe ŝi mem ne konscias por kio ŝi savis ĝin el sub la malamika kanonfajro kaj kvazaŭ solan trezoron kunprenas kun si. Oni povus diri ke ili estas feliĉaj, ĉar malgraŭ ĉio ili trovas sin vivantaj en la sekura zono. Ĉu vi ne vidas, kiel ploregas kaj kriegas ankoraŭ sennombraj homoj ekster la jam fermita fera pordo de la koncesia kvartalo, petante ke la gardistoj lasu ilin eniri. La koncesia kvartalo estas sekura zono ankaŭ por rifuĝintoj mez-kaj malaltklasaj. Jes, ĉi tie ne kugloj nek bomboj atingas ilin. La hieraŭo estas kvazaŭ inkubosongō. Sed vere sekura estas por ili ĉi tiu loko? Tiuj, kies forto elĉerpiĝis, kuŝas apudvoje duonmortaj. La ceteraj plu iras, iradas ne sciante kien. Kaj ankaŭ ni inter ili...

— Bonfara sinjorino, estimata sinjorino, — kelkfoje antaŭ min ŝoviĝas manoj, velkaj, kalaj kaj infanaj, — kompatu min, mi ja tri tagojn nenion manĝas.

Mi amare ridetas en mi. Estas ne strange ke ili rigardas min riĉa virino, ĉar mi portas tre novan veston. (Kie mi havus eluzitan ĉinan kostumon?!) Kiel ili povus kompreni ke ankaŭ ni ne manĝas de la mateno, kaj ne havas liton eĉ por la hodiaŭa nokto. Kia diferenco ekzistas inter ili kaj ni? Foje kaj foje ia timo trakuras

min; se ili rimarkus mian devenon . . . Nun ja neniu rajtas postuli de ili racion distingi amikon kaj malamikon el japanoj. Mi iras nervostreĉe, laŭeble imitante la sintenadon de ĉinaj urbaninoj.

Pluventus, pluventus grize.

Estas malvarme kvankam mezras aŭgusto. Pli frostos estus en koro ilia kaj nia. Ni vagadas kune kun ili straton post strato. Sencele, senespere kaj lacege. En mi tamen ne estingiĝas la flamo ruĝa. Ĉu ĝi ne brulas en ili kun pli aktuala ardo pro la verŝita sango kaj larmo?

Posttagmeze malfrue ni trenas nin fine al la oficejo de ŜEL. Milde kaj komplete rigardas nin Zamenhof sur la muro tra la okulvitroj. Tamen kion do li povus doni al ni du vagantoj? Ĉu li mem ne mortis tragedie sub la kanontondro de la unua mondmilito? Savanto nia tamen aperis el liaj vivantaj disĉiploj. Li estas k-do Venk, nacilingva poeto, kiun ni vidas nun je la unua fojo. Li diras, ke li havas du ĉambrojn kaj en unu el ili li al-lasos nin tuj.

Inferaj Krioj Kirliĝas Ekstere

Meksika verkisto skribis iam, ke japanoj estas ĉefoj de satanoj. Iuj diras ke japanaj soldatoj similas sovaĝajn bestojn, aliaj insistas ke ili per sia krueleco multe superas tiujn.

Mi, ilia samlandano, absolute ne protestas kontraŭ tio. Sed al mi ŝajnas, ke tiaspeca komparo estas iel vana. Faŝista invadista armeo ili estas. Ĉu tio ne sufiĉas? Ĉu ni ankoraŭ ion bonan esperas de ili?

Tage de sur la balkono ni vidas du vulkanojn aktivajn. Ili elsputas senĉese gigantajn fumnebulojn, kiuj

dense kovras la bluan ĉielon griznigre. Nokte tiuj lokoj terure ruĝas. Longaj flamaj langoj puŝas sin supren-alten.

Ne vulkanoj ili estas. Brulas Zhabei kaj Nanshi* en Ŝanhajo. Japanoj en la aero ĵetis multajn flambombojn, sur la tero verŝis petrolon kontraŭ la civitanaj domoj. Ili baris la vojon, per maŝinpafiloj pafadis la loĝantojn forkurontajn.

La kolosaj fumnebuloj sufokas la stertorajn agoniantojn, la longaj flamlangoj lekas la sangantajn vivantojn.

*“La okan de aŭgusto, la japana aerarmeo bombardis Songjiang**-stacidomon. Per 8 aeroplanoj ili celis 10-vagonan trajnon portantan rifuĝintojn. Dum 50-minuta sieĝo ili ĵetis 18 bombegojn. Kiam la aeroplanoj ĉirkaŭflugis super la trajno, la rifuĝintoj kunpreme plenigintaj la vagonojn ankoraŭ ne supozis ke okazos la katastrofo. Tamen ek, ja falis bomboj, detruis la postajn 4 vagonojn. Elŝprucis ĉiuflanken karnoj, sango kaj plorkrioj. Nevunditaj eltorentis el la nebombarditaj vagonoj. Sekve unu bombo trafis la antaŭan vagonon. Neniu vivanta jam restis en la trajno. Ĉirkaŭ la stacidomo tute estis konfuzite-rapide kuregantaj homoj. La aeroplanoj nerezigne persekutis ilin, flugante tre malalte, pafis per maŝinpafiloj. Homaj kruroj ne superas aeroplanajn alojn. Ili falis vicon post vico. La lasta grupo konsternite forkuris en la kampojn. Sekvante ilin ankaŭ la ma-*

* Nanshi: alia distrikto de Ŝanhajo

** Songjiang: gubernio de Ŝanhajo

ŝinpafliloj dense funkciis tien. Apenaŭ parto da homoj sin kaŝis en terkavo granda kaj profunda, benis la feliĉan saviĝon de sia vivo. Sed, ankaŭ tiun ĉi scenon vidis la aeroplanuloj. Precize al la loko ili jetis 3 bombojn unu post alia, kiuj ĉiuj eksplodis en la kavo, dum momentoj entombigis la multajn homojn en la teron.”

— el “Al Yamakawa Hitosi*” de Bakin**

Trankvilas la Fruaŭtuna Tagmezo en la Franca Parko

Sen peceto da nubo bluas alte la ĉielo. Aromas krizantemaj floroj blanke kaj flave sur la verda razeno. Tie kaj ĉi tie promenas sinjoroj kun cigaredo en la buŝo, aŭ junaj geamantoj brak’ en brako. Inter tiuj ĉinoj ankaŭ videblas figuroj de 2-3 anamaj policanoj. Brun-nigraj vizaĝoj kun densa barbo, blanka tuko ĉirkaŭ la kapo. Ili portas mallongan bastonon, kiu ĉi tie ŝajnas superflua. Iradas ili dekstren-maldekstren, enue-maŝine. Unu el ili haltas antaŭ la kaĝo de simioj. Infaneca larĝa rideto kuras sur lia barba vizaĝo. Li alparolas ilin en la lingvo por ni nekomprenebla, amike-familie, per la bastono frapetas iliajn ruĝajn postvangojn tra la ferreto. Ili ne koleras. Ili bone konas lin. Fine li deprenas el la poŝo sukeraĵojn ŝajne bonkvalitajn, deŝiras la belan kovrpaperon, jetas unu en sian buŝon, kaj poste donas po unu al ĉiu el la kelkaj simioj.

Bang-bang — subite ektondras kanono tre surprizante la trankvilan aeron de la tagmezo. La promen-

* Yamakawa Hitosi: japana socialisto

** Bakin: fama ĉina verkisto, veterana esperantisto, nuna prezidanto de la Ĉina Verkista Asocio kaj vicprezidanto de ĈEL.

toj haltas sur la loko, sed kvazaŭ nenio estus okazinta, tuj redaŭrigas sian propran agon. Ĉirkaŭe denove regas trankvilo, pli kvieta ol antaŭe.

Sur la blua fono de la ĉielo klare pentriĝas arĝentaj aeroplanoj. Per fulma rapido ili mallevas sin, ĵetas bombojn, kaj baldaŭ flugas for. Unu restanta subite eksplodas, malvideblas. — Poste nur ŝvebas blankaj kvazaŭnuboj.

La homoj sur la sunplena razenejo rigardas tion kun mano ĉefrunte, kiel se prezentiĝis io distra, interesa.

Ankaŭ mi, japanino edziniĝinta al ĉino, promenas tra la aromaj krizantemoj blankaj kaj flavaj. Sed ne serene estas en mi. Mil vortoj kiujn mi volas diri al la ĉinaj popolanoj senespere kuŝas en mia korfundo, dekmil vortoj kiujn mi volas elkrii al la japanaj soldatoj eble tre proksimaj al ĉi tie estas sin puŝontaj tra mia gorgo. Tiuj soldatoj buĉadas la ĉinojn kaj ili mem estas viktimoj de la japanaj faŝistoj. Neeviteble ili ankaŭ vundiĝas kaj mortas. Por siaj malamikoj ili verŝas la sangon najbaran kaj ankaŭ sian. Miaj vortoj estas premataj interne sen elirejo, de io nevidebla, nepalpebla sed fortega, kontraŭ kio mi neniel povas protesti nek plendi. Ĉu ĝi ne estas donaco al via propra deziro? — Sonas voĉo mokeme. Mi mordas la lipojn, flustras al mi mem: — Iam, nepre iam. — Tamen kiam estos tiu iam?

Mi iras kune kun L, kiel la aliaj paroj da geamantoj, tra la aromaj krizantemoj blankaj kaj flavaj. Trankvilas la fruaŭtuna tagmezo en la franca parko.

Kiu Kulpas ?

Mi ne ŝatas eniri la ĉambron de C, kvankam tie mi pasigis la unuajn du tagojn en Ŝanhajo.

Antaŭe en la ĉambro regis simpla bonordo de fraŭla salajrulo, sed nun ĉio tute ŝanĝiĝis. La aero estas sufoka kaj naŭza de tabako, brando, vira korporo ktp. Sur la planko kaj tablo disas malplenaj vermiĉelopladoj, manĝaĵteleroj aŭ brandtasetoj. De mateno ĝis vespero C kaj liaj 2-3 amikoj, ĉiuj senlaboriĝintaj pro la milito, trinkas, fumas, babilas aŭ ludas maĝangon. Mi diris “de mateno ĝis vespero”, tamen efektive ĉi tie ne ekzistas severa tempodivido. Por ili ofte tago estas nokto, kaj nokto — tago.

Mi ne ŝatas eniri lian ĉambron, ne nur pro la malbonodoro kaj malpuro, ja estas malagrable en tiaj tagoj vidi tiajn junulojn. Do, ĉu mi abomenas C? — Tio tamen ŝajnas esti tute alia demando.

Pri lia kariero mi scias tro malmulte. Li estas samprovincano de L. Ili konatiĝis en la universitato. Li partoprenis la “movadon”, kaj post la Manĉuria afero li plu ne hejmeniris, ĉar tie estas nenio alia ol infero, kvankam la invadistoj nomas ĝin “paradizo”. Poste li iris al Germanio, kie li lernis arkitekturon, reveninte al Ĉinio li fariĝis subinĝeniero en la Ŝanhaja urbodomo.

Iom malalta li estas, sed li paŝas kiel eŭropanoj. Li povas danci. Foje li kondukis nin al dancejo. Li vere lerte dancis distinge inter aliaj ĉinoj, kaj tamen mi ne trovis ĉe li gajon nek viglon de dancantoj. Mi ricevis impreson kvazaŭ li estas aŭtomata pupo. Sur liaj lipoj ĉiam naĝas rideto, rideto ne de veraj ridetantoj. Liaj dentoj kaj la pinto de la dekstra mezfingro flavas de troa fumado. Li havas proksimume 30 jarojn, kaj aspektas kiel mezaĝulo, ne sole pro la manko de unu el la frontaj dentoj kaj kalveto sur la kapantaŭo. Kvantkam per sia situacio li povus facile edziĝi, li neniam tion faras nek serĉas amatinon. Mi vidis foton en kiu trovi-

ĝas li inter germana familio. Apud li estas junulino beleta. Oni diras ke inter ili okazis io, kio tamen finiĝis malfeliĉe por li. Ĉu tio estas vero aŭ nur supozo, mi ne scias.

Sur lia librobreto staras kelkaj marksismaj verkoj. Ili ne estas ornamaĵoj. Foje kaj foje mi vidis ke li fervore diskutas diversajn problemojn kune kun la amikoj.

Ĉu li estas babilema aŭ silentema? Ambaŭ jes kaj ambaŭ ne, ŝajnas al mi. Mi interŝanĝis rekte kun li vortojn entute kelkdek aŭ kelkcent, — mi ne kalkulis, tamen certe estas kalkuleble. El liaj vortoj mi rememoras nur: “Mi ne ŝatas Ŝanhajon, mi amas Beiping.”

Tagon post tago, semajnon post semajno, kaj jam eĉ monaton post monato. Ĉu ie estas io farebla por tiu ĉi soleca teknikisto? Malaperas liaj vestoj, litajoj, kaj fine li forkondukis pakegon da libroj kiun ni metis en lia ĉambro.

Ĉu la invadistoj antaŭvidis ke la ĉina armeo tiel persiste rezistas? Ĝi batalis, bataladis, tamen estas malfacile venki la modernajn armaĵojn malamikajn de longe preparitajn. Fine venis la tago, kiu devis veni pli malpli frue. La 27an de oktobro la ĉina armeo retiriĝis el Ŝanhajo. La tempo de 3 monatoj estas tute mallonga. Kaj la rezistmilito daŭras plu.

Ĉinio daŭrigas la reziston, kvankam Ŝanhajo falis en malamikan manon sekvinte Beiping kaj Tianjin. Kiel se simbolante tion, en la sekvinta tago subite super la tenejo de la Sihang-banko apud Suzhou-rivero altenleviĝis la standardo de blua ĉielo kaj hela suno*.

* standardo de blua ĉielo kaj hela suno: tiama nacia flago de Ĉinio

sin enfermis ĉinaj militistoj kiuj ne volas retiriĝi. La flirtanta standardo eklumigis la grizan koron de la urbanoj, kvankam tiu lumo estingiĝis tuj baldaŭ. Multaj, multaj iris tien por vidi ĝin de trans la rivero, kiu dividas la koncesian kvartalon de la okupita regiono. Kaj la koro de C ne diferencis de la alies.

Kun amiko li supreniris sur balkonon de unu el tieaj civitanaj domoj, kiel faras aliaj, por bone rigardi la standardon. Li tute ne rimarkis ke malantaŭ li oni flustras:

— Hej, jen estas suspektinda homo. Vidu, li portas nigran eŭropan kostumon kiun ŝatas tiuspecaj kanajloj.

La vortoj pli kaj pli laŭtiĝis kaj disvastiĝis. Kiam li malsupreniris, antaŭ la domo jam svarmis homoj. Kelkaj demandis lin, li respondis. Sed efektive ili ne sufiĉe komprenis lin, kaj li ne ilin. Ĉar li estas ano el malproksima nordorienta provinco. La kunirinta amiko ankaŭ ne povis mastri la Ŝanhajan dialekton.

— Naciperfidulo!

Oni jam komencis krei antaŭ lia nazo. Ili du peneĝis klarigi, sed vane.

— Batu la naciperfidulon!

— Batmortigu la naciperfidulon!

Lia amiko kuris al proksima policgardejo kaj venigis policanon. Estis tro malfrue. C kuŝis sur tero, senspira, sangmakulita. En tia okazo la policano povas fari nenion kontraŭ tia homamaso.

C, kiun verŝajne trafis dum lia vivado ia neatendita frapo spirita, tiel subite kaj antaŭtempe mortis sub la bato veninta el neatendita flanko. Sed ni, liaj amikoj, ne povas nek intencas venĝi lian morton al la rektaj murdintoj. Se li nun vivus en la transa mondo, eble li tie rigardus nin kun la kurba rezigneca rideto sur la ĉirkaŭbatita vizaĝo.

Nun Estas Vintro

Kune kun la ĉeso de la kanonado kaj bombardo, Ŝanhajo dronis en frosta silento. Kiel ostpika estas la vento! Ĉu ĝi elblovas de kie la verŝita sango ankoraŭ ne sekiĝas kaj nun glaciĝas? Kvazaŭ senhejmaj hundoj la rifuĝuloj eĉ nigras ambaŭflanke de ĉiuj stratoj. Prezo de ajna objekto terure altiĝis. Precipe legomoj kostas 2-3oble ol antaŭe. Viando kaj rizo preskaŭ neaĉeteblaj. — Ni ne vendas. — Flegme diras komizoj de rizvendejoj kiuj konservas multe da varoj. Foje kaj foje ni trovas fermitan pordon de rizvendejo sur kiu estas gluita afiŝo: “Hodiaŭ oni povas aĉeti”. Jam de la frumateno homoj svarmas antaŭ ĝi. Ĉiuj vestitaj malpure kaj mizere, kun sako aŭ korbo en la mano. Ili kriaĉas, interpuŝas. Plore gas virinoj kaj infanoj. Policano sur iom alta loko svingas la bastonon super iliaj kapoj. Kiam do oni komencos vendi, ili ne scias.

Murĵurnaloj kaj afiŝoj antijapanaj, kiuj antaŭ ne longe tiel vigle altiris la trapasantojn, komplete malaperas. Du tagĵurnaloj ĉinlingvaj devis ĉesigi la eldonadon. Eble ankaŭ aliajn atendas la sama sorto. Estas severe malpermesata kiu ajn eta ago aŭ vorto kontraŭ Japanio. Multaj kulturistoj kiuj antaŭ kaj dum la milito energie laboris, — pluraj el ili eĉ sub la kugla pluvado — foriris al Hankou kaj aliaj lokoj.

La ĉefurbo Nankino estas en danĝero. La invadistoj nun komencas etendi siajn ungegojn eĉ al la koncesiaj kvartaloj en Ŝanhajo. La “sekura zono” pli kaj pli limigas sian signifon. Ĝis kiam do ni devus kaduki sen pano kaj

libero tie ĉi? Forkuro jam de longe staras kiel neevitebla problemo antaŭ ni. Tamen kien kaj kiel? Por ni ĉiu vojo estas tro mallarĝa, kaj ĉi tie la danĝero kun ĉiu tago urĝiĝas. Post interkonsiliĝo kun amikoj ni fine decidis forkuri suden. Ni deziras aŭ pli ĝuste, ni revas iri al Hankou, la nova centro de la rezistmilito, trapasante Hongkong kaj Kantonon. Ah, se ni nur povus atingi tien. Ne gravus, eĉ se oni arestus min en la momento de elvagoniĝo. Sed . . . Ĉu estus eble ke nenio okazus survoje? La geamikoj, niaj kunvivantoj en la unuaj monatoj en Ŝanhajo, prezentis al ni lignogravuriston C kaj lian edzinon kiuj bonvolas kunveturi kun ni ĝis Hongkong kaj helpi nin. Ĉar tie oni parolas sudan dialekton kiu estas kvazaŭ fremda lingvo por aliprovincanoj, kaj ili ambaŭ estas tieanoj.

La 26a, novembro.

Niaj rikiŝoj malrapide kuras tra la stratoj, jen lume ornamitaj kie promenas lukse vestitaj geviroj kvankam ne multaj, jen nigre mizeraj kie dormas sennombraj rifugiintoj kvazaŭ kadavroj kovritaj de ĉifonaĵoj. Malvarma vespera vento malice tranĉas niajn vangojn. Post mi estas L, antaŭ mi altas la larĝa supra korpo de Ĵelezo, kiu eĉ moveton ne faras. Li akompanas nin ĝis la ŝipo, kaj li mem pli malfrue ankaŭ iros al Hankou. Kiel ni, jam elĉerpintaj la lastan moneron antaŭ semajno, povus veturi sen li? Malmultvorte li faras ĉion por ni. Kaj eĉ "dankon" mi ne diras al li. Ĉu homoj havas vortojn por sin esprimi en tia okazo?

En la kajo kaj ŝipo estas superfluo de homoj kaj pakajoj ĉiuspecaj. Ni estas kondukitaj al negranda kajuto, duonhela kaj sufoka nur kun unu fenestro kaj lampeto.

Mi eksidas sur mia loko. Eĉ side la kapo preskaŭ tuŝas la supron kie kuŝas nekonato.

— Nenio estas absoluta libero. Por akiri unu, ni devas elteni alian malliberon. — Mi konsolas min mem.

Apud mi kuŝas L, kiu altkreska, ne povas plene etendi sin. Kiom da suferoj li devas porti pro mi! Tion li jam antaŭvidis en Tokio, li diras ofte, tio estas nenio por li. Sed, kiam lia sufero kaj sindono finiĝos? Ĉu ili ne velkos senfruktaj?

Plaŭdon de la ondoj mi ete aŭdas sed ne orele. Se mi ne estus . . .

Mi rapide forbalaas la sensencan imagon. Disbato de la vojo kaj seninterrompa konstruado. — Ĉu estas alio por nia komuna vivo? Precipe nun, kiam la ekstera nevidebla forto estas tiel superrega.

Mi sentas heliĝon de la koro. En la mallumo antaŭ la fermitaj-okuloj mi prezentas nian estonton. Tamen nur nebule . . .

Nun estas vintro, kaj ĝi apenaŭ venis.

Suden

La 27an, nov.

Forveturas la ŝipo je la 7a matene, plenplena de homoj kaj objektoj. Ni troviĝas en la ĉambro okupata en ordinaraj tagoj de diversaj laboristoj de la ŝipo. Ni luis per dekkelkaj dolaroj unu el iliaj bretsimilaj litoj kaj loketon por la kofroj. Jes, krom la bileton ĉiuj pasaĝeroj devas "aĉeti lokojn" por si kaj la pakaĵoj. Do la ŝipanoj ĉiam pligrasiĝas veturon post veturo. Sed ni ne riproĉu ilin ke ili maljuste akiras okaze de la nacia malfeliĉo, ĉar se oni nur enlasus la difinitan nombron, pli malbone irus al multaj homoj. Estas ja malkare ke oni povas aĉeti sekuron por sumeto da mono.

Nia kajuto kun sola rondfenestreto ankaŭ tage estas prilumata de malgranda elektra lampo. Sed kian intereson do ĝi havas kun mi? Ni ja kuŝas ŝajniginte min malsana. En Ŝanhajo flugas onidiro, ke sur tiu ĉi marvetura linio oni ofte renkontas japanan militŝipon, kaj foje la malamikoj forprenis junulojn el tiu aŭ alia ŝipo, aŭ surloke per bajoneto pikmortigis, ktp. ktp. Verdire

neniu scias ĉu tio estas fakto aŭ ne. Tamen “ne leviĝas fumo kie ne estas fajro”. Krome mi havas ankoraŭ timon kiun ne suferas aliaj. En mia koro pretas vico da respondoj kontraŭ “kiel vi estas nomata?” “kien vi iras?” kaj cetere. Sed, ĉu oni tiel regule min demandas, kiel la amikino bonvole ekzercis min ripete sur la tero?

Same kiel antaŭ 8 monatoj, la ondoj denove lulas min maltrankvile, forlulas min al nekonata loko, al nebula estonto . . .

Nia lito tuj frontas la eksteron nur pere de l' muro, kaj mi sentas ke la ondoj pli kaj pli altiĝas. Mi eksidas, esperante ke tio donu al mi ioman komforton. Vane. Ree mi kuŝiĝas, turnas min. Nenio helpas. La ŝipo jen suriras monton de ondo, kaj la sekvan momenton abrupte falas en la fundon de la valo. Tio ne estas simpla supren-malsupreniro. Ĝin partoprenas ankaŭ skuo dekstren-maldekstrena. Ĉe ĉiu balanco-skua mia koro ruliĝas, la koro kunpremiĝas. Ĉiuj nervoj en la cerbo kvazaŭ estas krevontaj. Sensignifaj pensoj aperas-malaperas senorde. Fragmentoj de nekomprenebla ĉina lingvo parolata de la samĉambranoj malagrable preterpasas miajn orelojn. Nenion mi volas. Absolute nenion. Dormi — nur dormi se eblas. Antaŭ la fermitaj okuloj, sennombraj etaj kvazaŭpunktoj de nigr-blua koloro akvokirle turniĝas, forfluas, turniĝas, forfluas.

Najbare de ni troviĝas deko da studentoj el Ŝanhaja Universitato. Laŭ ilia diro, ili veturas al Hongkong por daŭrigi la studadon interrompitan pro la milito. La junuloj, kiuj iras de unu al alia nepatria terpeco, senĉese manĝas, kantas, babilas, ridas. Ankaŭ L bone parolas kun ili. Mi ne komprenas kial ili povas sinteni tiel gaje kaj senĝene sur tiu ĉi diabla hamako. Al mi ŝajnas ke ili estas homoj el alia planedo.

Fariĝas al mi ĉiam pli neelporteble. Estas nenia distraĵo. Ĉiujn librojn ni metis ĉe l' amikoj de alia kaju-to, ĉar de kiu flanko venu cenzuro, por ni estas sekure sen tiaj objektoj. Kaj eĉ se mi kunhavas libron, terura balanco, sufoka aero kaj duonluma lampo detenas min de legado. L diras ke mi ne pensu pri la ondoj, plej bone se mi parolu por forgesi ilin. Tamen kion kaj en kia lingvo? Mi ne speciale pensas pri la ondoj, sed tuj ekstere ili batas la ŝipflankon, kaj tiu eligas malagrablan metalecan knaron. Aldone mia tuta korpo ruliĝas tiel ke en ĝi ribelas ĉio. Mi min turnas al la muro malluma kaj malpura, firme kaptas la randon de la lito. Ĉio for! Estu nenio, absolute nenio! La kapo doloras vome kaj pulse.

La tempo rampas tre malrapide, kiel se ĝi ne volas antaŭen. La lampo duonlumas mucide kaj morne, de la mateno ĝis la nokto. Same, kvazaŭ eterne same. Enuo kaj inerto nestas en mi kaj mi ne havas rezistoforton kontraŭ ili. Foje-foje la abrupta iro de onda monto al valo donas al mi abnorman ĝuon, sed jam je la dua momento ĝi denove estas infera torturo kiu senĉese mordas kaj ĉifas min.

De l' noktomezo la balanc-skuo fariĝas neesprimeble furioza. Samĉambranoj ĉiuj dormas. Iuj eĉ ronkante. Ekstere io fajfas kaj muĝas. Ĉu uragano?

La 28an.

La matenaj sunradioj penetras la ĉambron pene tra la ronda fermita fenestreto. Mi iras eksteren je la unua

fojo. Serena vetero. Nur videblas postsignoj de por-tempa pluveto. Ankaŭ sur la ferdeko sentegmenta estas plene de homoj kaj aĵoj. Apenaŭ troviĝas mallarĝa pasejo. Ha, kiom da objektoj! Seĝoj, tabletoj, potoj, kaj eĉ urinujoj. . . eble eĉ paron da manĝobastonetoj ili domaĝas perdi.

La ŝiplaboristoj kriante alportas grandajn kuvojn kun malmola rizajo, malfacile sin puŝante inter la homoj kaj objektoj. Oni konkure alkuras, superrande plenigas grandan tason, aŭ supozeble por la familio poton. Kelkaj virinoj faras lignokarban fajron en pelvo lerte kaj hejme, kuiras legomojn, viandon, aŭ refaras kaĉon el la donita malmola rizajo. Senapetita, mi turnas la okulojn de ili. Dekstre, post la monto de pakajoj kelke da viroj vetludas sidante sur la planko. Du virinoj — kredeble iliaj edzinoj — maltrankvile staras apude, rigardas la manon jen de tiu jen de alia, kaj nu, monpape-rojn metitajn antaŭ ili.

Preskaŭ sen ondoj. Nur ie kaj ie blankaj ŝaŭmoj en vicoj altiĝas-malaltiĝas sur la verd-blua ebena kun sen-nombraj belaj sulketoj. Iom fore kvietan dormon ankoraŭ ĝuas insuloj vualitaj grizverde. Super ili nebule treniĝas viola nuboj. La tuta ĉielo lazuretas milde, varmete. Mevoj en la aero nigre flirtas kiel maldikaj paperbirdoj, subite sin ĵetas en la maron brilante per la neĝoblanka ventro, kaj tuj ree supren flugas. La sunradioj gaje petolas kun smeraldaj sulketoj. Eterna paco kvazaŭ regas la du vastojn kaj ilian interspacon.

Puŝante kaj puŝate, premante kaj premate, la homoj tamen sekure sin tenas, enspiras plenbruste la freŝan salan aeron de l' mateno. Aeroplanoj, kanonoj, sango, kadavroj — kien foriris ĉi ĉiuj? Eĉ la malamikan militŝipon oni plu ne bezonas timi. Malestas radioj, ne

venas jurnaloj. Ĉi tie ne blovas la vento kiu tranĉas eĉ oston kaj odoras sangon, sed zefiro printempece-karese.

Ŝarĝante la ĝemon kaj ploron, maltrankvilon kaj esperon de tiuj 300 rifuĝintoj, la ŝipo ŝoviĝas suden, nigr-blanke ŝaŭmigante la akvon ambaŭ-flanke.

La tago sekvas la matenon. Sed nenio nova. Ripe-to de samo kaj samo. Ĉiu horo duobliĝas, eĉ kelkobli-ĝas. Mi tamen tiel per unu du linioj forstreku tiun ĉi etenditan tagon, ĉar la vespero donos ion alian almenaŭ al la okuloj enuaj de la duonhelo en la kajuto kaj la simpla bluo mara kaj ĉiela.

La granda ruĝega cirklo sen brilaj radioj malrapide, malrapide proksimiĝas al la horizonto, sur kiu kuŝas griza nubzono. Oriente, malvarmeta nigr-blua jam ekvualas la ĉirkaŭon.

Nun, la suno komencas sin kaŝi post la nuboj. Minuto, minuto . . . po iomete, sed pli kaj pli rapide. Malklare videblas la ruĝeta duoncirklo tra la maldensa griza nubzono. Minuto, minuto . . . Nu, perfekta malapero. Nur en la aero sennombraj punktoj de ruĝo kaj bluo trembrilas kapturite antaŭ la okuloj fikse rigardintaj la sunsubiron.

Densa vila nigr-griza fumo el la fumtubo posten oblikve sin trenas demone. Mevoj de alto kiel sago ĵetiĝas en la nigretan fluon sub la fumombro, kaj tuj ree alten, nun desegnante kurbon en la aero. Tion ili faras kelkfoje, eble por kapti fiŝojn tie perdintajn la vojon. Super la pli kaj pli malheliĝanta maro ekblovas vento malvarma.

La studentoj aŭdigas diskojn. Metaleca kantado el ĉinaj klasikaj dramoj akre tranĉas miajn orelojn. En la kele mallumeta ĉambro estas sufoko kaj vomige de tabakfumo. Jam furioziĝanta ondado senĉese skuas-

balancas mian tutan korpon. Neelteneble doloras la kapo, kvazaŭ ĉiuj faldoj kaj fibroj de l' cerbo krevonte baraktas unuj kontraŭ aliaj. Mi kuŝas alvizaĝe al la nigra polva muro, firme fermas la okulojn kaj kovras la kapon per la litajo. Sinsekvoj de strangaj sonoj jen malalte jen alte knaras kaj klakas, kune kun vortoj por mi ne kompreneblaj. Ĉiuj, inkluzive L, ĝue aŭskultas, de temp' al tempo laŭdante kaj kritikante iel-tiel. Mi sentas min sola. Nur mi estas ekster ili. La metaleca voĉo, kiu ŝajnas ne el laringo sed kvazaŭ el la pinto de kapo, min pikas kaj ŝiras. La ondoj pli kaj pli sin montras malicaj. Doloras, doloregas la kapo. Pretervole ekfluas larmoj el la okuloj. Fora fariĝas eĉ L. Kiel dorlota knabino dum malsano nerveze plendas ian distancon inter si kaj la fortika amato . . . L riproĉas mian etburĝan arbitron, admonas ke mi ne izolu min de la aliaj, kaj fine juĝas ke mi ne estas fidela al li.

Mi sola suriras la ferdekon. Oni jam dormas. Neniu postsigno de l' matena tumulto. Sur la vasta senfina maro ne palpebrumas eĉ unu lampeto. Malestas la luno, steloj. Nigre, nigrege. Nur la ondoj minacas per la blankaj dentoj en la malserena plaŭdo de la akvo. Frosta tremo ekkuras tra mia koro, kaj tuj sekve, malpeza rido ruliĝas en mia ventro, — mi ne scias kial. Ŝtele mi malsupreniras la ŝtuparon kaj tie frontas la ankoraŭ koleran sed maltrankvilan vizaĝon de L.

La 29an.

De l' frumateno oni senpacience atendas alhaveniĝon al Shantou, kiel la momenton de liberiĝo el karcero.

La studentoj zorge lavas la vizaĝon, oleo kombas la harojn, brosas la vestojn kaj ŝuojn.

Shantou estas malgranda pureta urbo ĝuste sur la norda tropiko. Post la haveno sidas malaltaj montoj. Ambaŭflanke de l' bone balaita strato vicas sudaj arboj kun densaj verdaj branĉoj. Najbaras vendejoj de neĝ-blankaj punktoj kaj helkoloraj brodaĵoj, kiuj estas famaj produktaĵoj de l' urbo.

Ruĝe lakitaj rikiŝoj kun senmakula kuseno kviete kuretas la malbruan straton de l' antaŭtagmezo. Post duonhora piediro ni jam atingis Zhongshan-Parkon sur la rando de l' urbo, de kie tuj etendiĝas kampara vilaĝo. En la parko kaj apud la stratoj malhele sin montras fosajoj, supozeble kontraŭ bombardo el la aero. Sed nenie videblas streĉo dum la milittempo.

Apudvoje proksime de l' haveno duonnudaj laboristoj en agrablaj sunradioj ĝue manĝas bonetan manĝaĵon. La ŝipon inundas vendistoj de diversaj fruktoj — oranĝoj, bananoj, citronoj — kaj kukoj. Sur kelkaj lokoj utiligante la malgrandan spacon oni malfermas transporteblan manĝejon. Viandoj, legomoj, vermiceloj, vivantaj saltetantaj langustoj . . . La maljunulo de sane sunbrunigita haŭto lerte elkuras dum kelkaj minutoj. Kiel allogaj por la enuintaj veturantoj estas la freŝa verdo de legomoj kaj ruĝo de langustoj! Ili venas unuj post aliaj, kun malgrandaj metal- aŭ papermonoj, kaj foriras komforte sataj. La amaso da krudaj materialoj rapide malpliĝas. La bubo plenvanga — verŝajne nepo de la maljunulo — plurfoje kuras eksteren por alporti novajn. Grupo de elŝanhajaj laboristoj ravita pro l' malkareco de ĉiuj objektoj aĉetas kaj aĉetas kvazaŭ ili subite fari-

ĝus milionuloj, manĝas kaj manĝas kiel se ilia ventro perdus la fundon. Ĉi tie mono ja havas 3-5 oblan aĉetkapablon ol en Ŝanhajo. Precipe la oranĝoj — tiuj dolĉaj kaj sukoplenaj Shantou-oranĝoj. Dum la lasta printempo mi pro malvarmuma febro forte deziris frukton kiu estis centprocenta luksaĵo por ni. L aĉetis kelkajn oranĝojn por mi. Unu kostis po 15 cendoj, sed multe pli malkara ol pomo. Kaj ĉi tie nur po unu cendo! Ankaŭ ni aĉetas multe, gustumas superkontente. Tra la korbo ili ore alridetas min, kaj mi sentas infanan helan ĝojon.

De l' ŝipo al la haveno, de l' haveno al la ŝipo ankorau tumulte daŭras ŝarĝo kaj malŝarĝo. Bril-brunaj fortikaj korpoj de sudaj viroj apenaŭ kovritaj de eluzitaj grizaj vestoj — kiuj ĉi tie ne donas mizeran impreson, ĉar milda estas tropika vintro — en- kaj eliras kun premaj pakajoj. Tute ne kompreneblaj krioj de ili similas al bleko de sovaĝaj bestoj.

Vespere je l' 5a la ŝipo deankriĝis. Sur la tero 7-8 geviroj de 6-jara ĝis 60-jara konkure kolektas erare ŝutitan duonsakan farunon. Tio eble sufiĉas por unufoja manĝo de iliaj familioj.

La havena malklara akvo, sur kiu naĝas kaj flosas oleo, fruktaj ŝeloj, elfumitaj cigaredoj, paperŝiraĵoj, pli kaj pli malproksimiĝas. Krepusko ekblovas la maron. Lampoj sur la montetoj palpebrumas senforte. Vento blovas jam malvarme.

Subite mi estas alnajlita ĉeloke. Jen tie, sur ĉi sama ferdeko, nur en la distanco de kelkaj metroj, staras paro da gejapanoj! Sendube japanoj, kvankam la viro sin ŝajnigas kiel eŭropanon kaj la virino kiel modernan

ĉinan sinjorinon. Eble ili ankaŭ ekrimarkas min, ili tuj kvazaŭ ŝtele foriris malsupren.

Poste ni informiĝis de la gravuristo C, ke ili estas gesinjoroj Kazi. Oh, Kazi Wataru*, tiu ĉi nomo ne estas tute fremda por mi. Jes, mi konas lin kiel aktivan membron de estinta Japano Proleta Verkista Unio. Antaŭ mia forveturo al Ŝanhajo unu gazetredaktoro konsilis min, ke mi tie vizitu Kazi, kiu helpos min je traduko kaj verko. Mi ne efektivigis tiun konsilon konsiderante kelkajn eblajn maloportunojn. Kaj nun ĉi tie mi neatendite vidas ilin por la unua fojo. La intervido de 3 samsortaj japanoj hazarda, momenta kaj muta! Ili, kiuj, laŭ onidiro, komence intencis reveni hejmen, sed ne sukcesis preni ŝipon, ankaŭ forkuras al Hongkong evitante persekuton de l' japanaj faŝistoj. Ni plu ne vidis ilin, eĉ ĉe l' elŝipiĝo en Hongkong. Certe ili estas sufiĉe maltrankvilaj pro l' apero de mi, nekonata japanino, kiun ili ne povas juĝi amiko aŭ malamiko.

Kaj mi eĉ konsolajn vortojn ne povas diri.

(P.S. Shantou restas en mia memoro ankoraŭ paca, aminda kaj kvieta. Nun, kiam tiu ĉi manuskripto estas presota, ĝi, jam de longe okupata de japana armeo, aspektas perfekte alia. Mi ne ĉi tie prezentas la ruinon post ilia bruligo, rabo kaj buĉo, tamen unu korŝira novaĵo, — unu, jes unu jam tro sufiĉas! — ke tie oni vendas rizon ne litre nek kilograme, sed pograjne.)

* Kazi Wataru: japana kontraŭfaŝista verkisto. Post repatriiĝo li envolviĝis en t.n. Kazi-aferon: nome li estis enŝlosita de usona speciala organo pro sia rifuzo je spioniĝo kontraŭ la japana Kompartio.

La 1an, dec.

Antaŭtagmeze la ŝipo atingas Hongkong.

La maro eĉ borde de l' haveno tenas mirindan belecon de blu-verdo. Iom fore la akvosurfaco aspektas viskoze glata, sur kiu disas vaporŝipoj kun britaj standardoj kaj nigretaj velŝipoj. Tute sen moviĝo, kvazaŭ ili estas algluitaj surloke.

Unuflanke de la laŭborda strato preme elstaras vico da hoteloj multetaĝaj. Malantaŭe verdas monteto, sur kies deklivo arogante rigardas la straton pompaj kremkoloraj domegoj, ĉiu en sia laŭplaĉa pozo. Sur la pavimita ĉefstrato facilmove paŝas okcidentuloj en malpezaj vestoj, senĝene promenas ĉinaj gedandoj brak' en brako.

Mizero propra al Ĉinio svarmas ĉirkaŭ la haveno. Akrokulaj rikiŝistoj, pakajportistoj kun dika ŝnuro kaj stango, ĵurnalvendistoj en ĉiu aĝo — ili kverele kriegis al elŝipiĝintoj. Nudpiedaj virinoj en nigraj bluzo kaj pantalono, ŝirmantaj la vizaĝon kontraŭ la forta tropika suno per nigra larĝgranda ĉapelo de kiu ĉirkaŭpendas tufo, kun lerta rapideco surboatigas pakajojn ŝnure mallevitajn el vaporŝipoj, kiuj ankras iom fore de l' bordo, kaj prenas per virecaj manoj la krudan remilon al la tero.

La 2an.

Ĵurnaloj informas ke la japanaj trupoj demonstraciis en la koncesiaj kvartaloj en Ŝanhajo.

Kaj tiu ĉi Hongkong — la bela insulo izolita de l' patrolando. Eĉ la homoj vivas aparte, individue. Por kelke da dolaroj ĉinaj doganistoj facile enlasis nian skribmaŝinon pri kiu ni estis plej maltrankvilaj. Ili staras tutan tagon ne por Brita Imperio nek por Respubliko de Ĉinio.

Kiel eble plej frue al Kantono! Tie Esperanta movado viglas sufiĉe, do L povos trovi ian laboron helpe de kamaradoj, se ni ne povos tuj iri al Hankou. Tamen ni devas atendi ĝis ni havos bonajn kunveturantojn. La lignogravuristo C kaj lia edzino restas ĉi tie, ĉar ili ne sukcesis prunti monon por iri al Hankou. Ili tamen estas ĉi-tieanoj. Ĉi tie ili havas parencojn kaj amikojn, ili povos vivi iel. Sed ni . . .

La 3an.

Duonon post la sesa matene. La ŝipo baldaŭ ekveturas al Kantono. Sed ankoraŭ ne venas la homoj kiujn ni atendas. Ni maltrankviliĝas, incitiĝas. Ankaŭ apudstaranta malgranda C, ĉi-tiea esperantisto, kiu antaŭ 8 monatoj ĉe Yokohama adiaŭis min vojaĝontan al Ŝanhajo. Oni nomas lin Etiopo, laŭ lia aspekto, kaj li ankaŭ havas naivan bonkoron de tiu necivilizita afrikano. L irigas lin por serĉi ilin. Kiel knabo ordonita de l' patro, li senvorte malaperas en la homamason. Post kelkaj minutoj li revenas nekuraĝe, diras timeme kvazaŭ li mem estas kulpa: — Ankoraŭ ne. Strange. L kolereme eliras mem. Same vane.

Eksonas tamtamo. Vendistoj kaj adiaŭantoj komen-

cas elŝipiĝi. Niaj ses okuloj malpacience-nerve rigardas la elirejon. Sed ili ne aperas. Nu, oni pretas formeti la kunligan ponteton. Malgranda C, kiel surprizita leporo, per 2-3 paŝoj elsaltis, eĉ ne dirante “ĝis revido”.

.....

— Ne grave. Ni solaj iros. Eble estos nenio.
Sur la streĉita vizaĝo L prenas penan rideton.

La ŝipo veturas sufiĉe rapide. L malfaldas sur la genuoj ĵurnalon ĵus aĉetitan. Ha, ĝi ja estas hieraŭa! Tamen li ne rimarkas. Ĉirkaŭe oni pepas, klukas, kvakas, kaj ni sidas mute, fremde, insule.

En Kantono

1. LA UNUA PAŜO SUR LA VERE ĈINA TERO

Apenaŭ ni eksidis sur rikiŝojn por iri hotelon, el la homamaso antaŭ la haveno elpaŝis viro malalta kun malagrabra mieno, kaj ordonis la rikiŝistojn ne veturi. Ho, ĉielo! Momenton ekhaltis en mi la korbatado. Ĉu mi tute ne antaŭvidis ke tio povus okazi? Sed, ah, kial ĝuste nun, kiam ni estas perfekte solaj? . . . Mi kvazaŭ sentis faŭkiĝon de la tero sub mi.

La viro alparolis L, komence en kantona dialekto, kaj tuj poste angle. Kolektiĝas multaj scivole, kiujn la viro severtone foririgis.

— Ĉu ŝi estas via edzino?

— Jes.

— Oni diras ke ŝi estas japanino.

— Ne, ŝi ne estas japanino. Sed ŝiaj gepatroj estas elmigrantoj, tial ŝi ne povas libere paroli en la ĉina lingvo.

La viro ankoraŭfoje rigardis min suspekto, tamen nenion demandas de mi. Ha, jen venis gesinjoroj Ŭ, kiujn ni vane serĉis ĉe la ekveturo. Pro kiaj diabloj ni ne trovis ilin? Ni ja estis samŝipe.

Post kelkaj minutoj ni sidas en komforta ĉambreto de unuaranga hotelo Nova Oriento. Alta plafono, granda lito pure kovrita, porcelana planko kun geometriaj desegnoj. Laŭ nia malpeza poŝo ni devus esti en gastejo. Sed tiaokaze oni certe bezonas ŝajnigi sin ne malriĉaj.

Inter la detektivo, gesinjoroj Ŭ kaj L denove komenĉiĝis demandoj kaj respondoj en la angla lingvo. Maltrankvile kaj malpacience mi aŭskultas ilin, rigardas ilin, kiuj decidis mian sorton. La koncernato estas ja mi mem, sed la detektivo neniam sin turnas al mi kun demando. Li ankoraŭ suspektas ke mi estas japano, sed li ne havas pruvon. La aliaj tri persistas ke mi estas ĉino, tamen ankaŭ ili ne povas montri pruvon. S-ino Ŭ, kiu redaktis virinan gazeton en Ŝanhajo, kaj ŝia edzo estas novaj figuroj en nia vivo. Apenaŭ en Hongkong oni prezentis ilin al L kiel helpantoj-kunveturantojn. Kaj ili tiel fervore protektas min, la senfortan nekonatan japaninon, kiel se ni jam de longe estus amikoj.

La rolo de L ne estas facila, ĉar veroj povas glite flui el la buŝo, sed mensogoj nur zigzage. Plurfoje li balbutas aŭ eĉ paŭzas. Tio povus veki pli da suspekto ĉe l' detektivo. Feliĉe ili parolas angle, do eble oni simple pensas ke li malbone posedas tiun ĉi lingvon. Krome li ofte miksas esperantajn vortojn senkonscie. Li diras "ne" anstataŭ "no", "kompreneble" anstataŭ "of course", "milito" anstataŭ "war", kaj mem rimarkinte korektas foje kaj foje.

La detektivo foriris kaj baldaŭ revenis akompanante siajn superulon kaj kolegon. Ripeto de similaj demandoj kaj respondoj. Mi bone scias ke nun estas milita tempo kaj ili fidele plenumas sian devon por la nacio. Tamen kiel mi povus ami kaj respekti ilin kiuj tiel severe sieĝas

L solan! Dank' al la helpo de gesinjoroj Ŭ kaj klarigo de L precipe pri la laboro en Ŝanhajo, la tri viroj post duonhoru ekstaris, ĝentile salutis por adiaŭi. Sed laste ili ankoraŭfoje aldonis, ke se mi estus japano, li devus tuj disiĝi de mi laŭ la milittempa dekreto, kaj ke mi ne iru eksteren ĉar oni povus erare disbati min.

Estas demando, ĉu ili efektive konvinkiĝis ke mi estas ĉino, aŭ sciante fakton tamen decidis silenti, ĉar troviĝas nenio malbona ĉe mi. Malgraŭ ĉio, ni trankviliĝis. Ja ne okazis la plej antaŭtimata.

— Pardonu, kara, kulpa estas mi sed oni nur vin . . .

— Ne. Por vi mi sentas nenion sufera. Aldone la afero jam iris bone.

Malordeta estas lia hararo pro l' marveturo, lace li aspektas. Tamen li ne sidiĝas kaj paŝadas tien reen en la ĉambro.

Post ŝika vespermanĝo kaj agrabla bano, mi staras ĉe l' fenestro, rigardas malsupren la straton prilumatan. Pala malpleneco kaj nigra ŝtopiteco alternas en mi ĉiunminute.

Kio morgaŭ okazos al ni? Sen mono, sen garantio . . . Ej, morgaŭ estas morgaŭ, kaj hodiaŭ ni tamen vivas. Nur la lito pura kaj komforta nun allogas nin, kiujn ĉifis ne sole la semajna sinĝena vojaĝo. Al dorm', al dormo profunda! Morgaŭ estas morgaŭ.

2. SUR DEZERTO

Ni esperas, ke ni tuj povu iri al Hankou kaj publike partopreni la rezistmiliton. Ĝi estas la nuna centro

de batalanta Ĉinio, kie certe oni komprenas nian situacion . . . Ni faru antimalamikan laboron, ankaŭ Esperantan. Sed, ja kiel fore estas ĝis tie! Trajnveturo dum 4 tagoj. — Ne, tio ne estas longa. Tamen oni devas pri-kalkuli ankoraŭ kelkajn tagojn por rifuĝo dum malamika aeratako kaj riparo de bombarddetruita relo. Tio ĉi ankaŭ ne gravas, ĉar ĝis nun ni neniam aŭdis ke io malfeliĉa okazis survoje. Malfacilo estas ke ni devas nepre havi sufiĉe da bonaj kunirantoj kiel mia ŝirmaĵo. Ĉiutage homoj tien veturas centoj post centoj, sed kiuj ja havus bonkoron aŭ scivolon por preni kun si japanan virinon? Alia estas monafero. Ne diru pri la vojaĝ-kosto, post 2-3 tagoj eĉ por pano ni plu ne havos. La sumo kiun ni pruntis de Ĵelezo jam preskaŭ elĉerpiĝis. Li kaj kelke da niaj intimaj kamaradoj nun estas en Ŝanhajo. Pli malpli frue ankaŭ ili iros al Hankou por daŭrigi la movadon*. Sed oni ne scias kiam. Ĝin decidas nur la milita situacio.

Se ni estus vaguloj sur dezerto, do esperantistoj eble estus oazo por ni. La duan tagon vizitis nin k-do S**, korespondanto de Ĵelezo kaj redaktoro de *Al Nova Etapo*. La trian tagon li kaj liaj kamaradoj, ĉiuj studentoj de Universitato Sun Jatsen, kondukis nin al pli malkara hotelo, ĉar ni plu ne bezonas nin ŝajnigi riĉaj. Ni sciigis ke k-ino T estas ĉi tie, kiu partoprenis la 50-jaran jubileon de Esperanto kiel kantona reprezentanto. Kun ŝi mi unu-dufoje kunludis en Ŝanhajo kaj ŝi impresis min tre bone. Ni povos peti ŝian helpon precipe por mi. Tamen kia bedaŭro, ĝuste en la tago kiam ni venis

* La movado aludas Esperanto-movadon.

** K-do S: t.e. Chen Yuan, veterana esperantisto, nuna vicprezidanto de ĈEL

ĉi tien, ŝi ja iris al Hongkong kaj revenos nur post semajno.

Se ĉi tie estus la kantonaj kamaradoj kun kiuj mi amikiĝis en Tokio! Interalie Dinko — Ah, li ankoraŭ suferas tie. Kiam ni povos vidi lin? . . . Kaj tute ne atendite unu el tiuj kamaradoj venis al ni akompanate de k-do S. Tiu estas k-do Ĉ. La vizaĝo de L ekbrilis. Okaze de tio ke ni ne povas iri al Hankou, L devas serĉi laboron ĉi tie, kaj la nuna plej urĝa afero estas: havi loĝejon kaj minimuman koston por kelktempa vivado. — Ĉion L malkaŝe diris al Ĉ, kredante ke li povos kaj bonvolos doni helpon.

Ĉ venis al ni unu-dufoje ĉiun tagon, kaj kun ĉiu fojo la espero sur la vizaĝo de L sveniĝis. — Kial ne? Ĉu li ne kapablas fari eĉ tiel malgrandan aferon? En Tokio li ĝuis luksan vivon. Lia familio estas riĉa, kaj la patro ĉi tie havas sufiĉan influon. Aldone Ĉ mem estas nun oficisto. — Grumblis L dube. Kaj fine iun vesperon kiam ni promenis sur duonluma strato, li eljetis: — Ĉu vi scias ke riĉa amiko estas nulo por ni? — Mia sola respondo estas amara silento. Laŭkutime ni ankoraŭ nomas Ĉ k-do, sed nun kia kamaradeco kunligas nin? Ĉi tie li ne partoprenas esperantan movadon nek nacisavan laboron. Li fariĝis tipa oficisto ekstere kaj interne. Kion do ni postulu de tipa oficisto? Lasu lin trankvile iri sian vojon! — Per ŝupinto mi debatis ŝtoneton kuŝantan antaŭ mi.

L suferas pieddoloron pro ekzemo kiun ĉi-tieanoj nomas “Hongkonga piedmalsano”. Li tamen eliras ofte. Kien kaj al kiuj mi ne estas certa. Krom la esperantistoj li eble povas vidi “kulturistojn el Ŝanhajo” kiujn li konetas. Sed ĉu ili —. Mi ne scias dank’ al kiu ni nun manĝas du fojojn tage. Li diras: — Ne ĉagreniĝu.

Estu trankvila. Mi faros ĉion eblan por ni. — Kiel dorlotita senforta infano mi sidas nenionfare, dum li sola pensas, kuras, petas kaj suferas. Unu fojon, nur unu fojon li esprimis: — Je tia afero mi ja estas tute sensperta. — Tiutempe li ne pensas pri sia hejmo en la malproksima Nordoriento, kaj mi pri mia en Tokio, kiujn ni memvole forlasis strebante pli liberan kaj pli signifan vivon? . . .

Ni senpacience atendas kaj atendas la revenon de k-ino T. Ĉi tiu juna studentino de Universitato Sun Jatsen estas ununura lasta espero de ni. Kaj ŝi fine aperis antaŭ ni. Ŝi pagis la koston por nia kelktaga resto en la hotelo, kaj min prenis tien kie ŝi kaj ŝiaj amikoj laboras por nacisavado. L decidis provizore nokti ĉe hazarde trovitaj malnovaj konatoj el Beiping, kiuj kelkope loĝas en la hotelo. Sed jam la 2-an tagon li devis veni al ni, ĉar unuj el ili veturis al Hankou subite, kaj la aliaj pro manko de mono transloĝiĝis en mizeran noktejon.

3. ARO DA GEJUNULOJ

Ĝi staras en neprospera kvartalo de l' urbo. Antaŭe ĝi estis privata mezlernejo, tamen jam de longe fermita, pro kio mi ne scias. Malgranda sportejo nur kun aparato de korbopilko. La duetaĝa konstruaĵo konsistas el kelkaj ĉambroj, en unu el kiuj senorde kuŝas polvo-kovritaj libroj, paperĉifaĵoj kaj aliaj senutilaĵoj, malseka kuirejo kaj kampareca necesejo, kie elfluas la malpuraĵo kaj sennombraj muŝlarvoj svarmas. Nun ĝi ja aspektas

kvazaŭ ruino, sed interne bolas vivo alia. Deko da gejunuloj, studentoj de Universitato Sun Jatsen, loĝas ĉi tie kaj kune kun eksteraj kamaradoj laboras por tiel nomata nacisava movado.

Tage kaj vespere ili havas regulajn kunsidojn aŭ gvidas kursojn. — Instruo pri latinigo de kantona dialekto kaj nacisavaj kantoj al geknaboj, kiuj ŝajne apartenas al familioj de malriĉaj komercistoj kaj laboristoj. Studo pri lingvoscienco kaj fonetiko. Krome ili devas konsiliĝi pri la koncernaj aferoj, ĉeesti eksterajn kunsidojn, preni lekciojn en la Universitato, skribi diversajn manuskriptojn, hektografi materialojn, ankaŭ fari murjurnalojn kaj karikaturojn por urbanoj.

Mi preskaŭ ne komprenas la enhavon de iliaj laboroj, sed verŝajne ili ne havas sperton, faras ĉion mekanike-formale kaj en tute limita sfero. Tamen juneca entuziasmo kovras ĉi ĉion, kaj revivigas tiun ĉi duonruinon vigle kaj hele. Krom pilkoludo ilia sola amuzo estas kantado, ili ofte kantas laŭte nacisavajn kantojn, kaj eĉ dum laboro kantetas ne konscie. Kantojn oni ja ne povas apartigi de ilia vivo.

Ili ĉiuj estas junaj. Do iliaj tagoj brilas ne nur de arda laboro.

En la ĉambro najbara de la nia loĝas k-ino T, k-doĵ O kaj R. K-ino T, kiu prenis nin ĉi tien kaj multe zorgas pri ni, estas la sola virino en tiuj dek. Ŝia familio loĝas trans la rivero Zhujiang (Perla Rivero), kaj ŝi devas iri tien de temp' al tempo. Ŝi diras ke ŝiaj gepatroj havas konservativan ideon kaj eĉ ne ŝatas ke ŝi ludas kun viroj. Simple vestita, intelekta, elokventa, kaj afabla — eble ŝi estas bona modelo de modernaj ĉininoj. Ŝi estas la plej okupata inter ili, dormas nur 5 horojn ĉiunokte, ofte manĝas nur unu fojon tage pro manko de tempo.

O estas orfa formosano* kiu jam de l' infaneco vivas en la kontinento. Alta, malgrasa, tamen fortika korpo kiel de sportulo. Li estas tute ne babilema, sed manĝema, kaj ankoraŭ sufiĉe konservas knaban naivecon. Kiam li ridas, la puraj blankaj dentoj plene elmontriĝas sur la nigra vizaĝo, kaj la okuloj sub la miopaj vitroj fadeniĝas.

Tiuj du gejunuloj amas reciproke. Ili ne havas tempon por dolĉa frustrado, kaj ŝajne ili sentas neelĉerpeblan ĝojon en la komuna laborado akompanata de gaja kantado, ĝuas sian vivon en harmonio de labora entuziasmo kaj kamaradeca amo. En maloftaj liberaj vesperoj ili kantas kune "Hejmo, dolĉa Nom", "Kara Kentucki-land", "Serenado" kaj ceterajn. La soprano kaj baso plezure kortuŝe sonoras tra la varmeta aero de l' tropika decembra vespero.

R malsanetas. Lia vizaĝo estas ronda, blanka kaj milde ridetanta. Tamen ne gaja li estas nun. Li havas amatinon. Ŝi estas formosano, kiu iam laboris kiel flegistino en Ŝanhajo. Antaŭ du monatoj ŝi estis arestita ĉi tie kaj sendita en karceron ekster la urbo.

— Kiel vi scias, nemalmulte da formosanoj en la kontinento spionas por la japanaj imperiistoj, kaj malfeliĉe ŝi estas formosano. Nur post fino de l' milito oni liberigos ŝin, kaj dume, ve kiu scius . . .

R ĉagrene mallevas la okulojn. Pasis minuto en silento. Li prenas mian manon kaj aldonas:

— Ŝi estas dika kaj malalta kiel vi. Vi tamen estas feliĉa, ĉar vi povas esti kun via edzo.

Nia ĉambro estas tiu sola neokupita, nome kiu ludas rolon de tenejo aŭ paperkorbo. Du benkoj kaj kelkaj

* formosano: t.e. taiwan-ano

tabuloj formas nian liton. La studentoj estas bonaj al ni. Iliajn ĵurnalojn kaj librojn ni povas libere legi. Vivkosto estas malkara. Ni du povas manĝi ne mizere en laborista restoracio ĉiutage por duondolaro de kantona mono, kies unu dolaro egalas 80 cendojn de ŝtata mono. Do ni povas pasigi kelkan tempon se ni pruntas po iom de amikoj, aŭ vendos aŭ garantiaĵigos niajn vestojn. Sed —

Liaj amikoj, kiuj ne havas monon por iri al Hankou, intencas senpage veturi per milita vagonaro aŭ malkare per grupa rabatita bileto. Se tio efektiviĝus, ni miksiĝus en ilin, tamen la afero ne iris kiel deziras ili kaj ni. Vole-nevole ni devas resti ĉi tie, kie L ne havas esperon trovi profesion. Pro baro de l' lingvo li eĉ ne povas partopreni nacasavan movadon. Vegeti, denove vegeti kvankam ni estas junaj, dume ĉirkaŭe niaj gejunuloj tiel arde laboras.

En la vesperoj kiam la elektre prilumitan klasĉambron okupas kurso aŭ kunsido, ni iras straten. Tie ni tamen nin sentas pli fremdaj, pli solecaj. Kantono ne estas Ŝanhajo, kie troviĝas ĉiuspecaj homoj el ĉiuj lokoj en- kaj eksterlandaj. Mi renkontas multajn scivolemajn okulojn ĵetitajn sur min. Pluraj preterpasantoj eĉ ankoraufoje turnas la korpon al mi. Ĉu ili suspektas min japano, aŭ rigardas min simple kiel strangulinon, mi ne scias.

Malgaje ni revenas en nian malluman ĉambron, ekbruligas kandelon. Ni penas legi aŭ skribi, tamen tro brue estas najbare. Aldone, kiam oni vivas izolite de l' ekstero, al ili ĉio ŝajnas sensignifa kaj eĉ enuiga. Ni volas fari ion kio utilas por aliaj. Sed ja kion?

*Estu por mi ho labor',
Kion fari mi voluntus.
Mortus mi prefere for,
Post jam ĝia plenumiĝ'.*

Kun pli da aktuala sento mi ripetas en mi la poemon de Takuboku*.

L pensadas kiel ni nin savu el tia situacio. Sed ĉio estas pli revo ol plano. Nervaj ni estas. Maltrankviligas nin la morgaŭo nevidebla.

4. TRAGEDIO?

Sidas tri viroj.

Unu el ili estas s-ro Guo Moruo, grandioza revolucia poeto. Li loĝis en Japanio kiel forkurinto el la patrio. Sed la eksonoro de l' sankta rezistmilito plu ne lasis lin en la kaŝejo okupi sin per arkeologio. Iun vesperon li sekrete prenis fiŝistan ŝipon, revenis en la sinon de l' patrio, de kiu li estis for 10 jarojn. Antaŭ semajno li alvenis Kantonon. Liaj karaj restas tie sen li, — la kelkaj gefiloj kaj edzino, kiu estas japano.

*“Post ĉi veno familio en ĝemplor’
Antaŭ mi nun tutnacio sub dolor’!”*

Alia estas s-ro U. Li estas oficiro kaj okupas nemalgrandan postenon en la kantona armeo. Ankaŭ li havas japanan edzinon, kiu naskis al li tri infanojn. Lastatem-

* Takuboku (1886 — 1912), japana poeto unue romantista, poste socialista

pe oni vidis sur ĵurnaloj deklaron pri ilia ekscedziĝo. Ĉu li plu ne amas ŝin? Li amas, amas same kiel, eĉ pli ol, antaŭe. Tamen li devis fari tion almenaŭ formale, ĉar li estas oficiro, kaj nun estas milito inter Ĉinio kaj Japanio. La infanojn prizorgas liaj maljunaj gepatroj en la hejmvilaĝo kiu troviĝas iom malproksime de l' urbo.

La cetera estas L.

Sidas la tri viroj kiuj edziĝis al japaninoj.

L ŝatas la poemojn de s-ro Guo. En Tokio li neniam vizitis la sinjoron unue pro tio ke li estis studento el "Manzhouguo"* elbakita de l' japanaj imperiistoj. Nun L venis peti lian helpon por veturi al Hankou, ĉar s-ro Guo ne sole estas poeto, li partoprenis la faman Norden-Militiron kiel ĉefo de politika fako, kaj do multaj el la hodiaŭaj ŝtataj eminentuloj estas liaj tiamaj kolegoj. L esperas, kredas, ke la sinjoro komprenos, simpatios, kaj helpos nin iamaniere. Li komencis mallonge klariĝi pri ni. S-ro Guo aŭskultas mute. Ankaŭ s-ro U. L paŭzis antaŭ ol diri la peton. Tiam li ekaŭdis mallaŭtan vorton de s-ro Guo, kvazaŭ elpremitan elinterne.

— Tragedio!

Nur unu vorto, nenio plu.

Silentas la tuta ĉambro kiel tombo. Kaj senvoĉe, senmove, sidas la tri viroj kiuj edziĝis al japanaj virinoj.

L stariĝis kaj adiaŭis. La preparitaj petvortoj malleviĝis en la korfundon. Ĉu ion ankoraŭ li havus por diri?

* "Manzhouguo": t.e. "Manĉuria Imperio", pupa reĝimo starigita de la japanaj imperiistoj en 1931 en la Nordoriento de Ĉinio, post kiam ĝi estis okupita de la japana armeo. La reĝimo estis renversita en 1945 pro la venko de la ĉina popolo en la Kontraŭjapana Rezistmilito.

Denove perdiĝis la espero. Li maĉas la vorton de s-ro Guo survoje:

— Tragedio? Ne, ĝi ne estas tragedio por ni!

5. FINO DE LA JARO

La 13an, dec. la ĉina armeo evakuis Nankinon, tamen tio — deklaris la Generalisimo sur la fronto — donas nenian influon al la jam decidita politiko de la registaro ĝisfine rezisti la japanan invadon. La 16an oni publikigis lian skribon al la tutlanda popolo, en kiu li diris: — Kiel ajn ŝanĝiĝos la situacio, ni neniam submetiĝos, ni nepre devas daŭre antaŭenmarŝi.

Jam en la 20a nov. oni translokis la ĉefurbon en Chongqing, tamen la koro de l' batalanta Ĉinio estas Hankou. Kaj tiu ĉi varme batanta koro pli forte altiras homojn post la kapitulaco de Nankino. Iri tien de Ŝanhajo aŭ proksimaj urboj nun estas eble nur tra Kanton. Ĝi fariĝas do pli kaj pli homplena kaj vigla, ne sole pro tiuj preterpasantoj, sed ĉar parto da alvenintoj restas en tiu ĉi centro de Sud-Ĉinio kaj rekomencas siajn aferojn.

Forpasos baldaŭ la jaro 1937a. La stratoj tamen ne ornamas sin por la novjaro. La ĉinoj kutimas festi ĝin laŭ la luna kalendaro. En la ruina ĉambro ni loĝas kun polvokovritaj paperfolioj kiuj neniam povos vidi la sunlumon. Mi ne kalkulas plu per la fingroj la tagojn antaŭ la novjaro, kion mi faris en la infanaĝo kun saltanta ĝojo kaj espero. Restas 10 tagoj, . . . jen nur semajno — Tamen nu, kvazaŭ al ni antaŭvenas novjaro. — Tio

estas sinsekvaj pordofrapoj de k-doj Ĵelezo, dank' al kiu ni povis atingi ĉi tien, Venk, kiu savis nin el la vico de senhejmaj rifuĝintoj, kaj Oni-Ŝaŭ, kompilinto de Ĉina-Esperanta Vortaro, kun la fratino. Apenaŭ monaton antaŭe ni adiaŭis ilin en Ŝanhajo, sed al mi ŝajnas kiel se jam pasis tuta jaro de tiam.

Venk la unua forlasas Kantonon. En pasinta tempo li estis romantika poeto, sed la Muzo forflugis de li kune kun la juneco. Li ankaŭ partoprenis la Norden-Militiron (la nacia revolucio en 1926) kion oni malfacile kredus vidante lin malgrasa, neperfekta je orelo kaj kru-ro. Kiel monotone kaj grize li vivis en Ŝanhajo, kvankam li havis la edzinon ageman kaj bunte vestitan! Lia unika konsolo tiam estis Esperanto. Li venis ĉi tien sola, disiĝinte de l' edzino. Ŝi vendis siajn fingroringon kaj meblojn, donis la monon al li kiel vojaĝkoston. Larmoj, kiuj en ordinaraĵoj estas tute malparencaĵoj al ŝi, superverŝis ŝian vizaĝon. Nun li foriras de tiu ĉi fekunda suda urbo, ne al Hankou sed pli internen al la malfekunda regiono* kiu allogas multajn junulojn. Li mem superas la aĝon de 37-8 jaroj. Li intencas tie fari ion pli efektivan, pli signifan. Etburĝan kulturistan vivon en tiel nomata moderna urbo li plu ne deziras vivi.

— Mi ne timas malfacilojn. Mi jam decidis, do mi iros. — Kun mallongaj vortoj nin postlasas li, la viro mezaĝa, malgrasa, surdeta kaj lameta.

Oni-Ŝaŭ kaj lia fratino restas ĉi tie, kune kun la laborejo Ŝanhaja Gazeta Kompanio. Ĵelezo baldaŭ veturos al Hankou, kie li laboros por nia movado. Tiel, post mallonga gajo-ĝojo ni denove soliĝis en nia dezerta ĉambro. La kamaradoj samopinias, ke ni ne riske iru

* La malfekunda regiono aludas Yan'an. Vd. la noton sur p. 8.

al Hankou sen garantio. Jelezo tie klopodos por ni. Do ni pacience atendu ŝancon. Nun almenaŭ nia vivrimedo estas solvita. Eldonejo S, kiu lastatempe venis ĉi tien el Ŝanhajo, komisiis al L redakti duonmonatan anglalingvan legaĵon por memlernantoj.

La skribmaŝino, silentinta dum la kelka tempo, ree eksonas. Ĝin mi aĉetis en Tokio por Esperanto, neniam mi ĝin uzis por alia celo. Do ĝi devus esti super pano. Tamen ĝia posedantino troviĝas en la homa mondo, sekve ŝi ne povas vivi nur spirante aeron, kvankam ŝi estas esperantisto.

6. UNU MATENO DE LA NOVJARO

Estas unu el komencaj tagoj de januaro.

La vetero ŝanĝiĝis de l' noktomezo. La suno sin kaŝas post la dika plumba nuboj. Vento blovas tranĉe. Sekaj folioj susure ruletiĝas sur la pavimita vojo. Malmultas pasantoj.

Ekvibras subite la matena aero:

— *Malamiken pafu, antaŭen marŝu.*
Ne batu inter si, fidelu al popolo!

La fortan kantadon akompanas akordaj memfidaj paŝoj; unu, du, unu, du . . .

Jen aperas armita trupo. — Kantonaj soldatoj, malaltaj tamen fortikaj, bravaj, rapidmovaj. Ili kantas ne sole per la buŝo, sed per la tuta korpo. Ne nur kantas ili, sed ankaŭ ja efektivigos. Vere post ioma tempo ili iros fronten, mortigos la nacian malamikon per la

pafiloj, kiuj dum la pasintaj jaroj malgraŭ ilia volo celis iliajn proprajn fratojn.

Ne videblas jam iliaj figuroj, ne aŭdeblas plu iliaj voĉoj, kaj la ĉirkaŭo denove dronas en la fremda malvarmo. Oni paŝas rapide kaj streĉe kiel homoj en nordaj landoj. Ĉiuj partoj de viraj vestoj estas firme butonitaj. Virinoj portas ĝisgenue longan lanfadenan ŝalon, okulfrape ruĝan, verdan aŭ flavan, kiun ili jam kelke da jaroj ne prenis el la fundo de komodo. Transverse super la vojo pendas novaj afiŝoj ligitaj al ambaŭflankaj telefonfostoj. La vento ŝveligas ilin, kaj sur tiuj saltas grandaj nigraj literoj: — Unuiĝu la armeo kaj popolo! Per niaj fortoj defendu grandan Kantonon!

La bruo de malproksime. Ĝi proksimiĝas pli kaj pli. Nu vidu, estas vicoj de manifestacio. Studentoj, lernantoj, oficistoj, flegistinoj, ĉiuspecaj korporacioj, ankoraŭ, ankoraŭ... Alte tenitaj flagzonoj montras apartenon de l' grupoj. Diverskoloraj paperflagetoj kun sloganoj flirtas super iliaj kapoj.

Nudpiedaj rikiŝistoj iras en iom senorda vico. Strange, hodiaŭ iliaj kruroj perdis sian rapidecon. Eble ili kutimas kuri tirante la rikiŝon kaj homon. Sur iliaj vizaĝoj alternas konfuzita rideto kaj naiva seriozo.

Jen vico da rifugiintoj el Ŝanhajo. Mezaĝaj kaj maljunetaj virinoj kun infanoj surdorse. Inter ili geknaboj. Unu el tiuj tiras manon de blankharulino, kiu preskaŭ kuretas per la vinditaj piedetoj por ne postigi. — Ĉiuj virinoj portas ĉifonan veston, sulkoplenan vizaĝon kaj ne kombitan polvan hararon. Du-tri knaboj iliaj ekkantas nacisavan kanton kune nature. Sur la nigrpalaj vizaĝoj de l' malfeliĉaj patrinoj kaj avinoj momente naĝas rideto. Kaj la alta infana voĉo sonoras plu.

Sekvas ilin grupo da uniformuloj de la urba milit-ekzercejo. Tute kontraŭe kun la unuaj, tiuj regule marŝas dirante: unu, du, unu, du.

Oni disŝutas kolorajn flugfoliojn. Kelkaj junuloj kaj knabinoj en facila movo skribas sur la vojon gigante-blanke: — La tuta urbanaro leviĝu sinarme! Mortigu la invadantojn kaj naciperfidulojn! Tri-kvar-jara bubeto elpaŝas el la starantaj rigardantoj, gaje laŭsaltas la ĵus skribitajn sloganojn. Neniu ĉesigas lin. Montriĝas maljuna ĉifonulo, ruze-time travidas ĉirkaŭen, komencas kolekti kaj flugfoliojn kaj ŝiritajn paperflagojn sur la tero.

La blu-grizaj vicoj mobilizitaj de ĉiu parto de l' urbo marŝas kaj marŝas kvazaŭ senfine, aŭ varmigante aŭ malvarmigante la frostan aeron.

— Tamen, — flustras al mi amikino, fingroindikante la sep-etaĝan hotelon Aiqun elstarantan antaŭ ni trans la strato, — ĉu vi ne scias ke en tiaj lokoj sekure loĝas publikaj kaj duonpublikaj naciperfiduloj kaj elfaras sian aferon?

7. EKVIDITA VIZAĜO DE LA URBO

Ne malofte venas malamikaj aeroplanoj. Sed la urbanoj forkuras nenien. Eĉ se ili volas, ili ne havas lokon. Certe troviĝas subteraj rifuĝejoj, tamen tiuj ne servas por ili. Kvankam post alarmo pri aeratako la urbo fariĝas malbrua, pluraj rikiŝoj kaj ĉaroj ankoraŭ trankvile daŭrigas sian vojon, kaj policanoj silente lasas ilin. Se vespere, oni estingas lampojn, kaj en la luna

lumo senĝene babilas, kvazaŭ ili ĝuus liberan tempon. Sendube ili aŭdis aŭ legis ke la malamikoj eĉ nearmitajn civitanojn ne indulgas, kaj ili ja propraokule vidis multajn viktimojn el Ŝanhajo. Malgraŭ tio ili ankoraŭ kredas, ke la japanaj aeroplanoj celas nur militajn instituciojn. Ĝis nun efektive ili neniam bombardis la urbon mem, kaj plejofte flugas pli malproksimen al la aerodromo ekster la urbo. Estis tiel, do ankaŭ estos tiel. — En la cerbo de l' loĝantoj sidas tia simpla supozo, aŭ espero, kiun ili prenas por neŝanĝebla fakto.

Kantonanoj treege amas “trinki teon”, kio signifas si-di en teejo. Al tiu ĉi kutimo eĉ la milito, eĉ la malamikaj aeroplanoj brue traflugantaj super la urbo povas doni nenian influon. Estas ne emfaze se ni diras ke sur ĉiu strato ni vidas teejojn kun interspacoj de 10 paŝoj. En Xiguan, la komerca centro de l' urbo, troviĝas malnovaj centprocente kantonecaj teejoj, sur strato Sun Jatsen, la kultura centro, novaj eŭropstilaj, kaj la laborista kvartalo havas siajn duonlumajn malgrandajn aŭ mezgrandajn.

Se vi estas moderne edukitaj urbanoj, vi kompreneble ŝatas viziti novtipajn, en kiuj vi mendas laŭ presita menuo kukojn, pasteĉojn, kaj aliajn, kaj vin servas junaj gekelneroj kun neĝoblanka antaŭtuko. Sed, se vi scivolas koni lokan atmosferon kaj tradician guston, do iru al Xiguan. Tie jam de matena krepusko multaj homoj trankvile sidas en teejoj, plejparte en ĉinaj vestoj. Virinseksajn gastojn vi tute malfacile vidas. Nu venas mezaĝa kelnero kun malpureta ĉinmaniera antaŭtuko portante grandan platan korbosimilan ujon. En ĝi kuŝas vaporantaj flanoj, se vi ne ŝatas ilin, do lasu lin

plu iri inter la tabloj al aliaj gastoj. Baldaŭ staras antaŭ vi sinsekve similaj kelneroj kun similaj ujoj, en kiuj troviĝas jen pasteĉoj, jen tortoj, jen ŝinkaj bulkoj, jen pudingo-
goj kaj tiel plu. Por preni po teleron el ĉiu speco — sur unu telero estas unu-tri samaj manĝaĵoj — vi devus havi diablan ventron. Se vi ne timas ŝvitan malbonodoron de kuliaj korpoj kaj ne bone lavitajn difektajn manĝilojn, almenaŭ unu fojon aperu en laborista teejo. Tie la gusto de l' manĝaĵoj estas iom alia, speciala, kvankam entute ĝi ne estas komparebla kun tiuj de l' suprediritaj, kaj prezo estas malkara.

Meznombro tiuj manĝaĵoj kostas 5 cendojn potelere, do por unu dolaro vi povos kontente satiĝi. Sed veraj kantonanoj ne faras tiel. Ili sidas, malrapide trinkas teon, babilas, fumas, ripozas ja la tutan antaŭtagmezon, sed nombro da teleroj antaŭ ili ne superas du aŭ tri. Ĉi tie ili parolas pri ĉio. Eĉ negocajn, gefianĝigajn kaj aliajn gravajn problemojn oni solvas dum tetrinkado. Se li estas malgranda salajrulo kaj havas edzinon kiu ludas rolon de severa kontisto en la hejmo, li tamen iel superruzos de ŝi 20 cendojn kaj pasigos en teejo bonan duontagon de dimanĉo.

Por kantonanoj "trinki teon" ja estas necesa parto de l' vivo. Oni povas tion konsideri kiel konsekvencon de l' cirkonstancoj. La urbo situas iom pli sude ol la norda tropiko. Ĝin ĉirkaŭas la fekunda vasta ebenaĵo kiun trafluas kelkaj riveroj, antaŭ ĝi etendiĝas maro. En tia loko homoj nature vivas pli facile. Sed mi petas vin atenti, la tetrinkado neniel reprezentas kantonan spiriton, se ekzistus tia objekto. Antaŭ 100 jaroj Kantono estis sola haveno kiun la ĉina registaro permesis fari eksterlandan komercon. Sekve la loĝantoj plej frue ekprenis la okcidentan civilizon, kaj samtempe ili pro-

gresis ideo kaj age. Plimulto el la ĉinaj elmigrantoj en Malaja duoninsulo, Anamo, Birmo kaj la sudmaraj insuloj estas kantonanoj. Kun superhoma penego kaj persisto ili venkis sennombrajn malfacilojn en tiuj fremdaj lokoj, sendas hejmen ĉiujare kolosan monsumon kiu estas neignorebla parto de l' nacia riĉo.

Tiu ĉi spirito speguliĝas ankaŭ sur la paĝoj de l' ĉina revolucio. La Opia Milito en 1840 okazis ĉi tie. Ĝi estas la unua antiimperiisma signalfajro de ĉinoj, kvankam ĝi malsukcesis kaj pelis la regnon en pli malfeliĉan staton. Pli poste, dum la lastaj kelkdek jaroj Kantono plurfoje okupis gravan postenon en la revolucioj, kiuj celas detruigi la feŭdajn militaristajn fortojn. Multaj famaj revoluciuloj aperis el kantonanoj. Oni dediĉas al Kantono gloran nomon "La Fonto de Revolucio".

Veninte al Ĉinio mi ofte aŭdas ke kantonaj virinoj estas bravaj kaj kapablaj, kio al mi ŝajnas ne troa takso. Tio ja estas ne hazarda, nek mirakla. En la urbo ekzistas unu speciala grupo*. Ĝi konsistas el malkleraj virinoj kiuj ne volas edziniĝon ĉar ili scias ke tio donas al ili nenion krom pli da suferoj kaj doloroj, kaj tiuj kiuj ekdeziniĝis plu ne tolerante turmentojn de l' edzoj kaj gebopatroj. Ili reciproke sin nomas fratinoj, helpas unu al alia. Ĝenerale ili vivtenas sin laborante kiel servistinoj. Per tia rimedo, kompreneble, ili ne povas akiri perfektan liberiĝon. Tamen, ĉu ne estas signifoplene kaj interese, ke tute malkleraj virinoj kuraĝe disprenas tradician leĝon, sin organizas kaj kontraŭas la malpravon trakton de l' socio al la virinoj? Nur en Kantono tia afero povas ekzisti.

* speciala grupo: t.e. kontraŭedziniĝa grupo

La urbo de tetrinkado kaj la fonto de revolucio. — Tiun ĉi Kantonon malrapide preterfluas Perla Rivero kun siaj branĉoj, kies akvo estas malklara. Ankaŭ “Shamian”*, kie la fremdlandanoj vivas sian vivon ne amante “trinki teon” nek revolucion, apartigas de l’ ĝeneralaj urbaj kvartaloj mallarĝa fluo. Akvo estas necesega komunikilo por Kantono. Sur la riveroj naĝas multaj ŝipoj remataj de mizervestitaj geviroj. Ili ne surteriĝas por fari alian laboron. Oni tion malpermesas. Ili estas nomataj “Danmin”** . Legendo rakontas al ni ke ili estas venkitaj loĝantoj kaptitaj de invadistoj. La ŝipoj estas iliaj domoj, kaj la akvo — ilia mondo. Ili naskiĝas sur la akvo, kaj mortas sur la akvo. La homoj sur la tero malrespektas ilin, kaj ili malamas la unuajn.

8. GLATA VOJO DE LA VIVO

“Nia antijapana heroo revenis!” —

Iun matenon surprizis nin eksterordinara granda titolo sur la dua paĝo de *Nacisava Ĵurnalo*. Kaj tuj apude ni trovis literon “Dinko”. Ĉu vere revenis nia Dinko? Kun rapide batanta koro ni malpacience legas plu la priskribon. — “La japana polico fine devis cedi antaŭ lia persisto, liberigis lin, kaj sendis lin hejmen . . . Hieraŭ nia antijapana heroo sekure atingis ĉi tien”.

Estas nenia dubo, ke revenis tiu Dinko kiu helpis min vojaĝi al Ŝanhajo kaj pri kiu mi pensadis maltrankvile.

* Shamian: kvartalo de Guangzhou (Kantono)

** “Danmin”: malnova nomo de la surakvaj loĝantoj

Neatendita ĝojego! Sed unu timo ankoraŭ obsedas min, kvankam oni klare presis ke li revenis "sekure". — Ĉu li estas sana korpe kaj anime? En Ŝanhajo Ivano, arestita preskaŭ samtempe sub la sama preteksto sed liberigita tre baldaŭ, raportis al ni ke oni tiel ege torturis Dinkon ke al lia cerbo okazis ia malfeliĉa ŝanĝo. Tio ankoraŭ estis antaŭ la milito. Do oni ne malfacile supozas ke poste li suferis pli multe. Aldone li ja sidis en la arestejo 8 monatojn. Ni bone scias kiel japanaj policanoj malamas kaj malestimas ĉinojn kaj la milito neniel povas mildigi ilian sintenon, eĉ se ĝi ne pli krueligas ĝin. Jen mi imagas lin pala kaj malgrasa, jen malmolde babilema kun sangostriitaj okuloj.

Feliĉe tiu ĉi terura bildo ne daŭris longe. Ĝi malaperis sen postsigno kvazaŭ matena roso antaŭ la suno, kiam en la sekva tago li montris sin en nia ĉambro. Sana, vigla, serena kaj ŝika li estas kiel antaŭe. Varma, firma kaj longa manpremo sen vortoj! Nenia ŝanĝo videblas inter la printempa li kaj la nuna li. Dum la interparolo mi tamen antaŭtimas, ke troviĝus io nenormala ĉe li. Nenio, absolute nenio. Do krii denove, nun kun plena senzorga plezuro: — Revenis nia heroo! — Ne, ni pli volonte diras, ke revenis nia amiko, nia kamarado.

Post la 8-monata sufokiĝo, la aero en la naskiĝloko ŝajnas pli libera al li. Lia mortinta patro estas fama revoluciulo. Ankaŭ la patrino estas supera revoluciulo. Nun ŝi, jam 60-jara, administras knabinan lernejon. Ŝi havas komfortan loĝejon eksterurbe. Dinko ne deziras ripozi tie. Li estas tipa junulo. (Bonvole gustumu la vorton "junulo".) Do, li nepre devas vivi en la urbo. Li devas havi taŭgan pli malpli honoran oficon. Tio estas tre facila, ĉar li havas parencojn kaj konatojn emi-

mentajn en ĉi-tiea socio. Kiam li vizitis nin je la tria aŭ kvara fojo, li estis en digna uniformo, kvankam baldaŭ ĝin anstataŭis nova eŭropa kostumo. Ĉe Urba Sindefenda Unio li akiris seĝon de fakestro aŭ io simila, mi ne scias precize. Li devas ankaŭ havi belajn amikinojn, devas manĝi bongustajn kaj bonkvalitajn, kaj ĉio ĉi tio estas tute facila por li.

— Se vi estas alispeca kamarado, mi ne estus tiel maltrankvilinta pro vi en la arestejo. — Duonŝerce mi konfesas al li.

— Ha, vi ne povas supozi, kiel bone mi amikiĝis kun la samĉambraj japanoj, kiuj estas ŝtelisto, trompisto, mortiginto, ruĝulo kaj aliaj! — Kuras sur liaj lipoj elkora rideto kaŭzita de l' rememoro pri la amikeco en la speciala mondo. Momente li kvazaŭ forgesis la travivitajn suferojn.

Liaj ĝeneralaj problemoj tiel solviĝis. Sekve li devas zorgi nin. Li ne ĝojas ke liaj geamikoj estas polvokovritaj en la paperkorbo. Li pruntas tuton de duetaĝa domo posedata de lia intima amikino. Ni adiaŭas k-inon T, kiu multe kaj bonkore helpis min kiel vera fratino. Ni adiaŭas la nigrohaŭtan ŝatindan formosjunulon O. Mi esperas ke ili daŭre laboru sinofere en la reciproka kamaradeca amo. Ni adiaŭu ankaŭ k-don R, sed nun li kuŝas en la universitata hospitalo. Unufoje ni vizitis lin tie. Li estas pli malvigla ol antaŭe, kvankam sur la vangoj ankoraŭ restas ruĝetoj kaj la milda rideto ne forlasas lin. Al mi ŝajnas, ke li suferas ne sole malsanon, kiun la kuracistoj nomis — mi forgesis ĝian nomon. Kiam li povos revidi la formosan amatinon en karcerio? Malfeliĉa junulo! — Mi adiaŭas la aliajn studentojn, adiaŭas la tutan konstruaĵon, en kiu malgraŭ ĝia ruina aspekto tiel brilis kaj flamis la juna vivo. Mi ne ĝojas

uzi la pasintan formon de la verboj, sed io devigas min. Ĉu ĉi tio estas fakto aŭ nur mia subjektiva sento, mi ne povas certi.

Niaj kunvivantoj en la nova loĝejo estas Dinko kaj ankoraŭ unu esperantisto, malriĉa senhejma studento en Universitato Sun Jatsen. Ni ame nomas nian neston "verda domo", kiun ĉiutage purigas kaj ordigas "revolucia virino", ano de l' jam dirita kontraŭedziniĝa grupo. La verda domo ankaŭ havas vakajn ĉambrojn, en kiuj ni bonvenigos Ĵelezon, se li ne sukcesos disvolvi nian movadon en Hankou kaj revenos ĉi tien por kunlabori kun ni. Ili ankaŭ servos aliajn kamaradojn preterpasontajn ĉi urbon. Kaj Dinko intencas okazigi kurson. Tamen, — li diras, — ĝi devas konsisti ekskluzive el knabinoj.

9. KANTONA INTERNACIA ASOCIO

De kiam ni sciigis ke ni nepre devas resti ĉi tie por sufiĉa tempo, en la kapo de L fikse sidadas plano: fari internacian propagandon per Esperanto. Sed kiel realigi? Antaŭ pli ol 10 jaroj, kiam Kantono estis plej revolucia, esperanta movado ĝuis sian floran periodon. La tiama urbestro estis esperantisto. Oni liveris grandan monsumon por la movado. Tamen laŭ la esprimo ŝatata de multaj homoj, forpasis kaj ŝanĝiĝis la tempo. Nun Esperanton gardas grupeto da studentoj kiuj ne havas influon en la socio. Krom ili L konas ankaŭ "kulturistojn el Ŝanhajo", kiuj eble komprenas la signifon kaj utilecon de Esperanto. Sed inter ili kaj la ĉi-tiea aŭtoritatularo ne troviĝas intima rilato.

Kaj jen revenis Dinko. Li amas knabinojn, frandaĵojn, novajn vestojn, komfortan loĝejon, li ankaŭ amas helpi amikojn, amas juston, veron, agadon, — eĉ batalon kaj revolucion. Jes, unuvorte, ĉion belan kaj bonan, ĉar li estas tipa junulo. Li, L kaj aliaj kelkaj amikoj komencis klopodi por la afero. Eble Dinko ĉiutage kuradis inter la eminentaj parencoj kaj konatoj, parolis entuziasme. Mi ne scias la detalojn, ĉar dume mi nur povis sidi en la verda domo.

La afero fine sukcesis. Fondiĝis Kantona Internacia Asocio sub la direkto de la propaganda departemento de la Registaro de Guangdong-provinco.

La tasko de l' asocio estas internacia propagando. Laŭ la uzotaj lingvoj ĝi entenas tri fakojn: esperanta, japana kaj angla. Al la japana, kiu en efektivo estas kontraŭmalamika fako, ni deziras inviti s-ron Kazi kiu kaŝe loĝas en Hongkong kun sia edzino. Sed la aŭtoritatularo ne permesas. Por ili li estas nenio alia ol nekonnata japano, kaj japanojn ili ne povas facile fidi. Aldone ĉi tie estas malproksime de frontoj kaj nur ekzistas loka registaro. Ni do ne havas esperon tuj komenci tiun ĉi laboron. Ankaŭ la anglalingva fako ne funkcias baldaŭ.

Sole Esperanta fako konas sian vojon. Unue, la pliparto de l' iniciatintoj estas esperantistoj, due, ili pli malpli havas sperton en la kampo de internacia propagando. Ĉiuj anoj de l' verda domo partoprenas inkluzive min. Ankaŭ k-do S, la reprezentanto de ĉi-tiea esperantista grupo. Tuj pretiĝis la adresaro de alilandaj esperantistoj kaj esperanto-grupoj. Ni eldonas monatan gazeton "Justeco", en kiu ni informas pri batalanta Ĉinio. Ni faros belajn medalojn kun surskribo "Amiko de Ĉinio". Ni eldonos broŝurojn. La unua estu —

konsilas Jelezo en Hankou — kolekto da miaj verkoj kaj tiuj de Kazi kiujn mi traduku. La kamaradoj konsentas lian proponon. Ĝi estos malforta, tamen justa krio kaj alvoko el la korfundo, kiun la japana popolo ne kuraĝas eldiri en sia lando. Al la broŝuro ni donos titolon “Parolas Japanoj”.

Tiel burĝonis nia verda laboro en Kantono. Mi tamen ankoraŭ sentas malpaciencon. — Mi ja ne estas sennaciulo. Japano mi estas. Do, kiel japano en Ĉinio mi havas mian specialan devon. Kiam oni permesos min fari tion? Ĉirkaŭ mi oni ankoraŭ parolas en la lingvo kiun mi tute ne komprenas, kaj sur la stratoj multaj okuloj scivole, suspekto rigardas, rerigardas min, kvankam tio nun ne incitas min tiom maltrankvile kaj malagrabla.

10. RETURNEN

Ĉiun antaŭtagmezon ni estas en la oficejo. Ĝi troviĝas ne malproksime de nia loĝejo, apudvoje pluraj diversaj gravaj institucioj, antaŭ kies pordego severe staras gardosoldatoj.

Estas mateno de 1^a februara fino, post ĉirkaŭ 2 semajnoj de 1^a fondo de 1^a asocio. La suno brilas varme sur la blua ĉielo. Antaŭ ne longe oni alarmis pri malamika aeratako. Sed strate estas tute ordinare. Ankaŭ mi kiel kutime piediras al la oficejo. Kuniras kun mi la orfa kamarado. Ne alte super nia kapo bruas aeroplano.

— Iom strange. Ĉu ĝi estas nia? Kvazaŭ al si mem diras la kamarado.

Tamen ĝi ne povas esti malamika. Kiel tiu sola kuraĝas flugi tiel malalte? Krome oni ne faris urĝan alarmon. Al mi ŝajnas nur, ke la aeroplano ĉiam estas super nia kapo, kvazaŭ ĝi flugas kien ni iras. Eble tio ĉi estas la sama iluzio, ke certaokaze la luno super ni impresas kvazaŭ ĝi sekvus nin kien ajn ni iru.

Mi sentas maltrankvileton. Ne kaŭzita de l' aeroplano. Ĝi estas en la aero, do ĝi ne koncernas min sur la tero. La maltrankvileton vekas du viroj kiuj paŝas post ni. Komence mi provis pensi ke ili estas simplaj vojirantoj. Mi intence malrapidigas iom la paŝojn. Ankaŭ ili faras tion. Nenia dubo . . . Tiam al mi flustras la kamarado en Esperanto.

— Oni nin sekvas, ĉu vi ne rimarkis?

Mi balancas la kapon senvorte. Kian rimedon ni havus, eĉ se ni scias? La aeroplano jam forflugis. La bruon ni apenaŭ aŭdas. Kiam mi sidiĝas en la oficejo kaj prenas plumon, envenas tiuj du viroj. Ili komencas paroli kun k-doj Dinko, L kaj S, kiuj antaŭvenis. Eĉ unufoje ili ne turnas sin al mi por demandi. Ĉio similas kion mi travivis ĉe la haveno kaj en la hotelo Nova Oriento antaŭ 8 monatoj. Sed tiun ĉi fojon mi ne povas nek bezonas kaŝi mian devenon. Ĉu oni ne permesis min partopreni en la asocio sciante ke mi estas japano? Mi mem ja vidis mian japanan nomon sur la nomlisto de l' laboruloj.

Kiam mi enpensigas, miajn orelojn preterpasas la vorto "aeroplano". Nu, ĉu ili efektive diris, aŭ ankaŭ tio estas mia iluzio? Tamen entute kian rilaton havas la aeroplano kun mi? Mi ofte aŭdis, ke naciperfidulo svingas naktukon k.s., por montri la bombardcelon al superflugantaj malamikaj aeroplanoj. Hodiaŭ survoje mi du-tri fojojn per naktuko ŝirmis la okulojn kontraŭ

la fortaj sunradioj. Ĉu ili prenis tion kiel... Ha, kian sensecaĵon mi elpensas! La aeroplano estas certe ĉina. Ĉu ili ne scias tion? — Ĉu efektive ili diris ion pri la aeroplano? Eble estas mia iluzio.

.....

Forpelo!

Unu simpla vorto.

Forpelo! — Ĝi ne estas mia iluzio sed fakto.

Kaj oni aldonas al ĝi ankoraŭ vorton — “senprokrasta”.

.....

Posttagmeze de l' sekva tago mi jam estas en vagonaro al Hongkong. Min kunprenas Dinko. Lia patrino havas ĉambrojn en Hongkong, kiel aliaj riĉaj kantonanoj, ĉar tiun ĉi “neŭtralan” urbon ne minacas malamika bombardado. Provizore mi estos tie kaj atendos L, kiu venos post unu-du tagoj. Li devas ordigi ĉion. Li estas ĉino, do oni ne forpelas lin el la lando. Li povas resti en Kantono, se li volas, diris la detektivoj. Tio eble estas leĝo. Tamen kiel li povus lasi min sola? Tion faris duono el la kantonanoj kiuj havas japanan edzinon, inkluzive s-ron U. La alia duono kune kun la edzino rifuĝas en tiu ĉi neŭtrala zono. Certe ili estas multe pli saĝaj ol ni. Kial ni ne restas en Hongkong tiam? Ĉu ni timis la karan vivon kaj la okulojn de japanoj? Tamen eĉ se tio ne ĝenus nin, ni ankaŭ estus riskintaj veni al la sino de batalanta Ĉinio. Mi ne volas senfare atendi la finiĝon de l' milito kiel tiuj fratinoj. Mi ne volas iri ilian vojon. Mi esperis kaj kredis, ke ni iel kaj iam nepre povos venki la malfacilojn.

Mi esperis kaj kredis. Kaj tio realiĝas parte kaj — efemere . . . Mi foliumas la paĝojn de l' ĵusa pasinteco. Ili deŝiriĝas subite, falas teren. Kaj poste — mi ne scias plu. Ĉu ili efektive ekzistis, aŭ estas nur mia iluzio?

La vagonaro kuras, kuradas. Komencas krepuskiĝi. Dinko silentas, kvankam li ne mienas severe. Mi neniam supozis, ke li povas tiel longe ne paroli. Ĉe ĉiu stacidomo li aĉetas malgrandajn manĝaĵojn, metas ilin antaŭ mi. Inter ili troviĝas nigraj insektoj, ŝajne rostitaj, kiuj en aliaj lokoj nur ĝojigas infanojn kiel ludiloj. Nur por danki lian bonkoron, mi prenas kelkajn fruktojn kaj sukeraĵojn. Apetiton mi ne havas. Ne la insektoj forrabis ĝin. Ankaŭ Dinko mem malmulte manĝas.

Kiom da stacioj ankoraŭ estas antaŭ ni? Mi tute ne scias, ĉar tiufoje per ŝipo ni venis de Hongkong al Kantono. Mi ne demandas Dinkon. Ĉar, kiam ni atingos tien, mi perfekte indiferentas. Mi postulis de mi, ke mi ne estu unu el tiuj fratinoj. Tamen nun, vole-nevole mi trenas min sur ilia vojo griza kaj mallarĝa. Ili antaŭiris laŭplane, kaj mi postiras senplane. Sekve, tie min atendos nur nulo, nigra, absoluta nulo . . .

Kiam mi endormis? Mi vekigis de parolvoĉoj. — Apud mi staras du viroj en eŭropaj vestoj, post ili ĝendarmo. Ankoraŭ kelkajn vortojn ili parolas kun Dinko kantone. Mi ne komprenas ilian lingvon, sed povas supozi kion ili diras. En mia kapo aperas la pala figuro de l' amatino de k-do R, kvankam mi neniam vidis ŝin. Sciu, ŝi estas nur formosano, kaj mi ja japano mem! — Venis, finfine venis tio kio devis veni kaj jam minacis ne unufoje. Sed ĉi-momente mi ne sentas timon. Ĝin superas malamo kaj indigno kontraŭ tiuj kiuj prenas tiun rimedon. La kupeo jam estas prilumata de elek-

traj lampoj. Ĉu pro ĉi radioj Dinko aspektas pale?

— Ili diras ke ni reiru al Kantono.

Milda estas lia tono. Certe li penas ne maltrankviligi min. Mi kapobalancas al li kun nevortigita esprimo de danko kaj pardonpeto.

Ni elvagoniĝas ĉe l' sekva malgranda stacio. Ĝi havas solan lampeton. Sur la kajo jam staras kvar ĝendarmoj. La prilumita vagonaro veturas for. Ni restas en la duonlumo, atendente tiun kiu nin portos tien de kie ni venis. La vespero de l' februarfino estas malvarma, kaj glacie brilas la ĝendarmaj bajonetoj antaŭ ni.

— Nefinita fino —

Postskribo

Mi ne intencis nek kapablas skribi novelon aŭ romanon. Tiu ĉi verketo estas nur aro da fragmentoj el miaj travivaĵoj en Ĉinio.

Miajn 7 jarojn en tiu ĉi batalanta regno, mi povas dividi en 3 periodojn. La unua estas vaga periodo, kiu komenciĝas je la alveno al Ŝanhajo kaj finiĝas per la vivo de l' forpelito en Hongkong. Portante la unusolan celon kaj esperon kiel publike partopreni la rezistmiliton, mi pasigis pli ol unu jaron vage-kaŝe. Do, la unua parto de *En Ĉinio Batalanta* devis esti tia, kia ĝi jam sin montris antaŭ vi, kvankam mi ne ŝatis doni al ĝi karakteron de aŭtobiografio.

La dua estas Hankou-a periodo. Dank' al la helpo kaj klopodo de antaŭuloj kaj amikoj, tuj antaŭ la unua datreveno de l' rezistmilito, mi ricevis permeson labori en kontraŭmalamika fako de unu centra organizo. Tiu ĉi periodo apenaŭ entenas 3 monatojn, ĉar jam meze de oktobro ni devis forlasi Hankou, kiu falis en la 26a. Tre mallonga, sed kiel ekscita, vigla kaj streĉa ĝi estis! La pasio de l' popolo, registaro kaj armeo atingis zeniton. La kunlaboro de Kuomintang kaj la Kom-

partio plene efektiviĝis. La rezistmilito ja estis tutnacia en la ver-vera senco de l' vorto. En tiu ĉi parto de l' verketo mi plu ne bezonas rigardi min kaj la malgrandan medion ĉirkaŭ mi. Mi ja vidis, aŭdis kaj sentis kion forgesi mi neniam povos, kaj tio nepre kortuŝos ankaŭ justamajn homojn en ajnaj landoj.

La tria estas Chongqing-a periodo. Ĝi komenciĝas de l' vintro en 1938. Kiam venos fino al ĝi, ne scias mi. Tiuvintre la tutan urbon ĉiutage kovris densa nebulo. Mi diris duonŝerce al najbaro, kiu estas ĉi-tieano: — Ĉu Chongqing ne havas la sunon? — La bona homo ŝajne ofendiĝis: — Kial ne? La sunon ni havas, nur ĝin kaŝis la nebulo. Efektive, kiam venis la printempo, la nebulo malaperis, kaj ni vidis la sunon serene radianta sur la blua ĉielo. Sed strange, ni sentas, kiel se la nebulo ankoraŭ grize kaj humide ĉirkaŭas nin. Dum la lastaj jaroj en la ekstera mondo okazis grandaj ŝanĝoj direktataj al la lumo, tamen tiu ĉi nebula urbo ĉiam restas nebula. Sub la nebulo mi vidis multe da tio kio ne devus havi lokon en batalanta Ĉinio. La trian parton de l' verketo mi dediĉas por tio, kvankam al mi ne estas plezure.

Jen tiel konturita estas la *En Ĉinio Batalanta*. Sed nun, kiam mi ankoraŭ eĉ la unuan parton ne plene ellaboris, mi ne povas ne interrompi. Por la proksima estonteco mi plu ne havos ŝancon daŭrigi ĝin. Estas bedaŭre ke ne enkorpiĝas la dua kaj tria partoj kiuj esence estas pli signifaj.

La vaga vivo forglitis malproksimen. Kvankam ĝi estis malfacila kaj maltrankvila, en la rememoro ĝi bildas emocia, eĉ aminda. La Hankou-a periodo — ĉi tie mi ne limas ĝin per mia mallonga resto en Hankou, sed amplekse la tuton de l' tiel nomata stadio en la milito — estas “rozo hieraŭa”. Kaj jam kvin kaj duonan

jarojn ni stagnas en la nebula urbo, ofte demandante ne al ni mem nek al aliaj: — ĉu ne estas la suno ĉi tie?

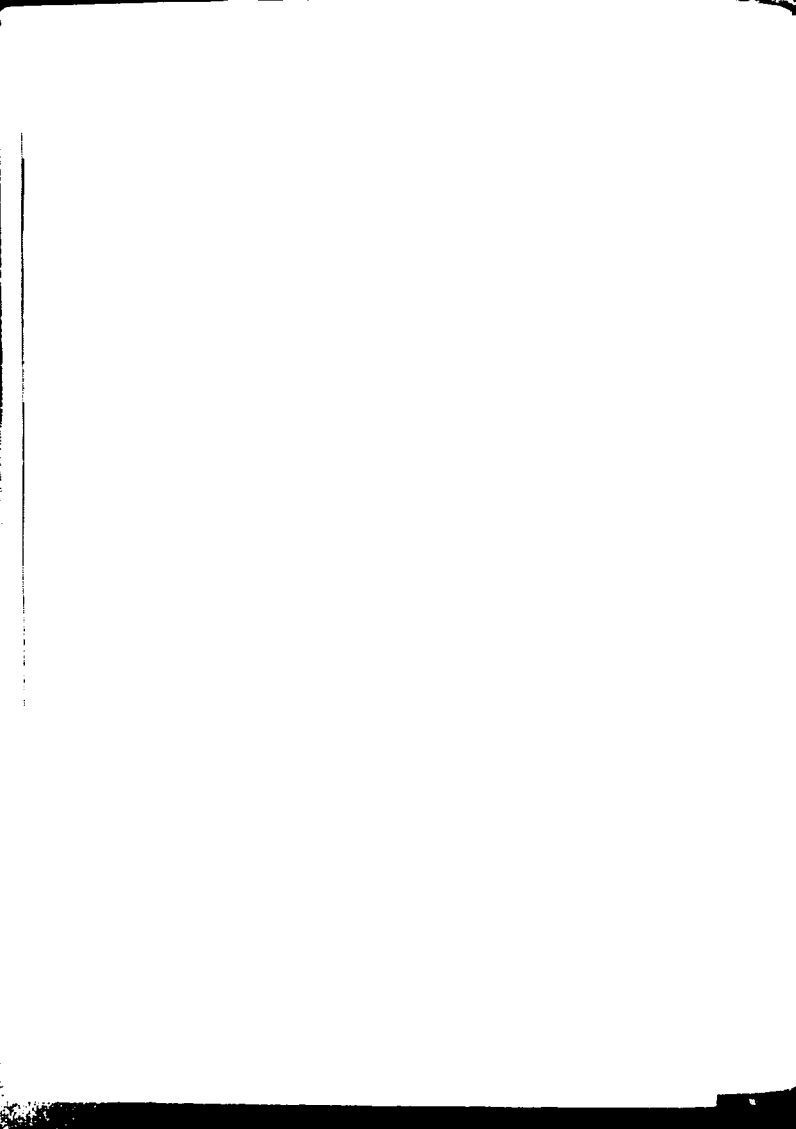
Efektive la sunon nur kaŝas la nebulo, kiel diris mia najbaro? Tio eble estas vero kaj fakto. Tamen entute kiam malaperos la nebulo? . . .

Laste mi elkore dankas la antaŭulojn kaj amikojn esperantistajn kaj neesperantistajn, kiuj helpis kaj instigis min multe. Se ne estus ili, kie kaj kiel mi nun estus, eĉ supozi mi ne kuraĝas.

VERDA MAJO

10a, julio, 1944.

en najbara vilaĝo de Chongqing.

LA UNUA PERIODO

— EN JAPANIO —

PRINTEMPA FRENEZO

Kiel vi scias, — mia amikino ekrakontis, — mi havas duonpatron. Oni diris, ke la sanga rilato estas tre forta. Tio estas vera aŭ ne, mi ne scias, tamen estas fakto, ke mi neniel povas lin ami. Antaŭ li mi ĉiam sentas malvarmegeron preskaŭ instinkte. La patrino kompreneble amas min; ankaŭ mi ŝin. Sed stranga atmosfero regas inter ni tri. La hejmo havas neniun ĉarmon por mi.

Al mi malplaĉas la tiel nomata “varmeteco”. Ardo, se ne, malvarmego! Tamen ĝi estas pura revo. Mi ja nomas min “homo”.

Ĉu vi ŝatas Nara'n? Monteto Wakakusa, Herbejo Asazi. Virina pejzaĝo. Sole virina. Rivero Saho*, ha, ĝi belan nomon havas, sed ve!

Maro estas grandioza. Maro! Bone, bone, kiam oni naĝas, ŝipiras, rigardas — ĉiam. Cetero estas tute alia afero pri marbanejo homabunda... Ĉion forgesi mi povas. Tie homo estas bagatela ekzisto. Viroj, inoj, ĉiuj for, for! Surnaĝi sur ondoj — tio estas tre bona, ĉu ne? Sed iufoje tede kaptas onin. Sammaniere ondas, ondiga, ondresaltas; ondoj, ondoj... Nur ripeto. Vi diras, homoj ankaŭ tiaj? En nebula senventa tago ĝi donas malĝojon neesprimeblan. Supozu; kiam

* Wakakusa, Asazi, Saho: famaj lokoj en Nara

ege blovas, mi sola staras sur marbordo sablokovrita. Mi inklinas laŭte kribi kontraŭ la furioza ondaro. Prin-tempa maro iom stranga, ĉu? Tamen ĝin vidi mi soife deziris. Ha, mi ja ĉirkaŭ duonjaro estadis for de la maro.

Mi pasigis la lastan libertempon sur Monto Kooya*. Ĝi jam sufiĉe vulgariĝis. Monto ĝi ne estas, jes, urbeto. Budaismon mi ne ŝatas, nek komprenas, sed templa atmosfero iomete al mi plaĉis.

Mi adiaŭis ĝin la sepan de aprilo; fino de la libertempo. Kelkaj tagoj malrapide fluis. Tiam mi tre deziris hejmeniri. Kial, mi ne scias. La sento estis forta, fortega. Mi neniel povis ĝin venki.

“La patro min vokis telegrame.”

Mi trompis la mastrinon de l' loĝejo**. Al la lernejo neniun anoncon. Ĉe la stacio mi hazarde kaptis vagonaron al Nagoya. Dio aŭ diablo min favoris; en Nagoya kaj en Tokio mi ne bezonis multe atendi. Malfrue en tiu vespero mi atingis mian domon. La maro de la patrovilaĝo altiris min, aŭ la “hejmo”? Aŭ Nara elpelis min? Mi ne scias . . .

Mi vigle eniris la domon. En ĝi regis silento. La patro kuŝante legis gazeton. La patrino kudris ion. Granda surprizo! Al mi ŝajnis. Tempeton ili nenion diris. Post minuto la patrino ekdemandis kun hezito.

“Ĉ . . . ĉu vi malsukcesis en la ekzameno?”

Ba! kia sensencaĵo!

“Tute ne.”

Mi respondis mallonge.

“Pro ia malsano?”

Iom da trankvilo al ŝi survizaĝiĝis.

* fama monto, sur kiu staras fama templo

** pensiono de la lernejo

“Nenia.”

Tiu ĉi respondo, mi supozas, sonis indiferece-malvarme. Ŝi rigardis min kun mieno demanda kaj malkvieta. La patro tute senĝene legadis. Sed kio estis en lia koro? Nur diablo ĝin sciis.

Glacian silenton mi rompis per la sekvaj vortoj unu-tonaj:

“Mi revenis, ĉar mi deziris.”

Ho, tiama esprimo de la patrino . . .

“Ĉu ĝi la vero? Vi povas ĵuri, ke alia kialo absolute ne estas?”

Mia respondo estis sen vorto.

“Vi — kaprica, arbitra . . . Kian pretekston vi prezentis antaŭ instruistoj? Ĉu vi ne hontas kiel . . . kiel studentino? Ne pensas pri la patro, vi sendankulo?”

Eksciinte ke neniu grava kaŭzo ekzistas, ŝi komencis riproĉi-prediki per virina multparoleco.

Mi penis nenion aŭdi. Tamen la oreloj malbenitaj. Fine ŝi konfesis.

“La najbaroj diros ion kaj alian tuj kiam ili vidos vin.”

Jes, konfeso! Aĥ, mi scias, kiaj estas tiuj scivolemaj, babilemaj, kalumniamaj. Vi, urbano, tion ne povas supozi. Ili ĉiuj konas, ke mi lernas en la kolegio. Morgaŭ diversaj demandoj bagatelaj ĝenos la gepatrojn. Se mi estus hejme neniofara, ili murmurus, ke mi estas ftiza, kaj . . .

“Patrino, ĉu onidiro tiom vin embarasas?”

“Ne por mi, sed por vi. Mi timas, infano mia, ke ilia malbonidiro vundos vin.”

“Tio estas mensogo! Vi amas nur vin mem. Se vi, patrino, vere min amus, lasu min. Ĝi estas plej dankinda por mi.”

“Ne parolu tiel, mia. Ankoraŭ juna vi estas, tial tia opinio al vi venas. Mi diras, estas plej bone, ke mi lasu vin.”

La hejmo malvarma. La maro jam senĉarma, la maro, kion vidi mi tiel deziris.

La patrino petis, petegis, ke mi akceptu ŝian vorton. — Neniu najbaro rimarkis min reveni, ĉar malfruege en tiu vespero mi rikiŝo-veturis de la stacio ĝis la domo. En la vilaĝo oni kutimas frue fermi la pordon.

Mi kapjesis obeeme.

La sekvan tagon mi ne montris min el la ĉambreto plej interna. La patrino iris al la stacio Kisarazu kaj ordonis ke oni venigu rikiŝon en la venonta frumateno.

Estis stranga tago. Neniu eksterordinara sento en mi. Vesperiĝis . . . mateniĝis.

Dum la restado mi eĉ unu vorton ne interŝanĝis kun la patro.

Ĝuste je la 4-a kaj duono alvenis rikiŝo. Ekestis disputo inter mi kaj la patrino pro bagatelaĵo.

Mi mute envagoniĝis.

*Kun kolero
For de P hejmo
Grinco ju pli
Medito des pli.
Sur la vagono
Fermiĝas okuloj.*

La unua vagonaro, en kiu mi estis, ekveturis je la 5-a. Post du horoj alvenis Ryoogoku'n*. Sekve mi devus rekte iri al Tokio-stacio, tamen ne faris. Unu horon poste mi trovis min promenanta Aoyama-tombejon. Kvieti

* stacio en Tokio

loko ĝi estas. Mi subiris ĉerizfloran tunelon belegan. Sekvis piediro sur strato Sinzyuku. Ho, granda homamaso. Homoj, homoj, homoj. Kial tiel multe? Kiom el ili sentas ĝojon vivi? Havas meriton vivi? Paŝante kun la okuloj sur antaŭenirantaj dorsoj, mi pensis, se mi pafus, la kuglo tra la brusto de la unua, al la dua, tria . . . al multaj preskaŭ samtempe. Mi ligus ilin per drato tra la truoj kaj ĵetus en maron . . .

Al la Hospitalo Matuzawa* — por eviti miskomprenon mi klare deklaras, ke mi iris ne kiel krompersono. Tie ankaŭ nebule floris ĉerizarboj. Frenezigi estas tre feliĉe por si mem. Mi estas egoisto. Mi bone memoras, kiam mi imitis frenezulon antaŭ amikinoj. Tio estis ankaŭ en printempo. Ili ege surpriziĝis, timis, ĉar ili kredis ke mi efektive ekestas freneza. Kia agrabla momento!! Mi imitis, nur imitis, tamen . . .

Mi staris antaŭ la hospitala pordego, poste rondiris ĉirkaŭ ĝi. La gardisto ne malhelpis. Mia mieno estis ordinara, mi supozas. Antaŭ homo, kiu ne elperdas racion, eĉ pordo de frenezul-hospitalo ne malfermiĝas. Kiam krepuska vualo sin etendis, mi kotori-kotori**suriris ŝtonŝtuparon de Templo Kentyoozi. Sur teron apud sonorilturo mi glue sidiĝis. Morte laca mi estas. Kvankam soifa, mi ne kuraĝis iri kuirejon por peti akvon. Mi gape sidis kvazaŭ idioto. Ho bone, aperis bonzo. Estis bela junulo kun balailo.

“Ĉu vi ne bonvolus doni tason da akvo al mi?”

La bonzo metis la balailon ĉe la turon kaj iris returnen. Baldaŭ li reaperis kun arĝenta pleto sur kiu estis glaso plena de kristala akvo. Ha, kiel glacie malvar-

* psikiatria hospitalo

** onomatopeo simila al *klakete-klakete*

mega, bongusta! Ĉu floroj ne falis en la glason, vi diras? Unu belan bildon tamen banalan vi povas prezenti antaŭ vi, se vi malatentas mian tiaman animsenton. Fantazio de frenezulino? Ne, tute ne.

Tiun nokton mi balance veturis laŭ Tookaidoo-linio. Malsaton mi sentis, ĉar mi vagadis la tutan tagon senmanĝe. Mi havis sufiĉe da mono, sed volis nek iri manĝovagonon nek montri la vizaĝon el fenestro por voki vendiston.

Post tempeto mi rememoris, ke la patrino donis al mi ion verŝajne manĝeblan. Rapide mi ĝin malfermis; estis "yookan"* en granda peco. Tuj mi ekmanĝis kaj manĝis preskaŭ senkonscia. Kiam la duono malaperis, subite forta malagrablo min atakis. Neesprimebla ĝi estis. Abomeninda dolĉego en la buŝo, stranga maso en la stomako, — bone, se nur tiel estus! Rezulto pro kaŭzo tute simpla; tamen tiam la afero ŝajnis tute alia. Streĉo tuta foriĝis, nur restis malpura fluidaĵo en mi. Nihilismo? Ne, pli ol. Io, io plenkaptis min. Nek stari, nek sidi mi ja povis. Kiel mi dezirus movegi min sovaĝe! Ah, mi volus distranĉi min mem.

Pasis minutoj. Mi rigardis eksteren kun la mentono sur la fenestra sojlo. Ĉie regis nokto. Mallumo. Absoluta. Neniu lampeto homdoma. La vagonaro certe kuris sur kamparo. Ĉu vi scias ke fumo elĵetata el la lokomotivo estas fajro?

Mi ekstaris por iri necesejon, tiam mi vidis timigan lunon — el kiu kvazaŭ gutis sangeroj.

En la paketo mi havis tri skatolojn da kaltimono**.

* laŭ PIV: jokano

** komerca nomo de iu dormigilo, kies troa kvanto foje kondukas la preninton al morto

La vagonaro haltis, "Hamamatu, Hamamatu," mi aŭdis laŭtan voĉon de stacioficisto. Abrupte stariĝis maljunulo, kiu ĝis nun dormadis antaŭ mi. Li aĉetis lunĉon, tuj komencis manĝi. Ha, en tia noktomezo!

Kun terura bruo la vagonaro trapasis la ferponton sur Lago Hamana. Al mi reviviĝis la akvo malklara nigre-blua, apud kiu mi iam vagis.

Preskaŭ ĉiuj el la pasaĝeroj estis en dormo. Naŭzaj, harozaj kruroj maldece eligitaj, malstreĉa vizaĝo-haŭto lavata sub lampolumo, duone malfermitaj buŝoj lacigitaj. Se en mia vidkampo sin trovus infano, kiu dormas kun naiva vizaĝeto, la afero supozeble irus alidirekten.

La homoj, pri kio mi supre menciis, forte spronis mian senton. Mi jam eniris lokon seneliran.

Kiel virinoj faras por endormi, mi sidiĝis kun la kapo inter fenestro kaj seĝapogilo . . .

Aĥ, amikino, vi rekte rigardas min? Mia parolo iom sentimentaligiĝis. Transen mi kuru. La sekvantan tagon mi trovis min en blanka litaĵo. Estis en hospitalo proksime al la stacio Nagoya, tio klariĝis al mi poste. Iel laca kompreneble mi estis. Nebule mi ekkonis blankan koloron, tamen nenio venis en la kapon pri la estinteco kaj la estonteco. Doloron mi tute ne havis, kaj baldaŭ ree enfalis profundan dormon. Ĉe la dua vekigo juna kuracisto — aĥ, se tiel diri ankaŭ seninterese. Nun mi rakontu pri la tria. Mi komence aŭdis mallaŭtan voĉon, ĝi pli kaj pli klariĝis, fine ekestis vortoj . . . Bedaŭrinde oni ne povus lasi ŝin plu en la sama klaso . . . Komprenis mi, ke la parolantoj estas du virinoj, laŭ senpera esprimo, mia patrino kaj f-ino Azuma. Tiam mi jam rememoris ĉion, tamen kiel alies aferon, estas strange. Mi decidis, ke mi ŝajnu min dormanta.

Vi enuas, ĉu? Ankaŭ mi iom. Sed mi asertas; mal-

juna fraŭlino nomata inspektorino de lernejo-pensio estas tre tre teda estaĵo. Animan delikatecon ŝi neniom havas. Neriproĉebla, vi diras? Hm, povas esti. Se ŝi zorgus pri ĉiu individuo delikate, ŝi eĉ sekundon ne povus vivi meze de 300 junulinoj. Sed malgraŭ ĉio la parolo estis tro aferema por ŝanĝi kun patrino tuj antaŭ lito de fuŝa sinmortiginto. Cetere, ion diri kontraŭ tio mi ne rajtas nek deziras. Tiutempe ĝi ne donis pikan impreson sur mi.

Provi sinmortigon ne estas tre malbone, ha, ha . . .

Vi demandas, ĉu mi ne intencas ankoraŭfojon kun plena preparo. Nur nun kaj en la proksima estonteco, absolute ne.

Troviĝas kelkaj homoj kiuj suferas — aŭ ĝuas, mi ne scias, — sinmortigan malsanon.

Jam la dekdia? Mi tro longe babilaĉis. Hodiaŭ mi venis peti vian instruon pri la japana gramatiko. Ĝi estas sensenca kaj nekomprennebla. Ha vi ridas, je kio? Jen mi ekkomprenas, je tiu ĉi desegnaĵo. Ĉu vi postulas klarigon? Bone. Mi enskribis ĝin dum la lasta lekcio. Belega, ĉu ne? Kompreneble ĝi ĉion elbruligas, homon, urbon, herbon — jes, ĉion! Ha-ha-ha-ha-ha . . .

(El *Esperanta Literaturo*,
jaro 2, n-ro 3, maj. — jun. 1934)

SES MONATOJ

1

Tagmeze sireno eksonas. Jen komenciĝas bruo.
— Oni, jam preta, frape fermas dikan kajeron, fajfas, babilas, trakuras la koridoron.

Meze de tia atmosfero Nagai ankoraŭ fidele daŭrigis sian laboron — enskribadon. Kiam li laste enigis la plumon en la inkujon, servisto al li proksimiĝis.

— S-ro sekciestro vokas vin. Tuj!

Nagai sentis, ke najbaraj rigardoj sin ĵetis sur lin komplete. Oni ja scias: la sekciestro nur por doni malbonon alvenigas maleminentulon, kia li estas. Nagai senpolvigis la astigmatajn okulvitrojn, forviŝis akvan nazmukon, kaj ekstaris senforta.

Kio lin atendas? Severa mallaŭdo, aŭ eĉ puno? Sed li neniel tion meritas! . . . Kun mallevita kapo li eniris la sekciestran ĉambron, kie sola troviĝis ĝia mastro.

— Ho, bonan tagon! — la estro akceptis lin per oficiala afablo, mentone montris apudan seĝon. — Nu ĉi tien!

Kun hezito li sidiĝis tiel, kvazaŭ li volus tuj foriri. Rekte rigardante tiun, pli maljunan ol li, la sekciestro

nerapide komencis: — Ne pro alio mi petis vian venon . . .

Pasis kelke da minutoj. Dum tio la estro eble diris mil vortojn sinjore, sed en la kapo de Nagai nur unu sovaĝe bolis, ĉirkaŭkuris — “maldungo”.

Firme teniĝu, ĉar vi estas virjapano! — fine li admonis sin, kaj denove interplektis la manojn surgenue. Tiuj strange tremetis, kaj klare aŭdiĝis rapidega batado de l' koro kvazaŭ krevonta.

— Vi havas kvindek tri jarojn, estas sufiĉe maljuna por ofici, — daŭris la parolado de l' estro. — Krome vi jam tridek kvin jarojn laboradas en tiu ĉi Edukad-departemento, kio tute malofte okazas. Vidu ĉirkaŭ vin, vi ne trovos eĉ unu el viaj plej malnovaj kolegoj. Mi mem estas flavbeka novulo por vi, ha-ha-ha! Nun estas via vico, mi diras tamen kun multa bedaŭro.

— Sed S-ro! — Nagai vortis mallaŭte, — ĉu vi ne bonvolus pripensi mian familion? Miaj infanoj . . .

— Infanoj? — La sekciestro sin esprimis nekomprene. — Mi aŭdis, ke vi havas nur filon, nun dekjaran.

— Jes, n-ne, S-ro . . . ankaŭ filineton, kiu naskiĝis en la lasta somero.

— Kial vi tiam ne diris? Ĉu vi ne scias, ke ĉi tie oni kutimas donaci iom da mono al tiuj . . .

— Mi scias, S-ro! Tamen mi hontis ekhavi nepotaŭgan filinon.

— Ne! “Ĉiam energia” estas moto de ni, viroj! — la sekciestro ridis malbonan ridon, kiu plie ruĝigis Nagai malbele.

— Nu ree sur la relon! Mi estas certa, ke vi, honesta, jam sufiĉe ŝparis monon por ili, kvankam alta salajro ne estas fiksita al vi; kaj aldone oni diras, ke vi posedas kampon en via patrovilaĝo. Do vi estas “foresta bienulo”! Ha-ha-ha!

— Ne embarasu min, S-ro! Mi petas. — iom balbutis Nagai. — Mi ne ŝparis tiom, kaj la kampo estas tiel malgranda, ke ĝi kvazaŭ ne ekzistus; krom tio la farmuloj lastatempe tute ne pagas.

— Tio ĉi ne koncernas min, — malkaŝe oscedinte li malicis. — Mi ne persone parolas kun vi. Vi devas obei la ordonon de la ŝtato, ĉar vi estas . . . — Momente li hezitis, ekfumis, kaj kreis violan rondon en la aero —, jes, estas ŝtatoficisto.

La sekciestro elpoŝigis oran horloĝon, ŝajnis sin konsternita. — Ho, pasis duono kaj pli! Nu, amiko, finu la aferon; alian mi havas. Konklude: vi estu ĉi tie ĝis la 21a tago, dume aranĝu, por ke Yamada, via kunlaboranto, poste ne konfuziĝu. En la 21a, precipe tiun fojon tagmeze, iru al la kasisto, kaj ricevu ĉi-monatan salajron kaj ekŝiĝmonon. Tiam vi estos libera. Do, bonan sanon!

Tute senhelpa, Nagai ekstaris, kaj kun ĝentila kap-saluto diris al li duone en la buŝo: — Mi dankas, S-ro! — Kaj al si mem, penante ne larmiĝi. kiel oni instruis lin en la liceo: — Malbenu nek dion, nek homon . . .!

La destinita tago —

Ĉirkaŭ 600 enoj kaj du folioj de orkadra papero.
Unu por longa servado . . .

La alia pro ekŝiĝo — ne pro ekŝigo! Ĉar por ŝpari monon oni arbitre skribis, ke li rezignis pro “sia hejma afero”.

Al kiu li plendu? Ja absoluta estas la ŝtatordono!

Tiunokte —

Nigra ombro lia en triaranga drinkejo.

Ju pli da alkoholo, des pli da malebrio kaj melankolio.

Fruprintempa vento blovis malvarme.

2

Tute simple: — kio devas veni, fine venis! Sed nun kion fari?

Nagai nevide rigardis antaŭ sin. En la malgranda domo regis nekutima silento, ĉar la edzino kun infanoj iris al proksima banejo. La malnova tekruĉo vaporante siblis. Sur la inkmakulita tablo ankoraŭ restis kelkaj kopioj de lia karierpriskribo. Ĉar li estadis skribisto dum 35 jaroj, ili aspektis tre bele, sed kian efikon ĝi havas? Nun li nevole konvinkiĝis, ke li vane noktlaboris lastatempe. Unuj el tiuj, de kiuj li petis novan postenon, malatente silentis, aŭ tuj resendis la karierpriskribon, kaj aliaj kun diplomatia deco promesis peni. La sekciestro estis la plej senkora. Kiam Nagai vizitis lin, servistino, kiu unufoje iris internen, ŝajnige bedaŭris foreston de l' mastro kaj akceptis nur la nemalkaran donacon, kvankam Nagai aŭdis lian voĉon. Pliposte li eksciis de ekskolego, ke oni dungis kuzon de l' sekciestro el la kamparo. Eĉ Urban Laborperejon apud l-ponto li iris. Tie en la nehela griza konstruaĵo malvigle svarmis palaj senlaboruloj, kaj li kun aliaj, kiuj iom malfruiĝis, devis resti ekstere kelkan tempon. Post longa staro li skribis karieron kaj deziron sur prezentita karto. Ĝin vidinte juna oficisto ŝerce-serioze diris: — Maljunulo, vi povos atendi dek jarojn, ja?

— Kio estos kun ni?

Li balancis la grizan kapon malgaje. Ĉiumonate oni pagas al li 20 enojn kiel pension, sed per ĝi la familio nur povas “loĝi”. Se li estus denaska malriĉulo, li laborigus la edzinon kaj ankaŭ la filon tuj post eliĝo el elementa lernejo. Ne! Li havis fieron!!

Ĝis Meizi-restarigo* lia familio absolutis en la vilaĝo, kaj, kvankam ne samurajo, portis “familinomon” kaj “du glavojn”***, ricevis “subten-rizon” de l’ loka daimio. Oni diris: Se la akvo de la riverego Mogami eĉ seniĝus, la riĉaĵo de Nagai-familio neniom seniĝus. Tion indiferente ruinigis la socia ŝanĝiĝo, terura fajro, kaj senlima diboĉado de liaj avo kaj patro . . .

Reve li revenis al la feliĉa knabaĝo kaj al la bela hejmvilaĝo. Tamen la kruela realo ne lasis lin tiel vagi; li amare rememoris, ke la familio en Tokio multfoje transloĝiĝis nur en pli malgrandan domon, kaj li jam dekok-jara enoficiĝis, ĉar li malsukcesis ĉe la ekzameno kaj ne povis fini la liceon.

Denove li rigardis ĉirkaŭ sin, tiam aŭdiĝis el la enirejo . . . “Saluton! Saluton!”

Ne rimarkinte malfermiĝon de l’ pordo, tial tute frapite, li ekstaris, tien rapidis.

Estis viro simila al li en la aĝo, kiu portis eluzitan veston kaj tolpakajon.

— Bonan tagon, S-ro. Ĉu vi ne havas bonvolon aĉeti ion? — La viro malpakis. Aperis papero, fadeno, dentobrosoj, kovertoj, ktp.

* Meizi-restarigo — 1868 p.K.

** porti familinomon kaj du glavojn: Tiaj estis privilegio nur al la samuraja klaso, t.e. ke la familio ĝuis grandan privilegion sub feŭdismo.

— Tiaj ĉe mi ne mankas, — neklare Nagai vortis — krome, forestas la edzino . . .

— Ne diru tiel! mi petas, — li sidiĝis kaj vicigis la objektojn antaŭ li. — Ĉi-ĉio estas ĉiutaga bezonaĵo kaj des pli bone neniam putras. Etan helpon al mi, kara sinjoro, mi jam delonge suferas senlaborecon.

— Ho, vi? — Nagai preskaŭ ekkriis. — Ankaŭ min oni senkapigis* antaŭ semajnoj, — li montre frapis la kolon kaj nenature ekridis. — Tial bedaŭre mi ne povas aĉeti.

— Ĉu vere?! Sed feliĉa vi estas, ĉar vi loĝas en tia domo, dum mi noktas sub tegmento de blua ĉielo, kiam mi vendas malmulte. Bonvole aĉetu ion. Senescepte 10 senojn por unu. Tre malkara, ĉu ne?

— Mi aĉetos por vi, amiko, ĉar oni ja diras “kompato inter sammalsanuloj!”

— Dankon! Nu, kion?

Kun kelka hezito Nagai prenis du bobenojn de kotonfadeno, nigran kaj blankan.

— Jen 20 senojn. Sed amiko, kiel vi laboras? Kiam vi ekŝiĝis? Pro kio?

— Antaŭ ĉirkaŭ 3 jaroj, — li remetis la komercaĵojn, ligis la pakaĵojn. — Pardonu, sinjoro! Mi ne havas tempon. Multan dankon! Koran saluton al via kara! Bonan sanon kaj oficon! Kaj li brufermis la pardonon.

— Senlaboreca tempo! Ĉu ankaŭ mi kolportu, se mi neniam havos profesion? Ne, neniel eble por mi! Prefere mi iru antaŭ la . . . ministro kaj petegu dirante, ke mi surloke min mortigos, se li ne donos al mi laboron.

* senkapigi — maldungi, japanisme

He, tio estas bona taktiko por akiri oficon. Sed mi ne havas tian kuraĝon. Do mi iru kune kun samsortanoj. Tiam, tamen, li ne povos trovi tiom multajn laborejojn, kiel ajn potenca li estas. En Japanio, kiom nombriĝas senlaboruloj? Mil? Centmil? Aŭ pli?... Tiuj ĉiuj ekstaru antaŭ... kaj kune krii: donu laboron! Kio rezultos? — Popola... Ha, kion vi pensas?

Nagai ekstremis pro sia propra penso, sed postan momenton senespere esprimis:

— Estu socialisto aŭ eĉ komunisto! Mi nur deziras laboron havi!

Ĉu vere komunismo efektivigos brilan estontecon? Eĉ se jes, tre tre malproksime. Kaj antaŭ batalantoj kuŝas nur mizerego. Cetere ili povas manĝi en malliberejo, sed la karaj familianoj...

— Kion ĝis nun vi faris?

Akra voĉo de l' edzino neatendite lin forskuis de post li.

— Vi eĉ ne balais la ĉambrojn. Oni devas, dum infanoj estas for. Ĉu vi ne scias?

— Ne koleru, kara! Ĉar mi...

Ŝi jam reiris en la kuirejon kaj eklavis manĝilojn intence malĝentile. La infano, kiu estis dormanta kun aminda vizaĝo sur ŝia dorso, komencis plori.

— Ba, ĝena inetaĉo!

Ŝi murmuregis kaj per kvar paŝoj atingis la edzon. Tiam ŝia rigardo suspekta falis sur la bobenojn apud la fajrujo.

— Kio estas tio?

— Kio? — li sekvis ŝian rigardon. — Jes, mi vidas. Ilin mi aĉetis de senlaborulo.

— Kiom vi pagis?

— Dek senojn por unu.

Diable! Per tri senoj oni povas havi ĉe ia ajn vendejo! Se vi, bonkorulo, favoras ĉiun el tiaj personoj, vi bankrotos, eĉ se milionulo vi estus. Kolportistoj, almozuloj, kontribupetantoj preskaŭ ĉiutage venaĉas. Nu, patro, vartu la infanon. Vi povas esti ekstere, sed ne malvarmigu ĝin.

Ŝi trudis al li la ankoraŭ plorantan bebon.

La knabo kuris al li renkonte, kun rozaj vangoj post la banado.

— Paĉjo! — li kriis. — Aĉetu por mi biciklon!

— Biciklon? Kial tiel abrupte, bona?

— Sed paĉjo, Tadaĉjo kaj Osamu kaj Hiĉjo veturas, mi vidas nun survoje. Kaj ili diris, ke ĉiuj niaj samklasanoj havas biciklon.

Kviete pluvis en la vespero.

La knabo jam dormis pace spirante. Apud la pli eta, portempe ŝi kuŝis por suĉigi ĝin, tamen ŝi mem dormetis. Nerigarde ŝin vidis Nagai, kiu ĝuis sakeon po guto.

Lia unua edzino mortis tro juna, estis bona kuzino lia. La dua, bela orfino, plaĉis al li, sed lia patro — tirano en la hejmo — laŭ kiu bravuloj devas sin amuzi per “profesiaj inoj”, forpelis ŝin, ĉar al ŝi unu viro sendis amleterojn, kvankam ŝi plorjuris, ke ŝi tute ne konas lin. La tria estis kriplo malbela filino de bienulo, kaj nur tro malrapide laboris. — En ĉio ŝi ne taŭgis kiel edzino de malriĉa salajrulo, sed ĉar ŝi havis varman koron kaj,

malsame al la du antaŭaj, naskis infanon, li neniam intencis apartiĝi de ŝi. Malgraŭ tio, en la nokto de la enterigo de lia patro oni decidis eksedzinigon je l' nomo de la parencaro. La infano, ina, post kelke da monatoj "feliĉe" mortis en malmolaj brakoj de sia patrino. Nagai ne volis plu edziĝi, tamen oni tion ne permesis. La kvara estas la nuna, kiu certe estos la lasta. Ŝi, 20 jarojn pli juna ol li, naskiĝis en familio de tinkturisto kaj iam kunvivis kun legomvendisto. Ties komerco malsukcesis, ĉar oni fondis urban vendejon proksime. Ŝi revenis al la gepatroj postlasante du filinetojn ĉe li, kaj tiam firme decidis, ke ŝi nepre havu salajrulan edzon kun puraj manoj. Nagai ne amas — neniam amos — tiun ĉi mal-kleran vantan virinon. Sed kion fari? Li sufiĉe sciis, ke nova edziĝo alportas nur malbonon. Krome li tute ne kuraĝis eksigi ŝin, kaj jam eĉ la patrino ne sin trovis sur la tero. Do li sola paciencu! Estos feliĉe al ŝi kaj al la infanoj — eĉ al li mem . . .

— Vi ankoraŭ lekas?

Kun dormema voĉo la edzino demandis de sur la lito, kio lin trafis kolerige. Li ne respondis, nur ekrigardis ŝin per malserenaj okuloj. Estiĝis prema silento, tamen ĝin la unua rompita la virino.

— Ĉu ankaŭ ĉi-jare viaj farmuloj ne pagos?

— Ne, kredeble ne.

— Kiel en la mondo vi povas diri "ne" tiom senbedaŭre?

— Sed sciu: ili ne povas pagi. Vi, denaska tokiano, prave ne konas, kian mizeran vivon ili vivas. Nur unu fojon observu ĝin; vi ne plu riproĉus ilin. "Blankan rizaĵon" ili manĝas nur en festa tago; sukero estas tro luksa, laŭ ili. Ne diru, ke ili povas vivi senmone, nesame al ni urbanoj. Por pagi impostojn, lumon, ster-

kon kaj aliajn necesojn ili vendas ĉefe kokonon kaj rizon. La kokono po unu "kan"* kostas nur 1,8 enojn lastatempe, kaj rilate rizon malriĉa rikolto daŭre . . .

— Jam sufiĉe! — Ŝi tranĉis lian parolon kaj large oscedis.

— Efektive vi estas eminenta doktoro de agrikulturo, oĥo-oĥo-oĥo! Sed mi nur scias, ke ili devas pagi. Homo devas plenumi sian devon, eĉ se li ne povas manĝi.

— Neceso staras antaŭ devo.

— Tian imponan logikon ne ŝatas mi. Prefere vi iru la vilaĝon utiligante, ĥo-ĥo-ĥo, tiun ĉi longlongan libertempon, kaj rekte akcelu ilin per via propra buŝo. Almenaŭ parte ili pagos, ĉar vi jam trifoje malaltigis renton senkondiĉe laŭ ilia peto. Eĉ tiam ili ruzos, ili estas malhomaj sendankuloj, kiuj devas trafi inferon!

— Sed mia, se tio sukcesus, kiel vi supozas, post ĉio estos plus-minus nulo, ĉar mi elspezos multe por veturi kaj . . .

— Kaj — lian vorton ŝi rabis, — por aĉeti tro abunde por viaj parencoj.

— Tro abunde? — Li kolere papagis.

— Jes, tro abunde, superflue tro abunde! — estis en malvarma tono. — Sed ja pro kio vi aĉetas tiom ĉe ĉiu vizito, dum ili al ni donas nur malkaran legomaĉon?

Li mordetis la malsupran lipon kaj kun pala vizaĝo klarigis:

— Mia familio estas ĉefo de Nagai-anaro, kaj krome ili zorgas nian tombejon, kie dormas la gepatroj, geavoj, frato kaj ĉiuj prapatroj . . .

— Ĉefo de familiano? Tombejo? Tio ne ĉarmas malriĉulon, kiel ajn ĝi bonsonus!

* kan — japana pezunuo ĉ. 3,75kg.

— Si-silentu, malpia virinaĉo!

— Belfrazu ĝis via kontentiĝo. Sed pano staras antaŭ sankteco, tion vi devus kompreni. Jam mi devas dormiĝi, ĉar tio estas necesa por mi. Do, bonan sonĝon!

Post dek minutoj ŝi ekellasis nevirinan ronkon, kiu superis la kvietan spiradon de l' etuloj.

Ankoraŭ pluvetis ekstere, kie de tempo al tempo regis momenta malvivo.

3

Tagoj, semajnoj, monatoj . . .

Sole amaso da samoj.

Plendo de l' edzino, ĝemo, malpaco k.s., kaj li jam ne sciis, kie li faru senfruktan klopodon.

Unu tago konsistis el 24 horoj kiel antaŭe, sed kiel longa ĝi estis por li! Al la domo ne apartenis korto, en kiu li povus sin konsoli. Promenado nur turmentis lin, ĉar ĉirkaŭe kunpremiĝas starantaj et-konstruaĵoj, egoisme rapidantaj homoj, furioze kurantaj trafikiloj, kaj nenio alia. Ordinaraĵn sinamuzojn li neniam spertis, ĉar, laŭ lia diro, mankis mono kaj tempo. Eĉ lernado ekestis fremda, tuj post la ekslernantiĝo.

Kiom li enviis virinon, kiu scipovas kudri kaj kuiri!

Tri fojojn li altabliĝis ĉiutage, kaj malregule manĝis kukon aŭ ion alian. Vespera sakeo 0,1-litra estis plej bona konsolanto, kiun tamen la edzino malamegis. Kvankam ne favorita de profunda dormo, li longe restis surlite. Tia vivo rezultigis lian dikiĝon, malgraŭ tio ke li senĉese havis zorgojn. Frotante la barelan ventron

aŭ mezurante la manartikon, li timis, ĉu ankaŭ lin atakos apopleksio, de kiu mortis lia patro, ĉe kiu mono sciis nur eliron.

Ju pli riĉa grase, des pli malriĉa mone! — Ĉu estas ridinda ironio?

4

Estis premvarma mateno en la malfrua somero.

Nagai vekigis el malagrabla dormeto atingita per adalino*, kiun li elpetis de l' sola bofrato, apotekisto, kaj ĉiunokte uzis. Ĵus batis la oka. Poŝtaĵo, ŝajne porpropaganda, maldiligente altiris lian manon. Sed ekvidinte dorsan flankon de l' koverto, li mienis "!", ĉar la sendinto kun la titolo de membro de Tokia Urba Konsilantaro nomiĝis Ogata Kinzi, samkiel, se lia memoro ne eraris, lia samvilaĝano, kunludinto de lia mortinta frato.

El ĝi aperis protokolo pri urba budĝeto kun lia kritiko, kiu komenciĝas per "karaj elektantoj!"

Ĉu vere ili estas unu sama homo, aŭ nur samnomuloj? Sed strange, ke Nagai ĝis nun eĉ ne rimarkis la nomon, dum la elektado, kiam ĉiu kandidato freneze sin prezentis.

Releginte la koverton, li komprenis, ke s-ro Ogata loĝas en M-strato, kiu formis en la antaŭlasta oktobro, okaze de la apero de Granda Tokio, unu elektodistrikton kune kun H-strato, kie loĝas Nagai.

* adalino — dormigilo

Tagmeze li vizitis la mastron de najbara sakevendejo, faman politikmaniulon. Tiu, kvankam forironta, klariĝis al li, ke s-ro Ogata estas unu el la potencaj konsilantoj kaj ke li mem alte taksas la hodiaŭan kritikon.

— Sed, amiko, kie li naskiĝis?

— Ha, tion mi eĉ ne scias, — la mastro gaje ridis, — sed pro kio vi tian demandon prezentas?

— Pro nenio . . . — ial Nagai ne respondis simple kaj grimacetas signife.

— Nu, mi havas rimedon! — la bonkora mastro frapis la genuon kaj alvokis internen. — Hej, Omatu! alportu la Sinjoran Nomaron, kiu troviĝas en la dekstra tirkesto de la skribotablo. Nu — li stariĝis — mi devas rapidi. Serĉu vi mem. Bonŝancon!

5

Juna servisto kun fortika korpo esplore rigardis al Nagai, de l' kapo ĝis la piedoj, kaj malafable diris:

— Jes, la sinjoro estas hejme, sed nur matenon, ĝis la oka, li akceptas ordinarajn vizitantojn. Krom tio, novulo sen ies prezento . . .

Sur lia vizaĝo oni povis legi, ke li bone scias, kiun li enkonduku kaj kiun ne.

Eĉ la vorto "samvilaĝano" havis nenan aŭtoritaton por ĉi junulo.

— Mi petas, petegas tutkore, ke vi nur anoncu min al li, kiel mi jam ripetis. Alie mi restos ĉi tie ĝis li aperos. Li ekvidu min, tiam ĉio solviĝos!

La servisto sentis ĉe li nevenkeblan persiston, iris internen.

En la luksa antaŭĉambro . . .

S-ro Ogata, malgrasa, tamen ŝajne energia, plurfoje sulkigis la frunton, ĉar la gasto kun vizaĝo ŝvitanta tro detale-enuige paroladis.

— Vian rememoron pri l' "kara" vilaĝo mi iam aŭskultos, — fine la mastro malpacienciĝis. — Ĉu ne pro alio vi venis hodiaŭ?

Ankoraŭ kelke da minutoj.

— Aha-ha-ha-ha! Mi komprenis: vi postulas, ke mi donu al vi laboron!

— Mi nur petas, sinjoro, sinjoro . . .

— Sed vi ne scias, kiom da talentaj, eĉ junaj homoj suferadas senlaborecon? Kion faru mi, maleminenta?

— Ne ŝercu, sinjoro! Precipe en la urba oficejo la konsilantoj havas ĉian rajton, oni diras. Multon mi tute ne deziras, nur povi manĝi . . . Krome inter vi kaj mi ekzistas speciala rilato . . .

— Speciala rilato? Aha-ha-ha-ha! Vi diregis! Jes, mi scias: mia mortinta patro multe kreditis al la via, kiu ne repaginte forlasis la vilaĝon, kaj eĉ ne unu fojon skribis al li.

— M-mi petas . . . — Nagai tute konfuziĝis.

— Ne maltrankviliĝu! — intence indolge ridis Ogata —, ĉar tio rilatas nek al vi, nek al mi. Nun ankoraŭ unu afero: en la vilaĝo mi estis via subulo. Sed ĉi tie en Tokio tia malnova hierarkio jam ne povas stari . . .

— Kie vi loĝas? — Subite la konsilanto ŝanĝis la temon, kvazaŭ hazarde. — Eble mi jam aŭdis de vi, sed forgesis.

Ŝanĝo de lia tono levis la kapon de Nagai, kiu ĝis nun senhelpe luladis la karierpriskribon sur la genuoj.

— En H-strato mi loĝas, sinjoro, de Yodobasi-ku.

Tiumomente la okuloj de l' konsilanto strange ekbrilis, kvankam tion Nagai ne vidis.

— De kiam?

— Jam dudek jarojn, en la sama domo!

— Ĉu?

Li ekprenis lian skribaĵon, legis.

Nagai sentis la silenton premege.

— Ni estu denove amikoj! — Ogata prezentis la manon. — Petoli mi kutimas, pardonu!

— Pro financa malfacilo, — komencis li serioze — oni en la urba oficejo absolute ne dungas. Sed se vi efektive devas labori, mi iel klopodos por vi, ĉar ja ni havas specialan rilaton.

— Dankon, sinjoro, mi petas . . . Mi dankas, mi dankas! — Nagai preskaŭ stariĝis de l' seĝo.

— Sed por fariĝi normala oficisto oni devas esti pli juna ol 40-jara, kaj krom tio sukcesi en ekzameno. Ĉu vi povus, ha?

Nagai flate ridis responde.

— Do, nur kiel "provizora laboristo". Ĉu eĉ nur kun tio vi konsentas?

— Kun plezuro! Sed . . . — Li hezitis. — Ĉu mi praktike laboros per muskoloj?

— Kompreneble! — Ogata majstre ridegis. — Laŭ la aspekto vi eĉ taŭgus por ano de terorista bando kiel la servisto timis! Sed por laboro nur per mana muskolo! — li vortŝutis lin. — Vi skribos, kaj skribos kiel antaŭe.

6

Pasis tagoj. Nenia sciigo de li. Ankoraŭ unu semajnon, kaj Nagai devus freneziĝi. Ĉu Ogata malsuk-

cesis aŭ maldiligentis? Se jes, por kio en la mondo Nagai toleris tian ofendon de tiu, kiun li antaŭe ne sinjorumis?

La tokianaro sin koncernis pri la ĝenerala striko de tramistoj, kiu okazis pro tio, ke la aŭtoritato decidis viktimitigi ilin por moderigi finanĉan deficiton. Sed li ŝvebis super tio. Venku la strikantoj aŭ la direktoraro! Tio neniom tuŝos lin. Tramoj iru malrapide, elreliĝu, aŭ eĉ koliziu! Li devis esti hejme. Sed li enviis strikrompantojn, ĉar ili povis gajni 4 enojn tage. Ankaŭ li volonte veturigis, eĉ se oni ĉirkaŭbatus. Se li nur sciopovus . . . Sed antaŭ kaj post ĉio lin tutan okupis la demando, ĉu li havos laboron aŭ ne?

7

Ekstere furiozis la tifono, sed en li nur ĝojo.

Li deziregis krii al iu ajn: "Oni ree donis okupon," kaj rakonti la unuan impreson en la Urba Oficejo, kien li hodiaŭ iris alvokite. Sed ve, eĉ la edzino jam estis ronkanta, ĉar li, kun mandato en la poŝo, vizitis konatojn, poste drinkejon, kaj tro malfrue venis hejmen. Li do sin kuŝigis sur la lito, kiun mem aranĝi li jam kutimis ses monatojn.

En li kvazaŭ estis du homoj.

Unu, konscia, admonis lin: Dormu, dormu! Vi ne devas morgaŭ malfrui, eĉ se pluvos lancoj!

Sed la alia ebris, kantis-dancis kaj ne volis eĉ fermi la okulojn. Antaŭ li aperis-malaperis la imponaj vizaĝoj de la konsilanto kaj la nova superulo.

2,3 enoj (taga salajro) x 30 + 20 enoj (pensio) > 70 enoj (antaŭa monatsalajro)!!

S-ro Ogata diris: Feliĉe vi estas viro. Juna belulino akiras nur 30 enojn, kvankam ŝi laboras samkiel vi kaj krome erotik-servas!

Labori de l' sepa kaj duono ĝis la deksepa estos penige. tamen nenion fari multe pli. Tute sen libera tago! Sed post du monatoj du fojojn ĉiumonate . . .

Li ordonis, ke mi ĉiel kaj per ĉia forto klopodu por li ĉe la venonta elekto. Sed kiamaniere? Mi timas . . .

Li ankoraŭ postgustumis la sakeon kaj postĝuis la rondajn ŝultrojn kaj korpan varmon de la kelnerino, kiun li tenis en la brakoj — tian kareson neniu el la edzinoj ricevis de li — aŭdante radiatoraportadon pri la tifona katastrofo en Okcidenta Japanio.

Maldormemo, terura maldormemo!

Li eklumigis kaj enrigardis la ujon de adalino per malklaraj okuloj. Ŝajnis, nur iomete estis, ĉar li, kredante, post la intervido kun la konsilanto, ke li baldaŭ liberiĝos de la "neŭrastenio", ne plu petis la bofraton.

Ptn-ptn-ptn . . .

La gutado, rimarkite de neniu el la familio, ankoraŭ kelkajn horojn ritme daŭris, dum la terura naturo furiozis en la senhoma ĉirkaŭaĵo. Sed ĝi malfortiĝis fine, iĝis kvieta.

Jam komenciĝis tagiĝi. Agrabla tagiĝo post la tifono. Freŝa aŭtuna sunlumo salute penetris en la malgrandan domon, kie trankvile dormis tri spirantoj kaj unu kadavro . . . sub ties kapo kuŝis plata la atesto pri enoficigo.

(El *Esperanta Literaturo*, nov. — dec. 1935)

HISTORieto DE JAPANA LITERATURO

1. YAMATO-EPOKO (661 a. K. — 709 p. K.)

Kiam homoj ekestis sur parto de nia terglobo, jam devis ekĝermi primitiva praliteraturo neskribita. Mitoj, legendoj kaj historiaj rakontoj ĉiuj estas primitivaj formoj de l' literaturo. Kaj ili estis nur buŝe transdonataj de maljuna generacio al la juna, ĝis homoj elpensis literojn. Tiam ekestis literaturo skribita sur pergameno, papiruso, tegolo aŭ bambuaj splitoj. Poste homoj faris paperon kaj la literaturo estis konservata en libroj.

Kompreneble la japana gento havis neskribitan primitivan literaturon jam ekde sia ekesto, ĉar ĝi ne posedis literojn.

Koreanoj la unuan fojon transplantis la ĉinajn literojn en Japanujon en la jaro 285 p. K. kaj post tiam japanoj uzis ilin.

Sed bedaŭrinde ofte okazis konflikto inter potencaj korteganoj kaj multaj valoraj skribitaj kronikoj aŭ dokumentoj de l' registaro kaj aliaj forbrulis en civilaj militoj.

Ĝis nun japanoj posedas KOZIKI kiel la plej malnovan libron de la gento, kiun kompilis Oono Yasumaro laŭ la rakonto de Hiedano Are ordonite de Imperiestr-

ino Gemmjoo kaj kies ellaborita manuskripto estis prezentita al la trono en 712 p. K.

De 285 ĝis 712 eble troviĝis sufiĉe abunda kvanto da literaturaĵoj skribitaj, sed ni ne posedas plu. Komprenble ni havas nun nur kelkajn fragmentajn restaĵojn fari-tajn en tiu tempo, sed ili ne estas menciindaj en tia historieto.

KOZIKI, ĉine “skribo de malnovaĵoj”, enhavas pri-skribon pri historiaj okazaĵoj dum pli ol mil jaroj en tri volumoj kiel la titolo montras. La unua volumo havas abundon da mitoj, rakontoj pri herooj kaj interpopolaj legendoj kaj odoras artan aromon.

La unuan fojon la kompilinto donis fiksitajn skribitan formon al la rakontoj transdonitaj de buŝo al buŝo dum multaj generacioj. Ĉar la libro estas skribita per ĉinaj literoj, la priskribo devas esti iomete tordita por esprimi rakontojn de japanoj (inter la ĉina lingvo kaj la japana troviĝas granda diferenco), sed tamen poezioj preskaŭ perfekte konservis sian originalan figuron. La enhavitaj ĉ. 110 poemoj diversspecaj, inter kiuj oni trovas formon de utao, estas naivaj, sinceraj kaj amindaj. Jen kelkaj ekzemploj:

*Yamato—
Centro de l' lando.
Yamato — bela
De montoj verdaj
Centoble ĉirkaŭita.*

Imperiestro Zinnu

*En la mezo de l' fajro
Kiu sur la ebenaĵo
Sanesasi-Sagam brulis,
Ho l' kara pensis min.*

princino Ototatibana

(En Sagami malamikoj volis fajre mortigi ŝian militirantan edzon — rim. de l' trad.)

KOZIKI, rakontas al ni diversajn flankojn de senbrida vivo de antikvaj japanoj. Tie oni vidas primitivan animismon, bravajn tamen sovaĝajn batalojn, kruelajn venĝojn, fragmentojn de politika stato, belajn amaferojn kaj eĉ senmetaforan seksaĵon ktp. Sed la tutan volumon kovras hela koloro — simpla gajeco de la tiamuloj.

Krom **KOZIKI** ni ricevis de niaj prapatroj ankaŭ kelkajn heredaĵojn, kiujn mi ĉi tie al vi prezentos.

NIHONSYOKI, ĉine “skribaĵo pri Japanujo”, finverkita en 720 de kleruloj kun Princo Toneri kiel ĉefo laŭ la ordono de Imperiestro Temmu, estas oficiala historio skribita tute ĉine, dum **KOZIKI** japane kaj ĉine per ĉinaj literoj. La scenoj de l' du libroj estas preskaŭ samaj, kaj oni kutimas menci ilin kune. Sed entute **NIHONSYOKI** multe superas **KOZIKI** kiel dokumento de kultura historio sed tute malpli valora kiel pura literaturo.

HUDOKI, ĉine “skribo pri la naturaj trajtoj” — nun restas nur parteto, kvankam apartenanta al historia geografio, enhavas literaturajn mitojn kaj tradiciojn.

NORITO, japane “preĝaj vortoj”, kiujn malnovaj japanoj legis antaŭ dioj, ĉefe prapatroj kaj naturoj, ĉe diversaj festoj, spegulas tiamajn ideojn de l' nacio kaj utilas por studo de “ŝintoismo”, sed artvidpunkte oni ne povas alte taksi, ĉar ĝi, kiel rita literaturo, estas superreala, formala kaj kategoria, kvankam havanta aspekton belan, lertan kaj grandiozan.

Jen reĝe brilas **MANYOOSYUU**, ĉine “kolekto de miriado da vortoj”, estas ne nur esenco de japana antikva poezio, sed ankaŭ unu el la elstaraj literaturaj produktoj de japanoj. Tiu ĉi ampleksa utaaro, kvankam oni ne

estas certa, kiu aŭ kiuj, kiamaniere, kiam ĝin elfaris, enhavas 4 173 utaojn, 262 longutaojn kaj 61 sedokaojn*, dum ĉ. la 5—8-a jarcentoj. La verkintoj konsistas el 560 viroj kaj 70 virinoj, inter kiuj troviĝas provincaj neeminentaj geviroj, kvankam la ĉefaj personoj apartenas al la kortego. Utao evoluinta el suprediritaj poemetoj ĉi tie atingis sian supron kiel liriko. En pli malnova periodo de MANYOOSYUU utao ankoraŭ havis spontanegan karakteron, sed en pli nova oni jam estis plene memkonscia pri la utaarto. La plej famaj utaistoj:

Kakinomoto-no-Hitomaro (en la fino de la 7a jarcento) — kortega utaisto, supozeble la unua literaturisto en Japanujo. Lerta en precipe lirika longutao, li per bela kaj grandioza esprimo iufoje priploris la ruinon de l' antaŭa ĉefurbo, alifoj admiris bravan figuron de sia ĉasanta mastro-princo, kaj jen vojaĝante alvokis flame al la edzino postlasita.

Yamabe-no-Akahito — ankaŭ kortega utaisto, kiun kaj Hitomaro'n oni nomas "duo". Kun delikata koro li kantis kvietan flankon de l' naturo.

Yamanoe-no-Okura — karakteriza utaisto de homa vivo, kiu, tamen klera, suferadis malsanon kaj malriĉon. En "dialogo de malriĉulo" li plendis kontraŭ maljusteco de l' naturo kaj socio, kaj per realisma plumo priskribis mizeran staton de l' homa vivo kaj senkoran agon de provinca registara reprezentanto, dum aliaj, precipe korteganoj, ĉiuokaze admiris sian tempon.

Tiel nomataj "manyoo-utaoj" fine maturiĝis kaj montris eĉ simpton de kaduko. Sekve la vojo pli malsupren? Se ne, alidirekten . . . Ni vidas tion tuj poste.

De iu epoko ĝis la komenco de Heian-epoko oni havis

* sedokao: (unu speco de poezio) konsistas el 5,7,7, 5,7,7, silaboj.

kelkajn antologiojn de ĉinlingvaj poemoj kaj prozoj verkitaj de tiamaj inteligentuloj, nome imperiestroj, princoj kaj korteganoj. — Tio estas rekta enkorpiĝo de ĉinmanio. Tamen aŭ pozitiva aŭ negativa influo de la ĉina literaturo daŭris ĝis Meizi-epoko, kiam oni la unuan fojon importis eŭropan literaturon en la japanan.

2. HEIAN-EPOKO (709 — 1192)

Nobelfamilio Huziwara ĝuis absolutan prosperon en la ĉefurbo Heian. La provincojn oni lasis senkulturaj. — Kian literaturon produktis tia epoko? Unuvorte “nobelan”, sen dubo! Cetere ĉi tendenco jam regis en Yamato-epoko kiam firmiĝis politika centralizismo. Nobelaro en Yamato-epoko, tamen, estis vigla reprezentantaro de l' popolo, dume tiu en Heian-epoko — matura kaj dekadenca klaso por si mem. Plie 1) komunikado kun Ĉinuĵo, pere de kiu japanoj enprenis kontinentan kulturon, malvigliĝis en tiu epoko kaj jen kial internaciecon de japanoj pli kaj pli anstataŭis nacieco-insulaneco. 2) meze de l' epoko politiko de Huziwara-anoj kolektis klerajn virinojn en la kortegon. 3) nove elpensiĝis japanaj literoj flekseblaj. — Nu nova formo de l' literaturo? Kiel mi diris, oni jam trapasis prosperan stadion de momenta liriko. Do devis ĝermi kaj flori proza literaturo kun elemento iom pripensa kaj objektiva.

Sed ĉi tie antaŭ ol eniri prozan kampon, ni unue vidu la kampon de utaoj.

A. Utaoj

En la jaro 905 vidis mondon utahistorie epokfara KOKIN-SYUU, ĉine “malnova kaj nova kolekto de utaoj”, kiun kompilis kvar homoj “ordonite de l’ imperiestro”. Plej okulfrapa karakterizaĵo de ĉi antologio estas “intelektismo”. Vi devus ofte demandi, “ĉu ili utais per cerbo anstataŭ per koro?” Eĉ okazis, ke nur sprito formas utaojn.

En tiama utaista rondo tondradis la nomo Ki-no-Turayuki, kiu estas unu el la kompilintoj de l’ utaaro kaj fama verkisto.

Utao fariĝis eleganta ludilo por korteganoj, sed timuloj absolute adoris KOKIN-SYUU’n kaj sekve aperis multaj ĝin imitintaj antologioj. Krom kelkaj briletantaj geutaistoj, nur ĉe la fino de la epoko vivis freŝa utaisto nomata Saigyoo, vaganta bonzo, kiu tre amis la naturon.

B. Rakontoj (Monogatarioj)*

ISE-MONOGATARI, “Ise-rakontoj” kaj **YAMATO-MONOGATARI**, “Yamato-rakontoj”, verkitaj ambaŭ komence de l’ epoko, havas nomon “uta-rakontoj”, ĉar ili estas aroj da rakontetoj kun utaoj kiel centro. **ISE-MONOGATARI**, aminda verketo formita per fragmentoj el la vivo de unu viro pasia, estas aŭtobiografio, oni supozas, de Ariwara-no-Narihira, arda nobelo-lirikutaisto. **YAMATO-MONOGATARI** konsistas el multaj tradicioj.

TAKETORI-MONOGATARI, “Taketori-rakonto”, rigardata prapatro de ortodoksa—ama—rakonto, estas fabela romano, kun burleskaj epizodoj, eĉ por infanoj populara. “El bambuo (= take) aperis eta knabino. Tiu ĉi fariĝis nedireble bela junulino. Oni nomis ŝin

* Japane “monogataro”, ĝenerala nomo de novelsimilaj verkoj en tiu epoko. Preskaŭ ĉiuj aŭtoroj en ĉi tiu kampo nun estas nekonataj.

F-ino Brilanta. Viroj abele kolektiĝis ĉirkaŭ ŝi sed neniu kaptis ŝian koron! Fine proponis eĉ la mikado. Kaj ŝia respondo? Nea! Estis nokto luma kvazaŭ tago. Ŝi foriris al sia patrujo — Lando de Luno”. Sekve trapasu, por atingi GENZI-MONOGATARI'n, la supron de l' rakonta montaro, **UTUBO-MONOGATARI**, en kiu duonreale skribitaj bela princino kaj multaj ŝiaj adorantoj kaj **OTIKUBO-MONOGATARI**, kiu temas preskaŭ reale senkorajn agojn de duonpatrino kaj venĝojn de bofilo kontraŭ ŝi.

GENZI-MONOGATARI, verkita de tiama famega kaj inteligenta korteganino Murasaki-sikibu.

“Princo Genzi, alnome Lumo, dum knabeco sentis la unuan amon al Huzitubo, kromedzino de lia patro-imperiestro, ĉar oni diris, ke ŝi similas al lia mortinta patrino, kiu estis ankaŭ kromedzino de la imperiestro. (Tiam regis poligamio en supera klaso.) La princo, bela, saĝa, talenta kaj klera, fariĝis intima kun multaj virinoj. Nur du lin malakceptis. Huzitubo'n li unu fojon perfortis; rezulte naskiĝis infano, kiun oni rigardis filo de lia patro. La afero tre turmentis lian konsciencon. Krome okazis terure malbeninda. — Lia unua edzino estis perfortita de iu nobelo kaj naskis infanon nomata Aromo (Kaoru). Repago al la peko? — Lin mordis ĉagreno. Brila vivo lia mallevis kurtenon. Soleco kaj malespero gracie skuis lian koron. Aŭskultu paŝon de Morto . . .

Aromo estis malgaja viro. Anstataŭ virinon li amis Budaon. Kontrasto estis lia intima amiko, voluptema princo Belo. Aromo, tamen, poste kaptiĝis je amo. Sekve kio? La unua amatino mortis, dua lin malakceptis, tria estis forprenita de Belo. Fine Aromo estis venkito de l' amo — de l' vivo.”

Tiu ĉi longa verko havas 300 personojn (ĉefajn 30). En TAKETORI, UTUBO kaj OTIKUBO ni vidas nur pupojn, sed ĉi tie homojn. Kelkaj plene posedis sian karakteron, kvankam princo Genzi mem estis tro idealigita. Profunda psik-priskribo tie — ĉi tie troviĝas. Oni povas nomi ĝin “novelo”, kaj ĝi devas esti la unua novelo en la tuta mondo. (DEKAMERON de Boccaccio rigardata de eŭropanoj kiel la unua novelo aperis nur en la jaro 1353, dum ĉi tiu ĉ. la jaro 1000.) Ĝi estas klara spegulo de la vivo de tiama nobelaro, kiu faris nenion krom sinamuzo — muziko, utao, amo ktp. Virino estis ludilo por viro. Tia vivo povas aspekti plezure, sed en la abismo fluis malgaja duonlumo, kiun la aŭtorino akre sentis sed kiel tiun de ĝenerala “vivo”. Ja la verkon tutan kovras malhela nuanco nomita de postaj kleruloj “mondo de krepusko”.

Rektajn posteulojn de Rakonto GENZI (SAGOROMO, HAMAMATUTYUUNAGON k. a.) mi flank-lasas kaj menciu alispecajn.

TUTUMITYUUNAGON-MONOGATARI, rubena ekzisto en la fino de l' epoko, konsistas el 10 karakterizaj rakontetoj skizaj kaj noveletaj. “Nobelo kiu derompis ĉerizfloron”. — “Bela antaŭtagiĝo printempa — Luno lumas arĝenta, nebuletas ĉerizfloroj. Survoje hejmen de la amatino juna nobelo ekvidis belulinon kaj enamiĝis. Ŝi baldaŭ fariĝos kromedzino de l' imperiestro, oni diras. Ha, atendi tute neeble! Iunokte li forprenis ŝin kuŝantan en sia duonluma ĉambro. La vagono rapidas, kuras domen . . . Sed ho ve, la virino estis ne ŝi celita sed ŝia onklino, gardanta ŝin, raŭka bonzino maljuna, tamen iam tre bela.” Legantoj vidas la aŭtoron akra ironia dekadenco.

EIGA-MONOGATARI, “Prospera rakonto”, kaj **OOKAGAMI**, “granda spegulo”, apartenas al historiaj rakontoj kaj ili rakontas floran historion de Huziwarano-Mitinaga, la plej potenca kortegano-nobelo en la mezo de l’ epoko. En la unua oni nur admiris lin, dum en la dua kritikis lin.

KONZYAKU-MONOGATARI, ĉine “Nun-malnova rakonto”, estas aro da tradicirakontetoj, plimulte budaismaj, en Japanujo, Ĉinujo kaj Hindujo. En la japana parto la aŭtoro prenis popolan vivon, kiun malatentis aŭ ne konis ĉiuj aliaj verkintoj, kiuj por esprimi ĉion pri popola vivo havis nur unu vorton “ayasi” kiu signifas “malnobla” kaj “stranga”.

C. Eseoj*

Inter la eseoj oni trovas vicon da taglibroj, multe el kiuj estas esence “rakontoj” subjektivaj kun heroo “mi”. Escepte **TOSA-NIKKI**’n, la unuan, ĉiuj estis verkitaĵoj de virinoj kaj interesaj en diversaj sencoj.

TOSA-NIKKI, “Tosa-taglibro”, de Turayuki, fama utaisto, kiun vi jam devas koni. En ĝi li ja eĉ larmojn al la mortinta infano vualis per humoraĵo.

KAGEROO-NIKKI, “Kageroo-taglibro”, de la patrino de Huziwarano-Mitituna. “Malfortulo, via nomo estas virino” — Ĉi tiun frazon ni donu al la aŭtorino de **KAGEROO** (Esp. efemero). Ŝi malgaje kaj sincere figuris malĝojon kaj ĉagrenoplenan vivon de virino, nome pri ŝi mem, kiu estis pli kaj pli malatentita de l’ edzo en la poligamia socio.

MURASAKI-SIKIBU-NIKKI, “Taglibro de Murasaki-sikibu”, korteganino jam supre menciita, meze de

* eseoj: laŭokazaj priskriboj, skizetoj aŭ notetoj pri okazaĵoj

la flora kortego kviete rememoris kaj sopiris la mortintan edzon kaj perditan hejmvivon kaj sentis solecon. Sed ne forgesu, ke ŝiaj akraj okuloj de novelisto ĉi tie ankaŭ faris profundan observon.

IZUMI-SIKIBU-NIKKI — La verkintino Izumi-sikibu estis pasia utaistino brilanta en tiama senflua utaista rondo. En la libro reliefas ŝia amvivo senbrida . . . En la kvara, aŭ kvina tago post morto de la amato ŝi ja faris la unuan rendevuon kun lia frato.

SARASINA-NIKKI, “Sarasina-taglibro”, — Ŝi komencis la priskribon je la 12-jara aĝo kaj finis je la 60-jara. Roza sento de la revema knabino, kiu ravita de Rakonto GENZI eĉ forgesis enlitiĝi, kaj posta stadio al seniluziigo kortuŝas legantojn.

Krom la taglibroj ni havas ankoraŭ unu tre faman skizon kiun kaj GENZI'n oni nomas du lumojen tiuepoka literaturo. Tiu estas **MAKURA-NO-SOOSI**, verkita de korteganino Seisyoonaĝon. Saĝa, sprita, sentema kaj iom aroganta personeco ŝia kaj flora vivo kortega pleniĝas ĝin, do pere de enhavataj ĉapitroj plejparte mallongegaj oni povas bone vidi diversajn inklinojn, precipe gustajn de l' aŭtorino kaj samtempe de tiamuloj. Ekzemple:

“En printempo —

Tagiĝo! kiam pli kaj pli blankiĝinta montosupro ekestas iom hela, kaj mallonga sin trenas nubo purpureta.

En somero —

Vespero! kiam . . .”

“Objektoj interesrompaj: Hundo tage bojanta. Naskejo kun mortinta infano. Klerulo faras nur infaninojn unu post alia. Senfajra fajrujo. Longa pluvado en la lasta tago de l' jaro . . .”

La observo estas akra, stilo — konciza, priskribo — impresa, kritiko — ironia, tamen bedaŭrinde ŝi ne povis penetri internon de l' vivo.

3. KAMAKURA-EPOKO (1192—1334)

Je la fino de l' antaŭa epoko pacan dormon de la nobelaro skuis nove estiĝanta samuraj-klaso armita. Post sangaj bataloj familiaro Taira (Heike) fariĝis la unua reprezentanto de tiu ĉi klaso kaj ekpotencis en la ĉefurbo kaj imitis la nobelan familion kaj iĝis jaron post jaro nobleca kaj malforta. Kaj tial fine forta, vera samuraja familiaro Minamoto (Genzi) elradike ekstermis Heike'n. Heike'a potenco daŭris nelonge. Tiu ĉi fakto donis grandan frapon al tiamuloj. Profunden en ilia koro penetris la ideo, ke la glora vivo estas malĉiama efemera kaj vanta kiel instruas la budaismo. Influo de la budaismo estas rimarkinda karakterizaĵo de ĉiepoka literaturo.

A. Rakontoj

La tempo prave naskis novan literaturon de militaj rakontoj. Oni havas **HOOGEN-MONOGATARI**, "Hoogen-rakonto", **HEIZI-MONOGATARI**, "Heizi-rakonto", **HEIKE-MONOGATARI**, "Heike-rakonto", kaj **GENPEISEISUIKI**, "Prospero kaj perejo de Genzi kaj Heike". Komunaj interespunktoj de ĉi tiuj: 1) agrabla subpremado sur nobelaron fare de samurajoj antaŭe malestimataj. 2) konflikto inter nobelismo kaj samurajismo. 3) preciza priskribo pri milito, beligita milito.

La plej fama estas HEIKE-MONOGATARI, kiu estas tro poezia por nomiĝi milita literaturo. En ĝi oni pentris 20-jaran aferabundan historion de familiaro Heike. Tiu ĉi per armilo forprenis la sidejon de la nobelaro, sed sin asimilis al ĝia kulturo nobeleca-virineca kaj tuj fariĝis mizera venkito pro la fera mano de Genzi kiu poste fondis sian samurajisman registaron en Kamakura. La disfalo de nobelaro kaj firmiĝo de samurajismo morala kaj fortika. — La familiaro Heike ja estis kompata viktimo de tiu ĉi transiro. Tia karaktero formas la verkon, do prave ĝi ŝajnas tragedia. Plie budaisma vivkoncepto malgaja la tuton trapenetas. La unuan paĝon nigre ornamas kondolenco al nepra disfalo de homa prospero, kaj la lasta paĝo fermiĝas per bonziniĝo de la eksimperiestrino, kiu estis filino de la familia ĉefo kaj ununura vivanto post la enmariĝo de la tuta familio, parencaro kaj amikaro kune kun la imperiestro, ŝia fileto.

Aliflanke diversaj rakontoj (monogatarioj) en Heian-epoko havis respektive sian heredanton, sed nur notu, ke dum ama kaj historia estis konservemaj, la tradicioj spirintaj la aeron de l' epoko aŭ instruis aŭ predikis religie-morale.

B. Eseoj

a) 3 famaj vojaĝ-taglibroj.

Ĉiuj ĉi estas konservemaj sed **IZAYOI-NIKKI**, "Izayoi-taglibro", de monaĥino Abutu, altiras legantojn per forta amo patrina.

b) **HOOZYOOKI**, "skribo en bonzejo".

La aŭtoro, bonzo Kamo-no-Tyoomei, unue priploris ŝanĝiĝeman vivon. "Flui ne ĉesas rivero, sed tamen la

akvo ne restas sama. Vezikoj sur senfluejo jen formiĝas jen kreas, kaj neniam estas.” Sekve sur la paĝoj aperas unu post alia milito, ventego, fajrego, tertremego kaj malsatego, kiujn ĉiujn li vidis propraokule. Por eviti la teruran realon, li skribis, fariĝis li bonzo, sin kaŝis en Monto Hino kaj atendis senditon el la paradizo. (Iu dokumento diras, ke li bonziĝis ĉar oni ne donis la oficon de li deziregatan.) . . . HOOZYOOKI ja estas reprezenta literaturo de venkito de l' epoko.

c) **VORTOJ** de **NITIREN**, **SINRAN** kaj **HOONEN**, eminentaj bonzoj.

Tiuj ĉi estas apartaj tamen brila ekzisto en la japana literaturo. La skribintoj, Nitiren, Sinran kaj Hoonen, radikalaj kreis respektive budaisman sekton pozitivan por la popolo eĉ riskante la vivon kuraĝe bataladis.

C. Utaoj

Utaaroj kompilitaj laŭ la ordono de imperiestro, kies gracion rompis KOKIN-SYUU, en Heian-epoko, ankaŭ sinsekve aperis. Plej supera estas SINKOKIN-SYUU, “nova-KOKIN-SYUU”. En ĝi oni povas plene trovi puran artfaritecon, sed neniom rektan figuron de l' epoko. Oni utais pejzaĝon per pompa kaj fajna esprimo, kaj emociion preskaŭ ne eldiris rekte. — Naskiĝis inklino simbolisma kaj eĉ nekomprenebla.

Mi ne bezonas mencii aliajn utaarojn, kaj atentigas nur pri jenaj punktoj.

1) Formiĝo de utaiŝtaj heredeco kaj skoloj. Naskiĝis tri skoloj: Nizyoo, Kyoogoku kaj Reizei.

2) Distingiĝa utaiŝto Minamoto-no-Sanetomo, kiu, malfeliĉa ŝoguno murdita kiel politika viktimo, amis MANYOO-SYUU'n kaj mem faris vivecajn utaajn.

4. MUROMATI-EPOKO (1334—1603)

Ĉi tie mi emfazu ke japanoj la unuan fojon havis dramliteraturon kvankam jam de antaŭe estis pretaj la grundo kaj ĝermo por ĝi.

A. YOOKYOKU . . . teksto por “noo”. (mirinde kvieta opero)

Yookyoku formiĝis el fragmentoj de klasikaĵoj kaj elfaris proprajn pompajn frazojn kaj misteran kaj seriozan enhavon. Unuj el superrealaj materialoj — dio, diablo kaj spirito — estas formalismaj kaj unutonaj, sed aliaj el homvivaj materialoj respektive karakterizaj kaj dramecaj. La plej supera aŭtoro — ceterajn oni ne bone konas — nomiĝas Zeami, kiu estis eminenta teknikisto kaj teoriisto de literaturo kaj “noo”.

B. KYOGEN (farso prezentata aldone al “noo”)

La tekstoj skribitaj parollingve spegulas la socion tiaman aŭ ironie aŭ burleske tamen nude, dum “yookyoku” nur flankon idealigitan. Oni ne povas ne rideti vidinte ke daimio, kiu devas esti aŭtoritatulo, pro sia malklereco kaj malkuraĝeco fariĝis ludilo de akompananto maleminenta kaj fine perdis vestojn, aŭ ke la tutan kapon de bonzo okupis nur honorario pagota.

Krom dramliteraturo naskiĝis ankaŭ unu nova. Ĝi estas “renga”*, utaĉeno, kiu pli antaŭe tenis poramuzan ekziston. Dank’ al teorie Nizyoo-Yosimoto kaj praktike Soogi utaĉeno ĉiepoke ekestis literatura kaj per sia viveco

* renga: ĉeno da utaoj, unu persono faras la unuan parton (5,7,5 silaboj) de utao kaj la dua restan parton (7,7 silaboj) kaj la tria imitas la unuan kaj la kvara la duan kaj tiamaniere oni daŭrigas la utafaradon kaj produktiĝas serioj da utaoj.

subpremis eĉ utao, kiu tiam vegetis en limigita sfero. Laŭ asociacio* ŝanĝi la scenon unu post alia — tia improviza intereso ludas la ĉefan rolon en utaĉeno. Ĝi entute estas produkto transira de utao al hajko. Aliaj famaj verkoj:

TAIHEIKI — Milita rakonto

ZINNOOSYOOTOOKI, “skribo pri la rekta linio de la imperiestra familio”, de Huziwara-no-Tikahusa — historieto, emfazanta la pravecon de la suda dinastio.

TUREZUREGUSA, de bonzo Kenkoo — eseo.

Sangoverŝadoj dum la fino de la antaŭa epoko kaj la komenco de ĉi epoko naskis la unuajn du. Oni sentas en TAIHEIKI malluman kaj hororan aeron ĉirkaŭ la venkitoj, kaj en ZINNOOSYOOTOOKI fajran koron kaj akran kritikon de l' aŭtoro al perdita justeco. La verkinto de TUREZUREGUSA komencis la skribon “pro enuo” (turezure = enuo) kaj tuŝis tre multajn punktojn de la homa vivo, sed neniam pri la teruraj okazaĵoj, kiujn li devis vidi propraokule. Ĉu li sidis trankvile super la epoko, aŭ malkuraĝa fuĝis el ĝi? . . . Nu, aŭskultu konfeson lian: “Rilate ĉion mi sopiras al la meza periodo de Heian-epoko” . . . Tiu ja estis unu obstina negativa tendenco, kiu sin montras jam en la fino de Heian-epoko. La libro estas unu el la plej popularaj klasikaj kaj plene povas kapti la koron de nejunaj japanoj.

5. EDO-EPOKO (1603—1866)

Post la tiel nomata “milita epoko” kiam la tutan landon sangokovris civilaj militoj inter aroj da potencaj

* asociacio: asociado de ideoj

samurajoj (en la fino de la antaŭa epoko). Tokugawa-Ieyasu fondis sian samurajan registaron en Edo kaj garantiis pacon, dume en Osako kaj aliaj en okcidenta parto progresis komerco kaj tio kaŭzis leviĝon de urbanoj — burĝoj. Tiuj ĉi kreis sian literaturon viglan kaj senbridan. Aliflanke parto de inteligentularo ekvolis liberiĝi el katenita heredaĵo religia de l' meza epoko. — Tiele ja sin formis “Renesanco en Japanujo”, brila tagiĝo de la moderna literaturo.

(La naskiĝo de eldona entrepreno konsekvence fabrikis profesion literaturiston en la nuna senco . . . Malnovaj verkoj en Japanujo estis mane skribitaj, tial havis nur malmultajn legantojn.)

La literaturo tamen malvigligiĝis iom post iom kaj komencis transloki la centron, kaj pli poste en Edo, nuna Tokio, en orienta parto ree donis floron.

A. Utaoj

La supredirita tendenco de inteligentuloj kaŭzis studojn pri klasikaĵoj. Kriis “utao devas returnen iri al MANYOO”, kaj mem ne sukcese versis. Daŭris aperi klasikaj utaistoj, inter kiuj troviĝas Motoori Norinaga, la unua subjektiva literatur-kritikisto en Japanujo. Dume urbanoj kreskigis komikan utaoon, en kiu ili aŭ ĵetis ŝercon sur klasikaĵon kaj estintan eminentulon aŭ ebrigiĝis je sia vivo, aŭ ironie pikis la politikon k.t.p. La plej supera nomiĝas Syokusanzin. (Komikutaistoj havas ŝercan plumnomon.) En la fino de l' epoko oni posedas tri karakterizajn utaistojn, Ryookan, Akemi kaj Kotomiti, kiuj temis pri la ĉiutaga vivo proza tamen sincera kaj fariĝis pioniroj por forpeli dumlongan nobelecon el la utao por nova generacio.

B. Hajkoj

Utaĉeno aŭ “renga” naskis novan specon tre mallongan de poezio nomata “hajko”, kiu konsistas el 17 silaboj (5,7,5 silaboj).

La mondon tiu ĉi vidis kiel ŝerca ido de utaĉeno, sed post apero de Matuo Basyoo (1644 — 1693), kiu abomenis bruon kaj karnan vivon de tiamaj urbanoj kaj amis kvietan naturon kaj solecan vivon, fariĝis memstara literaturo duone popola duone parnasa. Tiu ĉi mirinde mallonga poemo ja estas plej japanisma literaturo samkiel utao, tial eksterlandano ne povos ĝin bone kompreni.

“Aŭtuna vespero —

Sur branĉon eksenfolian

jen korvo sidas.”

(fama hajko de Basyoo.)

Basyoo okupas unu el la plej superaj sidejoj en la ĝisnuna literaturo japana kaj havis multajn posteulojn. Malgraŭ tio hajko ne povis teni viglan vivon. Meze de ĉi epoko tamen estis refreŝiga hajkisto Yosa-no-Buson, kiu en verkoj spegulis siajn flankojn kiel klerulo kaj fama pentristo, kaj pli poste — Issa (1753 — 1827), kiu de suĉinfanaĝo ĝis la morto suferis malfeliĉon precipe en la hejma vivo kaj naskis senornamajn sed kortuŝajn hajkojn proprajn rekte el tia cirkonstanco. Nin interesas la fakto, ke ankaŭ en ĉi kampo kreskis komika aĵo popola samkiel en la utaa kampo. Al tiu oni donis nomon “senrjuo”*, ĉar la reprezentanto de ĝiaj verkintoj estas Senryuu, kiu havis genion por satire trafi la homan koron per vulgara materialo.

* Senrjuo estas ankaŭ unu speco de poezio el 17 silaboj kiel hajko sed havas tute alispican karakteron.

C. Noveloj

Komence de la epoko noveloj estis instruaj kaj klerigaj por la popolo, sed la tendenco skribi figuron de la socio aperis ĉe Asai Ryooi, kies ĉefverko tamen estas **OTOGIBOOKO** (1666), aro da fantomrakontoj adaptitaj el ĉinaj, kaj ĉe Ihara Saikaku (1642 — 1693), hajkisto, faris grandan salton.

Saikaku kondensigis en siaj unuaj verkoj ian vivon de novaj burĝoj. Kian? — Firma feŭdismo ankoraŭ brutigis ilin per severa politiko, sed ekonomia potenco jam sin trovis en ilia mano. Por kio monon elspezis ili malkleraj? Ja nur por karna deziro! — Seksafero, kiu nobele vualita en Heian-literaturo kaj religie premita en Kamakura- kaj Muromati-literaturo, ĉi tie ekis superflui kiel torento.

KOOSYOKU-ITIDAIOTOKO, “Unua Amaĵisto” (1682), estas ĉeno da spertoj de seksa vivo kun virinoj kaj viroj (pederastio) de Yonosuke (Mondulo). Li dum 54 jaroj ekde sesjaraĝa fariĝis intima kun 3 017 virinoj kaj 725 viroj, kaj fine por plua kaj nova plezuro ekiris al Virina Insulo kune kun 7 amikoj-amaĵistoj en ŝipo Amajo.

KOOSYOKU-ITIDAIONNA, “Unua Amaĵistino” (1686) — Diversaj seksaferoj seninterrompe sin sekvis dum la heroino spertis preskaŭ ĉiujn flankojn de ina vivo tiama, nome edzina, kudristina, korteganina, vulgarmuzikistina, publikulina ktp. Yonosuke ĉiam senlaca kuris al reala plezuro aktive, sed ŝi, ŝajnas, vole-nevole falis en kotan abismon por vivi kaj fine fariĝis bonzino vidinte en templo, ke tieaj 500 arahanoj* havas vizaĝojn kvazaŭ

* arahano: budhisma termino en la ĉina “aluohan”, kiu atingis la plej altan klason en la budhisma ekzerco

de ŝiaj viroj. Ĉi tie ekvidiĝis sinesploro al amajista vivo kaj eĉ eta patoso.

KOOSYOKU-GONIN'ONNA, “Kvin Amajistinoj” (1686), de multaj ŝatata konsistas el kvin memstaraj noveletoj. Ne same al aliaj du ĉi tiu temo estas amo iomete platona de juna paro.

Post la jaro 1686-a kiam la registaro malpermesis eldoni amajan novelon, Saikaku ŝanĝis materialon — unue al urbana vivo monavida (“Kalkulado en Koro”, “Japana Ĉiama Trezortenejo” k.a.), due al samuraja, sed ĉi tie la akra plumo videbla en la amajaj noveloj fariĝis plene obtuza krom en samseks-ama sceno, ĉar samuraja vivo ja estis fremda por li mem.

Ezima Kiseki (1667 — 1736) al ni montras tipajn karakterojn de tiamaj gejunuloj per la verkoj “**FILA KARAKTERO**” kaj “**FILINA KARAKTERO**”.

Realisma (ne en severa senco) sintenado kiun havis Saikaku, Kiseki k.a. estis nevigle transdonita en “malĉastej-novelo”. Kompreneble malĉastejo ne forgesis okupi sidejon en multegaj verkoj ĉiepokaj, sed tie ĉi oni esprimis ĉefe malĉastejan vivon per geviraj interparoloj kaj laŭdis ŝikan dandon aŭ mokridis stultan kampulon. Fama estas Santoo-Kyooden (1751 — 1815), kiu elmontrisan talenton ankaŭ en historia novelo.

Dum la tempo, la posta parto de l' epoko, kiam spiris Kyooden, novelo donis maturan frukton en Edo, kie loĝis multe da eminentuloj lin enhavantaj.

Zippensya-Ikku (1766 — 1831) kaj Sikitei Sanba havas nomon “komiknovelista”. La ĉefverko de Ikku estas “**VOJAĜO SUR KRURA ĈEVALO TRA TOOKAIDOO**”, en kiu du optimistoj faris komikajn malsukcesojn naivajn ĉie dum longa vojaĝo.

“**POPOLA BANEJO**” kaj “**POPOLA BARBIRE-**

JO”de Sanba devas esti alte taksitaj ankaŭ kiel moderna novelo realisma. En banejo kaj barbirejo japana popolo teniĝas plej senceremonie. Tial la aŭtoro kaptis tieajn interparolojn de multspecaj homoj kaj al ni aludas figuron de “vasta vivo”. Pli poste komika novelo intencis trompi enuon de vivo per ŝerco cerbumita kaj fariĝis mal-sana literaturo en la dekadenca periodo disfalonta.

Dekadencismo sin trovas ankaŭ en erotikaj noveloj. Tiamajn gevirojn mirinde absorbis “**KAMPARA GENZI**”, verkita de Ryuutei Tanehiko (1783 — 1842), kiu, tre bele ilustrita, estas adapto de fama, klasika “Rakonto **GENZI**”. Tamenaga Syunsui (1789 — 1842) plaĉis al ti-amuloj precipe per “**PRINTEMPO DONAS FLORON**”, kie belan viron nomatan Tanziroo ĉirkaŭis multaj virinoj kaj post amaj bataloj unu el ili fariĝis lia leĝa edzino kaj aliaj — kromedzinoj. Tanehiko kaj Syunsui ambaŭ estis punitaj de l’ registaro pro la tro erotika priskribo kaj baldaŭ mortis.

Erotikeco estas ĉefa tendenco de tiama novelo sed ni povas trovi malan ekziston okulfrapan. Tiu nomiĝas Takizawa Bakin (1767 — 1848), kiu, de iuj malŝatata kiel “komizo de la registaro”, tamen fariĝis tre populara dank’ al moraleco, heroismo kaj precipe lerta strukturo. Li, energia, faris multajn verkojn, kies materialojn li prenis ĉefe el historiaj rakontoj kaj ilin vestis per simpla moralkoncepto “bono kaj malbono ambaŭ havas nepran repagon”. Plej supera literaturo estas **TINZEIYUMI-HARIZUKI**, sed oni ege amis “**BIOGRAFIO DE 8 HUNDOJ DE SATOMI**”, la plej ampleksan verkon en Japanujo, en kiu superhoman rolon ludas por restarigi sian mastran familion ok herooj, kiuj naskiĝis inter hundo kaj virino kaj simbolis ok moralajn normojn. Ĉi tie, en la kampo de historia romano, mi denove ripetu la

nomon Kyooden kiu estis instruanto de Bakin sed poste de li perfidita.

Jam tro malfrue por sin turni al la mezo de l' epoko, ĉu ne? Sed legantoj, mi devas, iomete, menciigi Ueda Akinari (1732 —?), kiu aliflanke estis utaisto kaj klasikisto. En la ĉefverko **UGETU-MONOGATARI**, el 9 noveletoj, li skribis timigajn kaj misterajn aferojn. — Sur malluma monto interparolis homo kaj mortinto, ie obsedis viron voluptema serpento en virina aspekto, aliloke tremas skeletiĝanta bonzo sankta kiun kaptis samseksa amo... La materialoj eble troviĝas en la klasikaĵoj japanaj kaj ĉinaj sed la aŭtoro ilin plene faris siaĵoj.

D. Dramliteraturo

Oni ĝuis “joruron”, kiu, sinteza arto, konsistas el vortoj, muziko kaj marionetoj. Komence la skribaĵo por tio estis tute simpla kaj kruda kun brava heroo kian tre amis tiamuloj senkleraj, sed la apero de Tikamatu Monzaemon (1653—1724), donis egan progreson al ĝi. Ankaŭ li energion konsumis per verkoj samtendencaj al tiuj de l' antaŭuloj. La plej populara estis “**KOKUSEN-YA MILITIRAS**”, kiu, tamen tre absurda, povis plene instigi la popolon admiri, surpriziĝi, ridegi kaj larmi. Li samtempe direktis sian plumon al urbana vivo kaj literature sukcesis. Eĉ en tiu ĉi kampo li, varmkora idealisto, beligis realon kaj prenis “amon” kiel ĉeftemon. Geamantoj, precipe urbano kaj publikulino, plej ofte aperas sur la scenejo kaj faras “sinzyuu” (kunsinmortigo de amanta paro.) En la unua verko **SONEZAKI-SINZYUU** li tre simple igis geamantojn sinzyuu'i pro rabita mono. Sed antaŭen! — En **MEIDO-NO-HIKYAKU**, “Kuriero el Alia Mondo”, patra amo ankaŭ ludas gravan rolon, kaj en la plej fama **SINZYUU-TENNOAMIZIMA**,

Osan larmopetas publikulinon Koharu, amatinon de ŝia edzo, ke ŝi apartiĝu de li. La amo edzina kaj patrina de Osan kortuŝas Koharu'n, tial ŝi mensoge lin perfidas. Indignas, koleras li, eĉ malĝojas, fine larmas antaŭ la edzino. Tiu ĉi tre amas lin, devas konfesi . . . Estas malseka la tero kiun por la lasta fojo tuŝas li kaj Koharu en la nokta vualo . . ." **ONNAGOROSI-ABURAZIGOKU**, "Olea Infero" havas karakteron de soci-tragedio; ĉi tie estas skribitaj: procedo ĝis hommortigo de junulo, kiu fariĝus kanajla pro hejma cirkonstanco, kaj amoj de l' duonpatro kaj patrino al li.

Enami Kaion sukcesis skribi iom raciajn virinojn ekster flora malĉastejo. Pli poste Takeda Izumo, kiu mem movis marionetojn, donis dramecon al prezentado de "ĵoruro", jen pro kio liaj verkoj ankoraŭ tenas sian vivon.

"Ĵoruro" komencis kadukiĝi, ĉar unuflanke ĝi mem pli kaj pli fariĝis muzika "kanto-ĵoruro", kaj aliflanke leviĝis "dramo" en vera senco. La refreŝiga ĵorurverkisto nomiĝas Tikamacu Hanzi, kaj la lastan brilon ellasis Hiraga-Gennai kiu estas senbrida geniulo, novelisto kaj sciencisto.

Kabuki-teatraĵo jam de antaŭe ekzistis, kaj Tikamatu Monzaemon ankaŭ skribis dramojn por tio. Meze de l' epoko en Osako kaj Edo aperis multaj dramistoj kiuj faris varmbedon por Turuya Namboku (1754 — 1829). Tiu ĉi gajnis popularan favoron man' en mano kun la famaj aktoroj kiam kabuki-teatraĵo ĝuis sian floradon en Edo. Lia reprezenta verko estas **YOTUYA-KAIDAN**, "Aperaĵo en Yotuya". — Iemon havis malbelegan edzinon Oiwa. Ŝin abomenis li, turmentis, kaj fine mortigis. Oiwa fariĝis aperaĵo kaj lin malbenis. — Plaĉis al tiamuloj multaj scenoj teruraj. En la fino

de l' epoko kvazaŭ por likvidi antaŭajn kabuki-dramojn aperis Kawatake Mokuami (1816—1893). Li skribis kavalirecajn rabistojn, kaj ankaŭ en la sekva epoko publikigis moralajn dramojn nur iom prenante novan scenon.

6. NUNA TEMPO (MEIZI-, TAISYOO-, SYOOWA-EPOKOJ) (1867 — hodiaŭ).

Meizi-Renovigo (1867) renversis ĝistiaman feŭdismon kaj la nova registaro stimulis la popolon al interkomunikado kun alilandanoj kaj enkonduko de kulturoj eŭrop-amerikaj. De tiam la malnova Japanujo jaron post jaro transformiĝis en la novan Japanujon. Kaj ankaŭ la japana literaturo faris grandan salton. Mi havas multe da menciindaj en la literatura kampo de tiam ĝis nun. Sed pro la manko de la spaco mi nur per dek kaj kelkaj linioj ĉi tie tuŝetos la menciindajn aŭtorojn kaj tendencojn.

1867—1886: Inundis la eŭrop-amerikaj kulturo kaj pensoj tra la tuta lando. La angla utilismo (kiun interpretis Hukuzawa Yukiti), franca liberalismo (Nakae Tokusuke), germana naciismo (Kato-Hiroyuki) kaj kristanisma ideo (Niizima-Zyoo) havis grandan influon. Toyama-Masakazu kaj aliaj elpensis novan formon de poezio similan al eŭropa poemo. Kelkaj prezentis tradukon de eŭropaj noveloj. En tiu periodo originalaj beletraj verkoj estis nur politikaj romanoj kaj noveloj. Kanagaki Robun, Yano Ryuukei, Siba Siroo (Tookaisansi) kaj Suehiro-Tettyoo estis ĉefaj verkistoj.

1887—1902: Reakcia naciismo aperis. Takayama Tyogyuu predikis japanismon. Krom nova formo de poezio, malnova utao (Otaï Naobumi, Sasaki-Nobutuna, Yosano Tekkan k.a.) kaj hajko (Masaoka Siki, Takahama Kyosi, Katoo Hekigodoo k.a.) reviviĝis. La ĉefa tendenco de la verkista rondo estis romantikismo. Tubouti Syooyoo kaj Hutabatei Simei respektis priskribon pri psikstato aŭ reala socio. La verkoj de Yamada Bimyoo, Ozaki Kooyoo, Kooda Rohan, Mori Oogai, Higuti Itiyoo kaj aliaj havis iom romantikisman tendencon. Syooyoo verkis dramojn historiajn, kaj Oogai ankaŭ tradukis eŭropajn romantikajn dramojn.

1902—1912: Naturalismo prosperis en la beletrista rondo. Verkoj de Maupassant kaj Zola multe influis sur tiamajn verkistojn. Kaj aliaj multaj famaj eŭropaj dramoj aŭ romanoj prezentigis antaŭ la publiko. Kunikida Doppo, Simazaki Tooson, Tayama Katai, Tokuda Syuusei, Masamune Hakutyoo estas ĉefaj verkistoj de naturalisma tendenco. Natume Sooseki estis granda verkisto en tiu periodo, kiu ne estis influita de tiama tendenco. Verkoj de Tanizaki Zyun'itiroo havis estetikisman tendencon.

1912—1926: Nov-idealismo kaj nov-realismo naskiĝis. Verkis Kikuti Kan, Kume Masao, Satoo Haruo, Katoo Masao, Akutagwa Ryuunosuke, Yamamoto Yuuzoo k.a.

Dum la mondmilito (1914—1918) la japana kapitalismo havis grandan prosperon kaj post la milito politika movado de proleta klaso ardiĝis jaron post jaro. La proleta literaturo naskiĝis. Huzimori Seikiti, Kubokawa Ineko, Kurosima Denzi, Tokunaga Sunao, Nakano Sigeharu, Hayasi Husao, Takeda Rintaroo estas ĉefaj verkistoj de la proleta literaturo. Aliflanke postmilita demokratia ideo naskis humanisman literaturon. Ĝiaj

ĉefaj verkistoj estis Arisima Takeo, Musyakoozi Saneatu, Siga Naoya, Akita Uzyaku.

1926—1934: Junuloj ŝatis kriminalajn romanojn, kiujn verkis Edogawa Rampo, Kooga Saburoo, Oosita Udaru kaj aliaj. Kaj poste ili transformiĝis en t.n. “popularajn romanojn”, kiuj havas nenian aromon de altnivela beletristiko, sed estis bonaj tempopasigiloj. Ilin verkis Nakazato Kaizan, Sirai Kyoozi, Osaragi Ziroo, Yosikawa Eizi, Hasegawa Sin kaj aliaj.

(El *Revuo Orienta*, mar. 1935)

FRAŬLINO KIU AMAS BESTETOJN

EL "TUTUMITYUUNAGON-MONOGATARI"

Tradukis F-ino Teru Hasegawa

Ie loĝis fraŭlino kiu amis papilion, kaj apude ankaŭ fraŭlino tre dorlotata de la gepatroj, genobeltoj. "Ha, kial oni ŝatas florojn kaj papiliojn? Sensencaĵo!" opiniis tiu ĉi fraŭlino. "Homo veron posedas, do esplori substancon de objekto valoras estimon", kaj ŝi kolektis multe da timigaj bestetoj, metis en kaĝojn kaj skatolojn por observi kiel ili kreskas. Precipe raŭpoj, kiuj, laŭ ŝi, aspektas signife, al ŝi plaĉis. Ilin ŝi kuŝigis surmane kaj rigardadis ĉiutage. Junaj servistinoj timis — tremis; jen kial ŝi dungis knabojn kuraĝajn kaj maldelikatajn, demandis ilin pri nomoj de l' enujaj bestetoj, kaj al nekonataj donis nomojn siaflanke. Tio estis granda amuzo por ŝi.

Rigardante la tualeton senescepte malbona, la fraŭlino nek forrazis la brovojn nek ŝmiris la dentojn per la nigraĵo*, dirinte "ĝena kaj malpura!" Ĉar la servis-

* nigraĵo: virina kutimo tiama

tinaj de teruro kuris, ŝi, malfavora, ege insultis ilin kiel aĉajn vulgularojn. Akra rigardo ŝia de sub la nigraj brovoj sur ilin! Ah, timiga, korskua!!

“Strangulino”, pensis la gepatroj. “Sed ŝajnas, ke ŝi havas sian opinion, kvankam kion ni ne komprenas.” Kiam ĉi tiuj admonis ŝin, ŝi ĉiufoje kontraŭparolis, kaj eĉ tiun emon ili taksis alte. “Tamen pripensu,” al la filino diris la gepatroj. “Homoj ŝatas belan aspekton. Se oni aŭdas ke vi amas abomenindan raŭpon . . . ni timas —” “Nenio grava!” ŝi respondis. “Profunde esploru la devenon kaj poste vin turnu al la nuna fenomeno. Tiam ĉio interesas vin. Eĉ infano devus scii ke ja raŭpo fariĝas papilio.” Kaj ŝi montris al ili aliformiĝantan raŭpon. “Homan veston, kiel ĉiuj vidas, faras silk-raŭpo senflugila, sed oni tuj malatentas ĝin kiam papilio ĝi estiĝas.” Nun neniu vorto por la du, — nur gapa mieno.

Aŭdinte tion la junaj servistinoj komencis paroli inter si:

Hyooc: “Ŝi tre saĝumas, tamen la amuzilo doloron kaŭzas al ni. Kia ino povas havi mastrinon kiu amas papilion!?”

*Kial ah senpripense
Venis mi por raŭpon vidi,
Kiun tamen papilio
Rekte faras el si mem?”*

Ridis Kodayuu kaj diris:

*“Envias ni elkore;
Flor-papilion alie oni
Amas, tamen ho ve ĉi-tie
Nurnur raŭpon naŭzan rancan.*

O helpon! ŝiaj brovoj similas al raŭpoj, do la dentokarno povas esti tiu senŝela.”

Sekve ironiis Sakon:

*“Venu vintro kiam ajn,
Ni vin frostan ne timas,
Ĉar sin ĉi tie trovas
Multe da bestoj kun ŝeloj.*

Oni ne bezonus vestojn.”

La babilo trafis la orelojn de vulpa mezaĝulino.

“Kion diras vi junulinoj?! Papiliamanto estas ne ĉiam supera, eĉ male, mi pensas. Nu, ĉu povas ekzisti papilio sen raŭpo? La unua, vi sciu, estas la dua nur senhaŭtigita. Esplorinte la problemon nia fraŭlino amas raŭpon. Ja tio estas signifa. Krome papilio, se oni kaptas ĝin, ne nur gluas abomenindan pulvoron sur la manon sed turmentas ilin per tremfebzo. Hu, morto kaj infero!”

La aliaj ĉe tio eksentis pli da antipatio kontraŭ raŭpo kaj malbondiris.

Al la knaboj, kiuj kaptis bestetojn, la fraŭlino donis materiojn bonajn aŭ de ili deziritajn, ili tial volonte kolektis por ŝi multajn timigajn. “Al raŭpo apartenas impona hararo, sed nenia poemo malnova,”— ŝi, ne kontenta, celis ankaŭ mantojn kaj limakojn, aŭskultis la knabojn de ŝi ordonite kantaĉi, kaj mem laŭte recitis:

*“Batalas oni por kio,
Sur la limaka palpilo?
.....”*

Kutima nomo estas proza, ŝi sentis, kaj la knabojn ŝi nomis kvazaŭ bestetojn: Tervermulo, Bufviro, Akridulo, Centpiedulo ktp.

Oni eksciis, ke kreskas famo malbona pri ŝi. Inter la aŭdintoj troviĝas bofilo de unu nobelo, torenta-sentima-petolema. “Tamen ĉi tiun eĉ ŝi timos,”—li el fino de zono lerte faris movkapablan serpenton kaj metis en sakon skvamosimilan.

*“Volas esti apud vi
Mi rampanta rampanta
Tiel longe kiel mia
Korpo ho jen aspektas.”*

Kvankam al la donaco ligitan leteron tian oni legis, rimarkinte nenion ĝin alportis antaŭ la fraŭlino, kun miro pro l' pezeco malfermis la sakon.—O serpento! la kapon eklevis. La servistinoj konsternite ŝirkriis, dum la fraŭlino sin tenis kviete. “Namo, Amidabuda’*, Namo, Amidabuda’... Ne la maltrankvilon! Eble nia patro ĝi estis en la antaŭa vivo.” Malgraŭ tio tremetis ŝi vizaĝoflanke kaj ne kuraĝis ĝin altiri proksimen. Jen ekstaris, jen residiĝis ŝi ja kiel papilio, la voĉo estis kvazaŭ ĉe cikado. La servistinoj forkurante ridis, ridegis. Informita de ili, ŝia patro koleris. “Aĥ malnoblan abomenindan okazaĵon mi aŭdas! Kial ĉiuj deiris vidinte tian objekton propraokule?” kaj kun la glavo li tien flugis.

(El *Revuo Orienta*, mar. 1935)

*Namo, Amidabuda: preĝa vorto de budaismo, kiu signifas “Savu min”, tamen 90-procente formala.

VIRINA STATO EN JAPANIO

Tutmondaj gek-doj!

Estas mia devo kaj ĝojo, ke mi skribu pri virina stato en nia lando okaze de la internacia virina tago. Sed la problemoj estas tre ampleksaj, tial nun mi prenu nur du ĉefajn punktojn: movado kaj profesio.

I. Movado

La ventego de naciismo kiu furiozas tra la tuta mondo, en Japanio faligis eĉ publikajn organizojn de la proleta movado, kie niaj samseksaninoj, tamen malmultaj, kuraĝe laboradis. Kvankam klaskonsciaj virinoj batalas kaj batalos diversmaniere, ni ne havas plu gazeton kiel "Laborulino", eldonitan de Japana Proleta Kultura Unuiĝo.

Aliflanke jam delonge oni agadas por venki feŭdisman restaĵon, kiu tenas ankoraŭ la socian staton de japaninoj mirinde malalta. Ankaŭ ĝian vojon la faŝismo baras precipe lastajn jarojn.

1. Voĉrajto por virinoj. — La Unuiĝo por Akiri Virinan Voĉrajton (membroj 1 500), kiu fondiĝis en 1924,

ankaŭ al ĉi-jara sesio de l' parlamento, kune kun aliaj tri organizoj, proponis tamen vane kiel antaŭe. La organizoj batalas ankaŭ por virina civitana rajto per ĉiutaga batalo ekz. per problemo "Kontraŭrimedo de malpurajo".

2. Reformado de l' civila kodo — En la kodo ni vidas multe da malprofitoj por virinoj. Ekz. kiam edzo mortis, la edzino ĝenerale ne rajtas heredi lian posedaĵon, kiun eĉ ŝi mem perlaboris kun li. Samideanina Asocio (mem. 3000) ĉefe funkcias por tio.

3. Neniigo de publikaj prostituitinoj — Kontraŭ tiu senekzempla sistemo, kiu stariĝis antaŭ 350 jaroj, oni havas 65 jaran historion de arda batalo. Jam en kelkaj provincoj tiuj profesiulinoj tute malaperis, kaj nun fine la sistemo estas neniigota tutlande, kion akcelis la raporto de d-ro Jonson al Ligo de Nacioj, ĉar antaŭ la mondo "la supera japana nacio" devis honti.

Ĉirilate oni staras sur morala vidpunkto, kaj estas hontinde, ke gekristanoj, inklude alilandanojn, ludas ĉefan rolon. Sed gek-doĵ sciu: neniigo de la sistemo neniel signifas nuligon de "blankaj sklavinuoj"!

4. Malpermesu alkoholon al junulo malpli ol 25-jara.

5. Altigu rangon de akuŝistinoj.

6. Protektu patrinojn. — Krom la suprediritaj oni proponis ekstarigon de leĝo por protekti patrinojn al la 67a sesio. Virina unuiĝo por tiu celo fondiĝis en aŭgusto de 1934, pro la fakto, ke precipe patrinoj kun suĉinfanoj suferegas en la norda Japanio kie daŭras terure malriĉa rikolto, kaj ke ĉefe pro ekonomia malfacilo multaj patrinoj mortigas sin kaj infanojn (dum la lastaj du jaroj 560 paroj kun 1 370 personoj — enketo de Centra Asocio por Socia Afero, laŭ raportoj de kvar grandaj

ĵurnaloj). Postulante, ke oni donu al virino apartigita aŭ forlasita de nutrokapabla edzo rajton peti monon por infanoj, aŭ ke tuj fondu domojn por patrinoj kaj infanoj, ktp., la membroj energie batalas, sed evidente estas, ke nur ĝenerala bonigo de l' socio povos plenumi ilian celon.

Tiuj ĉi ĉiuj movadoj sin trovas ĉefe en la manoj de urbaj edukitaj virinoj, dum en la kamparo, kie la vivo ĉiam pli mizerigas, Junulina Ligo, Virina Patriota Ligo k.a. krias "reformu vivon!" "raciigu familian ekonomion!" "fortigu laboron!" ktp. Kiel reakcian organizon oni ne forgesu Virinan Federacion por Gardi Japanan Imperion, kiu rekte spegulas militisman tendencon en nia lando. Ĝi fondiĝis, enhavante multajn virinajn rondojn, en aprilo de la lasta jaro kaj jam en aŭgusto havis 1 009 759 membrojn. La estraro konsistas el edzinoj de generaloj, nobelinoj kaj aliaj "eminentulinoj". La organizo celas: sin bazante sur spirito de universala militservo levu japaninan moralon, praktiku gravan signifon de naci-gardado kiel japaninoj, kaj tiel estu forto malantaŭ la fronto.

Ĝi estas la plej juna, sed la plej amasa kaj pli kaj pli kreskos en favora kondiĉo. Oni jam kolektis monon por konstrui aeroplanojn aŭ ekzercos knabinojn en mez-grada lernejo je pafado.

En la fino de tiu parto mi aldonu unu: En la jaro 1934 oni vidis du terurajn malfeliĉojn nome malsatego en Norda Japanio kaj uragano en la okcidenta, kiujn ĵurnalismo raportis sole kiel naturajn katastrofojn. Por savi la suferantojn multaj burĝaj organizoj virinaj kolektis grandan sumon aŭ sur stratoj aŭ en laborejoj kaj lernejoj, eĉ mobilizinte lernantinojn. Estis tre okulfrapa afero, sed oni ne estas certa, ĉu la mono bone utilis aŭ ne.

II Profesio

Kvankam patriotoj bojas: "Virinoj revenu hejmen!", lastatempe ĉiam pli multiĝas japaninoj sin puŝantaj al laborfronto. Kiel en aliaj kapitalistaj landoj, ankaŭ ĉi tie tio ne simple signifas progreson de virinoj. Kondiĉoj de japanaj laboristoj estas tre malbonaj, kaj precipe ĉe laboristinoj ungego de ekspluatado sin akriĝas senfine.

Evitante priskribon pri komuna problemo de tutmondaj laboristinoj, mi nun menciu nur kelkajn statistikojn, laŭ kiuj vi, gek-doĵ, povos al vi prezenti staton de laboranta virina amaso en Japanio.

1. Moviĝo de profesiulinoj

— laŭ oficialaj labor-perejoj —

jaro	oni postulas		laborsercantoj		dungitoj	
	virojn	inojn	viroj	inoj	viroj	inoj
1923	674 809	142 618	674 187	46 251	286 967	25 583
1933	808 086	643 912	1 002 473	525 818	371 327	261 983

2. Procentoj de virinaj laborfakoj

— laŭ ŝtata homnombrado en 1930 —

terkulturo	62,9
komerco	14,2

industrio	9,9
komuniko	7,8
domservo	7,1
oficiala libera laboro	3,4
fiŝkaptado	0,5
aliaj	0,9
	10,0

3. En- kaj elspezo

— ekzameno de Tokia urba oficejo en marto de 1931
 pri 14 923 laborantinoj —
 monata enspezo

enoj	personoj
+ 100	134
+ 50	(ĉ.) 1 300
40-45	3 400
30-35	4 700
20-25	1 200
profesioj	enoj
kuracistinoj	140
ĵurnalistinoj	64
fabrik-laboristinoj	-28
dancistinoj	-20
lernant-oficistinoj	18
meznombre—	
enspezo	30,75
elspezo	16,91 — por sin vesti
	13,84 — por manĝi kaj loĝi.

4. Ftizo kiel mortkaŭzo

— laŭ ŝtata statistika oficejo —

komerco	292,1
industrio	289,8
oficiala libera laboro	181
domservo	122,1
terkulturo	80,2
(senlaborulinoj)	87,4

(S-ro Isii en kuraca fakto de centra polica oficejo raportis, ke dum 5 jaroj 52,46% da eksvendistinoj de iu ĉiovendejo suferas ftizon.)

5. Stato de laboristinoj en faden-produktado

nombro	720 051
(viroj)	161 408)

fortigo de laboro

pliiĝo de laboristinoj	2%
pliiĝo de produktado	37%

(kvankam oni raciigas per maŝinoj)
malaltigo de tagsalajro

jaro	enoj
1929	1,01
30	0,89
31	0,752
32	0,644
33	0,611
34	0,6

(Tiel publikigis Nacia Banko, sed laboristaj sindikatoj raportas, ke lastatempe ĝi estas nur 0,56.)

tagsalajro de vir-laboristo

1931 2,52

1934 2,72

Laboristinoj en nia lando ĉefe konsistas el ekskampaninoj, kiuj vivis bestan vivon en sia naskiĝloko. De tio profitas kapitalistoj-entreprenistoj.

Nur kiam oni liberigos proletaron, laboristinoj ĝuos egalan rajton kun laboristoj.

Unueca fronto, tutmondaj gek-doj!

Vivu Internacia Virina Tago!

Verda Majo

1935, 2, 10

(El *La Mondo*, mar. — apr. 1935)

FEKAĴO

de Takakura Teru

trad. de Verda Majo

Reklamoj de somerumejoj kaj banlokoj komencis aperi sur ĵurnaloj. Varmobanejoj kaj somerumejoj en ĉiu loko baldaŭ pleniĝos de urbaj burĝoj kaj etburĝoj.

Kompreneble proksime al ĉiu varmobanejo aŭ somerumejo loĝas kamparanoj. Ĉiu somerumanto manĝas rizon, kiun ili kulturas, kaj ŝmace gustumas freŝajn legomojn kaj fruktojn, kiujn ili ellaboras.

Nu, kiam gastejoj kaj vilaoj en somerumejoj pleniĝas de urbanoj, la kamparanoj havas plej multajn aferojn en la jaro. Ĉar oni devas samtempe prizorgi rizejon kaj printempajn silkraŭpojn, ĉiu kamparana familiano dormas nur unu aŭ du horojn ĉiutage. Eĉ en elementaj lernejoj ĝenerale oni havas libertempon 20-30 tagojn por “riz-plantado”, kaj ĉiuj, de la 7—8-jara ĝis 70—80-jara, prenas sur sin ajnan taskon. Ĉiuj familioj ja laboregas mortefurioze. Apenaŭ septembre iom klariĝas ilia urino, kiu estis sange ruĝa.

Kia ironio! — Dum la kamparanoj laboras vivriske, la somerumantoj senĝene sin donas al amuzado, tage

per teniso kaj golfo, vespere per maĝango kaj, rigardante malrespekte aliajn, fiere paŝas kvazaŭ ili naskiĝis sur la tero nur por sin amuzi. Kiel terure ploru la infanoj surdorse de kamparaninoj, kiuj ĉirkaŭrampas inter rizoj, en ilia koro neniel aperas humana sento, ĉu fondu almenaŭ unu vilaĝan infanejon. Eĉ se ili ekvidas dum vespera promenado mizerajn figurojn, kiuj apenaŭ donas morusfoliojn al silkraŭpoj helpe de malhela kandellumo, ĉar oni ĉesigis provizi per elektro, ili nur sentas, ke la sceno bone harmonias kun la naiva vilaĝo.

En Sinsyuu kie mi loĝis, troviĝas sennombre varmobanejoj kaj somerumejoj. Somere kiam tiuj hompleniĝas, strange, la vilaĝanoj konkure aĉetas elpuraĵon de vilaoj kaj gastejoj. La kialo: ĝi kiel sterko miloble pli efikas ol ilia propra elpuraĵo. La fenomeno multe pli evidentiĝas en la lastaj jaroj, ĉar dume ĉiam pli mizeriĝas vilaĝoj kaj estas pli kaj pli malfacile aĉeti sterkon.

Ke fekaĵo de kamparanoj tute ne efikas kiel sterko elokventas, kiel malbonan manĝaĵon ili ĉiam prenas. Matene, tage kaj vespere ili manĝas nur rizaĵon kun hordeo (hordeaĵo kun rizo!), misosupon kaj peklitan legomon. Tio montras, ke ilia manĝaĵo substance ne multe diferencas de tiu de hundo aŭ ĉevalo. En la sama rezono, kial la lasta ne efike sterkas, fekaĵo de kamparanoj ne efike sterkas.

Efektive la kamparana fekaĵo similas ankaŭ kvalite la hundan aŭ ĉevalan. Nome, ĝi estas ne mola ordinarhoma, nek glueca nek malbonodora. Kiel la fekaĵo de leporo aŭ ĉevalo, kiu sin nutras per herbo, estas multe pli simpla ol de homo, fekaĵo de kamparanoj estas multe pli simpla kaj pura ol de ordinaraj homoj.

En la vilaĝoj de iom profundaj montoj oni ne uzas ankoraŭ paperon por viŝi la anuson, sed per pajo. Ce-

tere mi aŭdis, ke streĉitan ŝnuron oni transpaŝos post fekado. Ankaŭ spatelon oni ofte uzas. Tiu, kiun mi vidis en monto de Hida, estis ege pompa el rekta-vejna cipreso, kaj tamen tia nun preskaŭ ne estas trovebla. En la suda parto de la japana lando oni ĝenerale uzas bambuon. Ĉiujare oni havas tagon de "spatel-lavo"; mi aŭdis, ke ĉiuj familioj eksterordinare manĝas frandaĵon, kiu tamen estas frititaj lotus-rizomo kaj legumeno.

Estas rimarkinda la fakto, ke tie kie oni uzas spatelon, oni ĝenerale kulturis hie'n (speco de greno) anstataŭ rizon. Hieaĵo estas malmola kaj anguleca, kaj sen ekzercado oni ne povas ĝin ŝoveli per la ligna kulero kiu estas plata. Por manĝi oni multe eligas salivon, kaj helpe de tiu ĝin englutas. Sekve kiam ĝi fekiĝas, ĝi estas bela bulo simila al lepora fekaĵo. Do tute ne bezonas viŝi, kiel oni faras. Sufiĉas, ke oni forĵetu la restaĵon per spatelo.

Neniel supozu, ke nur pro malhigiena kutimo kamparanoj ĝenerale ne viŝas la anuson. La kvalito de la manĝaĵo tute ne postulas de ili atente viŝi la anuson per papero. Por ke ili tion faru, unue ili ellasu pli molan, gluecan, malbonodoran kaj malpuran fekon. Kaj por tio antaŭ ĉio ili devas preni multe pli nutran manĝaĵon.

Mi aŭdis, ke en Ĉinio, iom fore de urboj, oni tute ne zorgas sin post la fekado. Tio plej bone atestas, ke ĉinaj kamparanoj kontentiĝas per pli malluksa manĝaĵo ol japanaj, kaj sekve, estas en stato multe pli sklava. Tie kuŝas la ekonomia bazo, ke Ĉinio estas duonkolonio.

Kiam vivis Konfuceo, oni manĝis hie'n kaj awa'n (speco de greno). Kompreneble ankaŭ Konfuceo ellasis puran fekon kiel leporo, kaj, mi supozas, dignoplene ekforigis ĝin per spatelo, ĉar oni ne havis paperon. Ho-

diaŭ terure prosperas renovigismo*. Sed neniu el la anoj volis manĝi hie'n kaj uzi spatelon. Ili kiel kutime manĝas bovaĵojn kaj aŭte rapid-veturas. Laŭ la fakto ni tre evidente vidas, ke ĝi estas oportuna renovigismo, kiun oni uzas nur por reteni kamparanojn en la primitiva stato antaŭ 3000 jaroj.

Eĉ en Usono kaj Germanio, kie procento de farmopago estas la plej alta en la mondo, ĝi maksimume estas 20%. Dume en Japanio bienuloj enspezas meznombre 55% el la rikolto, laŭ statistiko publikigita de Ministrejo de ter-kaj arbar-kulturo. 70% el japanaj kamparanoj estas farmistoj. Do, plejmulto de laborantaj kamparanoj povas havigi al si nur 40% el la rikolto. Por kaŝi kaj raciigi tiun mirinde maljustan fakton la renovigismo ekzistas!

La neprogresanta kamparanaro ankaŭ hodiaŭ senkaŭze revas pri la stato dum la Monda Milito. La sopiro al la revo des pli fortiĝas, ju pli profundigas nun la malbona stato. Tial por tiuj kamparanoj la renovigismo speciale havas grandan ĉarmon.

Ĉe ĝeneralaj farmistoj rizo por manĝi preskaŭ neniiĝas aprile aŭ maje. Julie aŭ aŭguste preskaŭ neniu plu havas ĝin. Por ĝin akiri ili morte klopodas duonan jaron. Eĉ okazas tragedia fakto, ke pajlosako da rizo, kiun li plorpete apenaŭ ricevis de bienulo ja estis tiu, kiun li mem farmepagis al la bienulo, kaj li senintence ploris vidinte la sakon, kiun li plektis. La terura doloro, ke dum la meza somero, kiam ili devas labori tagnokte, ili povos manĝi nur unu aŭ du fojojn, vekas ilin, ĉu ili volas aŭ ne, kaj pelas ilin ĝis senelireja punkto. Sed eĉ tie espero

* Renovigismo ĉi okaze signifas reakcian tennoismon kun ekspansio.

al bonstato, kiu povus reveni, firme retenas ilin je subme-
tiĝo. Unu ungego estas allogo de la renovigismo, kaj
alia — sklavema egoisma temperamento, kiu devenas de
l' speciala produktoformo: infinitezima administrado de
terkulturo.

Iam mi rilatis al iu vilaĝa kooperativo. Mi tiam vi-
dis, ke por tan'a* rizejo oni jare bezonas laboron de 266,3
homoj laŭ individua administrado, de 178,4 laŭ kolektiva.
Tio kompreneble nin ĝojigas profunde, sed ĝin ni povis
antaŭvidi, se tiel diri. Kaj prefere unu tute bagatela
fakto, kiun ni ne atendis eĉ en sonĝo, aludos al ni vere
grandan estontecon.

En la vilaĝo estis silka fabriko, kie laboris kelkdek
knabinoj de l' vilaĝo. Sed ĉerpi elpuraĵon el ĝi neniu el
la junaj vilaĝanoj volis. Tio ne estas miriga. Kiu sen-
honte ĉerpus elpuraĵon de la fabriko, tiu renkontus baron
ĉe edziĝo!

Sed tuj post kiam oni organizis la kooperativon,
la stato tute ŝanĝiĝis. Dekkelke da junaj anoj devis ĉer-
pi la elpuraĵon de la fabriko, sed jam neniu hontis. Ĉiuj
fiere iris la fabrikon kun ujoj.

— Pli bonan fekon vi ellasu!

Ŝercante al konataj laboristinoj, kiuj rigardis ĉe
fenestroj, ili gaje elĉerpis la sterkon.

Infinitezima administrado igas kamparanojn indivi-
duismaj, egoismaj kaj sklavemaj. Kiam terproblemo en
Japanio solviĝos kaj infinitezima administrado nuligiĝos,
japanaj kamparanoj nepre renaskiĝos. Ĉiuj nenaturaj
aĵoj ŝlositaj en ili tiam la unuan fojon malaperos.

— Pli bonan fekon vi ellasu!

* Tan estas japana mezurunuo por areo, ĉ. 991,7 kvadratmetroj,
nome l' aro.

Tiam la unuan fojon kamparanoj kaj laboristinoj
ambaŭ povos ellasi fekon de la ordinara homo.

(El *La Mondo*, aŭg. 1935)

MONOLOGOJ DE JUNAJ GEESPERANTISTOJ

Ino

Estas sufiĉe, ke mi mem trovis en la poŝtkesto la poŝtkarton de nekonata k-do, kiu informis pri la kunveno de nia sekcio, sin esprimante mallerte en la japana lingvo. Li skribis: “Koran dankon pro via lasta vizito. La venontan merkredon nepre venu je la . . .” ktp.

Se la panjo ĝin legus, ŝi, kiu prenas nuran amikecon inter gevoj por seksa amo kiel aliaj nejunaj japanoj, certe konjektus, ke mi havas karulon.

Sur miaj lipoj aperis rideto; kiun sekreton ŝi preferas, rozan aŭ ruĝan?

. . .

Dirinte al la gepatroj, ke mi kunvenas por adiaŭi f-inon Koyama, samklasaninon, kiu baldaŭ iros Tokion kiel nova edzino, mi ekiris.

— Kiaj k-doĵ ĉeestos? Ankaŭ laboristoj kaj virinoj? Ĉu oni parolos nur Esperante? Kion fari, se mi nenion komprenos?

Ioma maltrankvilo estiĝis al mi, kiu komencis la lingvon memlerne antaŭ unu jaro kaj nur lastatempe aliĝis

al Unuiĝo*¹ kaj ekkonis la ekziston de Okayama-filio. Mi paŝis, veturis, ree paŝis, vojeraris, kaj fine atingis la domon de l' k-do. Li, kvankam nomata japane, estas sendube koreo, kion klarigis lia parolo en la japana lingvo.

Kvankam pasis jam 10 minutoj post la sepa, la difinita horo, nur unu sidis en lia ĉambro. Li estas studento de la Sesa Kolegio, mi tuj sciis laŭ la uniformo kaj ĉapelo. Mi silente kapsalutis, kaj li respondis Esperante: "Saluton!" Nenio plu. Li fervore legis — tiel ŝajnis — vesperan ĵurnalon. Sur la muro estis senorde portretoj de densharulo kaj kalvulo*², ruĝaj afiŝoj de P. Teatra Unuiĝo*³ k.a. Per unu vorto, "gusto" de batalanto. Sed ial mi sentis malagrablona. En la najbara ĉambro oni ludis mandoline Kanton de l' Gondolo*⁴, ripete kaj ripete, sed ne lerte. Kiu ? Ĉu li? . . .

Eniris alia k-do, studento de Medicina Fakultato. Tiu kaj la kolegiانو interparolis komence Esperante kaj tuj japane. La fakultatano, kredeble koreo, riproĉis la pli junan, ke li maldiligentas en la propagando kaj agitado en la lernejo. Tiu iom kolere kontraŭdiris. — K-do Kim, vi ĉiam mokas min kabinetulo. Do, konkrete montru kiel mi batalu!

Tiam venis la mastro, nome k-do Suzuki. Li sidigis apud mi, kaj demandis, kiam mi eklernis, kion legis, ĉu mi konas k-dojn A. B. ktp.

"Esperanto devas penetri en entreprenojn kaj la kamparon." — la kamarado provis prediki al mi, kiu tamen bone(!?) konas tian abocon de la proleta movado. "Sed

*1 Japana Proleta Esperantista Unio

*2 de Marks kaj Lenin, pro cenzuro

*3 Japana Proleta Teatriska Unio

*4 tiam furora kanzono

mi estas 'birdo en kaĝo', etburĝa senlaborulino," — mi diris kvazaŭ al mi mem, — "kaj mi ne povas aktive agadi. La cirkonstancoj permesas al mi nur ekonomie subteni la Unuiĝon, legi librojn kaj gazetojn. Aĉeti signifan eldonaĵon alilandan, ekz. verkaron de L.* ankaŭ helpas al la marŝo de la movado . . ."

Nekutime mi estis iom elokventa. En mia koro kvazaŭ sin trovis antipatio kontraŭ li, sed ĝi baldaŭ ŝanĝiĝis al tiu kontraŭ mi mem. Vane aŭskultante lian pluan parolon tro formalan, mi mute rigardis miajn maldikajn brunajn fingrojn sur la genuoj. Vira odoro sen sindeteno envenis mian nazon.

Tute abrupte kiel ombroj, al mi ŝajnis, aperis du junaj malgrasuloj. Tiuj koree diris ion al la mastro, la tri kune ridis aĉan ridon. Ĝin partoprenis ankaŭ la fakultatano, kiu enuis de la diskuto kun la kolegiano. La ceteraj mutis vole-nevole. La korea lingvo estas ilia patrolingvo, tial oni rajtas paroli ĉie en ĝi, sed . . .

Kiam oni malfermos la kunsidon? Mi enrigardis en la brakhorloĝon. Dudek kvin minutoj pasis post la oka. Jam malfrue.

— Mi devas foriri, k-do, kaj entute kion vi postulas de mi?

— Unueca fronto! — la mastro afekte anoncis en Esperanto. — Kaj vi? Jes, jes, mi petas, vi interrilatiĝu kun k-do Maeda, juna oficisto, kiu de la lasta tempo tute ne montras sin antaŭ ni. Jen lia adreso: Li loĝas ne malproksime de vi, mi supozas.

Li transskribis el kajero sur grandan paperpecon. Ĝin mi ricevis senvorte, kaj tamen diris en mi: mi ne vizi-tu lin, ĉar mi tute ne scias, kion fari kun li.

* verkaro de Lenin, siatempe planita, sed la plano abortinta

— Bonvole k-do, — post mallonga hezito mi redonis la paperon transturne, — montru vojon ĝis la haltejo. Mi devus multe erarvagi.

— Eble, ĉar ĝi estas komplikita kaj krome malluma. Mi vin gvidos.

— Ne, ne! — Mi rapide rifuzis, — nur skribu, ĉar la kunsido . . .

— Ne gravas, k-ino! Nu iru!

Li jam ekstaris.

Mi sentis la ses okulojn, fiksitajn sur mi scivole . . .

Viro

Post sufiĉa ŝanceliĝo mi tamen decidis skribi al ŝi. Mi ŝin vidis nur unu fojon, kaj neniam interparolis kun ŝi. Do ŝi estas tute fremda por mi. Ĉu pro tio mi hezitis? Jes, certe, sed nur en unu flanko. La alia kialo pli grava: ŝi estas virino — juna. Mi ne nomas min konservemulo, sed eĉ kiam mi demandis k-don Suzuki pri ŝia nomo kaj adreso, mi sentis, ke sur la vangojn venis sango. Malgraŭ tio, forta deziro legi L-an verkaron Esperantan — la japana havas tro multe da “vundoj” pro severa cenzuro, — kiun mi ne povis aboni, ĉar mono mankis, kuraĝigis min. Cetere ni estas ja gek-doj, kaj neniel f-ino kaj s-ro.

Respondon mi atendis sente tre longe, sed fakte nur 4 tagojn entute.

Kia bedaŭro kaj misaŭdo! Ŝi skribis, ke ŝi ankoraŭ ne havas, sed iam povos havi, ĉar ŝi nur mendis, kaj tiam ŝi pruntos al mi volonte.

La letero, kompreneble en Esperanto, estis tute simpla, tamen sen gramatika eraro.

Ino

— Kion vi legas tiel entuziasme, kara?

La patrino en nokta vesto staris malantaŭ mi, kiam mi rimarkis.

— Ĉu la elektra lampo malhelpis vin dormi, panjo? Pardonu, se jes.

— Tute ne, Tinjo! Sed enlitiĝu, ĵus batis la 12-a. Vi estas iom pala.

— Ĉu? Tamen dank' al ĝi, la verda lampŝirmilo, mi supozas.

— Povas esti. Sed ĉu vi ne sentas dormemon?

— Ne, panjo, neniom.

— Ho-ho-ho! Ankaŭ mi en la juneco, mi bone memoras, tre amis romanojn.

“Hototogisu”^{*} plej forte distris min, kiel kutime mi legis ĝin ŝajnigante, ke mi kudras fervore. Fine mi senkonscie lasis la ŝtofon apud mi kaj donis min nur al la legado. O fulmo-tondro! Venis mia patrino, severa. La libro kompreneble perdiĝis por ĉiam.

Same, same, ĉie kaj ĉiam! Vi nun forgesas enlitiĝi pro okcidenta amrakonto, ĉu ne? Mi tamen ne forprenas ĝin, kiel via avino, kaj nur ripetas: tuj en la liton!

Post ŝia eliro mi obece kuŝiĝis, sed maldorma.

Patrino! Bona, kara mia panjo! Vi volas eduki

* tre populara romano de Tokutomi Roka (1868 — 1927)

min kiel Marta'n*1, pri kiu mi ĵus legis. Vi ne malpermesas al mi lerni Esperanton, ĉar mi estas via Tinjo. Vi tamen preferus fieri antaŭ viaj konatinoj: Jes, s-ino, mia filino studas la francan lingvon, kvankam ŝi ne povos edziniĝi al diplomato. Sensencaĵo!

Hodiaŭ, vidinte la mizeraspektajn broŝurojn de Ek-relo*2, kiun pruntis la nova amiko, vi miris, kiel malriĉa estas la Esperantio, kaj kian malnoblan guston havas esperantistoj.

Vi des pli surpriziĝis eksciinte, kiom kostas ili, kaj iom kolere diris: "Ne por aĉeti tiajn malpurajn libraĉojn la patro donas al vi poŝmonon!" Vi eĉ ĝemis: "Kial vi ne deziras havi novan veston kiel ordinaraj virinoj? . . ."

Mi volas . . . Ne, nenion mi diru! Mi tute ne rajtas postuli, ke vi estu "patrino" de Gorkij, aŭ tiu de Wata-Masa*3, aŭ de Kobayasi Takizi*4, ĉar mi mem ne estas Pavel, nek Wata-Masa nek Kobayasi.

Viro

Kiam mi ĉeestas Esperantan kunsidon, mi ĉiufoje fariĝas malgaja kaj apenaŭ abomenas Esperanton mem. Nia (ilia?) grupo en la lernejo ĉiusemajne legas kunside Esperantajn kvazaŭ nuran fremdlingvaĵon, kaj nenio

*1 de E. Orzeszko

*2 Eldon-kooperativo por Revolucia Esperantista Literaturo

*3 Watanabe Masanosuke, ĝenerala sekretario de Japana Kompartio, sin mortiginta la 7an, okt. 1928, en Jilong, Taiwan

*4 fama proleta verkisto, torture murdita la 20an feb. 1933 en policejo Tukizi, Tokio

pli. La anoj aŭ fiere aŭ timeme portas sur la brusto la verdan insignon. Ankaŭ mi senescepte. Sed mi sentas, ke la mia estas ruĝa, kun rikoltilo-martelo enmeze. Se ne, mi volonte forĵetus ĝin!

En nia tendaro, kvankam mi preskaŭ ne scias pri la centro kaj aliaj lokoj, ĉefaj k-doĵ senfare (!?) krias: Movado!! Ĉu eĉ en la solula karcerio ili blekos "movado, movado, movado!" kontraŭ nigra muro? Mi prefere legus Sanktan Skribon!

Mi intencas fariĝi kuracisto, unue por perlabori, due por helpi malriĉajn pacientojn. Por tio mi devas studento minimume 6 jarojn plu. Senhava, mi apartenas tamen al la intelektula tavolo. Ĉu pro tio mi tro malalte taksas la rolon de laboristoj kaj kamparanoj en la kultura movado precipe Esperanta? Ne, centfoje, milfoje ne! Sed bedaŭrinde estas fakto, ke al ili en Japanio Esperanto estas kvazaŭ marsa lingvo, se la japana estas tera. Ĝenerale en la Okcidento oni facile lernas Esperanton, kiel la sud-aŭ nord-japanoj la tokian lingvon. En nia gubernio Okayama troviĝas kelkaj radikalaj kamparanoj-esperantistoj, mi aŭdas, sed . . .

Nun mi, antaŭ ĉio, penu sufiĉe akiri teknikon, per kiu mi estonte povos aktive partopreni aŭ almenaŭ helpi la movadon. Lernu, lernu kaj lernu, kiel diris L . . .*

Por tio mi kaj k-ino Nakano kunsidas ĉe mi la unuan sabaton ĉiumonate. Ni ambaŭ deziras lertiĝi en la Esperanta parolo, sed tempo mankas. Oni diras, ke en Tokio, Osako kaj aliaj grandaj urboj multaj esperantistoj ofte kunsidas nur babili Esperante. Sed mi estu kabineta mutulo, ol salona oratoro!

La lasta sabato, kiam ni kunsidis la trian fojon, es-

* Lenin

tis maja tago. Ĉi tie oni ne festas ĝin, ĉar Okayama ne estas industria urbo. Memore mi legis por ŝi el la taglibro de Unuiĝo “Unua de Majo”* . Poste ni legis “Kim kaj Roza”. Kompreneble ŝi estis Roza, kaj mi Kim. La ceteran parton mi legis. Ŝi tre lerte ludis la rolon de l’ knabino, kvankam ordinare ŝia voĉo estas nelaŭta kaj malvarma.

La unuan fojon ni tuŝis privatajn aferojn. Ŝi finis la tutan kurson de Knabina Lernejo Sanyoo direktata de misiistoj marte antaŭ unu jaro, kaj aprile mi fariĝis studento de la Sesa Kolegio, kiu staras tuj malantaŭ la lernejo; kaj oni diras, ke inter Sesa-anoj kaj Sanyoo-anoj okazas “aferoj”. Ŝi estas sola infano kaj ankaŭ mi, tamen estas diferenco . . .

Ĉe la foriro ŝi ridete diris: “Saluton al via edzino!”

Mi konsterniĝis. Mia edzino? Kio ĝi estas? Mi silentis demande.

— Mi aŭdis, — ŝi diris, — ke vi havas bogepatrojn. Fraŭlo tre bedaŭre ne povas havi. Eble viaj estas duonaj, kvankam oni laŭleĝigis.

Ja nekutime ŝi estis hela kiel la maja ĉielo.

Ino

Silkfadene pluvadas.

La folioj en la ĝardeno freŝe verdas.

Mia kapo doloras, sed ne tre. La temperaturo estas ŝajne ordinara. Mi povus ellitiĝi, se mi volus . . .

* kompilita de JPEU, prohibita

La okulojn mi turnis de ekstere sur la plafonon, kie makuloj landkartas.

Kiele mi vivu? Mi bone konas, ke la nuna vivo ne estas bona. Sed kion fari? Kiu scias? Oni diras, ke mi devas danki, ĉar mi estas fore de la furiozaj ondegjoj de la socio. Sed verdire peza balasto min premeblas, kaj de ĝi liberiĝi mi neniel povas, ĉar mi estas parazito.

Mi havas nenian perspektivon pri mia estonteco. Sendube nur, ke oni faros min edzino de mezklasa salajrulo, ĉar mi estas la sola filino de mezklasa salajrulo, se mi daŭrigos la nunan vivon.

Mi tre deziras havi profesion, sed ĉi tie ne estas eldonejo nek ĉiovendejo k.s., kie mi povus labori. Mi petis gekonatojn en Tokio kaj Osako. Vane! Unu skribis, ke en la grandnombra rezervarmeo multe troviĝas tiuj, kiuj devas perlabori. Alia rekomendis edziniĝon, ĉar ĝi estas la plej facila kaj sendanĝera profesio! Iu ironiis: "Vi venus Tokion forlasante la gepatrojn?! "Yuukan" fraŭlino ja estas "yuukan"*.

Imago. — laboristino en granda fabriko, organizantino. Subtera vivo. Subita morto...

Ie aŭdiĝas la vorto de iu okcidenta filozofo. "Via pasio subbrulu kiel malseka torĉo."

Ne, ne! Ĝi estas nura preteksto por mi. Mi scias, al mi mankas ne nur fera korpo, sed ankaŭ fera volo.

Ĉu mi dubas pri la mondkoncepto?

For, for! Eterne malaperu la griza ombro! Ĝi, nomata nihilismo, vizitis min preskaŭ ĉiumonate, kaj lastatempe dua-aŭ triasemajne. La interrompo pli kaj pli

* vortludo: la unua "yuukan" signifas "senokupa"
la lasta "kuraĝa"

mallongiĝas. Mi ĝin jesas vole-nevole. Fine kio rezultos?

Senespera esperantisto —

Malespera esperantisto —

Porko, azeno, ansero! Por kio vi lernas Esperanton, kaj kunsidas kun kamaradoj trompante la gepatrojn iele kiele. Ĉu vi ne kuraĝas eldiri “la venko estas nia”?

Ial en la okuloj venis larmoj, mi sentis. Mi ekkovris la vizaĝon per la manoj kaj kuntiris la maldikan bruston. La koro batis iom rapide.

*

*

*

Kiom da horoj mi dormis?

Mi rememoris ĉion antaŭ la dormo.

Rido neatendite min atakis. Mi ridis kaj ridis sola kiel frenezulo.

— Ellitiĝu, kamaradino, senprokraste!

— Tinjo, neniam ludu plu kun tia senseca enpensado!

Mi alivestiĝis, estis kuronta al la panjo, tiam antaŭ mi etendiĝis konata vira vizaĝo. Ĉu tiu de l' k-do? Ne, tute ne!

De stranga emocio mi malfacile spiris starante.

Viro

Milbedaŭre, ke la ĉefkomitatano de la gazeta fako ne permesis aperigi mian artikolon “Esp-praktiko”, ĉar ĝi estas “iom ruĝa” laŭ li. Fi, li karesas al la profesoroj la barbon!

En ĝi mi kompreneble tuŝis la demandon, kion oni elest-igis en Japanio, kaj pri tio mi dankas la k-inon. La gazeto "Laborulinoj"*1 kaj organo de Esploro de Industriaj Laboroj*2 ofte utiligis PEK-servojn*3. Aliflanke oni prezentis legindajn pere de Esperanto en aparta eldono.

aparta eldono

Marta

sur gazeto

"Bolŝevika Komuno de O.G.P.U.*4"

(teksto de l' fama filmo "La vojo al la vivo")

— *Tetto (Fera Turo)* —

"Batalante por la Metaloj"

— *Proleta Literaturo**5 —

"Kiel aritmetiko revoluciigis la junulon?"

— *Nova Edukado**6 —

Kaj antaŭ du monatoj mia korespondanto en Tokio, progresema studento de Keio-Universitato, skribis, ke li tradukis "Esp-isto Traktoro"*7 por sia lerneja gazeto. Ĉu oni presigis ĝin, mi ne scias, ĉar ni ambaŭ lastatempe estas ege okupitaj de ekzameno.

Baldaŭ venos la somera libertempo, kaj tuj antaŭ ĝi nia Esp-a grupo el 8 studentoj kaj unu profesoro, oka-

*1 sisteme eldonata de Japana Proleta Kultura Federacio

*2 Esploro de Industriaj Laboroj fakte estis servanta kiel esploro de JKP.

*3 PEK: Proleta Esperanto-Korespondo, starigita de IPE (Internacio de Proleta Esperantistaro), celis organizi korespondon inter laboristoj kaj laboristaj organizoj kaj utiligi la fruktojn sur laboristaj organoj kaj aliaj.

*4 O.G.P.U: konata sovetia politika polico

*5 Proleta Literaturo: organo de Japana Proleta Verkista Unio

*6 Nova Eduko: organo de Instituto por Nova Eduko

*7 de Ekrelo

zigos kunsidon, kiam ĉiu el ni devos paroli Esperante almenaŭ 10 minutojn. Do mi tion! Ili rekonu la direktoron de Esperanto!

Ino

Vespere.

Mi sidas ĉe la fenestro kun infaneto enbrake.

Amelita indig-blanka banvesto donas al mi freŝan agrablon.

Venteto pasas preter la vangoj.

La etulo ridetas. Mi kantas por ĝi *Kremlan Sonoradon*, *Internacion* kaj aliajn revoluciajn kantojn. Ĝi ridetas pli ĉarme. Mi kantas himnojn, kiujn mi lernis en la knabina lernejo. Ĝi ridas, ankaŭ mi! Kiel belajn, karbe nigrajn okulojn ĝi havas! Mi eĉ timus rekte enrigardi ilin. Mi kisas ĝian vangon, rozoblankan, molan kaj senmakulan.

Ĝi enigas la maneton en mian sinon. Tikle! Eble ĝi postulas mamojn . . .

— Ne, kara, ne faru!

Jen venis ĝia patrino, mia pliaĝa kuzino. Ŝi ekprenis la bonhumoran infanon, tiam ŝi ŝajnis plej feliĉa homo en la mondo.

Mi sentis lacon sur la brakoj, eble mi, nekutimanta tre pene ĝin tenis. Laktan odoron de ĝi mi postflaris.

Mi supozas, se mi etburĝe edziniĝos, la klaskonscio turmentos min de temp' al tempo, sed kiam mi patriniĝos, mi povos forgesi ĉion . . .

Sename edziniĝi signifas vendi la karnon kaj korpon, nome fariĝi prostituitino kaj servistino. Sed mi amas

lin, subulon de mia patro, kiu ofte min vizitas, kredeble invitive de miaj gepatroj. Ankaŭ li amas min, mi tion scias, kvankam li diras nenion. Mia volo ordonas ke mi ne amu lin, sed la sento ne obeas. Mi bone konas, ke mi ne povus ami “s-ron”, se mi havus fortikan mondkoncepton. Tiun mi akiris nur el libroj kaj tial ĝi emas ŝanceliĝi ĉe mi.

La fakto, kiun oni publikigis antaŭ unu monato, ke la ĉefoj de l’ partio konvertiĝis* en malliberejo, forskuis min nesupozeble. Mi ne kapblas kritiki ilin science, sed sentas malantaŭ iliaj vortoj, ke ili tro laciĝis de dudekjara batalado, kaj kiel terura estas karcerita vivo — mal-libera, malluma, malseka, malbonodora, malvasta, mal-pura, jes, ĉiuj “mal”-vortoj kun malbona senco! Se mi restus du tagojn en “porkkesto”**, mi nepre morte malsaniĝus mense kaj korpe . . . Krom tio mi timas, ke mia pasio al la ismo — kiel malvarma! — estas produktaĵo de l’ juneco. Se jes, ĝi devas foriri iam, kaj tiam en la koro sidos nigra kaverno, kaj la korpo —

Jam sufiĉas, sufiĉas!

Mia brusto tiel maltrankvile frapas.

— Ĉu “ili” venos al mi? Ĉu ili ne traserĉis lian domon, kie devas esti kajero, en kiu li skribis adresojn de ni ĉiuj? Ĉu li estas kuraĝa batalanto, kiu neniel malvenkas je la blanka teroro?

Mi timas —

Sed mi faris nenion, ja nenion!

Certe hodiaŭ estas la tria tago, sed “ili ” ne venis. Eble neniam venos . . .

* iu de Saŝo Manabu, Nabeyama Sadatika k.a. ekde 1933

** porkkesto: arestejo

Viro

Intence mi ne iris al la montrita loko, sed paŝis laŭ U-strato, kie troviĝas Okayama-filio de Unuiĝo.

Jam mi vidas ĝin, duaetaĝa ĉambro. La fenestro estas fermita, kaj la vitro — rompita.

Reveninte el la naskoloko mi eksciis la unuan fojon, ke la sesan de 1' aŭgusto frumatene oni arestis pli ol 50 membrojn de Japana P.* Kultura Federacio en la tuta gubernio, kaj inter ili troviĝas du aktivaj anoj de nia filio, k-doĵ Suzuki kaj Mizuno.

Niaj profesoroj konsterniĝis, eĉ timis kaj ordonis disorganizon de literatura, kina kaj aliaj studgrupoj de studentoj, ĉar parto de 1' membroj havis rilaton kun la "ekstero". La esp-an oni kompreneble ne esceptis, kvankam ĝi ja estis "senkolora". Niaj verdaj amikoj preskaŭ volonte obeis por "eviti miskomprenon". Kion do mi faru sola? (Mi aŭdis tiam, ke oni pridemandis iomete k-don Kim en Medicina Fakultato.)

Dek minutoj antaŭ la sesa. Rapidu do, al Higasi-da-haltejo, kie ŝi atendos min.

Lastatempe mi ricevis ŝian leteron japanan kun esp-a subskribo: estinta esp-isto. Ŝi fariĝas eksesp-ino. Ŝi fariĝas eksesp-ino! Ke la afero, pri kiu ŝi tamen skribis nenion, tiel forte influis ŝin, mi ne povis antaŭvidi. Mi ja eraris. Mi tro alte ŝin taksis. Ankaŭ ŝi estas malkuraĝa virinaĉo, kiu amas malgrandan feliĉon de et-civitano!

...
...

* P. = Proleta

Ŝi mute kapsalutis, ankaŭ mi, kvankam ni kutimis diri en nia lingvo almenaŭ “Saluton!” kaj “Ĉion bone!”

La strato Okayama-Ginza* estis homplena, ĉar estis bonvetera sabatvespero. Mi multe renkontiĝis kun konatoj. Iuj signife ridetis al mi, aliaj eĉ postsekvis nin portempe. Grupo de niaj samklasanoj alĵetis “Ho, paro!” Feliĉe la vortoj estis en la germana, ŝi kredeble ne komprenis.

La mastro de K-librejo, al kiu ŝi petis ŝanĝi nomon de l' abono, diris, ke antaŭ semajnoj oni sciigis el Tokio, ke Ekrelo ĉesis eldoni verkaron de L. pro la subpremo de Nazio.

— Adiaŭ, f-ino! Mi ekpaŝis, kiam ŝi kvazaŭ ekkriis.
— Atendu iomete!

Mi haltis. Por kio mi haltis?

Starante mi pensigis min, kial SEU** ne prenas la taskon sur sin.

— Bonvole akceptu la monon por ke poste vi aĉetu.

Ŝi etendis la manon, — mi vidis rubenan ringon brili. Ĉu ankaŭ antaŭe ŝi ornamis sin per tia? — sur kiu estis arĝentaj moneroj, supozeble ok, kiun ŝi ĵus ricevis de l' mastro.

— Ne, mi ne povas! Ĝi ne estas nia promeso. Prefere vi mem aĉetu per ĝi “han'eri”*** aŭ ion alian.

La lastan frazon mi elbuŝigis senvole, kaj mi ne scias, ĉu “han'eri” koston 4 enojn.

Ŝi iom mordis al si la malsupran lipon, supozeble ŝi legis sur mia vizaĝo, ke mi neniel akceptos malpuran monon de perfidulo.

* Ginza: tokia prospera strato aŭ avenuo

** SEU: Sovetrespublikara Esperantista Unio

***han'eri: kolumo por japana virinvesto

Ni iris, duone kune, duone aparte. Ĉu ni havas ion paroli? Ne! Kial do? Mi ne scias, nek ŝi . . .

La haltejo.

Tute hazarde mi ekvidis ŝian profilon, kaj tuj reflekse turnis teren la okulojn, antaŭ kiuj momente vastiĝis pura blanko de ŝiaj piedvestoj.

Mi devas veturi dekstren, kaj ŝi — maldekstren. Ironio.

— Ogenki de (bone fartu)

Post hezito ŝi tamen diris apenaŭ aŭdeble.

Vorte mi ne respondis, nur tuŝis la randon de la ĉapo.

Verdire, mi planis akre fajfi kontraŭ ŝi.

. . .

Kaj spite ĉies sklavo, mok'

Flirtigu ĝin en ĉiu loko!

Sed ial mi ne faris tion.

Mi ekvidis la ĉielon, kie sennombraj steloj bele brilis—sed ne verdaj!

(Ĉi tio okazis en 1933)

—Fino—

(El *Esperanta Literaturo* N-ro 18, okt. 1935)

NUNA STATO DE JAPANA PROLETA LITERATURO

La proleta literaturo en la kapitalismaj landoj neni-am povas trovi ebenan grundon. Ĝia konstruado ne-eviteble akompanas sangan bataladon. Sed precipe la lastajn kelkajn jarojn en Japanio la objektivaj cirkonstancoj fariĝis terure malfavoraj al ĝi. Ventego de l' reakcio fine en 1933 kaŭzis disorganizon de Japana Prolet-verkista Unuiĝo, kiu ludis la plej rimarkindan rolon en la ĝisnuna prolet-literatura movado japana. Oni minacis verkistojn per "leĝo de ŝtatdefendo" kaj eĉ devigis kelkajn kapablajn kamaradojn Huzimori Seikiti, Nakano Sigeharu, Tateno Nebuyuki k.a. eldiri konvertiĝon antaŭ la publiko — Reaperis la vorto "konvertito-verkisto" kiu signifas la malon de dekstro al maldekstro dum ekfloranta periodo de l' proleta literaturo.

La fortiĝo de ekstera premo konsekvencis mensan ŝanceliĝon kaj konfuziĝon de prolet-verkistoj. Tiuj iam kredis ke ili estas veraj marksistoj-batalantoj, sed nun devis ĝin nei. Ne nur la "konvertitoj-verkistoj", sed ankaŭ preskaŭ ĉiuj prolet-verkistoj konsciis sian malvenkon kaj senfortecon. Do, ĉu ili estas neresanigeble vunditaj, kaj eĉ perdis la volon restariĝi? Ĉu la disorganizo de la Unuiĝo signifis pereon de l' proleta literaturo mem

en Japanio kiel iuj ĝoje aŭ malĝoje opinias? Ne, centfoje, milfoje ne!

La nova paŝo por la proleta literaturo baldaŭ komenciĝis per *verkado*. Tiu esprimo ŝajnus iom stranga, ĉar sen verk-agado literatura movado ne povas esti. Sed ni scias, ke dum la periodo de Unuiĝo oni emis erare kompreni dependecon de literaturo al politiko kaj konsumis plejparton de sia energio por organizo de literaturaj rondoj, adoptiĝo al politikaj taskoj k.c. Sinsekve aperis propagandaj-similaj noveloj kiuj karakterizis sin per kruda elmonro de ideologio, malvasteco de temoj, infana esprimtekniko, supraĵa observo ktp., kvankam samtempe aperis kelkaj brilaj monumentoj de japana prolet-literaturo. Sed nun la stato plene perfektigis. La verkistoj rekonis sian mision kaj denove komencis rigardi la socion profunden kaj vasten kaj skribi realisme.

Unue ili devis kuraĝe tuŝi sian vundon. Naskiĝis grupo da tiel nomataj “konvertiĝ-dramoj” — “Pluva Tagiĝo” de Hazimori Seikiti, “Amikeco” de Tateno Nobuyuki, “Blanka Nokto” de Murayama Tomoyosi, “Karno” de Honzyoo Rikuo k.a. — la aŭtoroj subjektive figuris certajn individuojn, ĉefe sin, kiuj malvenkis dum la klasbatalo. Sed notinde, ke ili skribis kiel etburĝoj kaj ke ŝajne ili mem, kune kun la herooj, dronas en la profunda dolorego ne sciante kiel sin levi.

Aliflanke, oni preferas preni ĉiutagajn vivrilatojn anstataŭ akra parto de klasbatalo kiel ekz. striko, agrokonflikto — unu kialo estas bruta cenzuro — kaj deziras verki longan novelon kiu ampleksas unu socion aŭ unu periodon kaj povas prezenti diversajn art-tipojn de homoj kaj aferoj. Tian deziron havis kelkaj aktivaj k-doj de Unuiĝo kaj eĉ komencis verki, sed plejparte ne povis plenumi. Tiun ĉi ambicion heredis relative novaj

verkistoj kiuj malpli suferis la baton de l' malvenko. Ĉirkaŭ la disorganizo de Unuiĝo jam sin montras "La Tero Katenita" de Hirata-Koroku, "Vilaĝo inter Valoj" de Hasimoto Syooiti, "Fulgo" de Kaneoya Kiyosi k.a. Precipe "La Tero Katenita" per kiu Hirata sufiĉe sukcesis prezenti multajn karakterojn de ĉiutavolaj loĝantoj en farm-vilaĝo pioniris por nova stadio de la japana proleta literaturo. Hirata jam estas unu el la plej famaj kaj daŭre verkis ĉefe pri farm-vilaĝoj. Kune kun li oni memoru Simaki Kensaku ankaŭ kiu nove aperis kaj tuj donis grandan sensacion eĉ al la burĝa ĵurnalismo per "Lepro", "Blindo" k.a., kies plejmulto temas pri klasbatalantoj, kiuj suferas en malliberejo ankaŭ de lepro, ftizo, blindo k.a.

Ankaŭ kelke da ĉefaj verkistoj sin preparis por longa novelo. Tokunaga Sunao, Hasimoto Eikiti, Tateno Nobuyuki respektive plenumis la unuan parton de "Tagiĝa Periodo", "Karbminejo" kaj "Fluo". La unua intencas priskribi la tagiĝan periodon de la japana laborista movado (ĉ. 1918—1926-7), kaj la dua grandajn sociajn problemojn de karbminejo, kaj la lasta tra kia proceso la heroo, filo de etbienulo, partoprenis en la klasbatalo kaj poste malvenkis.

Tute novaj, kiujn oni ne povas ankoraŭ nomi verkistoj, kaj kies plimulto laboras en la produkta flanko de l' socio, sincere priskribis el sia ĉirkaŭo.

Legantoj jam devas kompreni ke verkagado de proleta literaturistoj sufiĉe viglas. Maniero de observado kaj prenado de objektoj fariĝis realeca, kaj kapablo de verkistoj progresis. Oni likvidis troan centralizismon kaj ankaŭ iuj ĉefverkistoj prave revenis al siaj vilaĝoj el Tokio kaj serioze batalas per la plumo starante sur la tero. Sed tre bedaŭrinde, ke videblas tendenco "litera-

turo por literaturo”, ke la fideleco al la realo montras eĉ ne malgrandan kliniĝon al nura alteniĝo al la realo, kiun k-do Hasimoto Eikiti senindulge kritikis kiel “la-mantan realismon”.

Alia malforta punkto de l’ proleta literaturo japana estas manko de unuiga organizagado. Post la disfalo de Unuiĝo la verkistoj formis grupojn tie kaj ĉi tie tra la lando kaj eldonas gazetojn. Sed inter ili ne troviĝas klasa kunligilo kaj tiele oni jam ne povas batali per unueca fronto kontraŭ la ekstera premo.

En la teoria sfero k-doj serioze kaj fervore diskutas, kia estas la direkto de releviĝo de prolet-verkistoj kaj maniero de verkado ktp. Oni reekzamenas estintajn gvidteoriojn de l’ proleta literaturo kaj eŭropajn klasikojn.

Dramo kaj poemo okupas nur etan parton de la moderna literaturo ĉu burĝa ĉu proleta en Japanio. Sed lastatempe proletaj dramistoj kaj poetoj daŭrigas energian, tamen ne tre okulfrapan laboron.

Nun mi finu la krudan skizon per jena konkludo:

“Post la terura malordiĝo oni retrovis sian veran mision kaj kuraĝe antaŭeniris por atingi sian celon, eltenante ĉian provon.”

(El *La Mondo*, mar. — apr. 1936)

PRI LA LASTA EKLIPSO DE LA SUNO

Letero el Japanio

Karaj geamikoj,

Ĉu vi iam vidis eklipson de la suno? La 19an de junio, en Hokkaidoo, norda parto de nia lando, oni havis plenan eklipson. Por kapti la “unu minuton kaj 50 sekundojn” venis tien ne nur japanaj, sed ankaŭ ĉinaj, anglaj, usonaj, hindaj, polaj, aŭstraliaj, kaj ĉeĥaj scienculoj. Sed tre bedaŭrinde la alilandanojn malhelpis griza nubo super ilia loko.

Kiel vi scias, la luno ĉiumonate pasas inter la suno kaj la tero, kaj kiam tiuj tri estiĝas sur unu sola linio, okazas eklipso de la suno. Sed, en la malnova tempo, tion oni tute ne sciis, kaj tre timis. Ekzemple, ĉinoj konsideris, ke malbona drako manĝas la sunon — ĉina esprimo de eklipso de la suno estas “sun-manĝo” — kaj penis forpeli ĝin per tamtamoj kaj tamburoj. Aĵoj, kiuj loĝas en Hokkaidoo, ĉe ĝi bruegis kaj surverŝis akvon al la suno! Mi aŭdis de mia 70-jara avino, ke kiam ŝi estis knabino, oni diris, ke eklipso estas iu malsano de la suno.

En la historia romano “Faraono” — ĝin mi legis Esperante, — estas tre interesa sceno rilate al la eklipso de la suno.

Egiptio, kiu estas tre fama lando pro la piramidoj, sfinksoj k.a., kaj kiun nun regas angla kapitalismo, estis forta feŭda ŝtato antaŭ ĉirkaŭ 5 000 jaroj. Ankaŭ tie religio estis tre intima al la politiko, kaj pastroj helpis regadon de faraonoj t.e. de reĝoj. Sed eĉ okazis, ke la pastroj en efektivo fariĝis pli fortaj ol la faraono. Tio tre kolerigis unu junan faraonon. Li fine planis ataki la pastrojn kune kun la popolo (kampanoj), kiu estis treege malriĉa pro pezaj impostoj. Trompitaĵoj de la pastroj, la kampanoj alvenis al la ĉeftemplo ĵus antaŭ la eklipso de la suno. — Jen la ĉielo mallumiĝis! La senkleraj kampanoj jetis la armilojn kaj preskaŭ svenis aŭ frenezigiĝis. Tiam el la interno aperis la pastroj kaj serioze kriis: “La Dio koleras pro via malbona ago, sed ni petos lian pardonon al vi, se vi de nun fariĝos obeemaj.” Kaj ili preĝis. Baldaŭ ree lumiĝis! — Pro tio la faraono malvenkis.

En Egiptio eĉ antaŭ 5 000 jaroj, scienco sufiĉe progresis, sed ĝi estis havaĵo nur de malmultaj pastroj.

Nia 20a jarcento estas epoko de scienco, oni diras. Sed ĉu vi povas jesi, ke la popolo ĝin ĝuas? . . .

Verda Majo

(El *Infanoj sur Tutmondo*, feb. — mar. 1936)

LA ĈEVALO KIU TIRAS ĈARON

Mi estas ĉevalo kiu ĉiam tiras pezan ŝarĝon.

Lastatempe la ŝarĝo iom malpliĝis. Kial mi ne naskiĝis kiel bona ĉevalo? Mi ofte pensas pri tio kaj malĝojas.

Hieraŭ mi iris al Minamikawahori. Tie estis multaj infanoj. Tiam venis ĉevalo, eble samaĝa. Mi miris, ĉar ĝi tiris neniu ŝarĝon. Sed sur la dorso estis homo. La ĉevalo havis belan vizaĝon, kian mi neniam vidis, kaj brilis kvazaŭ ĝi banis sin. Ĝi kuris kun klara kaj laŭta piedsono. Tiam la infanoj ĉiuj forkuris, dirante: "Ĉevalo venis." Sed ili tute ne forkuris kiam mi venis kun la ĉaro. Mi koleriĝis kaj tirante la ĉaron iomete kuris, sed tute ne aŭdiĝis klara sono. Nur la trunko sonis malpure kaj malklare. La veturigisto koleris kaj ĉesigis: "He! ĉit! malsaĝa!"

La infanoj ĉiuj diris: "Furioza ĉevalo venis," kaj forkuris. Kaj iu homo kriis: "Furioza ĉevalo venis. Atenton, fraŭlinetoj!" Ĉar homoj forkuris, mi ĝojis kaj denove paŝis kiel ĉiam. Sed mi miris, ke la homoj diris "furioza ĉevalo," kiam ili forkuris, sed ree korektis la penson.

Poste mi revenis al la stalo. Kaj al la amiko kiu estas apud mi, mi parolis pri la afero de tiu ĉi tago. Fine mi demandis: "Kial mi ne brilas bele?"

La amiko respondis:

“Ĉevaloj estas divers-specaj. Estas tiuj, kiuj tiras ĉarojn, kiel ni, kaj ankaŭ tiuj, kiuj kuras kun homo sur la dorso. Estas ankaŭ tiuj, kiuj laboras dum milito, portante soldaton. La plej supera estas tiu, kiu tiras la kaleŝon de Imperiestro de tiu ĉi lando.”

Mi demandis plu:

“Do, kial mi ne naskiĝis tia ĉevalo?”

“Pri tio vi devus demandi vian patrino. Ĉar via patrino tiris ĉaron, vi devus fari ankaŭ tian laboron. Se vi ne ŝatas tiri ĉaron, vi devus naskiĝi infano de ĉevalo kiu kuras kun Imperiestro sur la dorso,” diris la amiko.

“Do kiel mi povos esti tia infano?”

“Tio estas neebla, se vi eĉ mortus kaj renaskiĝus.”

Mi larĝe malfermis la okulojn. Kiam mi aŭdis tion, ial larmoj gutis.

La amiko daŭrigis:

“Vi tiel pensas, sed la ĉevalo de la kaleŝo, kiu veturigas Imperiestron, diras: ‘Tian oficon mi malamas. Mi deziras esti sengena, kiel ĉevalo, kiu tiras ĉaron.’”

Tiel konsolis min mia kunulo.

Tiam baldaŭ venis la malamata kondukisto kaj diris:

“Ĉit!”

Tial mi forgesis la aferon kaj servis mian malĝojigan oficon.

OTA MITIKO

10-jara knabino de japana elementa lernejo

trad. Verda Majo

(*El Infanoj sur Tutmondo*, feb. — mar. 1936)

LEPORO KAJ TESTUDO

*“Hej, hej, kara testudo,”
Mokis leporo rapidkrura,
“Kiel malrapide iras vi,
Rampante la tutan tagon!”*

*“Ho, kia vorto, mia kara,
Ja ni faru vetkuron
Ĝis la supro de la monto.”
Ĝentile petis la testudo.*

*Trap', rap', rap', kuris leporo.
“Ĝi ĝis nokto devos ja rampi,
Nun mi dormu momenton.”
Malsaĝa leporo sur herbo.*

*“Ho! mi dormis longe, longe!”
Trap' rap' rap' trap' rap' rap' . . .
Ho ve! supre de la monto
Jam lin atendis testudo!*

trad. Verda Majo

(*El Infanoj sur Tutmondo*, feb. — mar. 1936)

“KRONIKO DE EŬROPA SCIENCO” SURSCENIGITA

“Kroniko de Eŭropa Scienco” de Kisi-Yamazi estas 3-akta dramo, kiu pritraktas la agadojn de t.n. “studantoj de holanda scienco”, kiuj ludis progresan rolon en la lasta epoko de feŭdismo. La kerno de la dramo estas afero de Sibolto* en 1828. La holandano Sibolto, kiu estis sendita de sia regna estro por negoco, estis akceptata kiel gasto de ŝoguno (reprezentanto de la japana feŭda potenco), ĉar ŝoguno rimarkis en embaraso, ke li bezonas apogon de moderna scienco kaj kapitalisman riĉon por teni la reĝimon falontan dum jarcenta nacia izoleco, kaj ĉar la riĉo kaj scienco estas enkondukata ĉefe de holandanoj, kiuj sole estis permesataj komerci kun ŝoguno. Sibolto estis ilia reprezentanto. La komerco devis esti monopola inter Sibolto kaj ŝoguno laŭ la volo de la lasta, kiu timis, ke ĝi donos konon pri vero kaj ribelo al la regata popolo, kiu soifis al ili sub la despota reĝimo. Sed la volo de ŝoguno bedaŭrinde ne ĉiam estis ĉiopova. Progresemaĵoj junuloj lernis modernan sciencan (ĉefe naturan) en sekreta kunligo kun Sibolto, kaj sinsekvaj ares-

* Sibolto: Philipp Franz von Siebold (1796 — 1866), germano, ne nederlandano, dungito de Nederlando, venis Japanion en 1823, kiel medicinisto de nederlanda registara faktorio, instruis japanojn pri medicino k.a., sed poste forpelita el Japanio.

toj al ili okazis inkluzive ŝogunajn oficistojn kiel Takahasi-Sakuzaemon, estron de astronomia observatorio. Tio estas "afero de Sibolto".

La aŭtoro Kisi estas fama novelisto. Indigne pri malmulto kaj malalta nivelo de dramo en nia lando li laste sinsekve publikigis 2 dramojn kaj per ili okupis firman pozicion ankaŭ kiel dramisto.

Trupo "Sin-Tukizi", kiu prezentis tion, estas unu el la 2 progresemaĵoj kun "Sin-Kyoo", kaj bonaj teatraĵoj dum la pasintaj dek jaroj estas rememorate kun Teatro Tukizi, kie sursceniĝis ankaŭ tiu "Kroniko de Eŭropa Scienco".

Jen impresoj pri la dramo, de unu el Tokiaj esperantistoj, kiuj are faris la viziton.

*

*

*

Je la 18a horo en la dua de majo, ni 30 esperantistoj kolektiĝis antaŭ la enirejo de la teatro Tukizi. Kun kontenta, ĝojaspekta mieno oni gaje babilis Esperante unu kun alia. Venis la tempo. Multaj gejunuloj sin ŝovis en la teatron. La sonorilo eksonoris. Laŭta kanto aŭdiĝis malantaŭ la kurteno. Ĉiuj silentis kiel kvietaj lago, kun streĉo ni atendis. Jen la kurteno leviĝis! Aperis malliberejo, en kiu estas enkarcerigitaj rusaj marsoldatoj. Ili estas tie pro tio, ke ili enhaveniĝis sen permeso de la ŝoguna registaro. Sursceniĝas Mamiya-Rinzo, la tragedia heroo de la dramo, kondukate de du interpretistoj. Mamiya, kiu revenis de esploro de rusa apudmara regiono, venis intervidi kun ruso Garonin por peti instruon pri termezuro. "Gospozin* . . . gos-

* Gospozin: ruse, sinjoro

pozin Garonin . . .” la prologo malvolvigas. Mi sidis kun k-do N. Dum la interakto ni parolis Esperante. Kiel barbara estas la japana feŭdismo! En tiu tempo la registaro ne publikigis eĉ landkarton, sed konservis ĝin en la kelo de la observatorio. Unuvorte tiam scienco apartenis nur al la potenculo sed ne al la popolo. La konsciencaj scienculoj klopodas por la disvastigo de la justa scienco ne timante eĉ mortpunon. La feŭdisma potenco senescepte subpremis kaj persekutis ilin. Multaj eminentaj scienculoj estis arestitaj kaj enkarcerigitaj, ili suferis, mortis en la malliberejo. Tiu sceno forte batis mian koron. Kia maljusto, ke potenca tamen maljusta sovaĝa homo enkarcerigis homon justan kaj inteligentan! Mi prezentis al mi kion faris Hitler en Germanio. Kiel kruele li persekutadas sociscienculojn en la lastaj jaroj! Nun nenio estas plibonigita ol tiam koncerne socian maljuston. Mi bone vidis, sentis ĝin. Mi ankaŭ ricevis firman neŝancebleblan impreson, ke nenio venkas la veron, la juston; neniu povas reteni la konsekvencon socievoluadon! Ĝi sugestis: Kiu volas vivi en la justo, tiu devas morti por la justo.

“Antaŭ kelkaj jaroj, kiam la laborista movado estis potenca, laboristoj okupis grandan parton de la vizitantoj.” diris k-do N. al mi, sed nun mi vidas nur sinjore vestitajn junulojn kaj studentojn, tio iom malkontentigis min.

El *Majo*, n-ro 2, jul. 1936

AMIKIĜKUNVENO KUN NACILINGVAJ LITERATURISTOJ

En la 14a de aprilo JELS (Japana Esperanto-Literatura Societo) okazigis amikiĝan kunvenon kun nacilingvaj literaturistoj. Ĝis nun la laboro de JELS estis farata preskaŭ nur en Esperantio, kaj tion oni devas likvidi.

Kvankam oni invitis sufiĉe multajn, venis nur k-doj Akita (esperantisto), Kisi, Tateno kaj Zinnouti (teatristo). Esperantistoj estis dek kaj kelkaj.

La kamaradoj esperas, ke esperantistoj donu literaturan materialon per internacia korespondo (Mi opini- as: JELS devas fari tion organize kiel PEK-servo de PEU), kaj avertis, ke esperantistoj emas sin enfermi en sia malvasta kadro. Ili diris, ke ĉiuj proletaj verkis- toj estas simpatiantoj de Esperanto, sed pli multe da burĝaj estas indiferentaj, aŭ eĉ malamikaj. Tio estas tute rezona tamen interesa fakto. Pri la problemoj de esperantigo oni tuŝis jenajn:

- (1) Malriĉo de tekniko
oportunismo, senorganiziteco k.a. ĉe la estinta laboro (kompreneble oni tion likvidi devos kaj povos).
- (2) Japana Antologio

La unua volumo estos eldonata ĉi-jare de AELA*. Sed

* AELA: Asocio de Esperantistaj Libro-Amikoj

ĝi, pro diversaj kaŭzoj, ne enhavas radikalajn verkojn. Krome la elekto estas ne bona, ĉar tute malmultaj — ĉu nur unu? — esperantistoj ĝin faris eĉ sen helpo de naci-lingvaj literaturistoj.

(3) proletaj verkoj

K-do Kisi plendis, ke li sufiĉe klopodis rilate Krab-Fabrik-Ŝipon de Kobayasi Takizi, kiu jam mortis, responde al iu esperantisto, sed tiu poste neniam skribis ĉu ĝin oni eldonis aŭ ne.

Kvankam neniu dubas, ke proletaj estas plej esperantigendaj literaturaĵoj, tamen ni ne povas doni certan "Jes" pri la eblo de eldonado, kiam EKRELO malviglas. Do, kvankam oni ne eldiris, la plej saĝa respondo estus: ne traduku, se ne por ekzerco, proletajn, ĉar ĝi estas senfrukta (la severa cenzuro difektas ilin preskaŭ nekomprenebla.)

Tiu ĉi kunveno estas unua kaj amikiĝa, do oni ne decidis konkretan laboron. Ni esperas, ke "bona intenco" devas esti tuj praktikata.

El Majo, n-ro 2, jul. 1936

INFANOJ

SUR TUTMONDO

JAPANA ★ KAJERO

Ilj fluj portas japanan veston notatan « kimono ». Sed eŭropa vesto jam
sufiĉe ĝeneraliĝis por urbaraj geknaboj

SALUTON!

Japana knabo (meze staranta, kun la manoj mallevitaj)
— Saluton!

Korea knabino (kun levita mano) }
Formosa* knabino (sidanta) } — Saluton!
Aina knabo (kun korno) }

J. — Ĉu vi bone komprenas la japanan lingvon?

K.F.A. — Jes!

F. — Ĉar, en lernejo, nur ĝin ni uzas.

K. — Sed, hejme, ni ofte parolas en nia patra lingvo.

F. — Kie vi loĝas k-do Aino?

A. — En parto de Hokkaidoo. Oni diras, ke antaŭ multaj multaj jaroj, niaj prapatroj estis preskaŭ ĉie en la tuta Japana Ĉeflando. Sed japanoj pli kaj pli forpelis ilin norden. Nun nia gento jaron post jaro malpliigas, ĉefe pro ftizo!

F. — Formoso, kiun pli antaŭe regis Ĉinio, estis okupita de Japanio en 1895, ĉar tiam Japanio militvenkis Ĉinion.

K. — Post ĉin-japana milito, ankaŭ Rusio Japanio venkis en 1905, kaj pli kaj pli fortiĝis, kaj fine en 1910 nian Koreion koloniigis.

* Formoso: la provinco Taiwan de Ĉinio

- J. — Sed, amikoj, oni diras, ke Japanio ja por ilia bono mem plenumis la unuigon.
- F. — Tiel oni instruas ankaŭ al ni.
- K. — Sed . . .
- J. — Mi ne scias . . . (timeme). Ĉu vi malamas min?
- A.K.F. — Ne! tute ne! Ni estas geamikoj!
- J. — Dankon! Ja vere ni ĉiuj same estas malriĉaj geknaboj.
- A. — Ĉiam ni estu bonaj geamikoj.
- K.F.J. — Certe!
- K. — Ĉu ni kantos kune?
- F.J.A. — Jes, bonege!
- K. — Mi tre ŝatas kanton de "Standardo".
- F. — De Leviĝanta Suno?
- A. — Ankaŭ mi lernis tiun kanton en lernejo, ĉar Leviĝanta Suno estas standardo de Japania Imperio.
- K. — Ne! Alia kanto. De "Ruĝa Standardo"!
- J. — Ho ankaŭ vi konas ĝin?
- K. — Jes, kompreneble.
- F. — Sed mi ne scias . . .
- A. — Ankaŭ mi ne.
- J. — Do, k-ino Koreo, unue ni kantu. K-do Aino! k-ino Formoso! akompanu per la muzikiloj, kaj poste vi kantos kune kun ni.
- A.K.F. — Bone!
- J. — Ni kantu tiel, ke gek-doj en la tuta mondo nin aŭdu!
- K. — Jes. Nu, unu, du, tri!

(El *Infanoj sur Tutmondo* n-ro 6, 1936; ankaŭ la sekvantaj, ĝis "*Japanaj Veturiloj*")

RUĜA STANDARDO

I

*Leviĝ', leviĝ', kolektiĝu infanoj!
La standardon de sango defendu ni mem!
Ekflirt' en vent', la ruĝa standard'!*

II

*Antaŭen mars', brak' en brako, infanoj!
La vojon je dornoj trabatu ni mem!
Ondum' en vent' la ruĝa standard'!*

(poezio de Makimoto Kusuo)
(trad. de BRILANTO*)

* Brilanto = japane, Teru (=Verda Majo)

KIEL FORMIĜIS MONTO HUZI?

La monto Huzi* kaj “Sakura” (ĉerizfloroj) estas tre famaj en la mondo. Sed ĉu iu el vi scias, ke Huzi estas vulkano? Mi donos mallongan klarigon.

La monto Huzi naskiĝis dum la diluvia periodo (laŭ geologia mezuro. La nuntempo apartenas al aluvia periodo kiu rekte sekvas la diluvian. Oni diras, ke la diluvia periodo komenciĝis antaŭ 100 000 jaroj, — kaj laŭ aliaj, ja eĉ antaŭ 1 500 000 jaroj.) Tio signifas: tero enfalis, tiam la grundo ekhavis fendegon, kaj de tie multe elsputiĝis lafo, kiu nature formis grandan alt-plataĵon. (Vi certe konas pri subtera varmo.)

Poste el la centra elsputejo ŝtonetoj disflugis, lafo vaste elfluis, kaj tio ripetiĝis kelkmiloj da fojoj. La ŝtonetoj formis ostaron de la monto, kaj lafo muskolojn, kaj tiel la monto pli kaj pli altiĝis.

Kiam ĝi fariĝis sufiĉe alta kaj kruta, elsputo (aŭ eksplodo) okazis facile el ĝiaj flankoj aŭ el malsupra ebenaĵo, ol el la centra elsputejo. Pli ol 60 postsignoj de tia elsputo restas ĉirkaŭ ĝi. Generale la tiel nomataj “parazitaj vulkanoj” are kreskas ĉirkaŭ granda vulkano. Ekzemple, Etona en Italio havas ja 245 da ili! — Ĉe Huzi tiaj apudaj elsputoj estis malfortaj kaj ne povis

* Huzi = Fuji-monto

venki la centran elspitejon, kaj dume, la centro mem daŭrigis ĝentilan movadon, kaj terura ŝanĝo, kiu rompis la monton, ne okazis. Tial Huzi povas esti tre bela kaj tipe konusa, kun vasta ebenaĵo ĉirkaŭ la malsupro, kiel vi vidas sur la foto.

Antaŭ 3 000 jaroj, jam ĝi aspektis preskaŭ same kiel nun, kaj la lasta eksplodo estis en 1707; kaj tamen ĝi estas aktiva vulkano; kiel oni nomas ĝin. Scienculoj timas, ĉu ĝi nun prepare kolektas energion, por poste fari grandegan eksplodon. Se tio okazos, tiam ni ne povos plu vidi ĝian belan figuron, ĉar ĝi estos multe difektata.

*

*

*

Huzi estas alta je 3 778 metroj. Tio naskas diversajn interesajn fenomenojn. Jen kelkaj el ili:

1. Sur ĝi estas sufiĉe malvarme, kvankam ĝi staras ĉe ĉirkaŭ 35,4 gradoj je la norda latitudo.

Meznombra temperaturo sur la supro: dum aŭgusto, 5,89 gradoj; dum decembro, -16,04 gradoj.

En januaro kaj februaro estas multe pli malvarme, sed oni ne faris ankoraŭ bonan esploron.

2. Sur la supro bolpunkto estas ĉirkaŭ 72,4°, dum sur la marnivelo estas 100°, kiel vi bone scias.

3. Ĝenerale kiam neĝo akviĝas, ĝia kvanto fariĝas 0,1, sed tiu de Huzi ja 0,8—0,9. Do, jen estas tre densa neĝo!

Scienculo*

* Scienculo = Verda Majo

EN LABORISTA KVARTALO DE TOKIO

Hieraŭ vespere mi aŭdis raportojn de inspektoro por sovetiaj vartejoj. Li parolis pri organizado de kuraĉado kaj aranĝo de plej favoraj medioj por infanoj. Tiuj informoj ankoraŭ ne foriris el mia cerbo. Oni deklaris, ke infanoj fariĝas vagabondoj ofte pro tio, ke la patrino mem ne kapablas serioze zorgi pri ili. Ĉu vere? Tio estas apenaŭ kredebla . . . Eble tio estas nur vidpunkto de la inspektoro mem . . .

Ni, ne havante bone ordigitan planon, vartas la infanojn, kiuj ludas laŭ siaj volo. Sed ĉu oni povas toleri tion?

Hodiaŭ estis ankoraŭ kvar infanoj kiuj ne povis pagi la postulitajn kvar senojn* (du por la vartado kaj du por kuko). La plimulto el la patroj estas taglaboristoj, kaj ili ne povas ĉiutage trovi okupon. Tial povas okazi, ke estos tre malfacile al ili pagi kvar senojn potage . . .

Hodiaŭ matene, je la 10a, subite eniris kaj erarvagis hundido en la ĉambron. Ĉiuj infanoj ĝoje kriis! Kaj ili ĉirkaŭpeladis la besteton, kuntiradis kaj puŝetadis ĝin. Finfine, la hundido kaŭris senmove pro lacego. Tiam kelkaj infanoj kunportis al ĝi akvon en lavopelvo, sed la hundido ne kuraĝis ĝin trinki.

* seno: japana monunuo, centono de eno

Aliaj infanaj grupoj ludas apud sabla amaso. Ili estas "komercistoj". Iuj fariĝis "Oden-vendistoj"* , aliaj estas "vendistoj de farunbuloj", en tria grupo gestadas "reklamistoj". La infanoj imitas kun gravaj mienoj la profesiojn de gepatroj. Tio abunde pravas, ke la ludoj ĉiam estas influataj de la medio mem. Ankaŭ vartistino fariĝis "kliento" de la "butikistoj"!

Je la 10a kaj duono, ni komencas kuracadon. Hodiaŭ estis 23 pacientoj: ni konstatas plej ofte haŭto-malsanon, orelmalsanon, okulmalsanon kaj vundojn. Trio no el la infanoj tiel estas malsanaj. Ĉar ĉio estas kaŭzita de sociaj malbonaĵoj, oni povas konkludi pri la nivelo de ilia vivtenado.

Posttagmeze la infanoj libere ludas en la ĝardeno: tie estas balanciloj, glit-stablo**, ĉeval-ludiloj. Post la 4-a posttagmeze, venas multaj pliaĝaj geknaboj, fratoj kaj fratinoj de la etuloj, kiuj prenas al si siajn gefratojn. Sed 5-6 infanoj restas, atendante la gepatrojn, kiuj venos renkonte al ili post la labortago.

Hodiaŭ pluvas. Estas malmultaj infanoj en la ĉambro. La plimulto el la gepatroj estas taglaboristoj, kiuj pro la pluvo ne laboras. Tiel la infanoj ludas hejme, ĉar la patroj zorgas pri ili.

Dum pluva tago la infanoj ludas nur en la ĉambro. Entuziasme ili partoprenas en "menko"-ludo***. Tiu

* "Oden" estas vegetal-kuirajo.

** glit-stablo = tobogano

***"menko"-ludo: Japanaj infanoj ludis kun kartoj surstrate aŭ surtable: Oni metas unu aŭ plurajn kaj alia per sia karto jetita skuas aŭ blovetas la antaŭajn kaj renversas, kaj tiamaniere multajn renversinte oni gajnas la ludon.

ludo estas tre ŝatata dum la malvarma sezono. Ĝenerale oni malpermesas ĝin al la infanoj. Eble ĉar la ludantoj multe pli ŝatas venki dum la konkurado ol interesi sin pri la ludo mem. Mi opinias, ke la ludo estas iom scienca. Kiu estas la plej lerta teknike, pli facile venkos.

En alia grupo, infanoj konstruas per lignopecoj aeroplanojn, militŝipojn, vagonarojn. En nia lando, eĉ infanoj inklinas al militemo!

Estis 24 kuracatoj. Pro nia malatento unu el ili estis brulvundita. Li grimpis al la fajrekrano ĉirkaŭanta la kamenon, kaj tuŝis per la mano la kamentubon. Kiom ofte mi zorgis pri la infanoj, sed finfine okazis la akcidento! La kunuloj konsolas la vunditon: “Ĉu doloras? . . . Ĉu estas varmege? . . .” Pro la akcidento, jam la infanoj estos pli singardemaj.

Jen la tria tago. Dum la horo por liberaj ludoj, antaŭ la tagmezo, granda grupo da infanoj ludas per argilo kaj konstruas laŭ propraj inspiro kaj kapablo, sub la gvidado de vartistino; dum alia grupo, pli malgranda, konstruas paperfaldajojn: jam staras “ĉevalo” aŭ “hundo”.

Post la tagmanĝo, ni la vartistinoj fariĝis “purigistinoj”. Ni purigis la ungojn de la infanoj kaj forpelis la pedikojn el la haroj, pulojn kaj pedikojn de sur la vestoj. Ni tute esploris la kapojn de la infanoj kiuj demetis sian ĉemizon. De kelka tempo, pedikpelado estas parto de la laboro de vartistino . . .

Pedikoj! Ili ja estas la malbenitaj produktaĵoj de la mizera vivo!

KIEL ONI NOMAS ESPERANTE JAPANAJN INFANOJN

Mi prezentas al vi esperantajn nomojn, kiujn japanaj esperantistoj donis al siaj infanoj.

Unu kristano-esperantisto nomis sian filon "Servanto de Homaro". Mi supozas ke ĝenerale oni nomas lin Serĉjo aŭ simila, ĉar la esprimo estas tre stranga kaj longa. Aliaj nomoj pli similas al japanaj, tial neesperantistoj ne rimarkus, ke ili estas esperantaj, ĉar oni skribas japane:

— knabinoj: Liriko, Minejo, Lumi, k.a.

— knaboj: Justo, Ĝojo, Nihilo, Ĝusto, Esto, Novfilo, Ideo, Leono, Martelo, Ŝtalo, k.a.

La lasta, nome Ŝtalo, estas samsignifa kiel la nomo de la reprezentanto de Sovetio, Stalin. Tiu rememorigas al mi, ke en nia lando estis bona esperantisto nomata Marks. Sed antaŭ kelkaj jaroj tiu "onklo" ŝanĝis sian "danĝeran" nomon, donitan de la patro, kaj nun laboras kiel diligenta oficisto. Mi aŭdis ankaŭ, ke unu germana laboristo nomis sian filon Lenin. Hitler kolere ordonis: "Ŝanĝu ĝin!" Tamen la laboristo ne obeis. — La gazeto ne informis kiel finiĝis la afero. Sed, ĉar tie Hitler estas "ĉiopova", mi timas . . .

Nu, karaj amikoj, kiajn nomojn vi havas? Sed, nomo estas nura signo, do ne malĝoju, se la via signifus eĉ morton, demonon, ktp.

TINDON-YA*

Hieraŭ oni ĝuis bonan veteron, post longa tempo. Mi ĝojis, ke mi facile vartos fraton Tosi, ĉar dume mi povos ludi ekstere. Li estas 3-jara, sed bone ludas, dancante. Mi diris: "Ni iru eksteren!" Li jesis, kaj ĝoje sekvis min. Ni iris al la bazaro; tiam el la ĉefa strato multaj homoj venis direkte al ni, muzikante kaj dancante "Tindon-tindon".

Estis sufiĉe gaje kaj lerte, al mi ŝajnis. Multaj infanoj amase sekvis ĝin. Ankaŭ mi sur la vojflanko atendis ĝin proksimiĝi kaj atente rigardis. Tiam mi eksciis, ke antaŭiris miaj patro kaj fratino, kaj aliaj kvin homoj ĉeestis. Unuavide mi surpriziĝis, kaj tuj tiris la fraton por kaŝi nin en la bazaron. Tiam Takata, el A-klaso, alvenis kaj laŭte diris: "Venu por vidi! Viaj patro kaj fratino venas!" Kun maldolĉa rideto mi diris, ke tio ne gravas, kaj volis forkuri internen, sed li ne lasis. Vole nevole mi iris post li. Ĉar ĉiuj mokis: "Vidu, via fratino enestas... He! Jen estas via patro!" Pro embaraso mi tute ruĝiĝis, kaj deziris forkuri, sed Takata ne forlasis min ankoraŭ.

Estis ŝanco. Bone! Jen ni forkuru! Sed, tiumente Tosi kriis: "Paĉjo!", kaj elsaltis, forpuŝante la

* reklamistoj en komikaj vesto kaj maniero

aliajn. Tio min surprizis. Sed jam estis tro malfrue. La bando de Tindon-ya haltis. Tosi subite alpremis sin al la fratino post la patro. Ha, kio tio estis! Mi konfuziĝis por ŝi, sed ne sciis kion fari. La aliaj ridis, ion dirante.

Forgesante mian propran honton, mi decidis depreni la fraton, kaj elsaltis dispuŝante la aliajn. Mi forte ĉirkaŭpremis lin, kiu estis kroĉita al la ruĝa vesto de mia fratino, kaj senkonscie kuris ĝis mia domo, kaj tiam trankviliĝis. Mi tamen timis, ke ili riproĉos min.

Je la 7a ili revenis hejmen, kaj la fratino riproĉis: "Hodiaŭ Tosi ja embarasis min. Aldone, hodiaŭ mi ne portis la kolorajn okulvitrojn*!" Do mi rediris, ke mi nenion povis fari, kaj ĉiuj ridis. Mi ofendiĝis kaj diris en la buŝo: "Mi hontas, esti filo de Tindon-ya!" Tiam la patro respondis: "Nenia okupo estas hontinda!" Mi volis rediri ion plian, sed apenaŭ detenis min.

Eĉ dum la vespermanĝo mi ne forgesis la honton, sed ĉar ĉiuj ridis, kaj tre ridis, mi rememoris, ke Tosi elsaltis kaj konfuzis ilin, kaj nevole ekridis kune kun ili.

trad. V.M.

* Ilin ŝi kutime uzas por kaŝi la vizaĝon.

JAPANA LINGVO

Vidu la kovrilon. Tie oni japane skribis “*kune*”*. Tiu surskribo estas tre stranga por viaj okuloj, ĉu ne? Ne nur la literoj, sed ankaŭ la lingvo mem tute malsamas de la eŭropaj. Tial por lerni Esperanton, viaj amikoj en Japanio devas multe pli peni ol la okcidentanoj.

Nescienceco estas unu rimarkinda punkto de la japana lingvo. Ekzemple, la vorto “kuni” povas anstataŭi: landon, ŝtaton, nacion, kaj regnon. Tial povus okazi:

Miĉjo — Panjo, ĉu ruĝuloj estas teruraj bruligantoj kun ruĝa fajro?

Patrino (kun miro) — Ha! Kion vi diras, kara?

Miĉjo — Sed panjo, mi aŭdis ke ili pereigos nian “kuni”.

Ĉu vi komprenas? . . . Certe ne!

En la kapo de Miĉjo “kuni” havas la signifon de lando. Do li timas, ke oni bruligos ĉiujn domojn, ludejojn, montojn, eĉ loĝantojn — jes, la tutan landon!

Sed fakte, ili, nome la homoj kiuj havas ruĝajn ideojn t.e. sagacajn mondperceptojn, ne tion intencas. Ĉu vi povas diri, kiun el la kvar literoj ĉi-okaze “kuni” signifas? Sendube vi ne povos, se vi estas ankoraŭ tre junaj kaj ne konas la “fakton”.

* Vd. la bildon sur p.210.

LASTATEMPA ŜTORMO

La lastatempa ŝtormo estis tre forta. Tiel fortan ŝtormon mi neniam vidis de mia naskiĝo. Kiam la forta vento ekblovis, mia domo apenaŭ ne falis. Mi tre timis, kiam mi aŭdis la bruon de la vento. Komenciĝis pluvo, kaj ĉar la tegmento havas breĉon, la akvo fluetis tra ĝi, kaj falis sur la kapon de la patro, kiu sidis apud la forno, kaj al li estis malvarme. Tial mi grimpis sur la plafonan trabon kaj pendigis kovrilon je pajlosako. Do kiel ajn pluvos, mia patro jam povas senĝene sidi.

(10-jara knabo en vilaĝo)

“FORMIKOJ”

1.

*Formiko, aktiva minlaboristo,
Jam frue amasiĝas en korto
Por labori al radiko kun fortoj.
Gan, gan, garit' . . .*

2.

*Patro-formiko svingas pioĉon
Infan-formiko portas minon
Rompigu ŝtonego, kiu faras ĝenon.
Gan, gan, garit' . . .*

3.

*Cedu vojon, kapitalist-formiko!
Fosu ni, fosu, akorde, hej amiko!
Min' estas nia kontraŭ malamiko
Gan, gan, garit' . . .*

Take*

* Take = Takeda Akoo

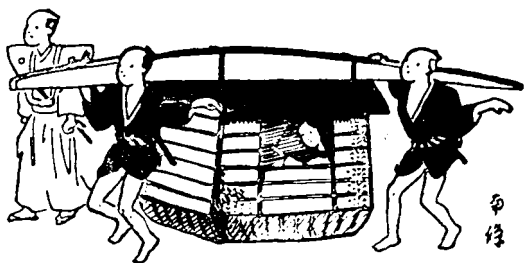
MALRIĈO

*Kun patro, vendi rizon mi iris.
Ĉar rizo malkaris.
Li ree korpremiĝis!
Per tiu mono, pagi imposton li ne povos...
Prunte de riĉulo najbara
Li ja devos pagi.
Certe mi vidis,
Li tute korpremiĝis.
Malriĉo estas malĝojiga.
—Ĉar la familio pli multiĝas!
Vidante la sunon
Forte trapenetri la paperpordon,
Mi ree pripensas...*

(11-jara knabo)

JAPANAJ VETURILOJ

1. — LA “NORIMONO”

Ekde la 17a jarcento oni komencis fari uzon el tiu-speca transportilo. Ĝi estas privata veturilo, kiu servis por promeni tra la urbo. Ĝi estas transportata de du homoj, kiel oni povas vidi sur la bildo. La ĉefa parto estas el lakita lignaĵo kaj pendas de la teniloj. Oni eniras kaj eliras laŭ pordeto garnita ĉe unu flanko.

La “norimono” konsistas el ununura sidloko (laŭ japana kutimo); la pasaĝero pedsidiĝas sur mato. Tiu

veturilo estis plej ofte uzata por transporti edziniĝanton okaze de la edziĝo-festo. Hodiaŭ oni tre malofte utiligas ĝin.

2. — LA “KOSI”

La “kosi” aŭ ĉerkoveturilo, estas uzata por transporti mortintan adepton de “ŝintoista” kulto.

Tiu veturilo estas farita el senarta lignaĵo. En ĝi oni etendas la ĉerkon kovritan per blanka drapiraĵo. Antaŭ la funebra defilo, du ĉestantoj portas arbojn.

EL "LEPRO"*

— Kaj kiom da jaroj por vi?

— Sep.

Surprizita de l' vorto "sep", Oota revenis al sia ĉelo. La sepjara puno montras, ke Okada ne konsentas konvertiĝon... kaj...** Laŭ lia diro, kiam oni malfermis publikan juĝkunsidon por li, li ricevis jam preskaŭ decidan diagnozon de lepro. Sed estas certe, ke spite tiun malsanon, lia sinteno neniom ŝanĝiĝis. Rememorante ĉiun interparolon kun Okada, precipe trovinte lin tute ne ŝanĝita en la lasta vorto kaj en la diro "Malbone, ke eĉ dormi vi ne povas", Oota forte ekscitiĝis, kaj tiun nokton ne povis facile ekdormi.

De tiam Oota sentis viglan streĉon en la ĉiutaga vivo, kaj matena leviĝo fariĝis plezuro por li. Vivi kun Okada sub la sama tegmento donis forton al li. Dume Okada, eĉ post la tago de l' renkontiĝo, estis trankvila kiel antaŭe, ne montris signon de ŝanĝiĝo, specialan sintenon aktive proksimiĝi al li. Sed dum la horo de promeno ili rigardis unu la alian kaj interŝanĝis rideton kun profunda emocio. Estas evidente, ke tiu trankvileco de Okada neniel estas konduto de korpremata homo, sed male ĝi ŝajnis

* de Simaki Kensaku; temas pri karcera vivo de komu nisto

** pro tiama cenzuro forstrekita

mirinda trankvileco de tiu, kiu penetris misteran homsorton—kaj tamen, efektive, kio estas la kaŭzo de tia sinteno de li? Tion Oota tute ne povis scii eĉ post la intervidiĝo kaj interparolo kun li. — De tiam Oota havis 2-3, kvankam preskaŭ momentajn, ŝancojn kun li paroli. Dum tio ili jam perfekte regajnis la estintajn esprimon kaj tonon. — Mi deziras koni vian nunan senton . . . Embarasite de malfacilo taŭge eldiri la deziron, Oota tiel diris. — Mia nuna sento? — Ridetis la alia. — Por tute kompreni ĝin, eĉ mi mem devus pli profunde esplori . . . kaj krome, ĉi tie mi ne havas rimedon sciigi vin, kaj samtempe, ĝi enhavas ion kion per vortoj mi neniel povas esprimi. — Kaj li rigardis per prudentaj okuloj. — Sed almenaŭ jenon eĉ nun mi povas senhezite diri al vi: — Mia korpo nun estas duonputra, sed la antaŭan ideon mi neniam forĵetas. Ne pensu, k-do, ke mi min devigas ĝin teni nur pro fiero, aŭ sentante ies trudon. Ja estas kompatinde, se oni kun tia korpo ankoraŭ persistas pro fiero. — Mia sinteno estas tute natura. Se ne, kiel vi bone vidas, nun eĉ unu tagon mi ne povus vivi . . . Kaj plie, kio ajn okazos al mi, mi neniel min pendigos en la malliberejo. Mi vivos, dum mi povos disponi mian korpon. — Tiam per sia kutima voĉo kvieta kaj mallaŭta, nur tion li diris.

(El *Majo*, n-ro 3, nov. 1936)

ONI PREZENTIS DRAMOJN DE GORKIJ

En burĝaj jurnalaj estis mallonga seka raporto "Gorkij mortis" kaj nur kelkaj linioj plu. Sed malfermu progresemajn literaturajn gazetojn, kaj vi vidos, kiel multe oni skribas pri li kun amo, respekto kaj bedaŭro. Ankaŭ "Vespero por Gorkij" estis okazigita kaj tiam krom paroloj de kompetentuloj oni prezentis la filmon "Fino de Ĉerjuskina".

La rondo por tiel nomataj "Novaj Teatraĵoj" prave aranĝis prezentadon de liaj verkoj "En la Fundo" kaj "Egol Brujĉov" de la 3a ĝis la 27a sept. (ĉar la reputacio estis tre bona, oni daŭrigis "En la Fundo" ĉ. semajnon plu.) Man' en mano kun la japanaj 2 grupoj Sinkyoo kaj Sintukizi, Ĉina Teatriska Societo ĉefe el studentoj, en la ĉina lingvo ludis "Infantagoj". Tio ja estas konvena por rememori Gorkij, supernacian giganton de l' monda literaturo, kaj samtempe signifas ŝatatan intimiĝon de japanaj kaj ĉinaj laborantoj de la movado de novaj teatraĵoj. Ankaŭ en kelkaj lokaj urboj oni aranĝis prezentadon memore al Gorkij.

En la 13a kune kun japanaj, ĉinaj kaj koreaj gekdoj mi vidis "En la Fundo" kaj en la 20a "Infantagoj" kaj "Egol Brujĉov".

Eksonis tamtamo. La kurteno leviĝis, kaj jen antaŭniaj okuloj aperis malgranda, malpura kaj malluma sub-

tera ĉambro kun nur unu fenestro, kun mizeraj litoj, seĝoj, sur kiuj vegetas viktimoj de la malbona socisistemo — vere ĝi estas “Fundo de la vivo”. Gejunuloj — kompreneble ankaŭ mezaĝaj kaj maljunaj — fervore rigardas la scenejon. Multaj staris ambaŭflanke, ĉar sidlokoj mankis. Ŝajnas, ke plejparto el la rigardantoj materie ne estas tuj proksime al tia vivo. Sed en nia koro preskaŭ ĉiuj homoj de la Fundo loĝas — juna Pepel novan vivon esperanta, pilgrimanto Luka malsaĝa kaj ruza, la ĉapisto kiu krias “neniu scias por kio li vivas. . . tamen li vivas”, ktp.

“Nokton tagon mallume estas en la malliberej” — ni kantis en ni kune kun la homoj sur la scenejo. “Se malliberejo signifas ne nur karceron, sed ĝenerale malliberan lokon, ni povas diri ke ni loĝas en malliberejo.” Deapude flustris k-do A. Tio estas vera, ĉar ni povas fari preskaŭ nenion kion ni volas. “Ni tamen ne mortigos nin kiel la alkoholisma aktoro, ĉar ni scias kie estas la lumo kaj kiel ni povas ĝin atingi.”

Antaŭ 6-7 jaroj, kiam la proleta movado ĝenerale viglis, oni la unuan fojon prezentis tiun dramon en nia lando. Tiam, mi aŭdis, la prezentmetodo estis naturalisma. Oni rigardis Luka, kiel amatan apostolon de l' religio, kaj la ludado ne estis tiel lerta kiel nun, sed ĉar la atmosfero estis tute alia, ĝi donis pli fortan impreson al la rigardantoj. Eĉ “Patrino” oni povis prezenti. Mi bone memoras: en ĉefstrato de Oosaka, industria urbeo en Okcident-Japanio, mi hazarde vidis sur telegrafa fosto afiŝon pri prezentota “Patrino”. Antaŭ ĝi staris 3 laboristoj en malpura blua laborvesto. Estis malvarma fruvintraj tagmezo de 1931. La ruĝe grandege skribita “Patrino” ankoraŭ restas en mia koro kiel pli ol nura vorto. (Tie tamen oni ne povis realigi la prezenton pro

subpremo, certe pro tio ke tie, ne kiel en Tokio, tiam laboristoj — rigardantoj estis tre multaj.)

Lastatempe ni ofte diras inter ni “antaŭ kelkaj jaroj”, “en tiu tempo” k.s. Ni priridis tiujn kiuj parolas nur pri la pasinteco. Sed nun ni mem, kvazaŭ similas ilin. Estas malbone!

“Infanoj” sufiĉe lerte ludis ĉinaj gek-doj kaj la temo estas aktuala por nia najbara lando. Ĉinio-duonkolonio. — Forestanta bienulo, angla kapitalisto, senkleraj sed ruzaj vilaĝanoj, kiuj volis profiti de la okazo por si kaj ĉiele regalas la s-rojn, sed eksciinte ke tio tute ne efikas kaj cetere ke la anglo venis aĉeti la teron, kie ili loĝas, por sia entrepreno, ili pro malespero manĝas, drinkas la regalajojn, kaj senracie dancas, bruas kaj petolas kiel infanoj — sed tamen unue la lingva malhelpo (kvankam ĉina k-do* bonvolis apude klarigi al ni per Esperanto.) kaj due la nesufiĉo de drameca efekto neeviteble baris nian plenan ĝuon.

“Egol Brujĉov” la unuan fojon oni prezentis en nia lando. Tial eĉ la koncernatoj antaŭtimis malsukceson en diversa signifo. Sed la fakto estis male. — Ĉar ni ĉiutage tro multe vidas malesperon, rezignacion ktp., nia sopiro al aktivado estas tre forta. Do, senvualigo de diversaj homoj kaj aferoj flanke de la maljuna malsana heroo, kaj inklinigo al la “novo” de lia amata filino ĝojigis nin, kvankam la proceso ne estis bone montrita. Precipe en la lasta sceno, nome kiam aŭdiĝis vigla kaj fortega marŝo de manifestacio trans la fenestro, nia koro saltis kaj saltis. Se eble ni svingus naztukon al ĝi kiel la knabino kiu forgasas la morton de la patro, aŭ eĉ aliĝas al la vicaro!

* ĉina k-do: Liu Ren

La kurteno malleviĝis. Ni ĉiuj aplaŭdis tiel ke la tuta ĉambro skuiĝis, kompreneble ne nur al la bone ludita teatraĵo . . .

(El *Majo* n-ro 3, nov. 1936)

PECO EL KRABŜIPO

de Kobayasi Takizi
prova traduko de Verda Majo

— He, ni iros al infero!

Du fiŝistoj, sin apogantaj sur la ferdeka balustrado, etendiĝinte kiel heliko, rigardis stratojn de Hakodate, kiu enbrakigas la maron. — Unu forĵetas cigaredon elfumitan ĝis ĉe la fingroj kune kun kraĉaĵo. La cigaredo forfalis renversigante diversmaniere kvazaŭ ĝi estus burleskanta, kaj apenaŭ tuŝante la altan ŝipflankon. Lia korpo tuta odoras per alkoholaĵo.

Vaporŝipo, kiu larĝe montris sur akvo ruĝan barelan ventregon; tiu, kiu, ŝajne en la mezo de ŝarĝado, estis en ekstrema kliniĝo unuflanke, kvazaŭ forte tirata je sia maniko el la maro; flavkolora dika fumtubo; buoj similaj al granda tintilo; ŝalupo, kiu rapideme kuris sian vojon inter ŝipoj kiel cimo; malvarme bruanta ondar, sur kiu naĝas fulgeroj, paneroj kaj putraj fruktoj, kaj kiu similas al ia speciala teksaĵo . . . Pro vento, fumaro superfluis apenaŭ tuŝante la ondojn, kaj portis sufokan odoron de karbo. De temp' al tempo sur ondoj rekte alsonoris bruado de vinĉo.

Tuj antaŭ tiu ĉi kraba fabrikŝipo "Hakkoo", senkoloriĝinta velŝipo estis mallevinta la ĉenon de ankro el la bova nazfaŭko de antaŭkilo. Sur ties ferdeko du eks-terlandanoj kun marista pipo en sia buŝo promenadis en sama loko tien kaj reen kvazaŭ aŭtomata pupo. Ŝajne estis rusa ŝipo. Certe estis inspekta ŝipo al japanaj "krabfabrikŝipoj". — Diablo! Mi jam ne havas eĉ unu speson. Vidu.

Dirante tiel, unu fiŝisto glitigis sian korpon al la alia. Li ekprenis lian manon, portis al sia lumbo, kaj premis kontraŭ sia poŝo de l' pantalono el malmola veluro sub "hanteno"*.

Ŝajne estis ia eta skatolo. La alia silente rigardis vizaĝon de tiu fiŝisto.

— Hi-hi-hi-hi . . . — Ridinte, li diris, — Ludkarto!

Sur la boat-ferdeko, promenis fumante la ŝipestro pompe vestita kiel generalo. Elspirataj fumeroj akutangule fleksiĝis tuj antaŭ la nazpinto kaj disŝiriĝe forflugis. Trenante piedvestaĵojn kun bruo, maristoj kun sitelo de manĝaĵo rapideme jen aperis jen malaperis en "fronta kajuto" — Ĉio estis preta: jam estis en plena ordo por la starto.

Se oni de supre enrigardas la ferdekan aperturon, en kiu estis fiŝ-helpantoj, oni vidis, ke ili faras grandan bruon sur la bretoj de l' malhela kareno, kvazaŭ birdeto aperigadas nur la vizaĝon el sia nesto. Ili ĉiu estis 14-15 aĝa knabo.

— De kie vi venis?

— De la mati** × ×.

Ĉiu estis same, senescepte bubo el la domaĉaro de Hakodate. Ili sole formis unu grupon.

* hanteno: japane hanten, laborvesto japaneska kaj klasika.

** mati: strato

- Sur tiu breto?
— Homoj el Nanbu.
— Do, sur tiu?
— Akita.

Ĉiu el ili havis sian propran breton.

- Kie en Akita?
— Norda Akita, respondis tiu, el kies nazfaŭkoj pendis du kolonetoj da pusa muko, kaj kies okulrandoj brulumis kvazaŭ ĝi akambe-us*.

- Farmulo?
— Jes.

La aero estis prema kaj rance odoris kiel putra frukto. Ĝi enhavis ankaŭ odoraĉon de “fekaĵo”, ĉar ĉi-apude sin trovis ĉambro, en kiu oni rezervis kelkdek barelojn da peklita legomo.

— Ĉi onklaĉo de nun bonvolas enlitigi kun ci, — fiŝisto ridaĉis.

(El *Esperanta Literaturo*, n-ro 8, jul. 1931)

* akambe: okulfinojn tiri malsupren per fingroj, ellasi langon

LETERO DE VERDA MAJO AL TAGI-ĜO*1

E. k.

Danke mi ricevis vian poŝtkarton.

Aŭdinte ke via *Matenruĝo**2 aperos eksterlande, mi tre ĝojas. Mi ne scias ĝian enhavon, tamen en la lasta printempo, kiam mi vidis k-don Kurisu en Oosaka, li kun plena respekto parolis pri ĝi. Elkoran gratulon! Via laboro kresku kaj kresku!

Por mi "Esperante aŭ japane", "ĉu verki" nun estas demando, ĉar mi estas tute malriĉa je travivaĵoj kaj talento, certe plej honte, ke mi fariĝu tradukisto.

Jes, mi preparas japanan n-ron de IsT*3. Tuj antaŭ aŭ post ĝi aperos ukraina numero, kiu enhavos ĉefe literaturaĵojn. Tial mi kaj ankaŭ k-do Bour.*4 opinias, ke la japana ne estu tia. Mi volas montri Japanion de diversaj flankoj per diversaj materialoj. Se la gazeto estus ampleksa, mi povus preni ankaŭ verkon de ekz. k-do Makimoto . . .

Kovrilo: infanoj japana, korea, aina, formosa, man' en mano.

*1 Tagi-Ĝo: plumnomo de Oka Kazuta (1903 —)

*2 *Matenruĝo*: planita de IAREV (Internacia Asocio de Revoluciaj Esperanto-Verkistoj), aperis ne siatempe, sed nur en 1976.

*3 IsT — *Infanoj sur Tutmondo*, n-ro 6, 1936

*4 Bour. — Bourignon

En la gazeto mi aldonos klarigon de la kovrilo, kaj infankanton “Koi koi sekai no ĉiisai dooŝi”^{*1} aŭ “Akaj hata”^{*2} de Makimoto.

Infanaj verkoj:

1. de japana knab(in)o.

Ĉu vi ne havas malgrandan bonan materialon kiun faris malriĉa infano? Se ne, mi mem povos.

2. de korea.

K-do Ĉan Hjoĉu, fama korea verkisto, kiu nun restas en nia urbo kaj poiomete lernas Esperanton, provizos per verko de sia malriĉa lernanto en Koreio kiu montros al ni mizeran vivon de la regata nacio.

Teatraĵo por geknaboj:

Mi intencas skribi pri “Kontyuuki”^{*3} kiun prezentos Sinkyoo kaj Toodoo venontan decembron en Tuziki. Mi esperas, ke mi baldaŭ povos akiri ankaŭ fotojn de k-do Sugimoti Ryookiti^{*4}. Ĝi donos satiron al homa vivo, oni diras.

Monto Huzi:

K-do Bour, tre deziras, ke ni skribu pri vulkanoj aŭ bestoj aŭ plantoj propraj en Japanio. Do pri la fama monto kun bela foto.

Ni preparis ankaŭ kelkajn etajn enmetaĵojn.

Miaj geomikoj desegnos por la numero.

Mi planis eldonadon de Japana historio. La antaŭan duonon nome ĝis Meizi-Reformo mi jam antaŭ longe el-

^{*1} “Koi koi sekai no ĉiisai dooŝi”: “Venu, venu kamaradetoj de la mondo.” Porinfana kanto verkita de Makimoto Kusuro.

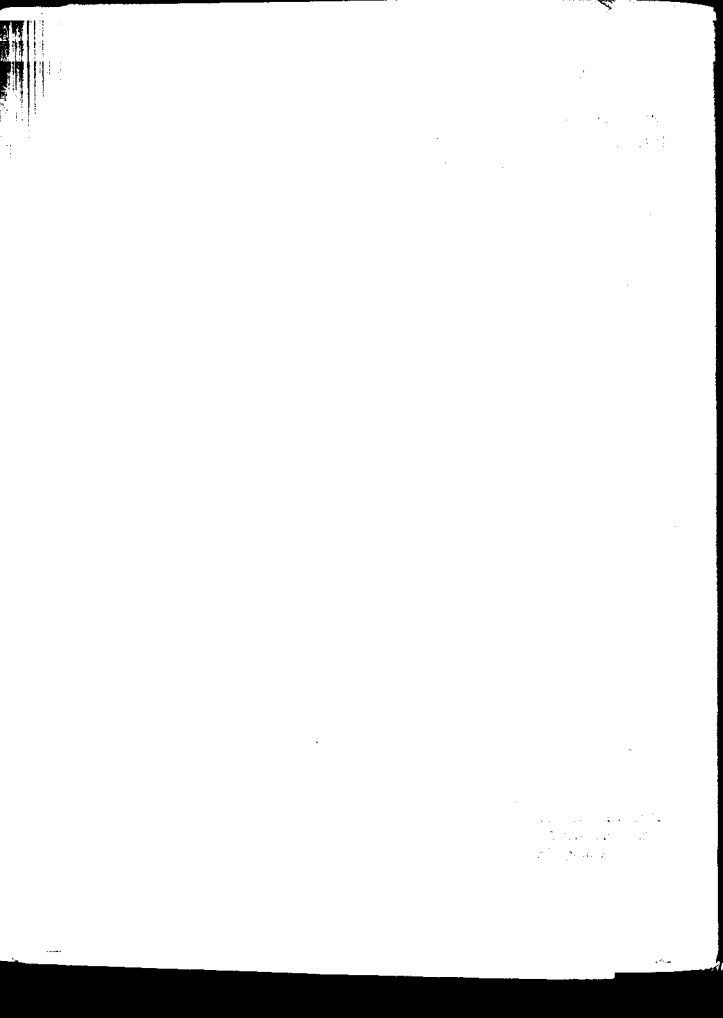
^{*2} “Akaj hata” — *Ruĝa Standardo*

^{*3} “Kontyuuki” — *Insektoj* originale de J. H. Fabre

^{*4} Sugimoti Ryookiti (1907 — 1939), teatra reĝisoro, en 1932 fuĝis Sovetion tra Saĥaleno kune kun sia amatino Okada Yosiko, aktorino, kaj tie mortis iel kun suspekto pri spiono fare de la Sovetia polico.

faris helpe de japanaj historiistoj. Sed la posta estas ne farata. K-do Takagi ne plenumas la promeson kaj nun diras, ke li ne povas, ĉar alia laboro lin okupas. Krome mi timas ke mi skribis tre detale, tial eksterlandanoj ne sentos intereson. Por tia celo, oni devus fari ĝin mal-ampleksa kaj populara. Mi jam forlasis la planon. (Por tiu eldono mi mem devas pagi. Mi iam petos japanan historiiston fari konvenan, kaj mi ĝin esperantigos.)

11. sep. 1936

LA DUA PERIODO

— EN ĈINIO —

ISIKAWA TATUZOO
VIVANTAJ SOLDATOJ

Tradukis
VERDA MAJO

•:

Antaŭparolo de l' Tradukinto

Vortigi eĉ fragmenton de realaj faktoj pri la milito estas tre malfacile en Japanio. Isikawa Tatuzoo* tamen faris tion en *Vivantaj Soldatoj* kiu naskiĝis de lia ĵurnalista partopreno en la armeo por Nankin-konkero. La verko konsekvence vekis grandan sensacion kaj altiris al si multajn fervorajn legantojn en la lando, plie baldaŭ tradukite en Usono, Germanio, kaj precipe en tiu ĉi invadata Ĉinio mem.

La aŭtoro estas homaranisma kaj realisma novelisto. Do ankaŭ ĉi-foje li supozeble staris sur tiu vidpunkto, samkiel li antaŭ kelkaj jaroj malkaŝis mizeran vivon de elmigrantoj al Brazilo en *Simplaj Popolanoj*.

Simplaj Popolanoj akiris Akutagawa-premion. Kaj *Vivantaj Soldatoj* — La registaro titolis lin “ofendanto de l' imperia armeo” kaj regalas lin kaj la ĉefredaktoron de granda gazeto *Tyuuookooron* (*Centra Revuo*) kiu aperigis la verkon, per kvarmonata malliberigo.

Mi ekintencis esperantigon frusomere de 1938, nome 2-3 monatojn post ĝia publikigo. De tiam pasis jam pli ol 3 jaroj. Nepardonebla prokrasto. Sed amikoj, vole pripensu, dum tiu ĉi jararo meze de l' uragano en Ĉinio mi japanino devis senĉese malsani, labori, kaj vagi de

* Isikawa Tatuzoo (1905 —)

nordo suden, de orient' okcidenten. Krom tio, verdire, foje kaj foje mi hezitis la tradukon. Kial? Ĉar, unue, la verko koncernas la atakon kaj prenon de Nankino, ĝuste kio decidis la longdaŭrecon de la milito kaj sekve kaŭzis rimarkindan ŝanĝon de japanaj soldatoj mense kaj age, due, nur tre limigita senmaskigo kaj ĝenerala jeso de la milito en la verko, kaj trie, nesufiĉo de arta valoro.

Sed finfine nun mi donas al ĝi formon de libro. Ĉar, malgraŭ ĉio en Japanio *Vivantaj Soldatoj* ja estas la unua kaj samtempe la lasta, kiu, kvankam kun tia malkuraĝo kaj ŝanceliĝo, certgrade serioze kaj konsciencie priskribas la militon.

La buĉado kaj sangverŝado kiu impulsis la aŭtoron, hodiaŭ miloble plivastas kaj pliintensas en Ĉinio. Ne nur ĝi, sed pliparto de la mondo dronas en la ruĝa maro. Nu mi konsolas min, ke la prezento de tiu ĉi malgranda, malnova, kaj iom nebula filmo pri la anguleto ne estas tute sensenca.

Laste mi kore esprimas dankon al la ĉinaj kamaradoj kiuj instigis kaj helpis la laboron.

Verda Majo

junio, 1941, en Chongqing.

I

La trupoj de la Takasima-divizio elŝipiĝis ĉe Dagu tuj post la falo de Beiping, kiam la kontinenton ankoraŭ regis varmego de malfrua somero. La marŝantajn soldatojn ŝvitajn kaj kotajn sekvis turniĝante terura amaso da muŝoj.

Du monatojn pli poste la trupoj estis suden ĉasantaj la malamikojn laŭ ambaŭ bordoj de la Ziya-rivero. Kiam ili eksciis ke la amika armeo okupis Shijiazhuang, jam blankis prujno de malfrua aŭtuno sur la ŝultroj de la gardostarantoj.

La trupoj de la Takasima-divizio kolektiĝis en la Ningjin-vilaĝo, ripozis 10 tagojn atendante plian ordonon. Dume ĉiu roto okazigis funebran solenon. Du rotestroj mortis kaj la infanterio perdis dekonon de siaj fortoj. Tamen ankoraŭ neniu informo pri replenigo.

Subite oni ekvidis brulegon tuj malantaŭ la vilaĝa domo, la provizora sidejo de la regimentcentro. La fenestron prilumitan de la vespera suno timege preterkuris ombro de densa fumo. Unue alkuris kaporalo Kasahara kaj liaj du subuloj, kaj kaptis ĉinon vagantan ĉe la loko. Junulo de 22-23 jaroj, mizere vestita, kun makule malpuraj nuko kaj membroj.

— Vi.

Kriis la kaporalo. Sed lia scipovo pri la ĉina lingvo estis tro mizera por pridemandi la aferon. Li ensorbis nazmukon kaj diris al sia subulo.

— Knabo, venigu la interpretiston de la centro.

La soldato kuris for. Kasahara eksidis sur poton lasitan voje kaj rigardis la fajron. La flamo laŭrampis la muron, la plafonon de la supra etaĝo, kaj jam atingis la firston. Inter tegoloj eklumis inkandeske, interne de la fenestro kirle fluis la flamoj.

— He, ege brulas. Varmege.

La alia soldato etendis la manojn kvazaŭ por varmigi ĉe forno, kaj rigardante la vizaĝon de la ĉino, diris:

— He, la ulo mienaĉas kiel la bruliginto.

La junulo staris, kvazaŭ velkinta arbo, apud ili. Lia vizaĝo estis senesprima, malgrasa kaj iel stulta. Unu post la alia kolektiĝis ĉirkaŭ li 7-8 soldatoj. Venis interpretisto Nakahasi, skuante la ŝultrojn, kun revolvero ĉe unu flanko, la manoj en poŝoj, kaj ledaj gamaŝoj ĉirkaŭ la kruroj.

— Ĉu tiu ĉi aŭdacis?

— Verŝajne. Esploru, mi petas. Ha, kiel imperinenta, ke li aŭdacis ekbruligi la regimentcentron...

La interpretisto eljetis alumetligneton el inter la dentoj, kaj severtone diris kelkajn vortojn.

La junulo malame ekrigardis lin, silentis. Nakahasi forpuŝetis lin je la ŝultro kaj plie ripetis la pridemandon. Tiam la junulo respondis mallonge, per kvieta voĉo. Subite Nakahasi donis al li fortan survangon kiu ŝancelis lin kelkajn paŝojn. El inter la brulegantaj flamoj firstotegoloj are disfalis.

Unu soldato apuda demandis.

— Kion li diris, s-ro interpretisto?

— Fi, la kanajlo diraĉis: estas lia afero, ke sian domon li mem bruligis.

Ekstaris kaporalo Kasahara de sur la poto, kaptis brakon de l' ĉino, kaj elpaŝis.

— Venu! rapide!

La junulo obeeme ekiris. Post li du soldatoj. Irinte ĉirkaŭ 10 paŝojn, la kaporalo turnis sin al interpretisto Nakahasi, kaj jetis al li signifan rideton. Post iro de proksimume 10 metroj, ili sin trovis ekster la vilaĝo. Etendiĝis antaŭ ili trankvila vespera pejzaĝo el rivereto kun vico da salikoj ambaŭflanke kaj vaste sternitaj kampoj. La suno jam subiris, ruĝis la ĉielo. En la akvo de la rivereto kviete speguliĝis ruĝaj nuboj. Estis milda aŭtuno senventa. Kampaj domoj dise sidis, tamen homa figuro videblis nenie. Ili transsaltis kadavrojn de ĉinaj soldatoj, kaj ekestis apud la rivereto. Velkiĝantaj sovaĝaj krizantemoj arope floris proksime de la akva surfaco. En la kuglokavoj sur la kampoj staris freŝa pluvoakvo.

Kasahara haltis kaj turniĝis. La junulo kun klinita kapo rigardis la fluon de la rivereto kvazaŭ senmovan. Elmontriĝis el la akvo la dika postaĵo de mortinta ĉina ĉevalo. La supran parton kaŝis lemnoj ĉirkaŭ la selo.

— Returnu cin! . . . Ha, tamen ci ne komprenas. Kompatinda hometo.

La kaporalo vole nevole mem ekiris malantaŭ lin, kaj trene elingigis japanan glavon. Vidinte tion, la junulo simila al malgrasa korvo, senforte genuiĝis en la koton, ekkriis ion rapide kaj laŭte, kaj komencis lin riverenci kun interplektitaj manoj. Esti riverencata jam estis ordinara afero por kaporalo Kasahara — ordinara, tamen post ĉio neagrabla.

— Ej!

Tuj ĉesis la krio de la junulo. Sur la kampo denove la senbrua kvieta vespero. Kvankam la kapo ne estis dehakita, sufiĉe profundis la vundo. Antaŭ ol la korpo malleviĝis, sango abunde elfluis sur la ŝultrojn. Dekstren kliniĝis la korpo, falis sur la sovaĝajn krizanteojn sur la digo, kaj ankoraŭfoje ruliĝis malsupren. Bum! — Obtuze ekbruis la akvo. Rivereten falis la kadavro fine, apud la ĉevalan postajon. La kotaj plandoj de l' nudaj piedoj direktiĝis al la ĉielo unu apud la alia.

La tri soldatoj mute iris returnen. Tieĵkaj ĉi tie en la vilaĝo ankoraŭ videblis sunflagoj* en la krepusko. La fumo de la brulego jam rebrilis per la ruĝo de la flamo. Estis tempo por vespermanĝo.

Fine la brulo estingiĝis per si mem. Venis la nokto. En la malantaŭa korto de la sidejo de l' regimentcentro 4-5 soldatoj faris fajron kaj rostis batatojn kiel kutime. El la fajro elspulis flamojn la brulantaj lignaĵoj de rompitaj seĝoj, kiuj fariĝis poste kurbaj karbpecoj. Armea bonzo Katayama Gentyoo, sufokita de la densa fumo, piedpinte rulis la batatojn en la fajro kaj murmuris raŭke.

— He, aŭdu, eble oni ŝanĝos la fronton.

— Ŝanĝi? Kien?

Kaporalo Kasahara elprenis per siaj malpuraj dikaj fingroj "Oran Vesperton"*** distribuitan al li kaj bruligis.

— Unue ni iros returnen al Tianjin, supozeble . . . laŭ la diro de s-ro regimentestro.

— Ĉu vi vidis s-ron regimentestron?

* sunflago: la nacia flago de Japanio

** "Ora Vesperto": japana populara cigaredo

— Jes, foje pro kadavro-cindroj. Se la regimento restos ĉi tie ankoraŭ sufiĉan tempon, mi pensis ke mi devas sendi la cindrojn al Tianjin aŭ Dalian. Ne bezone, tamen diris Lia Moŝto, ĉar post ĉio ni moviĝos al Tianjin.

— Tianjin! — Subite kriis Kasahara kaj forte frapis sian genuon—Bone! En Tianjin ni nin amuzos ĝissate. Ha!

Unu el la soldatoj respondis kun senŝerca mieno:

— Venigi geĵsojn, aĉeti prostituitinojn, drinki sakeon* . . .

— Aha ha ha ha . . . Large ridaĉis Kasahara. Oni frapis al li la ŝultron. Li turnis sin kaj vidis interpretiston Nakahasi, kiu venis por sin varmigi.

— Tiun ulon vi mortigis, ĉu ne?

— Jes, certe. Tia kanajlo . . .

Ankoraŭ indigna aspektis li pro la bruligo. Sed efektive li estis forgesinta, ĉar la afero estis por li nenio nova.

— En la rivereto kuŝis ĉevalo mortinta. Nun ĝi ĉirkaŭbrakus la ulon.

Unu el la soldatoj ekstaris kaj riverencis. La aliaj turnis sian rigardon kaj rimarkis, ke alvenas la regimentestro kun cigaredo en la buŝo. Post ilia saluto li etendis la manojn super la fajron kaj diris: — Hm, io bonodoras.

Soldato ŝovis al li seĝon kaj senkaŝe respondis: — Ni rostas batatojn.

— Regalu min, ĉu bone?

La soldatoj ĝoje ridis. Por ili regimentestro Nisizawa estis senegale adorata superulo. Li aspektis nesane

* sakeo: alkoholaĵo el rizo

pro sia negraseco kaj alteco, sed samtempe tiel majesta ke la brava karaktero estus kvazaŭ travidebla el sub la haŭto. Liaj vestoj kaj manoj estis makulitaj de koto kaj tiel malpuraj kiel tiuj de la soldatoj. Li sidiĝis sur la seĝon kaj karesis al si la barbon longe kreskintan pro neraziteco.

— S-ro regimentestro, via barbo fariĝis sufiĉe digna. Diris la interpretisto.

— Hm, pli dignas tiu de la armea bonzo.

La soldatoj ree ridis ĝojaj. Ili sentis senliman dankemon al li, kiu bonvolas esti kune kun ili ĉirkaŭ la fajro. Kaporalo Kasahara enrigardis la fajron, elprenis per lignosplitoj ĵus rostitan bataton, elpoŝigis pecon da papero kaj envolvis per ĝi la varmegan bataton. Ĝin doni al la regimentestro tamen li hezitis.

— He, vi povus prezenti ĝin al s-ro regimentestro.

Estis la raŭka voĉo de la armea bonzo. La regimentestro senvorte etendis la manon. Duonstarante Kasahara respektplene prezentis la bataton al li. Ĉiuj fiksas la rigardon sur la regimentestro, kiu akceptis manĝi la bataton.

— Oni diras ke moviĝos la regimento. Sed kien, laŭ via opinio?

— Verŝajne al Tianjin, — respondis bonzo Katayama.

— Hm, kial?

— Tiel sugestis via parolo, s-ro regimentestro.

La estro senŝeligis la bataton, kaj enĵetis buŝen pecon vaporantan. Ĉiuj soldatoj streĉe englutis salivon.

— Kien efektive, s-ro regimentestro? — demandis interpretisto Nakahasi.

— Ankaŭ mi ne scias. Certe estas tamen, ke la fronto ŝanĝiĝos.

— Ha . . .

— La kunportotan manĝaĵon oni jam disdonis?

— Jes, jam en niaj manoj.

Ĉesis la interparolo. Subite ili rememoris pri la batalado post forveturo el Tianjin, kaj ĉiuj antaŭpensis pri la venonta. Apud la regimentestro oni sentis sin streĉita kaj brava. La partopreno en la milito ŝajnis io paca, negrava.

Aperis dejorsoldato. Li riverencis klake kunigante la kalkanumojn.

— S-ro adjutanto petas vin al li. Venis kuriero de la stabo.

— O . . .

Stariĝis regimentestro Nisizawa. La soldatoj ĉirkaŭ la fajro salutis en senmova pozo.

Post lia foriro ili malstreĉis la ŝultrojn, kaj prenis konkure batatojn el la fajro. Kaporalo Kasahara demetis la dekstran duonboton, kaj ankaŭ la ŝtrumpon. La granda plata piedo kun nigra maso da malpuraĵo eligis vaporon. Ĝi estis blanka kaj molaĉa, kion oni ne atendis.

— Finfine, post 1-2 tagoj ni ekiros.

Kaj li ekrigardis sian plandon en la lumo de la fajro. Subite oni aŭdis bruon de aeroplana motoro. Ĉu malamika aŭ propra, neniu povis distingi. Sed ankaŭ neniu atentis. Jam ordinara estis tia kazo, do ne indis zorgi. Kun la dekstra piedo sur la alia femuro, Kasahara trene elingigis la glavon.

— Kion vi faras?

— Vidu, ĉar mi trouzis la piedon, ĝi malmoliĝis. Pro doloro, dio mia, paŝi mi ne povas. Diabloj! Ja pli dolore ol kuglotrafite.

Li klinis la kapon super la plando, ensuĉante naz-

mukon, kaj komencis skrapi per la glavo la malmoliĝintan haŭton. La nesufiĉe viŝita glavo havis plurajn breĉetojn ĉe la klingo, eĉ iom da ruĝa rusto, kaj makulite de graso ĝi jam estis senbrila kiel plumbo.

La sekvintan frumatenon oni ordonis ekiron. Marŝi ĝis Shijiazhuang. Etapo de preskaŭ 60 kilometroj. Pro la enpremado de la radoj de afustoj kaj ŝarĝaŭtoj la vojo estis terure difektita, kaj la vicoj ofte senordiĝis dum la marŝo. Oni decidis ke la trajnularo kaj 3-a infanterio de la Nisizawa-regimento restu kaj ekiru la duan tagon, kiam iu amika trupo atingos Ningjin kaj gardos la vilaĝon.

Tage kaj vespere oni manĝis dum 20-minuta ripozo. Akvo en la botelo estis glacie malvarma, kaj frostige penetriĝis en la intestaron.

Kiam oni senhalte ĝisiris Shijiazhuang, jam estis meza nokto, kun la luno alte-supre. La trupoj rekte iris en la stacion. La ŝarĝvagonoj ĉe la senlume nigra stacio estis nun ilia noktejo. La soldatoj envagonigis malplenan petrolujon, kaj en ĝi faris fajron por varmiĝo. Poste ili kurbe ekkuŝis en pajloruboj, kie ŝajne antaŭ kelkaj tagoj dormis ĉevaloj. La soldatoj lacegaj kuntiris la surobenditajn krurojn, metis la kapon sur la femuron de kolego, kaj morte dormegis. Foje kaj foje oni krude puŝis la pordon, kriis de ekstere.

—Unuaranga soldato Noda! Ĉi tie? Unuaranga soldato Noda!

Um-um . . . la zumanta estis li. En la voĉo ja sonis netolerebla laco. La soldato ekstere denove kriis, “al nokta gardostaro!” Tiam la alia subite eldiris klare “jes!”, kaj leviĝis. Kiel grava estas la tasko de

nokta gardostaro, ili ne forgesis eĉ dum dormo. Kaj al tiu tasko ili cedis sin per preskaŭ maŝina akurateco. Kompatinde. Li prenis la fusilon, elrampis tra l' dormantaj kamaradoj, saltis sur la malluman relon, elingigis la portatan bajoneton kaj krake adaptis al la tubo de la fusilo. La frosta tero sub la duonbotoj malmolis kiel pavimita. Li starigis la kolumon de la palto, kaj iris al la gardistejo. Ĝi okupis internon de la biletejo, kie 12 laŭvicaj deĵorantoj ĉirkaŭis fajron.

La sekvan matenon kiam la orienta ĉielo nur komencis heliĝi, la ŝarĝvagonaro ekkuris plena de soldatoj.

Kun sunflagoj flirtantaj tie kaj ĉi tie, Shijiazhuang estis apenaŭ vekiĝinta el maltrankvila dormo. Kelkdeko da armeaj civiloficistoj en jako kaj sure palto, kun brakbendo de paciga grupo, iradis de loko al loko por postmilita laboro. Por konstrui belan Nord-Ĉinion, por konigi la loĝantojn pri justa Japanio, por doni al ili trankvilan vivon... La ĉinoj portis sun-bendon ĉirkaŭ la pufa kaj torda maniko de vatita nigra vesto simila al malpura korvo. Ekvidinte la soldatojn, ili tuj ridetis kaj militiste salutis. Tio, post ĉio, nur esprimis ilian kompatindan situacion. Ili, ĉiam suferantaj de milito, jam lernis de siaj prapatroj kiel obei konkerintan armeon. Do, malgraŭ la saluto la soldatoj ne fidis al ili.

Ĉirkaŭ Shijiazhuang jen teruris ruinoj. La disfaltaj domoj estis nur amasego da tegoloj kaj brikoj, kaj en seka timiga kvieto sole staris dikaj muroj malalte kaj vice. Apud la fervojo, laŭ la ordono de la japana armeo, vilaĝanoj ordigis kadavrojn de ĉinaj soldatoj por enterigi. Ili fosis kavon kaj enĵetis kelkdek kadavrojn unuj sur aliajn, per kampa tero surŝutis ilin kun fiŝe malfermitaj buŝoj kaj klinitaj kapoj. Tiel konstruiĝis la

tomboj de tiuj nekonataj batalantoj sur la milia kampo.

La vagonaro norden kuris laŭ la Beiping-Hankou-a fervojo, kune kun la enuo de l' soldatoj. Zhengding, Dingzhou, Baoding . . . kaj ĉe la stacio de Zhuozhou ĝi haltis por tranokti. Ĉi tie la soldatoj de la garnizono jam mienis iel pace. En gardista oficejo oni eĉ regalis per sakeo.

La morgaŭan matenon la vagonaro ree elveturis kaj antaŭtagmeze alvenis Beiping. Sed ĝi preterpasis la urbon, kaj sin direktis suden. Vere al Tianjin, supozis la soldatoj.

— Sinjoro plotonestro, por kio ni iras al Tianjin?
— komencis unu el la soldatoj skuante en duonluma angulo de la vagono. Li estis nomata Hirao, brava unuaranga soldato, kiu ĉe ebriiĝo tuj ekkantis kanton de "Rajdantaj Banditoj en Manĉurio" frapante sian femuron.

Subleŭtenanto Kurata ĵetis al li mildan rigardon trans la okulvitroj kaj ridetis tre bonkore, kio esprimis lian konfuzon: kiel respondi?

— Se por ŝanĝi la fronton, ni devus de Beiping laŭiri la Beiping-Suiyuan-an fervojon direkte al Zhangjiakou. — Malkontente diris Hirao. — Tianjin nun ne estas fronto.

— Por garnizoni. — Alia soldato diris.

— Ankaŭ mi ne scias.

Trankvile respondis subleŭtenanto Kurata, rezignacie ridetis, elrigardis tra la pordo ete malfermita por enlasi lumon. Ebenajo de velkintaj milioj laŭlonge de la fervojo posten kuris kiel strio preter tiu porda malfermaĵo. Sur la kampoj prilumitaj de la subiranta suno moviĝis figuroj de laborantaj terkulturistoj. Ĉi tie jam estis paco . . .

Tiun nokton oni atingis Tianjin. La soldatoj lacaĵ de 2-tagnokta vojaĝo en la ŝarĝvagonaro, ekĝemis pro liberiĝo, sin levis kliniĝe, elsaltis sur la relojn tenante la tornistron. Tiam kuriero de la batalioncentro alkuris kaj kriis:

— Ho, ne eliru! En vagonon, en vagonon! Tuj ekveturos.

La soldatoj konfuzite ensaltis reen, kaj murmuris: kien entute oni intencas nin forkonduki? La longa milita vagonaro denove ekkuris portante la batalionon kiu ne scias kien. Kompasso sur manradiko montris orienton. Do al Dagu, kie ili alteriĝis antaŭ 2 monatoj? Kaj poste triumfe hejmeniri?

Sed la vagonaro dumnokte trapasis Tanggu kaj plu kuradis nordorienten.

Al la landlimo inter Sovetio kaj Manĉurio! . . . La famo fulme disvastiĝis tra la vagonaro kun ia teruro. Sendube batali kontraŭ Sovetio! Nova streĉiĝo ilin mutigis. Ĉi-foje la malamiko estas Rusio. Ili sciis kiel timigan povon havas la rusa armeo, kaj ofte aŭdis kiel kompletaj estas iliaj bastionoj ĉe la landlimoj. Kompreneble, kio estas ordono, tio estas obeenda. Heziton ili havis neniam. Tamen subite ili ekpensis pri la hejmlando, ekpensis pri ĝiaj montoj kaj rivero. Kaj ili jam neniam hejmeniros, kun tia penso ili premis al si la lipojn. Vere, tiunokte en la vagonaro mutis maldormaj soldatoj.

Subleŭtenanto Kurata sidis kun la dorso kontraŭ la fera pordo, elpoŝigis kajereton, kaj skuante komencis noti pri la hodiaŭo. La taglibron ekde l' militiro li neniam lasis blanka, eĉ dum furioza batalado. Tiel regulema viro li estis. Fininte mallongan noton, li prenis el la tornistro karton, sur kiu estis ruĝe presita "milita poŝto".

Knaboj, ĉu vi ĉiuj bone fartas? Feliĉe, ankaŭ mi sana militservas. Vi kresku rapide kaj laboru por la nacio . . .

La teksto diris preskaŭ tiel. Li instruis en elementa lernejo de la hejma vilaĝo. — Kiel paca la vivo estis! — Se oni iros landlimen inter Sovetio kaj Manĉurio, li pensis, do, li devas skribi ion adiaŭan al la lernantoj. Sed kien direktiĝos la armeo, tio apartenas al arma sekreto. Hezitante pro ebla influo al infana koro, li aldonis: “Mi pensas, plu vidi vin mi ne povos.” Tiu ĉi frazo influis lin mem, antaŭ ol ilian infanan koron. Memsurprizita, li rigardis la ĉirkaŭon en la vagono. Kiuj ne dormis antaŭ momento, tiuj nun ankaŭ dormas. Junuloj tre naivaj kaj obeemaj! Li iluziis, imagante kvazaŭ tiuj estus liaj lernantoj. Inter ili jam malaperis supera soldato Nitta, ankaŭ mankis unuarangaj soldatoj Minakami kaj Taga . . . Li fermis la okulojn, kaj bildigis al si la batalon apud Xianxian. — Mi postvivas! — Mirinde. Postvivi! Ion incitan kaj maltrankviligan li sentis. Tiu incito kaj maltrankvilo povus daŭri ĝis morto. Abrupte li ekvolis ĵeti sin en intensan batalon. Se li iros denove sur batalkampo, li sturmos furioze! Flamiĝis lia vizaĝo, rapidiĝis la korbato.

Tagiĝo ree en la vagonaro. Unuaranga soldato Hirao, kurbe dorminta en la plej fora angulo, vekigis, kun la vizaĝo prilumita de la matena suno, kiu enpenetris tra la pordo. Li kriis kun larĝa oscedo:

— A, lavon mi avidas! Kiel agrable, se mi povus lavi la vizaĝon per malvarma akvo!

40 soldatoj en la vagono ekridis, ĉar ili ĉiuj kunsentis al tio. La lastajn 4-5 tagojn ili ja neniam lavis al si la vizaĝon.

— Mi deziras feki senĝene. — Diris unuaranga soldato Kondoo, diplomito de universitato. Efektive depost la ekiro el Ningjin mankis tempo eĉ por feki. La ŝarĝvagonaro ne havis necesejon kaj ĉe stacioj restis nur mallonge, tial malboniĝis la digesta stato ĉe ĉiuj soldatoj. Sed tiun posttagmezon ĉe la Qinhuangdao-stacio ĝi restis plenajn 2 horojn. Dume la postulo de unuaranga soldato Kondoo estis kontentigita. Oni ree disdonis port-mangĝaĵon por 3 tagoj.

La ŝarĝvagonaro plu kuradis nord-orienten. Jinzhou, Goubangzi, Xinmintun . . . Kiam ĝi alvenis Fengtian, la soldatoj jam estis kaptitaj de neniel esprimebla melankolio pro movmanko kaj enuo. Malviglaj, maldiligentaj, malpaciencaj.

Regimentestro Nisizawa estis en la antaŭa kirasvagono kune kun la adjutanto. Eĉ li, surkajiĝinte, knede reĝustigis la artikojn, malmolajn kaj paralizitajn de la longa vojaĝo. La soldatoj tuj eksidis sur la kajon. La tuta korpo tiel doloris al ili, ke eĉ stari ili ne povis elteni.

Post unuhora ripozo ili transiĝis en alian vagonaron. Ĝi ne estis ŝarĝa, sed pasaĝera, kun necesejoj kaj ankaŭ lavejoj. La vagonaro ekveturis suden de Fengtian.

— Hejmeniro!

Apenaŭ minuton, kaj la voĉo jam trakuris la vagonaron. — Hura, hejmeniro! — Ĝojo nehaltigeble ekzaltis ilin, ĉar ili ne atendis revidi la montojn de la naskiĝloko kaj la familion.

Ili tranoktis en la vagonaro, atingis Dalian, dise gatis ĉe la loĝantoj. Kiam alvenos la sekvantaj trupoj, ili pensis, kune ili enŝipiĝos kaj iros hejmen. Tiun nokton ili fiere trapaŝis la stratojn de la urbo, drinkis, kantis

militkantojn, kaj aĉetis donacojn por la karaj.

La morgaŭan matenon, kiam oni kunvenigis la tutan anaron kaj apelis ĉiurate, la soldatoj informiĝis de la regimentestro.

“Ankoraŭ ne hejmeniri. Ne aĉetu donacojn!”

Oni marŝis al marbordo ekster la urbo, kaj per kelkdeko da preparitaj ŝipetoj ripetis ekzercon por alteriĝi antaŭ malamikoj. La soldatoj apenaŭ komprenis ke ankoraŭ al iu nova fronto ili iros.

Kie estas tiu fronto, neniu sciis. Nek rotestroj nek batalionestroj. Povus esti ke eĉ la regimentestro kaj diviziestro Takasima mem ne sciis. Ĉio estis severe tenita sekreto de la operacio. Eĉ leterojn de la soldatoj oni retenis en poŝtejo ĝis certa tempo.

Fine la 3-an tagon la Nisizawa-regimento enŝipiĝis. Vaporŝipoj kun n-ro sur flanko kaj militflago sur masto. Unuaranga soldato Kondoo, deĵoranta en la kajuto de la regimentestro, tie vidis pakaĵon de dokumentoj firme sigelitan. Sur ĝi estis ruĝe skribite: malfermu 3 horojn post ekveturo. Jen konfidenca milita landkarto pri la loko kie ili alteriĝos. Ĝi precize figuris la bordajn regionojn de la rivero Yangzi, de Ŝanhajo ĝis Nankino. Enskribitaj estis ankaŭ la larĝo, profundo, kota profundo kaj travadebla loko de ĉiu el la riveroj kiuj rete implikiĝas, ankaŭ la larĝo de vojoj, la lokoj kiuj kotigiĝas post pluvo, ktp. ktp. Ĝi ja estas la nova batalejo kiu ilin atendas.

Tute senfajfe, la 3 ŝipoj sinsekve forlasis Dalian. La soldatoj malfermis la rondfenestrojn, silente rigardis la pli kaj pli malproksimiĝantajn Dalian kaj apudajn insulojn, kaj ĵetis la aĉetitajn donacojn sur la ondojn. Poste ili ekkuŝis sur ferkradan liton kaj endormiĝis, ĉiuj senvor-te.

2

La 11-an de dec., la nordaj trupoj, kiuj konkeris Dachangzhen kaj Suzhou-riveron kaj prenis sieĝan pozicion ĉirkaŭ Ŝanhajo, la unuan fojon renkontiĝis ĉe Sijing kun la sudaj trupoj kiuj alteriĝis ĉe la Hangzhou-golfo, transiris la Huangpu-riveron kaj norden marŝis. Tiam kompletiĝis la sieĝo de Ŝanhajo. Ĝuste en tia militstato la Takasima-divizio, kiu forlasis Dalian, alvenis sur la Yangzi-riveron.

La ŝipo supren veturis forpuŝante la ŝliman fluon de la rivero. Oni malpermesis al soldatoj iri sur la ferdekon pro danĝero. Kaj sur tiu ferdeko, meze de rivera vento, regimentestro Nisizawa kaj la adjutanto binokle rigardadis en la direkto al la bordo. La tero elstaris nur 1-2 metrojn de la bordo, kaj estis plata kiel tabulo. Tial de la ŝipo oni sole vidis transverse longan linion konsistantan el la herbejo sur la bordo kaj vico da salikoj laŭlonge de rivereto. Supre kelkdek aeroplanoj flugadis furiozaj. Forbalai restantajn malamikojn en Pudong estis plej intense en tiu tago. Nigraj fumoj de brulegoj ŝprucis ĉielen plurloke. De tempo al tempo tondroj de kanonegoj el militŝipoj obtuze sonis tra la vento.

Baldaŭ oni vidis supre de la rivero ĉirkaŭ 20 ŝipojn. Ĉiuj estis japanaj militŝipoj, kun sun-flago supre kaj

numero flanke. Ankaŭ ilia ŝipo ĵetis ankron inter tiuj. Tie estis proksime de la Wusong-fortikaĵo kaj per binoklo oni ankaŭ povis vidi verŝajne rompitaĵajn bastionojn, kio vekis fortan impreson ĉeffrontan. Ilia spirito malstreĉita ekde Dalian denove streĉiĝis.

Oni disdonis port-manĝaĵon por 3 tagoj, kaj la ŝipoj tranoktis tiuloke.

— Skribu, homoj, al la familio, kaj kune deponu ilin ĉe la ŝipestro. Lasta letero ĝi povus esti, ĉar ĉi-foje la malamikoj estas plej ekzercitaj el la ĉina armeo.

Demetante la supran veston por dormi, subleŭtenanto Kurata diris al la subuloj. Kun tre milda tono. Fronte li estis kuraĝa plotonestro kiu ruĝiginte la vangojn kvazaŭ pro ekscitiĝo kaj mordante la lipojn murmuris “diabloj! diabloj!”. Tamen antaŭ la subuloj li estis 31-jara fraŭla oficiro, kiu mem montras la pacan kaj bonkoran senton de instruisto en elementa lernejo.

Unuaranga soldato Hirao, kuŝanta kun kapo surbrake sur ferdeka lito aranĝita duetaĝe, subite ekkantis mallaŭte:

Jam pretas al mort’

Ho ni en milit’

Ne ploru por ni

Insektoj en herb’.

.....

La kanto fluis kun sento de eksterordinara realeco en la tute silenta ĉambro, kie nur aŭdeblis la ondado ĉe la ŝiprando. Fininte la kanton li deturnis la vizaĝon kaj eklarmis. Li ne lamentis pri si en la malĝojo, nek timis morton. Netolereblan malĝojon li sentis pro tio ke la 180 homoj en la ĉambro ĉiuj silente atendas morgaŭan morton dum batalo. Priplorinda estis tiu ĉi spi-

rita unuiĝo ke ja neniu soldato plendas pri tio. Hirao estis romantika junulo kiu laboris en urba ĵurnalejo kiel preskorektisto. Liaj nervoj sentemaj kaj delikataj malgraŭ la fortikeco de la korpa strukturo devis disfali sen ajna rezisto en la sovaĝa vivo de la batalejo. La nova nerva sento, kiu komencis skui lian korpon, estis ia senespera batalado en si mem. De kiam li venis al la fronto, li eklernis fanfaroni. Kiel li bajonete mortigis malamikojn, li belege klarigis kvazaŭ rakontisto. Tio estis lia nova romantiko. Sed kiam li ne estis okupata de batalo, la malnova delikata sento revivigis kaj kaŭzis al li ĉagrenon kaj animan kaoson.

— Hirao, ĉu vi ne skribas?

Alparolis unuaranga soldato Kondoo apudkuŝanta, kiu jam skribis plurajn leterojn.

— Ne! — li respondis kvazaŭ kolera.

— Kial? . . . —

Post ioma silento Hirao, kovrante sin per lanajo, jetis vortojn kvazaŭ tekston en teatraĵo.

— Homoj hejme restantaj ne komprenas min.

Kondoo detenis la plumon, fikse rigardis la kamaradon kuŝantan. Ties senton li komprenis bone. Tamen konsenti ĝin li ne povis.

— Ne grave, ke oni ne komprenas, ĉu? Skribu nur, mi diras al vi. Post skribo oni sentas sin serena, kaj morto al li ŝajnas ne terura.

— He he he, ĉi diregas kvazaŭ ci sciis.

Ridaĉis kaporalo Kasahara, kiu lekante la kraĵon skribis sur poŝtkarto. Li estas 2-a filo de terkulturisto, malklera. Tamen, dank' al tio, male, en tiaj cirkonstancoj li povis sen ajna rezonado sin teni neŝancelebla.

Maldorma gardostaranto, kiu iradis sur la ferdeko, frapadis super ilia kapo la tutan nokton per la duon-

botoj. Tra l' rondfenestro oni vidis la ĉielon flame bruleganta super Pudong.

La sekvantan matenon diviziestro Takasima, kiu estis en alia ŝipo akompanate de diviziaj staboficiroj kaj adjutanto, supreniris la Huangpu-riveron per ŝipeto. Al la korpusa stabo ili iras, kredis la soldatoj. Posttagmeze ili revenis.

Vespere preskaŭ pli ol 100 ŝipetoj dense kolektiĝis ĉirkaŭ ilia ŝipo. De kie, oni ne sciis. Ĉiuj estis inter 20-30 kaj 50-60 tunoj. Krepuskiĝis. La tuta anaro surdorsigis tornistron, ŝargis fusilon, kaj palpante laŭvice de la piedpaŝoj en la mallumego, transiris en la ŝipetojn. Ekhaltis apud iliaj ŝipoj 2 destrojeroj, oni ne sciis de kie ili venis.

Tiam de malsupre de la rivero aperis pompe iluminita pasaĝerŝipo de ĉirkaŭ 100 tunoj kaj glitis supren tra la svarmantaj ŝipoj. Sur ĝia flanko estis brita standardo kaj granda skribo en blankaj literoj "Brita Vaporŝipo Wuchang". Ŝajnis ke ĝi venis nur por observi ilian alteriĝon.

La Kurata-platono premiĝe eniris vaporŝipeton Nagayamamaru. Ili sidiĝis kaj tenis la fusilojn inter la genuoj. Jam mankis eĉ loketo por moviĝi. Nokta rivervento muĝetis ĉe la oreloj, sentigante malvarmon de frua vintro.

Je la unua horo noktmeze oni ordonis ekveturi. Supren de la rivero. Antaŭiris unu el la destrojeroj, kaj la alia gardis apud la vico de la ŝipetoj. Estis nuba nokto, senluna kaj senstela. Nenia lumeto sur la rivero kaj sur la tero. Nur malantaŭe la ĉielo de Pudong brulis ruĝa. Ili veturis tre malrapide. La soldatoj ne parolis, kaj tremis de la malvarmo. Duono el ili ankoraŭ ne havis vintran palton.

Sole kaporalo Kasahara ronke dormis, tenante la glavon. "Brave!" murmuris subleŭtenanto Kurata, kaj nevideble ekridetis. Estis evidente ke ili devas dormi, tamen neniu povis.

Antaŭ la tagiĝo la vico de l' ŝipoj atingis punkton kie Baimao-rivero kunfluas kun Yangzi. Tie vicis proksimume 30 malgrandaj militŝipoj, kaj ĝuste kiam elkrepuskiĝis, oni eksalvis kontraŭ la dekstra bordo. Ja estis nedireble impona atako. La bordo tuj kovriĝis de polva nuboj kiu baris la tagiĝan lumon. La malamikoj atakis pli per maŝinpafiloj. Krakis la ŝipflankoj repuŝante la kuglojn.

Baldaŭ proksime de la bordo oni ĵetis fuman kurtenon. Meze de malforta matena vento la densa helflava fumo peze kovris la akvosurfacon.

La unua kaj dua alteriĝaj trupoj kun pruoj unuvicis eniris la fuman kurtenon. La Kurata-plotono estis en la tria grupo.

Kurata sidis sur la pruo de la ŝipeto kun unu genuo klinita kaj ĉi-antaŭe tenante la glavon, fikse rigardis la ŝipon, en kiu troviĝis rotestro Kitazima. Tiu ĉi rezerva kapitano, pli ol 40-jara, eĉ dum furioza batalo ekde la mateno ridetante trinkadis malvarman sakeon el botelo. Li estis mastro de transporta entrepreno en iu urbeto, malrapidema viro de granda staturo. Anstataŭ laŭte ordoni, li diris kun kutima kvieta rideto:

— Nu ni ekiru, ĉu bone?

Lia ŝipo komencis veturi antaŭen. Kliniĝis la maŝinpafisto, premis la vangon al la malvarma fusto de maŝinpafilo sur la ŝipflanko. Ankaŭ aliaj ŝipoj veturis antaŭen en unu vico.

Kiam la ŝipo fine ekiris en la fumkurtenon, subleŭtenanton Kurata subite trafis forta teruro. Ĉar oni

nenion povis vidi rigardante antaŭen. Kion fari, se ili frontus vizaĝ-al-vizaĝe kun granda trupo da malamikoj, ĝuste en la momento de eliro el la fumkurteno? Oni devus troviĝi en plej maloportuna situacio.

Kun akra sono preterpasis malamikaj kugloj. Ĉiufoje lia koro tremis de la sono, ĉar longe li ne aŭdis ĝin. Li tamen jam volis morti. Tio estis agaca senpacienco. Se tiel diri, li preferis iel tuj morti, eĉ sen plenumi sian taskon vivriskan. Li trarigardis antaŭen, per la dekstra mano ŝirmante la okulojn kontraŭ la densa fumo.

Neatendite ekaperis la malamika bordo, 2 metrojn antaŭ la okuloj. La ŝipoj puŝiĝis al ĝi. La soldatoj tuj deplojis sub la bordo, ĝiskrure trempataj en akvo kaj kuŝiĝis sinkovrante per herboj. La malamikoj ne atakis. Vere ĉe la dekstra alo verŝajne komenciĝis sufiĉe intensa batalo, sed fronte amika trupo jam antaŭen marŝis 600 metrojn.

La Kitazima-roto marŝis plu suden. Atendita batalo ne okazis. Ke ĉe la dekstra alo vundiĝis divizia stab-oficiro, ili aŭdis vespere. Oni okupis kamparanajn domojn kaj faris fajron sur ĝia planko. Kuirante rizon per gamelo, subleŭtenanto Kurata notis en la taglibro pri tiu tago. Leŭtenanto Huruya de la sama roto mordante soldatan biskviton diris ridetante:

— Kiel diligente vi skribas! Ĉu vi pensas ke iam vi relegos ĝin?

Vere la taglibro ne havis signifon por Kurata mem. Ne venos certe la tempo kiam li refoliumos ĝin. Sed ja pro tio li des pli volis skribi. Tio povus esti virineca sentimentaleco. Li tamen sentus sin tre soleca, se aliaj ne sciis kiel li vivis ĝis morto. Kvankam ĝi estis vulgara sento, li neniel povis forĵeti ĝin kaj teni pacan animon.

Tial li estis turmentata de incita maltrankvilo kaj deziris iel ajn morti tuj.

Antaŭ vesperiĝo interpretisto Nakahasi trairis la vilaĝon por rekvizicii ĉevalon laŭ la peto de la soldatoj de la infanteria baterio. La vilaĝo estis malgranda kun kelkcent familioj, kaj post 20 minutoj li jam sciis ke eĉ unu ĉevalo ne troviĝas. Kion fari? La ĉevalo tirinta la kanonon falis en riveron kaj rompis al si kruron. La soldatoj jam rezignis pri ĉevalo kaj diris: — Bubalon. Ne grave, ĉu ne?

— Bubalon oni havas. Rajdu bovon anstataŭ ĉevalon!

Diris kaj ridis Nakahasi. Li estis ankoraŭ 19-jara junulo, kiu ĉe la ekesto de la milito tuj sin proponis kiel interpretisto sed malsukcesis pro nesufiĉa aĝo, kaj tiam senprokraste prezentis petskribon kaj ricevis permeson sekvi la armeon. Varmsanga, li aspektis tamen malfortika.

Ĉe la ekstremo de la vilaĝo, apud stalo kamparana staris bubalo alligite. Ili decidis ĝin preni kaj la interpretisto enrigardis la malantaŭon de la domo. Sulkplena maljunulino sola silente faris fajron en kuirforno.

— He, avnjo, —li alparolis de la pordo. — Ni estas japanaj soldatoj. Vian bubalon ni bezonas. Domaĝe al vi, maljunulino, ni tamen ĝin kunprenos.

La maljunulino kontraŭstaris en akra tono.

— Kia absurdaĵo! La bubalon ni apenaŭ aĉetis lastan monaton. Se oni ĝin forkondukos, per kio do ni terkulturos?

Kaj ŝvingante la manon ŝi eliris, kiam la tri soldatoj jam eliris la beston el la stalo kaj nun interkonsiliĝis

kiel ĝin utiligi. Terure konsternita estis la maljunulino, ŝajne histeria. Ŝi forpuŝis la soldaton kiu kondukas la bubalon per la ŝnuro, bare ekstaris antaŭ la bubalo, kaj kriaĉis.

Momente la soldatoj ne kuraĝis enstrudiĝi kaj rigardis kun maldolĉa rideto al Nakahasi, kiu energie rezonadis kun ŝi.

La interpretisto subite ekridaĉis.

— He aŭdu, diabla estas ĉi maljunulino. Doni la bubalon ŝi neniel povas, diras ŝi, du filojn ŝi havas, kiujn preni kaj laborigi ŝi permesas al ni, sed la bubalon neniel ja! Terura aĉulino.

Ĉirkaŭante la flamiĝintan maljunulinon kaj la beston ekridis la soldatoj.

— Ĉu ŝiajn filojn rampigu per manoj kaj genuoj por trenigi afustojn!

Krepuskiĝis. Ankoraŭ tre danĝere estis en la malumo. Nu, kunprenu, ne gravas, — ili decidis.

— Malfermu vojon — Unu soldato forpuŝis ŝin kaj kaptis la kondukrimenon de la bubalo. — Se vi bruegas, vi perdos la vivon.

Sed diskraĉante kaj kriegante ankoraŭ ŝi rezistis. — Fi, porkino! — langoklakis la interpretisto kaj kaptante la nukon faligis ŝin per tuta forto. Ŝi tute facile falis surdorse en ŝlimegan kampon apud la vojo. La soldatoj estis surŝutitaj de terura kotŝprucaĵo.

Nakahasi ekiris ridanta.

— La vivon ni indulgas al vi. Post la fino de la milito ankaŭ la bubalon vi rehavos.

La bruto ekpaŝis peze sur la polva vojo. Agrable sin sentis la soldatoj. Tiu ĉi kontinento posedas senlimajn riĉaĵojn, kaj ĝi estis en ilia dispono. La posedrajtoj kaj privataj posedaĵoj de ĉirkaŭaj loĝantoj, kiel sova-

ĝaj fruktoj lasus sin plene malfermi laŭvole de la soldatoj.

Sed la bubalo al ili venĝis. La sekvantan matenon, kiam oni pretigis sin por la ordono de ekmarŝo, la bruto trenanta post si la afuston senhezite eniris ŝlimegan kamon. La soldatoj fariĝis ĝiskape kotaj, kiam ili pene eltiris la kanonon el la ŝlimo.

La 14-an de nov., la Nisizawa-regimento, enironte Zhitangzhen, faris intensan batalon en la ĉirkaŭvilaĝo. Dezerta estis la pejzaĝo, — de salikoj sur bordo de rivere-to tute falis la pingloj. Sur kampoj ebenaj kaj senfine etenditaj dise staris ruste velkintaj trunkoj de kotonarboj, blankaj brilis la lanugoj. Obusoj alflugis kun abomena muĝo kaj fosis novajn kavojn sur la kampojn unu post la alia.

En unu el tiaj kavoj kuŝis unuaranga soldato Hirao, kun fusilo preta, tamen al batalo li ial ne tre inklinis. La suno ĉirkaŭ tagmezo prilumis la batalejon hela kaj varma. Tempeton ĉesis bruo de maŝinpafiloj. Malvigla kvieto vekis en li strangan iluzion. Ĝis malamika tranĉeo estis nur 50 metroj, kaj videblis moviĝantaj kampo. Li zorge celis kaj pafis al ili laŭvice.

Rampante inter la kotonarboj proksimiĝis unuaranga soldato Hukuyama, kaj li enruliĝis en la kavon. Li estis silentema, malsprita viro, kiu estis antaŭe laboristo.

— Donu cigaredon al mi.

Hirao donis. Alumeton tamen ili ambaŭ ne havis. Kun la cigaredo en la buŝo, langoklakis Hukuyama.

— Nu, mi iru por fajro. — Li murmuris al si kaj levetis la kapon. Sur kampa digeto je kelkaj metroj antaŭe pafadis 4 soldatoj premante sin en maso.

Hirao deŝiris blankan lanugon, plilongigis, tordis inter la fingroj, kaj ekfaris kotonan fadenon. Hukuyama subite elsaltis el la kavo kaj kuris. Sed antaŭ ol atingi la digeton li ekfalas, kun la manoj surtere. Li penis leviĝi, kaj denove falis. Nenia movo plu.

Tion vidis Hirao ŝovante la vizaĝon el la kavo, kaj same kviete daŭre tordis la fadenon. Ĉu li pensis senombrajn aferojn, aŭ nenion? Ŝajne ambaŭ. Ĉu trankvila aŭ konfuzita li estis? Eble li estis trankvila, eble li estis ege konfuzita.

Neatendite ekpafis surdige el la malantaŭo la trupoj de rapidpafaj kaj infanteriaj kanonoj. Tumultiĝon en la malamika tranĉeo oni povis vidi tre klare.

Kaj jen ordono de sturmo.

Li leviĝis risorte, pretigis la bajoneton, kaj ekkuris la unua. Sur digeto ĉirkaŭ 100 metrojn dekstre kuris maljuneta rotestro Kitazima, svingante la sabron. Blanko de lepora felo ĉirkaŭ lia kolo momente trafis liajn okulojn. La malamika tranĉeo largis duonmetron, sed profundis unu-du metrojn. Ĉinaj soldatoj en bluaj vatitaj vestoj talpe forkuris el la mallarĝa fosaĵo.

Li ensaltis ĝin, kuŝiĝis lace, spiregis pene. "Ankoraŭ vivas, ankoraŭ vivas!" Li murmuris aŭdeble. Subite li eksentis kompatagon al Hukuyama, kvankam ili ne estis speciale intimaj. Kiel kvieta li iris por fajro de cigaredo! Tio nun male vekis en Hirao senliman malĝojon.

Kotplena li rampis el la profunda tranĉeo, tenis la fusilon ial subite peziĝintan, kaj iris returnen por serĉi Hukuyama.

Tiu kun la cigaredo ankoraŭ en la buŝo kuŝis sur ktona kampo. Stariginte la fusilon apud lia kapo, Hirao

silente rigardis lin malsupren. Ekflamis en li nova kapturnige intensa kolero.

Li ĉirkaŭe serĉis kadavrojn de ĉinaj soldatoj. Ja multe da ili kuŝis en la fosajetoj aŭ post tombetoj similaj al rondaj panoj. La kadavrojn li turnis surdorsen per la kolbo kaj traserĉis la poŝojn. La kvara havis alumenton. Li revenis al Hukuyama, eksidis apud lia kapo, kaj bruligis la cigaredon ankoraŭ en lia buŝo. Tion, li sentis, li nepre devis fari. Estus neelteneble, se li ne farus.

Malforte subbrulis la cigaredo inter la dentoj de la kadavro, kiu ne havis forton por fumi. Hukuyama al li murmuris sufokita en la gorĝo, interplektis la manojn, kaj fermis la okulojn.

La trupoj daŭrigis la persekuton kaj malproksimiĝis pli kaj pli. Li ekstaris kaj rigardis la solecan ruĝe velkantan kotonkampon vaste etendatan. Uraganis la batalo jam for. Kaj ĉirkaŭe homfiguroj ne troviĝis. Li vidis ke de malproksima malantaŭo venas ĉi tien la rezerva trupo. Ĝi povus esti sanitara trupo.

Li levis la pezan korpon de Hukuyama, kaj metis sur sian dorson, pendige tenis la fusilon kaj la tornistron per unu mano kaj ekiris laŭ la digeto por atingi la trupon.

Antaŭ vesperiĝo la Nisizawa-regimento ekstermis la restantajn malamikojn, komplete okupis urbeton Zhi-tangzhen. El la roto mortis 8, vundiĝis 23. La mortintojn oni kompleze kremaciis dum la vespero. Soldatoj fosis grandan kavon, en kiu oni vicigis la kadavrojn kapo-norde. Unue la rotestro detondis al ĉiu plenmanon da haroj apud la orelo. Tion sekvis plotonestroj kaj ĉefkaporaloj, kaj ili enpakis la harojn per blanka papero.

Poste sur la kadavrojn oni amasigis branĉetojn, kiujn bruligis rotestro Kitazima, dum fusillevis la tuta rotanaro. Armea bonzo Katayama Gentyoo en kacia militista kostumo preĝis por la mortintoj manipulante la rozarion ĉe la flamo.

Tiunokte, prepare kontraŭ malamika atako, ĉevaloj restis selitaj, kaj la soldatoj dormis vojflanke armitaj, kovrante sin per pajloj.

Unuaranga soldato Hirao, kune kun ĉirkaŭ 10 soldatoj, sidis apud la fajro, fumante. La tutan nokton ili bruligis ĝis la plena cindriĝo de la kadavroj. Sub la nokta ĉielo super la senlampa mallumega urbeto ruĝis kelkloke la fajro de kremacio. Frostiga teruro ĉirkaŭprenis ilin.

Apogante la vangon sur mano, Hirao fikse rigardis la fajron. Liaj sentemaj nervoj denove ekfalas en konfuzon. Li sentis sin en ekstrema danĝero. Tio estis malagrabla sento, kvazaŭ li estus frenezigonta. Al li ŝajnis ke la nervoj perdis regulon kaj deformiĝos en pecetojn, sekve lia cerbo ankaŭ konfuziĝis. Kontraŭ ĉi-konfuzo li devis batali per ĉiuj fortoj. Ne direble turmenta kaj maltrankvila batalo ĝi estis.

— Hodiaŭ ĉe la tranĉea batalo mi la unua saltis el nia plotono, ja!

Subite li komencis laŭte. Al kiu, li ne sciis. Li sentis malplenenon, kvazaŭ li parolus al la brulantaj mortintoj en la kavo, sed ne al la soldatoj sidantaj ĉirkaŭ la fajro. Sed se li ĉesus tiel fanfaroni, evidente li mem ne povus elporti sin.

— La malamikoj, he aŭdu, furioze ĵetis mangrenadojn... Mi trakuris tra ili, ensaltis en la mallarĝan fosajon... Antaŭ la nazon de la atakanta mi la fusilon ŝovis ja tuŝe... ekpafis. Penetris unu, du, tri!... La

unua mortaĉis sanganta apudnaze . . . Trafita estis Hukuyama. Jen tiu, la kvara el la kuŝantaj. Cigaredon li petis, mi donis . . . Ĉu vi havas alumeton? Ne. Do kion fari? Nu prunti fajron mi iru . . . La homo diris facile, ekkuris antaŭen. Ĉi-momente, diabloj prenu! . . . En la kavo de obuso mi faris fadenon el kotono. Zorge mi tordis, kaj elfaris 15 centimetrojn longan kaj simetrie dikan fadenon. Tordante mi vidis . . . Hu, li la cigaredon ankoraŭ buŝtenas senfajran. Malsaĝulo.

Eke li stariĝis, iris en mallumon apudvojan, fore de la fajro. La ĉielon tutan ĝisblanke kovris multegaj steloj. Li etendis la krurojn kaj urinis. Larmoj elfluis guto post guto. La paroksismo de nerva diskrevo malaperis, kaj la humoro ŝajnis mildiĝi pograde. Morte laca li iradis ĉirkaŭe.

3

Tagiĝis. Post kiam oni finis apelon kaj matenmanĝon, nedeĵorantaj soldatoj eliris kun rideto el la kampejo. Kien? — demandis de servo detenitaj kolegoj. — Rekvizicii legomojn aŭ freŝan viandon. — Respondis la unuaj. Malfacile kaj ankaŭ multkoste estis transporte provianti armeon marŝantan rapide kaj ĉiam pli internen de Ĉinio. Tial, oni nutradis la frontajn trupojn plejparte per ĉeloka rekvizicio. En Nord-Ĉinio, por la glata plenumado de paciga laboro postmilita, oni pagis ĉiufoje por kiel ajn eta rekviziciaĵo. Sed en la sudaj partoj nenio helpis krom senpaga rekvizicio. Kuir-deĵorantoj ĉiam rampis sur kampojn kaj revenis kun plenĉaro da legomoj, aŭ piedbatante postajon de porko ŝnurita je kolo.

Baldaŭ la rekvizicio fariĝis preteksto por ilia eliro. Pli poste ankaŭ kiel slangon ili ĝin ekuzis. Precipe la vortoj rekvizicii freŝan viandon* signifis serĉi knabinon. Ili aspiris al junaj virinoj. Nur vidi vizaĝon, dorson, eĉ foton aŭ bildon — ja estis bone. Jes, ĉio kio simbolas junan belan virinon! Naztukon aŭ silkajn broditajn ŝuojn de virino ili ŝate kunportis kaj paradis.

* "viando" kaj "karno" japanlingve sama.

Sed en vilaĝoj, kien oni eniris post ekstermo de malmamikoj, preskaŭ ne estis junaj homoj, restis sole malmaljunaj kaj infanoj. El junaj, virojn oni devige prenis en la ĉinan armeon aŭ laborigis kiel kuliojn, kaj virinojn forkondukis ien kune kun la retiriĝintaj trupoj, aŭ ili jam mem rifuĝis al pli sekura loko. Ili tiel ofte travivis enlandajn militojn, ke ili bone sciis kiel oni dispremas junulinojn en vilaĝo kiu jam fariĝis batalejo. Sekve, kvankam multaj soldatoj iris serĉi junulinojn tamen tre malmultaj sukcesis ilin trovi.

Ankaŭ ĉi-matene la soldatoj 3-4ope iris serĉi junulinojn. Ĉiu strato de la urbeto fajre difektita estis plena de tiaj vagantoj.

En kamparana domo postrestanta el la ĝenerala ruiniĝo ĉe la ekstremo de la urbeto, unuaranga soldato Kondoo akraŭvide eltrovis junan virinon.

— Ha, jen estas! — li puŝetis kolegon kunirantan.

La virino el la ĉambro fikse rigardis ilin. Ke ŝi certe ankoraŭ ne havas pli ol 20 jarojn, estis klare eĉ de malproksime. Kondoo kaj aliaj tri grandpaŝe transiris la mallarĝan kampon kaj venis apud la domo.

Interne de la pordeto la virino staris senmova. Tre malluma kaj eta estis la ĉambro. Sarkiloj, ŝpatoj kaj aliaj terkulturiloj ĉe la muro, mizeraj mebloj sur la planko, kaj ŝrumpintaj ĉinaj brasikoj kaj terpomoj en lavovazo.

— He, fraŭlino, — Unu soldato alvokis kaj ridetis. Vizaĝo ŝia streĉiĝis serioze. La okuloj timoplenaj brilis nigraj. Ŝi havis belajn trajtojn, sed kostumon maku-litan kaj hararon grize malpuran.

— Bela ŝi estas, tamen kiel malpura! — diris bedaŭre alia soldato.

— Nu, ni eniru!

Post ĉi-vortoj unuaranga soldato Kondoo ekpuŝis la tabulan pardonon. Ŝajne ŝlosita. Ja! Kun krio li ankoraŭ fojon ĵetis ŝultron al la pordo, kaj ĝi eke malfermiĝis internen. Parto de la ligna fosto kune kun la seruro falis disŝirite.

Li malrapide iris enen. Tiam neatendite la virino retiriĝis paŝon, revolvero en la dekstra mano direktis al Kondoo. Krak — ĝi eksonis, sed ne ellasis kuglon.

Kondoo kurbigis la dorson, sin ĵetis kiel pilkon al ŝia brusto, kaj tuj ŝin batfalis sur la plankon, forprenis la revolveron, kaj stariĝis.

— Hundaĉo! — li ĝemis spirege. — Ne simpla ja estas tiu ĉi virino.

Ĉirkaŭita de la sekve irintaj tri soldatoj, la virino falinta planken eĉ moveton ne faris. Nur la elstaraj brusto kaj ventro ondadis ĉe ĉiu spirego, kion ili klare vidis.

Subite ili eksentis kruelan deziron turmenti ĉi tiun rezistantan virinon. — Nudigu la virinaĉon! — diris Kondoo. Sed li mem timis ke ili prenis la vortojn por voluptemo kaj li aldonis mallaŭte:

— Spiono ŝi povus esti. Ion ŝi havas kun si certe.

Vere malpurega ŝi estis. La manoj kaj senŝtrumpaj kruroj ege nigris de koto kaj malpuraĵo. La soldatoj kun grimaco forŝiris ŝian veston. Aperis subvesto grize makulita. El ŝtofa monujo en bluza poŝo ili eltrovis papfoliojn kun nekomprenbla skribo simila al stenografio.

— Jen vidu! Sendube spiono!

Kriis Kondoo, frotante la revolveron deprenitan. — Ankoraŭ io ĉe ŝi, ĉu ne?

La aliaj deŝiris ŝian subveston. Subite malkovriĝis antaŭ iliaj okuloj la blanka tuta korpo de la virino.

Ĝi estis tiel brileta, ke rigardi ili preskaŭ ne kuraĝis. Ambaŭflanke de la bela graseta brusto sidis streĉe rondaj mamoj. Elasta konturo de la talio blanke sin reliefigis en la duonluma ĉambro. Iel Kondoo tiris la ellasilon de la revolvero. Ankaŭ senpafe.

— Hundino! Ha, mi apenaŭ saviĝis!

— Tute sen dubo ŝi estas spiono. Kampulino revolveron ne devas havi. — Diris la soldato forŝirinta la veston.

Kondoo transigis la revolveron en maldekstran manon, kaj elingigis bajoneton kaj ekrajdis malrapide sur la nudulinon. La virino tenis la okulojn ferme. Tempe-ton li rigardis ŝin desupre, dume kruela pasio al li elŝprucis denove. Ĝi estis impulso bolanta en fundo de la ventro, ne distingebla, ĉu kolerego ĉu volupto. Senvor-te per la bajoneto en la dekstra mano li enpikis sub ŝia mamu per tuta forto. Supren-salte la blanka karno moviĝis. Ŝi kaptis la bajoneton per ambaŭ manoj kaj ĝeme turmentigis. Ĝuste kiel fari specimenon, de manto alpinglita, ŝi baraktis turmentite. Baldaŭ ŝi ĉesis moviĝi kaj mortis. La duonbotojn de la stare rigardantaj soldatoj trafenetris nigra sango alglue.

Tiam ekster la pordo bruis paŝoj. Sin ŝovis tra la fenestro kelkaj soldataj vizaĝoj.

— Kion vi faras? — alparolis kaporalo Kasahara.

Viŝante la sangon sur la bajoneto unuaranga soldato Kondoo simple klarigis la aferon, kaj montris la ĉifran paperon.

— Ĉar ni opiniis ŝin certe spiono, ĵus mi mortigis.

Kasahara ĉirkaŭrigardis la nudan virinon, ensorbis nazmukon, kaj ridis.

— Ha, malŝparis ci, mi diras.

Kaj li kun cigaredo en la buŝo revenis al la vojo, trapaŝante la kampan digeton.

La gameloj pendis de fera stango super forno el runde kunmetitaj ŝtonoj en huffera formo. Ĉirkaŭ ĝi sidis 6 soldatoj atendante la kuiratan manĝaĵon. Senventa tagmezo. La sunplena loko malantaŭ la muro de kamparana domo estis dormige varma. Disvastiĝis onidiro, ke la amika trupo konkeranta Ŝanhajon, Luodian kaj Jiading, hieraŭ ekprenis Taicang. Ĉe la mura angulo apenaŭ 10 paŝojn de la grupo estis monto da balaaĵoj. Jen ruĝegaj ripoj kaj intestoj de porko, jen porkokapoj dent-elmetaj. Tio estis restaĵo de kion ili manĝis hieraŭ vespere.

Unuaranga soldato Kondoo etendis la kruojn, ĝuis sur la nuko varmajn radiojn de la suno, ludante per la revolvero, forprenita antaŭ kelka tempo. Li estis studenta kiel ĝin uzi, ĉar tian li ne sciis. Ĝi estis malnov-tipa sesŝarga revolvero kun cilindro.

Li eltiris la nepafitan kuglon, rulis ĝin surmane kaj pripensis tiun virinon. Por li kiu finis la kurson en medicina universitato kaj laboris en laboratorio, distranĉi virinan kadavron estis nenio nova. Sed vivantan ja li unuafoje mortigis. Ĉu tro kruele? Ne, prave por spiono — Estas egale, ĉu mortigi per revolvero, ĉu piki la koron per glavo, li diris en si. Li tamen meditis tiam kiel facile oni transiras de vivo al morto. Tio estis demando, kiu plurfoje lin kaptis de kiam li venis fronten. Kaj nun, mortiginte la virinon, tion li denove pripensis pli akre.

Esence, la medicino estas por esplori ĉian fenomenon de la vivo ĉe la homa korpo. Studentoj pri la me-

dicino ĝin esploras vere per ĉiuj fortoj kaj kun decido fordoni sin ĝismorte. Tamen la objekto de la esploro, nome homa vivo, estas neniigebla tiel facile, tiel simple kaj kun tiel eta peno. Kiel oni malestimas kaj ignoras homan vivon sur la bataalkampo!

Kio estas tio entute — pripensis bakalaŭro pri medicino Kondoo. Malestimi la homan vivon ĉu de malamiko ĉu de amiko, signifas malrespekti la medicinon, la sciencon mem. Estante mem medicinisto, li la medicinon ofendas!

Pensinte ĝis tie, li enfalis kvazaŭ en labirinton kaj sentis sin konfuzita. — Kaj kio estos al mi vivo? Se sur tiu ĉi bataalkampo ankaŭ la mian malestimas la malamikoj, do kio ja estas mia medicino kiu sin bazas sur ĉi tiu vivo? Ĝi devas esti des pli malestimata.

Li ja vidis ke sur la bataalkampo li neniam estis traktita kiel bakalaŭro pri medicino kaj li neniam utiligis sian scion. Inteligenteco lia dormadis ekde la militiro. Jes, sur la bataalkampo ĉia intelekto estas senbezona, li konkludis en si. Ĉu tio jam solvis lian demandon, li ne sciis, tamen al li ŝajnis ke la loko ne estas konvena por tia penso. Per tio li interrompis la demandon. Deprenante la kovrilon de la gamelo kun la elkuirita manĝaĵo li alparolis kun rideto la apudan soldaton.

— Bela estis la knabino kiun mi mortigis ĵus antaŭe. Hm . . . pli bone se mi viva ŝin lasus . . .

Rotestro Kitazima preparis seĝon sur neplankigita parto de la kamparana domo, destinita al la provizora ĉefsidejo de la roto, etendis la manojn super la ĉina kaldrono kun brulanta lignaĵo sube, kaj kiel kutime komencis trinki malvarman sakeon. Kunestis leŭtenanto Huru-

ya, subleŭtenanto Kurata kaj vicoficiro Nanbu.

— Ha, subleŭtenanto Kurata kuraĝe batalis, ĉu ne? Multe makuliĝis la vesto.

Kapitano Kitazima, verŝajne ebrieta, montris al lia vesto, ridetante kun fermetitaj okuloj.

— Malpura ja . . . — respondis la leŭtenanto, ĉirkaŭrigardante la sangon sur la dekstra maniko kaj talio.

— Mi lavis ĝin per soldato, sed vane.

— Kiom vi hakis?

— Mi ne scias kiom. En tranĉeo furiozis mi, ha terure.

Lia milda bela vizaĝo montris sub la okulvitroj de celuloida kadro sangvivan koloron. Li fiere elstarigis la bruston kaj diris per voĉo modesta, trankvila.

— Longe mi ne batalis tiel agrable . . . Malgraŭ ĉio estas malgaja afero por almilitanto esti for de la fronta linio.

— Hm, hm, prave. — La rotestro ree elverŝis iom el la akvobotelo. — Kaj al vi, se vi sekure triumfos kaj ricevos Ordenon de Ora Milvo, bonan edzinon oni donos!

— Ne, viva hejmeniri mi ne intencas. — Ĝisfunde serioza estis la subleŭtenanto.

— Jes, jes, oni ne devas pensi vivan hejmeniron.

Sin intermetis leŭtenanto Huruya de apude.

— Jes, ja. En nia vilaĝo troviĝas kvin personoj, kiuj ricevis Ordenon de Ora Milvo, kaj ĉiuj belaj estas iliaj edzinoj. Nepre la Oran Milvon! Ĉu vi aŭdis, subleŭtenanto Kurata?

Malferminte la pordon eniris deĵora soldato, kun telero kaj plado en ambaŭ manoj.

— Manĝo pretas. Ĉu bona aŭ ne . . . ĉar la ĉinoj kuiris.

— Ho, ili kuiris? Ĉu ili ne venenus ĝin?

Kapitano Kitazima formetis la botelon kaj prenis manĝbastonetojn.

— Ĉu ĉina manĝaĵo?

— Estas miksaĵo, mi povas diri. Pro manko de materialoj oni ne povas bone kuir.

La kapitano verŝis unue la supon en teleron kaj eksuĉis dorso-kurbe.

— Hm, deĵoranto, bongusta ĝi estas.

— Ĉu? Se ĝi plaĉas al vi, mi alportos pli.

— Hm, ili faris tre lerte. Eĉ ĉinoj estas uzeblaj, ĉu ne, leŭtenanto Huruya?

— Ha, — necerte respondis la alia.

La 7—8 ĉinaj kulioj, duonperforte rekviziciitaj, diligente laboris en la kuirejo, kun la malsupra lipo pendanta. Laŭ gesta ordono de tri deĵoraj soldatoj, ili laboris silente, obeeme kaj tiel fidele ke tio iom mirigis la soldatojn. Tiam unu el tiuj ĉi soldatoj ekvolis sin pravigi al ili kiel ili mortigis multe da iliaj fratoj. — Hej, — li ektuŝis iliajn ŝultrojn unu post la alia kaj donis al ili cigaredojn.

— Dankon, dankon.

Kiel kokoj ricevintaj nutraĵon, kun sincera ĝojo ili ekfumis.

Kiel facila estas la amikiĝo de Japanio kaj Ĉinio!

— La soldatoj pensis. Efektive, en tia eksterordinara okazo, privata amikiĝo inter persono kaj persono estas tute facila. Ĉar ambaŭ flankoj troviĝas en morta danĝero, ne pro individua volo sed pro nacia postulo, ili sentis sin sammalsanuloj reciproke sin kompatantaj, se nur ili formetis la barilon inter si kaj proksimiĝis unu al la alia. En la koro de la soldatoj kaj la ĉinoj ambaŭ nestis la sento de kunul-sopira soleco.

Tiun vesperon subleŭtenanto Kurata kiel kutime malfermis la notlibron kaj ekprenis krajonon. Tamen, anstataŭ skribi li fermis la okulojn, kaj esplore rigardis la ondadon de siaj sentoj. Tuj kiam finiĝis la intensa batalo, trankvilo ekvenis al lia animo. Gapa, oni povus tion nomi. Tamen ĝi enhavis en si eĉ senton de fiero kontraŭ la homoj en la hejmlando.

Sed jam pasis kelkdek horoj post la batalo. Tamen kun la kvietiĝo de la malfacila spirado dum la intensa batalo, en li kreskis nova maltrankvilo. Kio estis tiu ĉi maltrankvilo? Tia sama maltrankvilo, kian li sentis en la ŝarĝvagonaro venante el la norda fronto, tia sama maltrankvilo, kiu lin kaptis ĉe la elŝipiĝo sur Baimao-rivero meze de malamikoj. Post ĉio, ĝi eble estis maltrankvilo rekte pro la vivado mem.

Oni diris ke post unu aŭ du tagoj la regimento ekiros rebatali. Do, tio estis kion li atendas. Li deziras iri tuj al batalo, kaj ĉiam en batalo. Soldatoj en milito devas ĉiam batali, sed neniam sin esplori...

Netolerante tiujn komplikajn sentojn, subleŭtenanto Kurata malfermis la okulojn por ĉesigi la senfinan rondiron de la penso, ekprenis la krajonon kaj faris la hodiaŭan noton en la taglibro, tre simple:

Nov., 15, restas en Zhitang. La 3-a bataliono ekiris ataki Baimao en la okcidento. Nia urbeto fariĝis jam paca.

4

La nov. 17-an matene la Kitazima-roto marŝis de Zhitang kaj noktis en Baimao jam okupita de amika trupo. Ĉe ekveturo sur la Yangzi-rivero porteblian manĝaĵon oni disdonis por 3 tagoj. Sed la trajno ankoraŭ ne alteriĝis. Tial la soldatoj ĉie devis antaŭ ĉio serĉi viandon, rizon kaj legomojn.

Estas eble kutimo ĉe ĉinoj konservi post rikolto rizon kun la ŝelo, sekve en ĉiu domo troviĝis pluraj sakoj da kunŝela rizo. Do, la soldatoj devis serĉi muelilon por rafini ĝin antaŭ manĝo. Tamen tiu ĉi rizo estas pli bonkvalita kaj bongusta ol tiu de Nord-Ĉinio.

La sekvan tagon la roto ekmarŝis por iri al la fronta linio. Al Changshu! La urbo estis priloga nur de 5000 kaj konservis malnovan tipon. Ĝi tamen estis riĉa kaj la centro de distribuado de rizo, kotono kaj silko, ĉirkaŭ kiu sterniĝis la fruktodona vastejo. La ĉina armeo perdinta Ŝanhajon, jam formis la duan linion por defendi la ĉefurbon inter Jiaxing, Suzhou kaj Changshu, entute centkilometran zonon de la sudo al la nordo.

Kunshan-on jam prenis amika trupo, kaj persekutante la forkurantajn malamikojn ĝi jam atingis Weiting kaj Yangcheng-lagon. Okupo de Suzhou estos afero inter unu aŭ du tagoj. Ankaŭ Jiaxing nun suferas la

sieĝon de japana trupo. Al Changshu! Al Changshu! La Nisizawa-regimento plirapidigis la marŝon, rekte antaŭirante sur la vastegaj rizaj kaj kotonaj kampoj.

La sekvantan tagon, la 19-an, proksime de Gulicun ili deflanke atakis malamikan batalionon venkite forkurantante de Kunshan. La malamikoj perdintaj la batalspiriton post 3-hora rezisto evakuis la vilaĝon kaj retiriĝis al Changshu.

La Nisizawa-regimento finis la ekstermon en Gulicun, kaj ekkampis tie por la nokto.

Ĉi-vespere interpretisto Nakahasi kune kun armea bonzo Katayama kaj la komunik-soldatoj kuiris rizon en gameloj ĉirkaŭ fajro. Li diris:

— Maltrankviliga ja estas nia regimentestro. Li iradis tien, kie kugloj estis dense flugantaj, tute malatente. Kia danĝero. Fakte, nur s-ro regimentestro kaj la adjutanto kuraĝis teni la kapon levita sub flugantaj kugloj. Mi estis kun li, kaj diris al li: — Atentu, s-ro regimentestro. — Jen liaj vortoj: — Vi ne venu, estu kaŭranta. — Kaj li mem trankvile paŝadas sur la plej alta digo. Malbona afero, ĉu ne?

— Neimiteble por ni, — akordis la armea bonzo en raŭka voĉo. — Li tamen malgrasiĝis. Malgrasiĝo de 4 kilogramoj, li diris.

— Ja estas la adjutanto, kiu malgrasiĝis. — Intermetis unuaranga komunik-soldato. — Kiam ni atingis Tianjin, li estis tiel dika. Sed vidu, nun li sulkiĝis. Ne nur kelkajn kilogramojn.

Tiam esprimis alia soldato.

— He, la ĉevalo ĝojas, ke li malpeziĝis.

— Bonzo Katayama, hodiaŭ vi ja mortigis, ĉu ne? — alparolis la interpretisto.

— Jes, ankaŭ mi, kiel aliaj.

La bonzo respondis indiferente.

Antaŭ nelonge, probable antaŭ 3 horoj, kiam Kata-yama Gentyoo venis en Gulicun, kune kun la regimento por ekstermi la restantajn malamikojn en la vilaĝo, li tenis rozarion ĉirkaŭ la maldekstra manartiko kaj pion-iran ŝovelilon en la dekstra mano. Kune kun la soldatoj li postĉasis la malamikojn, forkurantajn de vojeto al vojeto, kriante per raŭkigita voĉo. Ankaŭ la malamikoj ne bone konis la vojon de la vilaĝo. Ĉinaj stratoj havas ĉie branĉajn vojetojn kaj sakstratetojn. La malamikaj soldatoj, kiuj estis persekutitaj en sakstrateton, forĵetis siajn armilojn, ensaltis popolanajn domojn, deŝiris sian uniformon kaj surmetis vilaĝanajn vestojn. Sed mankis tempo por forkaŝi la demetitajn uniformojn.

— Fi! — Kun krio, la bonzo forte batis per la ŝovelilo al la malamikoj. Senklinga, la ŝovelilo tamen duonhakis la kapon, la homoj falis sango-ŝpruce.

— Fi, fi!

Li batmortigis ilin unu post alia, kaj la rozario rulate ĉirkaŭ lia manradiko sonis seke. La ŝviton traflu-antan de la frunto ĝis la barbo li forviŝis per la uniforma maniko. Li apogis sin sur la sangogutanta ŝovelilo kiel sur bastono, kaj poste eliris malrapide el la vojeto.

En la vilaĝo ĉirkaŭ deklоче brulis popolanaj domoj kun nigraj fumo. Tiel oni brulsieĝis restajn malamikojn rezistantajn el interne.

Nun, la bonzo, kuirante rizon ĉirkaŭ la vespera fajro, rememoris pri la buĉado antaŭ tempeto. Tamen li sentis nenian konsciencan doloron, anstataŭe eĉ agrablon. Armea bonzo troviĝis po unu en ĉiu trupo. Sed neniu egaligis lin en tia kuraĝa mortigado de malamikoj.

— Katayama, ankaŭ vi ricevu Ordenon de Ora Milvo.
— Ridis la interpretisto. Tiel brava estis lia batalo.

Plie, li havis nek pistolon nek glavon. Kio ajn en la mano, tio ja estis lia armilo. Ne malpli ol 20 li mortigis en Nord-Ĉinio.

Tiam regimentestro Nisizawa demandis lin:

— He, vi mortigis malamikojn sufiĉe kuraĝe, mi aŭdis. Ĉu vere?

— Jes, mi mortigadis, s-ro regimentestro. — La bonzo respondis en soldata pozo.

— Hm, kaj por malamikaj mortintoj ĉu vi funebras?

— Ne. Iuj armeaj bonzoj tiel faras, sed mi ne.

— Vivantaj mortigu, sed jam pereintajn, mi pensas, dece estas funebri.

— Jes. Sed mi ne inklinas al tio. Post ĉio, kiel malamikojn de batalkamaradoj, mi malamas ilin.

La adjutanto, milda oficiro, ridetis kaj diris: — Tio povas esti homa sento.

— Eble homa sento, — kapjesis regimentestro Nisizawa. — Tamen, kio do estas al via religio?

Embarasite, Gentyoo silentis momenton, poste levis la vizaĝon, kaj respondis en sensonora voĉo.

— Finite.

Ekridis ambaŭ la regimentestro kaj la adjutanto. Eble pro juko ĉe la barbo, la regimentestro krude gratis al si la mentonon, kaj diris kvazaŭ al si mem. — Hm, ĉu vere? Ne ekzistas religio super nacieco.

Malgaje sonis la vortoj. La regimentestro senesperigis pri religio, pri religiulo. Povus esti, ke li suferas moralan angoron, kiel unu el la gvidantoj de tia granda masakro. Certe, tiu ĉi morala angoro en la nuna okazo ankoraŭ ne elpremis sin el la konscio por superregi lian konduton kiel komandanto. Milito estas afero nacia, kiu rajtas ignori la spiritan kontentiĝon de individuo. Tion li komprenis, sendube. Li havis patran amon al la subuloj, kaj

samtempe li sciis ami malamikojn. Li estis decidinta ekstermi milojn da kaptitoj, sed samtempe li ne povis sin deteni de la sento ke ia trista malpleno tordas lian koron. — Konsoli tiun ĉi senton religio povas, li tiel pensis.

Nun li kiel komandanto ne havas tempon nek liberon funebri malamikajn mortintojn, sed anstataŭe tion faras la armea bonzo, li kredis.

Tial, nun eksciinte ke el la mortintaj soldatoj tiu ĉi bonzo funebras nur la amikajn sed ne preĝas por malamikaj, li kaptiĝis de nigra malespero. Tio ĉi estis ĝuste la disfalo de tiu revo pri paco, kiun homo instinkte pacama dorlotas troviĝante en batalejo pacon detruanta. Regimentestro Nisizawa ja esperis la ekziston de religio tiel forta kaj granda, ke ĝi superas naciecon.

Armea bonzo Katayama mem kredis ke religio estas supernacia, kiam li pace servis en la templo. En Hindio, en Ĉinio, kaj en Japanio, oni same kredas je la sama religio. Jen la pruvo . . . Tiel simple li opiniis. Kiam li forlasis la templon memvole, li intencis ankaŭ malamikajn mortintojn funebri. Sed alveninte batalejon li perdis tiun ĉi intencon.

Batalejo ŝajne havas mirindan forton. Ĝi egaligas la batalantojn je karaktero, penso kaj postulo. Kiel unuaranga soldato Kondoo, bakalaŭro pri medicino, perdis sian inteligentecon, tiel Katayama Gentyoo perdis sian religion. Li ŝanĝis la bonzan robon al soldata uniformo, kaj samtempe la bonzan koron li perdis kaj lasis asinili al soldata.

Kaj tamen, oni ne povas meti la tutan respondecon sur lin. En paca tempo lia religio havis amplekson supernacian. Dum la milito ĝi ne povas esti tia, ne pro tio ke la religio perdis forton, sed pro tio ke la baro inter la nacioj altiĝis netransireble.

La sekvan matenon tuj antaŭ ekiro okazis akcidento.

Ĉe la rando de la vilaĝo estis kelkaj malamikaj bastionoj. Post la ekstermo de la malamikoj, ĉirkaŭe oni starigis gardosoldatojn hieraŭ nokte. Tiun matenon antaŭ ekmarŝo soldato el la Kitazima-roto kun fek-papero enmane enrigardis la bastionon por feki tie. Subite li falis teren, trafite de pistola kuglo el la malluma interno, kaj estis tuj tiritita enen.

Informite pri tio, kaporalo Kasahara malfermis larĝe la buŝon, kio estis indiko de lia nedirebla furiozo.

— Bone! Nu la maŝinpafilon!

Li kriis, kaj ekkuris, prenante la glavon.

La bastiono ronde elstaris sur la bordo de rivereto apud kampo, kaj ĉirkaŭe troviĝis kelkaj kadavroj de ĉinaj soldatoj. Al iuj jam mankis duone la gluteo, kaj eĉ la femurostoj estas elmetitaj. Verŝajne malsataj hundoj manĝis ilin dum la hieraŭa nokto. Du soldatoj kuŝis en la kampo kun pafilo preta.

Ĝiskurinte tien Kasahara ekhaltis. Al diabloj! Kion fari? 4-5 subuloj kun malpezmaŝinpafilo kuŝiĝis surventre post li, tamen ja vane estis de tie pafi.

— Hej — Kasahara sin turnis al ili, — Alportu fumgrenadojn. Tri aŭ kvar. Tuj!

Du soldatoj ekkuris rampe, piedbatante la koton de la legoma kampo. Dume Kasahara dentogrincis, muĝadis.

— Brutoj, brutoj!

Baldaŭ fumgrenadojn oni ĵetis en la fosajon. Ekŝprucis buloj da fumo el ambaŭ enirejoj. Kasahara forpuŝis la soldatojn, ektenis la kolbon de la maŝinpafilo, kaj kuŝiĝis sur kotan digeton.

Post tempeto, soldato de ĉina regula trupo, pufe

vestita per blua kostumo, elsaltis el la fumo ĉirkaŭpre-
mante la kapon, kaj ekkuris. Kien? Diabloj sciis. Nur
rektantaŭen li ekkuris. Da-da-da... la maŝinpafilo
bruis teroskue.

— Unu bestaĉo, — kriegis Kasahara.

Sekve elsaltis du, simile.

— Du, tri!

La maŝinpafilo denove bruis elsputante romban fla-
mon. — Tiel li fine elkalkulis 11. Li stariĝis kaj ekpaŝis.

Kiam li alvenis la enirejon de la fosaĵo, li per unu
tiro elingigis la glavon, kaj enrampis tra la ankoraŭ sub-
brulanta fumo. Ankaŭ ensaltis la tri soldatoj.

Baldaŭ eliris Kasahara. Post li, la soldatoj kun la
kadavro de la kamarado. Lia korpo estis distranĉita de
la 11 malamikoj. Oni senbrue kuŝigis la kadavron sur
la kampa digeto.

— Atent' — ekkriis Kasahara. La soldatoj respek-
tive sur sia loko kunigis la kalkanumojn.

— Riverencon!

Voĉo lia raŭkis ŝtopite en la gorĝo. La glavon li
levis super la frunto, kaj ĝin mallevis dekstren. Larmoj
abundis en liaj okuloj. La soldatoj senfusilaj militiste
salutis kun mano ĉekape, kiun ili longe ne mallevis.

— Buboĵ, ĉiuj kune lin portu.

Post la ordono al la subuloj, la kaporalo ekpaŝis re-
turnen ensuĉante nazmukon. Vidante la korpon de la
8-a ĉina soldato kuŝanta ĝuste sub lia piedo, li forte pied-
batis lian mentonon.

Por kaporalo Kasahara mortigi malamikan soldaton
estis same kiel mortigi karason. Li buĉis tute sen emocio.
Lian senton tamen kruele skuis lia preskaŭ instinkta amo

al batalokamaradoj. Li estis bonega soldato, soldato en la vera senco de la vorto. Kvankam li ne distingis sin per militista nobla spirito kiel regimentestro Nisizawa, tamen ĉe li oni ankaŭ ne trovis tian deliran romantikecon kiel ĉe bakalaŭro pri medicino Kondoo nek la delikatan sentemon de subleŭtenanto Kurata.

Li havis mensan stabilon neskueblan dum kiel ajn furioza batalo aŭ masakro. Unuvorte, al li mankis akra sentemo kiu estas senutila sur batalokampo, kaj intelekta edukiteco por sinkritiko.

Kaj la armeo ja bezonas tian bravan kaj fidelan soldaton. Samtempe ankaŭ unuarangaj soldatoj Kondoo kaj Hirao en sia longa batalvivo iom post iom karaktere similiĝos kaj nepre devas similiĝi al Kasahara, kiu jam antaŭ la militiro estis junulo taŭga kiel batalanto.

Lia malfortaĵo tamen konsistis en tio, nome ke kiam li povis agi libere sen superula ordono, li povus fari ajnan kruelajon.

Lia braveco povus facile ŝanĝiĝi en alian fazon de krueleco. — Jen manko lia. Dume, la bravecon de subleŭtenanto Kurata karakterizis sentimentala mildeco. Do same konataj kiel bravuloj, ili tamen havis malsaman bravecon laŭ ties enhavo.

Kompare kun tiuj du, la braveco de unuaranga soldato Hirao estis ankoraŭ alia afero. Li havis tendencon de malespero kaj sadismo. Lia braveco estis proksima al frenezo. Ĝi estis furioza dolorkrio ĉe disfalo de lia romantiko. Sed ankaŭ tiu ĉi freneza dolorkrio, se nur daŭros la batala vivo, devos pli malpli frue renkontiĝi kun kompromisa punkto, kie li trovos sian animan stabilecon.

5

Survoje de Gulicun al Changshu la Nisizawa-regimento renkontis la frontan taĉmenton de amika armeo, persekutantan la malamikon el Kunshan. Oni preparis la sieĝon de Changshu.

Granda trupo de amika armeo kuris okcidenten laŭlonge de la rivereto norde de Changshu kaj okupis Yushan-monton. Alia taĉmento proksimiĝanta el la suda direkto, transiris la Kuncheng-lagon kaj surbordiĝis ĉe Mocheng. La Nisizawa-regimento respondecis pri fronta atako.

Pluvis. Estis forta neĝpluvo. Kompare kun hieraŭ, terure malvarme estis hodiaŭ. La urbo de Changshu, grize nebula trans la urbaj muroj, aspektis senhoma.

Jam de la posttagmezo furiozis la milito. Pluvis pli malvarme — estis batalo intensa kaj severa. La soldatoj kotplenaj mute kuris — mute batalis.

La malamikaj tranĉeoj estis tri aŭ kvar-vice fositaj. Okupinte la plej frontan, oni trovis en ĝi kotan akvon tiel profundan kiel rivero.

Kun piedoj trempitaj en la kotakvo, la soldatoj devis toleri la senĉese eksplodantajn grenadojn kaj pafilkuglojn. Estis incita batalo. La soldatoj kaj oficiroj ambaŭ deziris per sturmo fini la aferon. Sed spite tion

ilia batalemo neniel ardis. Malsereno kaj doloro premis la tutan batalejon. Eĉ la kanonoj kaj malpezaj maŝin-pafiloj perdis la facilan sonon kaj bruadis peze kaj malklare meze de la longaj pluvgutoj falantaj de la alta ĉielo.

La unua, kiu ekflamis en tiu stato, estis rotestro Kitazima. Ĉi tiu kapitano, amanta sakeon, plurfoje viŝante subnazajn pluvgutojn fluantajn travange, diradis: — Fi, kion fari, fi, kion fari! — Ili ĉiuj sciis bone, ke tia silenta pafado neniam finiĝos kaj la soldatoj devas trankviliĝi starante en la akva tranĉeo. Estas ja memkompreneble, kiom maloportuna tio estas al ili kaj kiom tio malpliigas ilian morgaŭan batalpovon.

— Sturmu, — murmuris la rotestro. — Nenio helpas krom sturmo. Li mallevis la kapon, observante la staton de la subuloj. Ŝajne ilia forto ne tre malgrandiĝis.

Li aŭdacis sturmon. Antaŭ la okuloj sinsekve eksplodis grenadoj. Estis distanco de proksimume 80 metroj ĝis la malamika tranĉejo.

— Bone! — li ekkriis, kaj sin kroĉante per la manoj al la koto, rampis el la tranĉeo. Levinte sian longan sabron, li ordonis atakon kaj ekkuris la unua.

Sed ĉi tiu sturmo komplete fiaskis. Sed la soldatoj havus intensan batalemon kaj unuanimecon, la tuta anaro eksaltus samtempe kun la estro kaj lavangus en unu linio al la malamika tendaro. Sed ĉi-foje, kvankam ili esperis ataki kaj tuj fini la batalon, tamen peza premeco kovris ilin ĉiujn kaj al la roto mankis unuanimeco. Kiam la rotestro elsaltis ordonante atakon, la apudaj soldatoj senprokraste sekvis lin hurlante. Sed la dekstra kaj maldekstra aloj iom postrestis kaj la linio de la soldatoj formis du laterojn de malakuta angulo, kies vertico estis

rotestro Kitazima. Nature la malamika maŝinpafado koncentriĝis al li.

Belega estis la figuro de kapitano Kitazima kuranta ĉe la kapo. Kun neĝblanka leporfelo ĉirkaŭ la kolo kaj palta basko alte levita, li impete kuris per grandegaj paŝoj, tenante maldekstre pistolon kaj dekstre japanan glavon alte super la kapo. Tio ja estis sturmo timiga kaj brava, kio preme minacis la malamikan tendaron. Sed kiam li transsaltis tri kuŝantajn tombetojn, li ekfalis plate antaŭen en ŝliman rizkampon kaj plu ne leviĝis.

La roto torentis en la malamikan tendaron, kaj okupis la tranĉeojn. Sed el la soldatoj de la centra kolono kune kun la rotestro multaj jam mortis aŭ vundiĝis. Leŭtenanto Huruya tuj komandis anstataŭe la roton.

Post la okupo de la tranĉeoj subleŭtenanto Kurata reiris kun du soldatoj por preni la kadavron de la rotestro.

Unu soldato premante sin al la mortinto kuŝis en la koto kun preta bajoneto. Vidinte la subleŭtenanton proksimiĝantan li ekstaris, ne mallevinte la bajoneton diris per decida tono:

S-ro rotestro mortis en la batalo.

Senresponde la subleŭtenanto sidiĝis apud la senvivulon kun unu genuo fleksita, returnis lian grandan korpon surventre kuŝantan kaj metis ĝin sur siajn genuojn. Verŝajne la kolon, bruston kaj ventron trafis pluraj kugloj de maŝinpafilo. La neĝblanka leporfelo ĉirkaŭ la kolo ŝmiriĝis de sango kaj koto. Neĝpluvis senĉese kaj forlaviĝis la koto de liaj vangoj. Granda kaj maljuna estis lia vizaĝo kun la disaj longaj vangharoj. Subleŭtenanto Kurata per sia palta maniko zorgeme viŝis la koton de liaj lipoj. Dume la du soldatoj alportis du bambustangojn uzitajn de kamparanoj por pajlo-pendigilo,

elprenis la porteblan tendon el la tornistro kaj faris provizoran brankardon.

Sur la fronto oni ree kriis por sturmo. Leŭtenanto Huruya komencis severan persekuton. Komandon super la Kurata-plotono alprenis iu subulo-serĝento. Subleŭtenanto Kurata levis la kapon, rigardis malproksimen al la sturmo, kaj poste ekrigardis la kamaradojn vunde ĝemantaj aŭ morte kuŝantaj en la apudaj ŝlimkampoj. Super la militkampo zumante flugadis kugloj. Intertempe alvenis nova trupo. Ĉevaloj kaj afustoj nebuliĝis grize en la pluvo.

— Vi duope portu la rotestron malantaŭen, — diris subleŭtenanto Kurata.

La soldatoj surbrankardigis la kadavron. Kurata viŝis la eltiritan sabron de la senvivulo, remetis ĝin en la ingo, levis la pistolon de la ŝlima kampo kaj metis ĝin en lian sakon. Subite trakuris lian cerbon penso, ke en la botelo de s-ro rotestro devas resti sakeo. La unuan fojon li sentis la okulojn malsekiĝantaj.

La du soldatoj ekiris portante la kadavron.

— Tuj venigu la sanitarsoldatojn, ĉar estas multe da vunditoj.

Post tio li turnis sin al nova soldato kaj ordonis prizorgi la vunditojn. Kaj senmove, militiste li riverencis al la malproksimiĝanta kadavro de la rotestro, kaj ekkuris al la fronta linio dispiedbatante la koton de kampa digeto.

Dum tiu nokto oni rompis tri flankajn pordegojn de la urbo kaj enpenetris. Super la urbopordegoj la sunflagoj plaŭdis pluvmalsekaj. La sekvantan matenon komenciĝis eksterma balao en la urbo kaj tagmeze la okupado jam preskaŭ kompletiĝis.

La soldatoj faris fajron ĉie, sekigis la vestaĵojn kaj porke kuŝiĝis dormi.

Post ripozo la postvivantaj soldatoj de la roto enviĉiĝis por adiaŭi la mortintan estron. Leŭtenanto Huruya bruligis lignon, per preniloj de li mem faritaj el arbo-branĉo kaj bambuo metis la bruligitajn ostojn en keston de kruda ligno, pakis ilin en blanka katuno kaj pendigis ĝin al sia kolo. Ankaŭ la soldatoj same portis respektive la cindron de intima kamarado mortinta.

Vespere ili vicigis la kestojn sur breto en la antaŭĉambroj de kamparanaj domoj, kiuj estis nun ilia provizora kazerno. Kelkaj serĉe alportis kolzoleon kaj ĝin bruligis diserve. Aliaj ne trovinte tian bruligis cigaredojn kiel incensojn.

Subleŭtenanto Kurata faris resumajn notojn en sia taglibro, ĉar hieraŭ li ne povis skribi.

— 20-a, 21-a de novembro. Pluvado. La 12-an tagmeze ni komencis ĝeneralan atakon kontraŭ Changshu kaj batalis furioze ĝis la hodiaŭa posttagmezo. S-ro rotestro mortis. Profunde mi funebras lin.

Subleŭtenanto Kurata sentis ke lia animstato venis al ia turnpunkto. La incita maltrankvilo jam mildiĝis. Lia ĝisnuna senĉesa maltrankvilo kaj malpacienco estis — laŭ interna analizo — instinkta teruro pri vivo en danĝero. Sed de kiam li vidis la morton de la rotestro, tiu teruro jam estis alispeca. Tio estis salto aŭ falo de ia aktuala sento. Ĝi povus ankaŭ esti malakriĝo de la sentoj, aŭ instinkta adaptiĝo por eviti mempereon. Lia koro malŝargiĝis kaj ekvidis lumon en la vivo. Tamen se li ekfokus en tiun serenecon, li trovus ke mallumo ankoraŭ embuskas ĉe la fundo. Sed tion li nun tute ne vo-

lis fari kontraŭ si mem. Ŝajnis al li, ke la koro vastiĝis. Ekestis en li sento de libereco kaj de senmoraleco: la vekigo de senpripensa kruelemo. Jam ekkreskis en li nova individueco, kiu toleras partoprenon en ajna terura buĉado. Ĉi-rilate li jam proksimiĝis al kaporalo Kasahara.

Tiunokte la kaporalo estis kun li en la sama kazerno. Kuŝante apud la fajro kiel kutime, li infane ensorbis la nazmukon. Li havis rondan vizaĝon plaĉe grasetan. La vangoj, buŝo kaj nazpinto estis ruĝaj, kiel tiuj de petolema infano. Maldece li etendis la senbotajn piedojn super la fajro, kaj elbuŝigis krudajn vortojn.

— Aj, ŝvelas la piedhaŭto. En la tranĉeo ni pli bone ĉasus karasojn!

Ĉirkaŭ lia dika et-fingro maldekstra brilis arĝenta ringo en la fajro-lumo. Rimarkis ĝin subleŭtenanto Kurata kaj ekparolis.

— Kaporalo, kio ĝi estas?

— He? ĉi tiu? Ĝi estas ajo. — Aĉe li ridetis, kaj sin turninte kaptis la manon de apuda soldato kaj aldonis:

— Ankaŭ li havas.

— De kie vi prenis?

— Ĉi tiun, s-ro subleŭtenanto, knabino donacis al mi.

La soldatoj brue ekridis.

— Interŝanĝe por pistolkuglo, ĉu ne, Kasahara?

— Ha, jes! — respondis la kaporalo. — Ne necese, mi rifuzis. Sed ŝi petegis, pet-petis! Ŝi deziris ĝin donaci al s-ro Kasahara. Nenio helpas.

Ĉiaj virinoj havis arĝentan ringon sur fingro. Eble ĉinoj ĝin uzas ĉe edziniĝo. Sur la ringoj estis delikata ĉizaĵo, aŭ gravurita nomo.

— Ankaŭ mi volas havi tian memoraĵon, — diris ridante la subleŭtenanto.

Kasahara pli vigliĝis kaj kriis:

— Nu, s-ro plotonestro, tiam vi devas mem iri kaj ricevi. Se ni marŝos en Wuxi, tuj serĉu knabinon kaj ŝi donacos al vi. Al Changshu tro malfrue ni venis. Ĉiuj jam fuĝis, oni ne scias kien. Al ĉiuj okazis io aŭ alio. Ha-ha-ha!

Iu trupo de amika armeo, enirinte Changshu de sude, persekutis okcidenten la diskurantajn malamikojn. La Nisizawa-regimento, kiel postgvardio, sekvis ilin. Infanterio, kanonŝarĝitaj ĉevaloj, tankoj, militaŭtoj, komunika trupo, regimenta standardo kaj trajneto — en longa-longa vico sin trenis 2 kilometrojn sur la ankoraŭ pluva, kota vojo. Inter ili estis 30 ĉinaj kulioj kunirantaj jam de Zhitang, kaj ankaŭ 15 bubaloj, 50 ĉinaj ĉevaloj kaj azenoj.

Post iom da sperto la oficiroj konvinkiĝis pri la malforteco de la japanaj ĉevaloj. En la kazerno ili estis regule trejnataj kaj regule nutrataj, kaj tiel traktate ili fariĝis bonegaj batalĉevaloj. Sed meze de furioza batalo ĉesis la regula nutrado kaj ripozo. Pro tiuj mankoj ili tute malfortiĝis. Kontraŭe la ĉinaj ĉevaloj pro la malbona traktado ĉiutaga distingis sin en la bataloj. Sekve trovinte ilin, la soldatoj tuj rekviziis ilin kaj aldonis al la trupo. Malaltkreskaj, krure harozaj, ili aspektis malgraciaj kaj stultaj, sed ili bone servis al la soldatoj. Tamen malgraŭ tio, ŝajnis ke oni ne povis senti amon al la ĉevaloj de malamika lando. Oni senlime turmentis ilin kaj ne hezitis ilin forlasi kiam ili falis. Nokte la forlasitajn ĉevalojn atakis vagantaj hundoj, kiuj manĝegis iliajn intestojn kaj postajon.

La malamikoj, kiuj evakuis Suzhou kaj Changshu, fuĝis okcidenten kaj prenis novan pozicion ĉe la fortikigita Wuxi. Ĝi estas urbo kun 200 000 loĝantoj, distribua centro de agrikulturaj produktaĵoj kaj kokonoj, trafike grava punkto pro la Granda Kanalo kaj la Nankin-Ŝanhaja fervojo, defendpozicio kontraŭ la atako al Nankino. En la 20-a aviada trupo de la mararmeo flugis super la amikoj kaj forte bombardis la malamikan tendaron.

Surtera atako komenciĝis la 21-an. La amika trupo persekutanta de Suzhou faris longan vojon de Wangting laŭ la Nankin-Ŝanhaja fervojo. La Nisizawa-kaj aliaj trupoj venintaj de Changshu transiris la zonon tekstitan de riveretoj kaj daŭrigis la persekutadon en okcidenta direkto. La malamika defendlinio kun ĝiaj betonaj bastionoj kaj kovritaj tranĉeoj estis tre fortika.

La Huruya-roto ekagis posttagmeze kaj okupis la unuan tranĉeon. Sed jam krepusko vualis la fronton, englutante la fusilojn kaj maŝinpafilojn direktitajn al la malamikoj. La firma malamika defendlinio ne facile permesis la riskon de sturmo. Dume tute mallumiĝis. La pafado ambaŭflanke maloftiĝis. La batalo ĉesis momente.

Etendiĝis senlima ebenaĵo de malplenaj rizkampoj post rikolto, kiun dise punktis malaltaj tegmentoj de vilaĝaj domoj. Malantaŭ ĉiu domo estis senescepte kanaleto kiun enfluas la akvo de rivereto. La akvo plumbe brilis ĉe vesperiĝo, sub velkaj herboj surbordaj reliefo blankis maldika glacitavolo restinta de la mateno. Iom fore nigraj tiriĝis la malaltaj urbomuroj de Wuxi, super kiuj la ĉielo bluis kiel ĝenro de Hirosige. Sur la trapasita batalkampo siluetis la figuroj de sanitaristoj helpe akompanantaj la vunditojn. La malalta kaj dika figuro de

armea bonzo Katayama estis tie distingebla, kiu serĉis mortintojn kuŝantaj kaj kun interplektitaj manoj preĝis por ilia postmorta feliĉo.

Apud la tranĉeo, en kiu subleŭtenanto Kurata, unuarangaj soldatoj Hirao kaj Kondoo kaj maŝinpaŝila kaporalo Kasahara fumis proksime sidante kun ferkasko sur kapo, troviĝis plata kamparana domo. La tegmento estis traborita de kugloj, la pordo teren falinta kaj la malantaŭa legomĝardeno de botoj disrompita. Ĉirkaŭ ĝi pli malhela ŝajnis la krepusko. El la domo venis virina plorkrio. Post la ĉeso de la pafado la krio subite tranĉis la orelojn de la soldatoj.

— Ho, ploras virino! — rimarkis kaporalo Kasahara amajema. — Certe ĝi estas knabino!

— Kial en tia loko ŝi estas? — diris al si per kvieta voĉo subleŭtenanto Kurata.

Unuaranga soldato Hirao aŭdante ilin de iom fore diris. — Nu, mi esploros. — Li saltis el la tranĉeo kaj kuretis al la domo.

— Danĝere! Atentu! — Subleŭtenanto Kurata avertis sinturninte.

— Ankaŭ mi iru! — diris kaporalo Kasahara. Li eltranĉeigis kure, kaj klinis la kapon ridetante.

Dum la aliaj rigardis, ili grandpaŝe eniris tra la fronta pordo kaj malaperis en la mallumon. La plorkrio ĉesis. La atendantaj soldatoj incitiĝis. Jam tiom longe ili ne proksimiĝis al junulinoj, kaj strange estis ke en baltalejo oni pensadis pri virinoj.

Kasahara kaj Hirao baldaŭ eliris malrapide tra la sama pordo. Ensaltinte la tranĉeon Hirao klarigis:

— La patrinon trafis mortiga kuglo. Estas knabino 17—18-jara. Kompatinde.

— Ĉu bona knabino? — vortigis iu.

— Jes, bona, — li respondis ial en indigna tono.

Subite, kvazaŭ pro ia kaprico, alflugis malamikaj fusilkugloj. Ili penetris kun akra kaj eta sono en la ŝlimajn kampojn apud la tranĉeo. La eta sono estis tamen terura, ĉar ĝi simbolis la kruelan efikon de la kugloj.

La soldatoj side ekdomis kun vango sur la fusto, aŭ malrapide manĝis froste malmolan rizaĵon el la game-lo. Ili lasis ĝin en la buŝo ĝis ĝi degelis kaj poste ekmaĉis. La kaprica malamika pafado tute ĉesis post la nokta malfruiĝo. Ankaŭ kvietiĝis la amika flanko. Duonsfere etendiĝis super ili la vasta ĉielo kaj lumis sen baro. Ĝi estis plena de steloj, kiuj ŝajnis kelkoble pli multaj ol en Japanio. La soldatoj povis vidi la Grandan Ursinon kaj Orionon, kiujn ili bone konis. Strange, la steloj memorigis la hejmlokon. Jen la samaj steloj. Ŝajnis ke ili ne estas en Ĉinio... La pala sentimento plisilentigis la tranĉeon.

Tiam subite akre pikis la orelojn de la soldatoj neatendita vekrio de la ploranta knabino.

— Ankoraŭ ŝi ploraĉas, — murmuris Hirao. Li refigurigis antaŭ si la knabinon kiun li vidis antaŭ tempeto. Estis en la malriĉa kamparana domo. La patrino eble ne estis maljuna. Ŝiaj membroj senmovaj ŝajnis blankaj en la duonmallumo. La knabino, kiu portis vatitan pantalonon kaj jakon kun malvasta kolumo, ploradis tenante la patrinan kapon surbruste kaj premante sian vizaĝon al ŝia hararo. La plorado, ne monotona kiel tiu de japanaj virinoj, ŝajnis rekte kaj varie esprimanta ŝian malĝojon.

Ju pli malfrua fariĝis la nokto, des pli dolora fariĝis la vekrio kaj tremigis la jam tute senbruan kaj malluman batalejon. Ŝi aŭ eksplode lamentegis, aŭ voĉsufoke plor-

singultis. Jen tirataj o-o-o-j, kvazaŭ longa besta blekado kaj poste ŝirkria vekado.

La aŭskultantaj soldatoj nenion diris. Korpika sento de malĝojo premis ilin. Forta kompato vekigis en ili, kaj ĝi jam komencis inciti ilin.

Subleŭtenanto Kurata streĉis la rimenon de la ferkasko sub la mentono tiel ke la vangoj ekpufis. Li kaŭriĝis dorse al la tranĉea muro, kaj elpoŝigis la taglibron. Kvankam li malfermis ĝin lumiginte la poŝlampon, la ŝirkrioj de la virino tamen plenigis liajn orelojn. Li fariĝis ekscitita kaj ne emis skribi. Li estingis la poŝlampon, fermis la okulojn, kaj senmove streĉis la orelojn. Lia cerbo estis kvazaŭ gratŝirita . . . Subite li aŭdis alian voĉon.

— Fi, abomene!

Li turnis sin. Estis unuaranga soldato Hirao, kiu en la mallumo kurbdorse elsaltis el la tranĉeo kontraŭ la fono de la stela ĉielo.

— Kien vi iras? — El la tranĉeo demandis unuaranga soldato Kondoo.

— Tiun mortigu!

Kun tiuj vortoj Hirao ekkuris sinkline, tenante la pafilon. 5 aŭ 6 soldatoj tuj postkuris lin. La sono de bruantaj piedoj eĥis en la tranĉeo.

Ili entrudis sin en la malluman domon. En la malforta stellumo penetranta tra la kuglorompita fenestro, la knabino ploris singultanta kaj kaŭris ankoraŭ kiel vespere. Hirao kaptis al ŝi la nukon kaj trenis. Sed la knabino ne lasis, firme brakumante la kadavron de sia patrino. Unu el la soldatoj tordis al ŝi la manon, deŝiris la kadavron de la patrino, trenis ekster la frontan enirejon.

— Ej, ej, ej!

Kun akra krio de frenezulo Hirao trapikis tri fojojn ĉirkaŭ ŝia brusto. Ĉiuj aliaj furioze sekvis lin per bajoneto sendistinge ĉu sur kapon, ĉu sur ventron. Malpli ol 10 sekundojn ŝi vivis, kvazaŭ kuseno kunpremita, senspira kuŝis plate. Al la flamantaj vizaĝoj de la ekscititaj soldatoj varme-sufoke alfluis sangaodoro.

Subleŭtenanto Kurata, kiu ŝovis la kapon el la tranĉeo, eldivenis tion en la mallumo. Sed li silentis. Kiam la ekscititaj soldatoj revenis kraĉante, kaporalo Kasahara, kiu larĝe sidis sur la tranĉefundo fumante, murmuris per ridema voĉo.

— Hu, oni malŝparis, mi diras!

Tiu eta frazo nemezureble savis Kurata-n de la sufero. — Bone! — li kriis en si mordante la lipon, kaj fiksrigardis la kaporalon per la lumeto de lia cigaredfajro. Tia buĉo estis neniel tolerebla por la nervoj de Kurata. Spite tion, senhezite li aprobis kion Hirao faris, rezonante ke tio koncernas la gardon de batalspirito. Tio estis ĝusta teorio kaj necesa ago. Malgraŭ tio lia nervaro stertoris kvazaŭ diŝirita. Ĝuste el tia terura premo savis lin la impertinenta parolaĉo de kaporalo Kasahara. “Hu, oni malŝparis, mi diras!”

Kurata elkore admiris ĉi tiun nervan krudecon. Eĉ envion li sentis. Li enspiris plenbruste la malvarman noktaeron, streĉis la ŝultrojn, kaj ree diris en si “bone!” Ŝajne la batalejo iom heliĝis antaŭ li.

La heleco tamen mankis al Hirao. Reveninte al la tranĉeo post la buĉo, li eksidis mort-laca.

— Nu fariĝis kviete, — li murmuris mallaŭte.

Efektive, aŭdante la plorkrion, li neniel povis reguli siajn sentojn. La individua sento pri la milito kun ĝiaj diversaj kruelajoj neelteneble afliktis lin, kvankam li komprenis la nacian signifon de la milito tiel bone ke

kritikon li ne opiniis necesa. Lia romantikeco eĉ nun ankoraŭ subbrulis. Ke buĉi ŝin neniel mildigis lian aflikton, sed male igis ĝin pli neelportebla, tion li klare sciis.

Tamen li la unua prenis la bajoneton. Tio estis tutforta klopodo kaj samtempe romantika sadisma psiko, la lasta ununura vojo por fuĝi el la sufero. La sola afero, kio lin ĝojigis, estis ke la aliaj kelkaj soldatoj bonvolis kun li buĉi ŝin. Li sentis ĝislarman dankemon al ili.

Nun mortis la virino. Ĉesis la turmenta plorkriado. La punkto de la batalejo profundigis en mortan silenton. Sed nun ĉi tiu sensona, malvarma punkta kvieto fariĝis neeltenebla al Hirao. Ekflame leviĝis en li impulso por elkrii ion el la fundo de la ventro. Fanfaroni li bezonis. Sed ĉi tie neeble. Li pintigis la lipojn kaj fajfetis.

Aŭdante la facilan ritmon de lia fajfado, unuaranga soldato Kondoo denove komencis pensadi pri siaj kontraŭdiraj konceptoj. — Tiel simple finiĝas la homa vivo. Do, kio estas nia medicino kiu sin dediĉas al tiuj kapricaj vivfenomenoj? — Ne, diru, kio estas nia vivo? Ĝi en la batalejo ne diferencas de rubo. Medicino similas kiel muŝoj svarmantaj sur rubo. — li amare ridetis en si. Estis plena konfuzo. Li havis tiel sanegan nervaron, ke la buĉo vekis en li nenian ŝokon. Aŭ, se diri pli ĝuste, li konis la arton de sindefendo tiel bone, ke li sciis meti tegilon sur sian sentemon, kiam ajn necese. Tion, kompreneble, li ellernis dum la medicina studado. Aŭ povas esti, ke la medicino instruis al li vivfilozofion. Estante en la batalekampo li observis la militon laŭ objektiva vidpunkto kaj aldone li estis tiel animforta, ke li ne cedis sin al tiu objektiva realeco. Li estis homo, kiu estis plej malfacile asimilebla al la personeco de kaporalo Kasahara. Li mortigis la spioninon, sed tio estis ne

komparebla kun la mortigo de l' dombruliginta ĉino fare de Kasahara, nek kun la buĉo de la plorkrianta knabino fare de Hirao. Li posedis firman kapablon de memekzameno, kaj tamen li kuraĝe transsaltis la bariilon de tiu ĉi konscienca memekzameno, ĉiufoje kiam li devis agi. Lia racio kompromisiĝis kun la realeco de la batalfronta vivo.

Estis ĉirkaŭ la tagmezo de l' sekvanta tago. Apenaŭ 500 metrojn marŝis la Huruya-roto, kiam ĝi alfrontis profundan riveron. Estis ŝtona ponto super ĝi, rompita de la malamiko ĉe la retiriĝo. Hirao kaj Kondoo, ordonite de subleŭtenanto Kurata, iris rekvizicii ŝipon. La kotaj digoĵoj ĉirkaŭ 2 metrojn altaj super la rivero serpentis foren. Malsupre de la riverfluo, eble je duonkilometra distanco, troviĝis 2-3 domoj. Ŝipo ŝajne ne troveblas pli proksime. Preskaŭ senĉesa estis la maŝinpaŝado de ambaŭ tendaroj. Obusoj kun stranga muĝo tranĉis fojefoje la aeron. La du soldatoj sinkline kuris malsupren de la riverfluo laŭlonge de la digo, transpaŝante velkintajn herbojn ĉe la akva rando kaj kadavrojn de ĉinaj soldatoj. Post ĉirkaŭ 300-metra kuro, Kondoo kriis en la direkto de kie li estis veninta, laŭte, ke la paŝado ne subpremu lian voĉon:

— Hej, Hirao. Jen knabino! Vidu, ankoraŭ vivanta!

Li montris al la transa digo de la rivero. Tie, sub velkinta saliko sur deklivo, virino duonkuŝis surventre. Trans la rivero nur 10 metrojn larĝa, oni klare vidis ŝian figuron. Levinte sian blankan vizaĝon ŝi rigardis ilin. Estis juna kamparana virino.

— Ha, infanon ŝi tenas! — kriis Hirao treme. La

virino envolve tenis la suĉinfanon sub la brusto.

Ili kuris senhalte.

— Kial ŝi vagas en tia loko?

Eble maltrankvila, Hirao aldonis ankoraŭ malfacile spirante.

Ili atingis la domojn. Sed neniu boato estis tie. Ili kuris 200 metrojn plu malsupren kaj tre malfacile havigis al si unu.

Per stangoj ili komencis rapidege supren remi. Reveninte al la loko kie la kamparanino estis, ili aŭdis furiozan infanploron. La virino rulfalis akvoranden kaj nun kuŝis surdorse kun etenditaj membroj. Apud ŝia brusto kuŝis la infaneto, kiu eĉ rampi ankoraŭ ne povis, plorkriegante kun la nazo ŝovita en la velkintaj herboj. El la tempio de l' virino fluis maldika strio da sango kaj amasiĝis nigra ĉe la orela lobo.

Hirao staris sur la poŭpo, kaj firme tenante la stangon alkröce rigardis ilin. Kondoo ludante ironian ride-ton diligentis remi sur la pruo.

— Hirao, — li diris, — ankaŭ tiun infanaĉon mortigu kiel hieraŭ. Ŝi estus pli dankema. Se ni lasus ĝin tia, nokte eble hundoj ĝin manĝus vivanta.

Starante sur la poŭpo, Hirao dum longa tempo okulsekvis la pli kaj pli malproksimiĝantajn figurojn de l' infano kaj patrino. Li eklarmis kun vangoj konvulsiantaj, mordetante al si la lipon. Tamen, lia romantikeco tiam sin fordonis al malespera ebrio.

6

La malamikoj tamen defendis Wuxi-on tiel forte, ke post du tagoj oni ankoraŭ ne sukcesis trarompi la urban pordegon. Tiutage la Nisizawa-regimento perdis sian standardiston. Unupafe li estis kuglo-penetrita je la maldekstra brusto, li jam ne spiris, kiam oni surbrankardigis lin.

— Diru al s-ro regimentestro, mian bedaŭron.
— Estis liaj lastaj vortoj.

La regimentestro jam iris kune kun la adjutanto al la pafinio ĉirkaŭ 300 metrojn antaŭe. Alkuris la standardgardisto kaj informis. La estro silente donis militistan riverencon al la brankardo, kiu iris foren malantaŭ arbitaro, kaj mute li iris plu zorge paŝante por eviti la kanon-kuglajn kavojn.

La soldato aldonis. — Li esprimis al s-ro regimentestro sian bedaŭron.

La regimentestro turniĝis abrupte kaj rigardis lian vizaĝon.

— Ion alian li ne diris?

— Ne. Li tuj spiris sian lastan spiron.

La soldato klinis la kapon, mordis la lipon. La regimentestro turnis sin kontraŭ li, kaj diris per milda voĉo.

— Zorgu, ke la armea bonzo dece funebru lin.

Oni batalis la tutan nokton, kaj apenaŭ matene de la sekvinta 26-a prenis Wuxi-on. La soldatoj lacegaj de la longa batalo okupis la stratajn domojn, kaj dormegis profunde en popolanaj litoj.

Vespere la regimentestro ordonis alporti la cindron de la mortinta standardisto. Venis soldato respektete kun la cindro en krudligna skatolo. La estro ekstaris antaŭ ĝi, preĝis silente, lokis ĝin sur breto super la kapo, kaj endormis sub ĝi.

La amika trupo persekutis plu la forkurantajn malamikojn al Changzhou, dume la Nisizawa-regimento ripozis 3 tagojn en Wuxi. Ĝuste en tia okazo postvivantaj soldatoj plej forte deziris virinojn. Ili paŝegis de strato al strato, kaj ĉie serĉadis ilin kiel hundoj leporojn. Tia eksternorma konduto estis rigore malpermesita en nord-ĉiniaj frontoj, sed jam ĉi tie deteni ilian konduton estis malfacile.

Ĉiu el ili fariĝis fiera kaj aroganta, kvazaŭ imperiestro aŭ tirano. Kiam ili ne povis plenumi la celon en la urbo, ili iris malproksimen ĝis en la domoj de vilaĝanoj ekster la urbo. Tie ankoraŭ povis sin kaŝi disbatitaj malamikoj aŭ vilaĝanoj kun armiloj. Sed la soldatoj ne hezitis nek ŝanceliĝis. Al ili ŝajnis, ke en la mondo ne troviĝas pli fortaj ol ili. Tia sento, kompreneble, pelis ilin en la staton, ke la detenemaj fortoj de moralo, juro, introspekto kaj humaneco, ĉiuj tiuj estis perditaj. Kaj la soldatoj revenis kun arĝenta ringo ĉe malgranda fingro de maldekstra mano.

— Kiu donacis ĝin al vi?

Demandite de kamaradoj, ili nur ridete respondis.
— Jes, ĝi estas memoraĵo de bedaŭrata edzino.

La trajno de la regimento ankoraŭ ne alteriĝis. Ĝi supozeble nun apenaŭ venis al Ŝanhajo. Sekve, la frontaj trupoj ne povis dependi de transportado el la postfronto, kaj devis sin provizi je ĉio per surloka rekvizicio.

Rizo kaj legomoj estis kompare sufiĉaj, sed mankis terure kondimento. Tion oni plej suferis dum la restado en Wuxi.

La kuir-dejorantoj de la regimentcentro eĉ avare rezervis restintan tason da blanka sukero.

— He, tiu ĉi estas por la regimentestro. Vi ĝin ne tuŝu!

Supera soldato Takei pakis ĝin per papero, kaj metis ĝin sur la breto. Li ĝin uzis po iomete nur kiam li kuiris por la estro. Malgraŭ tio, da ĝi nun restis sole plenkulero.

— Kie oni havus sukeron? sukeron, sukeron!

Kiam li havis tempon, li serĉis de strato al strato, sed nenie ĝin trovis.

Tiun vesperon Takei faris manĝaĵon por la regimentestro, preskaŭ lastfoje sukerotan. Sed, al diabloj, la paketo de sukero ne estis sur la breto.

En la ĉina kaldrono bolis legomoj. Sube brulis furioze piedoj de tabloj kaj rompitaĵoj. Li ekstaris antaŭ la forno ege malfermante la buŝon.

— Hej, kien vi lokis la sukeron sur ĝi?

— Nenien, — la dejoraj soldatoj respondis ĉiuj aparte, kaj brue disputis, ke ili ĝin vidis ĉe la tagmanĝo, ke eble vento forblovis ĝin de la breto, ktp. ktp. La plej verŝajna estis la supozo, ke la ĉinaj kulioj ĝin ŝtelis. En

la kuirejo ja laboris kvin ĉinoj, kiuj sekvis ilin jam de Zhitang.

La supera soldato ruĝiĝis de kolero. Sed ili ne komprenis kion li diris. Li subite donis fortan baton al 17-18-jara ĉino plej proksima de li. Ŝajnis al li, ke tiu junulo ŝtelis. Li ordonis subulon venigi la interpretiston.

— Ha, bona manĝaĵo! — Envenis interpretisto Nakahasi kun cigaredo enbuŝe.

Takei klarigis la aferon kaj petis pridemandi la junulon.

Tiu ĉino estis tre obeema kaj diligenta, kiu jam en Zhitang eklaboris kiel kuiranto. Nakahasi pensis ke li ne ŝtelis, tamen li demandis. — Mi ne scias, — respondis la viro. — Eble iu soldato ŝtelis.

— La soldatoj absolute ne ŝtelas! — Kriis Takei kun indignaj okuloj, kaj ordonis traserĉi lin.

El la interno de lia poŝo aperis ĉifita papero. Evidente, ĝi estas la papero pakinta la sukeron. La sukeron li jam forlekis.

Supera soldato Takei indignis ŝaŭmigante salivon el la buŝo. Li tuj forkondukis la ĉinon de la loko al lageto distanca ĉirkaŭ 50 metrojn. Sur la transa bordo unuaranga soldato Kondoo lavis rizon en gamelo por kuiri.

Takei elingigis sian bajoneton sen momenta hezito kaj pikis lin de la dorso tra brusta osto. La junulo kun ĝemo falis en la akvon. La akvo ondiĝis kaj frapis al la bordo transa 9 metrojn, kie Kondoo lavis rizon. Konsternite, li ĉesis lavi, ekstaris kaj kriis.

— Kion li faris?

— Impertinenta ulo! Li ŝtelis kaj forlekis la sukeron kiun por s-ro regimentestro mi apenaŭ rezervis.

— Ja. — Kun la gamelo enmane Kondoo rigardis la dorson de la ĉino, kiu flosas sur la akvo.

La supera soldato foriris per furiozaj paŝoj. Kondoo bedaŭris ke en tiu ĉi lageto li plu ne povas lavi rizon. Nu, kulero da sukero estas interŝanĝita por la homa vivo. Kio estas la vivo? li ree komencis pensi. Hazarde li rememoris vortojn de Kristo. — Pasero estas vendata por monereto, tamen eĉ ĝin Dio kreas bela. — Inter vivo de pasero kaj la vivo de l' homo troviĝas nenia diferenco. La vivo de l' homo estas interŝanĝata por kulero da sukero. Tamen eĉ lin Dio kreas bela. . . . , Kondoo denove fermis firme sian sentemecon kaj kompromisigis ĝin kun la realeco de la batalejo. Zumkantante, kun la akvogutanta gamelo en la mano li revenis al la fajro.

Kiam Takei reaperis en la kuirejo, la aliaj kvar ĉinoj levetis la maltrankvilajn okulojn, rigardis kaŝe lian mienon, kaj eklaboris diligente. Takei brue lavis la manojn, ekstaris, kirlis la bolintajn legomojn en la kaldrono. La interpretisto ankoraŭ estis tie.

— Ĉu vi mortigis lin?

— Jes, mi mortigis lin.

— Aj, ne necesis mortigi. Tiu laborema bona homo. Ne flamiĝu.

— Supozu vin sur mia loko! — Tre rapide vortigis Takei kaj turnis la vizaĝon. Tio akre pikis la koron de la alia. — Ha, tiu ĉi soldato ploras. Tiel malĝoje estas al li ke li ne povas doni sukeratan manĝaĵon al la regimentestro. — Silente la interpretisto deiris de li.

Baldaŭ Takei entelerigis la kuirajojn kaj portis al la ĉambro de regimentestro Nisizawa. Ne estis alia manĝaĵo. La regimentestro senmove rigardis la nomaron de mortintoj sur la malpura tablo.

— Ĉi-vespere mi perdis la sukeron, tial ne bongusta

estas la manĝaĵo. — Li diris kapokline. — Morgaŭ mi nepre eltrovos sukeron.

— Hm, bona estas ĉio ajn. — Respondis la estro ne levante la vizaĝon.

— Pardonu.

Li ankoraŭfoje klinis la kapon. Reveninte al la kuirejo, li kaŭriĝis antaŭ la forno, senvorte rigardante la flamantan fajron.

— Takei, venu kaj manĝu. — Vokis kolegoj.

— Ankoraŭ momenton. — Li respondis kaj eĉ ne levis sin.

Je la mateno kiam ili ekiris de Wuxi, la soldatoj bruligis civilajn domojn kie ili mem noktis. Estas pli ĝuste diri ke ili ekiris atendante fortan flamiĝon ol estingiĝon.

Per tio ili montris al si la decidon ke ili ne retiriĝos ree en tiun urbon, aliflanke tiel ili povis malhelpi la malamikojn reveni ĉi tien. Krome, ŝajnis al ili, ke nur tiu ĉi forbruligo plej bone certigas ilian okupon.

La vicoj de la marŝo foriĝis de la urbo kaj alvenis vastan fruktodonan kampon. Malantaŭ ili, super Wuxi staris nigraj fumoĵoj vualante la sunradiojn. La furiozaj flamoj bruis kiel preterpasanta vento, aŭdeble eĉ de malproksime. En la urbo, iam kun 200 000 loĝantoj, nun post la foriro de la granda trupo, sole restis tre malmultaj gardistoj, kaj ĝi fariĝis preskaŭ senurbana. La flamoj disvastiĝis de vojkruco al vojkruco, de strato al strato, kaj estingiĝis per si mem.

Tiun tagon oni marŝis laŭ la fervojo, kaj tranoktis en Henglin. Tiam ili eksciis ke Changzhou-on jam prenis amika trupo.

Al Nankino, al Nankino!

Nankino estas la malamika ĉefurbo. Tio ĝojigis la soldatojn. Okupi Nankinon, ne kompareblis kun tio de Changshu aŭ Wuxi, sed signifas decidan venkon. Ili jam ne sentis enuon.

En la vicoj de la marŝo pli kaj pli malmultiĝis japanaj batalĉevaloj, multiĝis ĉinaj ĉevaloj kaj bubaloj. Kune kun tio, pliiĝis ankaŭ ĉinaj militkuloj. Stranga vidaĵo. Ĉinoj helpas ataki Nankinon. Tirante nazojn de bubaloj, ili rapidis per facilaj nudpiedoj, en nigraj vatitaj pantalonoj. La soldatoj fumante paŝis, kune kun ili, tuŝis ilian ŝultron per la dekstra kubuto kun fusilo, kaj diris.

— Vi! Nankino, ĉu belaj virinoj estas multaj?

Kompreninte la malperfektajn vortojn, ili simple respondis kun ombre trista rideto sur la malpuregaj vangoj.

— Jes . . .

La soldatoj kapjesis ridaĉante, kriis senpense “o-lai”*. Sed tuj ili rimarkis ke la vorto ne estas ĉina. Ili bedaŭris ke ili ne scias ĝin ĉine. Ili deziris koni kiel eble multe da ĉinaj vortoj. Kiom ĝoje, se ili povus flue paroli— ili incitiĝis. Kiam ili tiel lisperolis kun ĉinoj, ili sentis plej pacan trankvilon de la animo. Tamen eĉ dum tia paca horo, en ilia koro neforviŝeble-profunde restis malestimo al ĉinoj.

Parto de la marŝantaj soldatoj portis kun si la cindron de mortinta kamarado. Depost la alteriĝo ĉe la Baimao-rivero nenies cindroj revenis posten, ĉiuj iris antaŭen portataj ĉe la brusto de amikoj. Ju pli oni antaŭeniris, des pli multiĝis mortintoj, des pli malmultiĝis membroj de la trupo. Sekve, la proporcio de la soldatoj portantaj cindrojn pliiĝis duoble. Vere, ĝi estis la

* “o-lai”: japana jargono de angla “all right”

marŝo de postvivantoj. Post ĉiu batalo ili elkore miris ke ili vivas. Precipe, en la mateno kiam ili vekigis tranoktinte en vilaĝo, ili forte sentis ke ili vivas.

Frumatene de la 30-a, la Nisizawa-regimento ekiris de Henglin al Changzhou. Antaŭ tio oni kolektiĝis eksterurbe, kiam la nebulo de la tagiĝo ankoraŭ sin tiris blanka super la tero. Supera soldato Takei kun 7-8 kuir-dejoraj soldatoj iris tien brue babilante. Sur la vojo li, alliginte per ŝnuro sur la dorson la cindron de batalkamarado kiun li manportis de la noktejo, subite ekkantis laŭte. La kanto estis lia laŭplaĉa kreo el iu furora kanzono, kaj havis nur 1-2 mezajn frazojn, sen komenco kaj fino.

— *Kune morti ni juris.*
Ha tamen ha tamen
Sola restas mi
Kiel ja malĝoje . . .

— He, ci bone travestiis. — diris unu soldato.

La cindro sur lia dorso estis metita en bambua tubo ŝtopita per kotoneno prenita el kampo. Pli frue oni metis cindron en krudligna skatolo kaj portis bruste. Tamen oni ektrovis, ke dum batalo la malamikoj pafas cele al la ligna blanko. Iuj soldatoj metis ĝin en malplenan ladskatolon lavitan kaj poste metis la ujon en tornistran.

La cindroj vekis en ili nek abomenon nek teruron kiel ordinaraj kadavroj aŭ cindroj. Male, ili sentis tiujn tre intimaj. Al ili ŝajnis ke la cindroj ankoraŭ vivas. Ne, pliĝuste, ili eble konsciis ke ili nun vivas nur momente kaj eĉ hodiaŭ povus fariĝi samaj kiel tiuj cindroj. Ili estis, se tiel diri, vivantaj cindroj.

Tiel, la mortintaj kaj postvivantaj soldatoj kune proksimiĝis al Nankino iom post iom.

7

Antaŭtagmeze de tiu tago la pliparto de la Nisizawa-regimento atingis Changzhou, ĵus okupitan de amika trupo. Ili sin lokis dise en la urbo kaj tagmanĝis. Ekster la urba pordego estis ĝenerala ruiniĝo, tiel ke preskaŭ neniuj domoj konservis sian tegmenton. Sunflago flirtis sola super la dezerta urbomuro kaj du gardistoj starantaj kun fusilo aspektis nanaj sub la hela ĉielo.

Ripozante post senbatala marŝo la soldatoj sentis sin tre trankvilaj. Eĉ gajaj ili estis, kiel se ili ekskursus en grupo. Precipe la vetero serenigis varma kaj milda kvaŝaŭ en printempo post pluraj frostaj tagoj. En ĝardeno de ruinigita domo plenfloris kamelioj, ĉe disfalinta sabla barikado kuŝis malsat-laca hundo en la sunaj radioj.

La soldatoj rekviziciis azenon de civilulo en la ĉirkaŭ-urbo, kaj ili laŭvice rajdis sur ĝi tra la ĉefaj stratoj jam ne prilogaĵataj. Iuj revenis trenante kolŝnuritan porkon. Tio estis kompreneble por vespermanĝo.

Kuir-dejoranto ligis la porkon al arbo, kaj pafis al ĝi de 20 metroj por provi la malnovmodan grandan revolveron, kiun li prenis de ĉina soldato sed ankoraŭ ne uzis. Trafite je la korpo, ne tuj mortis la porko. La rigardantaj soldatoj ĉesigis la pafekzercon timante ke tro da kuglotruoj malgrandigus la manĝeblan parton, kaj donis la finofaran pafon inter ĝiaj oreloj.

Antaŭ ol la kadavro malvarmiĝis, oni ĝin distranĉis kaj jetis en kaldronon.

Noktiĝis. Kiel kutime ili ĉirkaŭis fajron kaj endormiĝis babilante. — Kiel informas pri ili la japanaj ĵurnaloj? Depost la ekiro el Dalian ili ne ricevis hejmajn leterojn nek konsolpaketojn. Kie tiuj restas? Konsolpaketojn oni disdonas al trupoj malfrontaj, sed ne al tiuj efektive batalantaj fronte. Ĉar oni havas nenian alian rimedon. La konsolpaketoj estas nenio alia ol luksopaketoj. Meze de la blanka fumo de l' fajro, kiu ekscitis al la nazo kaj gorĝo, ili oscedante endormis ja preskaŭ ŝtone, sin kovrante per palto, kun la surobendoj kaj botoj.

Sed la saman nokton en la provizora enlasejo de vunditaj soldatoj antaŭ la urbo estis ekstreme mizera.

La konstruaĵo estis duetaĝa, el blue farbitaj lignaĵoj, kiu verŝajne estis antaŭe ia oficejo. Meze de la vasta ĉambro de ĉirkaŭ 80 kvadrataj metroj troviĝis malgranda tablo, sur kiu staris kandelo kun longa tremanta flamo. Neniu lumo krom ĝi. Tial en la vasta ĉambro nenio klare videblis. Sur la planko kuŝis 76 vunditaj soldatoj. La vunditaj je kruro aŭ ŝultro kaŭris sin apogante al la muro, por ke la pli grave vunditaj povu pli libere kuŝi. La tuta aero estis kapoturnige sufoka pro odoroj de sango kaj febra elspiraĵo. La grave vunditaj ĝemadis per mallaŭta profunda voĉo. Sur la planko nur sonis la paŝado de la militkuracisto kaj fleg-soldatoj, kiuj moviĝis trapuŝe tra ili. Tamen unu kuracisto kaj 3 fleg-soldatoj ne sufiĉis por ĉiuj. Aldone, en tia mallumo eĉ distingi vundon de koaguliĝinta sango estis malfacile.

La kuracisto pansis unu, kaj tuj duan. Tiam tiu lasta montris al sia najbaro per la tremanta maldekstra mano kiun li mem bandaĝis mallerte, kaj diris:

— S-ro militkuracisto, bonvole vidu tiun ĉi viron.
Nun, povus esti, li mortis.

La kuracisto senvorte malfermis la palpebron de la montrita, enrigardis lian pupilon, alproksimigante sian frunton, malbutonumis lian veston, kaj metis sian manon sur lian bruston. Kaj li revenis al la alia.

— Jam senespere?

La kuracisto ne respondis, kaj komencis kuraci lin. Tiu, eltenante la doloron de la tuŝata vundo, turnis sin vizaĝe al la najbaro. Li fikse rigardis lian vizaĝon. Kiel nomata estas tiu, kaj el kiu roto? — li ne sciis. Eble li eĉ unu fojon ne parolis kun li dum li vivis. Tamen nun li deziris memori bone la vizaĝon de tiu ĉi soldato. La vizaĝo estis ankoraŭ juna kaj bela, sed kun maldensa longa barbo, kaj laco de daŭra batalvivo kovris la blankan frunton kiel nigra ombro.

Iu soldato havis koksan artikon rompitan de kugleroj. Dum la kuracado li demandis la kuraciston.

— Post kiom da tempo mi povos reiri fronten?

La kuracisto, per sovaĝaj vortoj, tamen kun tre amoplena tono, respondis:

— Ne estu azeno! Vidu la vundon!

— Ĉu mi fariĝos kripla?

— Certe.

La soldato perdis esperon, ridetis senforte, kaj imagis sin en malsanula vesto revenigota al Japanio, kaj imagis pri la homoj de la hejmloko. Tamen, li ankoraŭ tute ne pripensis, ke li devos travivi dum kelkdek jaroj kiel kriplulo.

Vere en la batalejo ili malrespektis sian vivon kvaŝaŭ rubon, same kiel ili malestimis la malamikan, pri kio ofte meditis unuaranga soldato Kondoo. Ĉu ili devigis al si tiun ideon konsciante pri la senvaloreco de sia vivo?

Ne. Efektive, ili iom post iom emis malŝati ankaŭ sian vivon, sekve de la malrespekto al malamika vivo. Ili forgesis ie sian personan vivon, se tiel diri, kaj perdis la povon pensi ke ilia vivo kaj korpo valoras. Tio similis al la stato de neŭrastenio, ankaŭ de somnambulismo, el kiu ili neniam vekigo, kiom ajn da kamaradoj pereus, se nur ili senvundaj batalas. Ju pli furiozis la batalo, des pli profundis ilia stuporo. Kaj en la momento, kiam malamika kuglo enpenetris ilian korpon, tiam ili ektrovis sin ankoraŭ vivanta kaj ekkonsciis sin alfrontanta kontraŭ morto.

Unuaranga soldato Hirao spertis tiun ĉi strangan vekigon, kiam oni forbalais la restintajn malamikojn apud Changzhou la sekvintan tagon.

La batalejo apud la urbo estis nur kampoj. La viclinio de soldatoj en disa ordo sin etendis sur la ebena de tiuj kampoj tute sen ŝirmaĵo. Hirao kuŝis en sulko de kampo kaj pafadis. La sulko profundis nur 15 centimetrojn. Do, ĝi, kompreneble, ne kaŝis lian korpon.

Akre preteriris lian ferkaskon malamika kuglo, trapasis horizontale sur la dorso kaj traboris la kalkanumon. Lia dekstra kruro ĝisfemure sentis fortan impulson.

— Trafite!

Li memkonsciis, ke frostaj tremoj trakuris lian korpon, kaj la haroj estus kvazaŭ paralizitaj. Tiam li ricevis impreson, kiel se la batalejo etendita antaŭ la okuloj subite fariĝis nekonata nova vidiĝo, kiun li abrupte renkontus en la momento de eltuneliĝo. Li klare aŭdis la bruon de kugloj, distinginte ĉiun apartan sonon de fusilo kaj de maŝinpafilo. Al li ŝajnis, kvazaŭ ili nun subite eksonis ke ĝis nun li troviĝis en loko plene sensona. — Stranga vekigo. Li unuafoje sentis sin kuŝanta sur la

kampo, ekstrems konsciante kiel multaj danĝeroj ĉirkaŭas lin.

Li laŭeble sin klinis kaj altiris la piedartikon. La kalkanumo estis oblikve trapafita, kaj montriĝis la malpura ŝtrumpeto. Sed neniam vundo. Li elspiris varman spiron, kaj kuŝigis sur la tero la kapon pulse dolorantan je l' tempio. Se la kalkanumo estus ankoraŭ 3 centimetrojn pli alta, por la tuta vivo li devus paŝi malfacile. Se la kapo estus ankoraŭ 3 centimetrojn pli alta, nun li kuŝus sur la kampo kiel senkonscia kadavro.

Malvarmaj ŝvitoj fluas de la frunto kaj akseloj. Neniun eldireblan teruron li sentis, kaj eĉ leveti la kapon plu li ne povis. Tian teruron li sentis jam kelkfoje, kiam li, alteriĝinte ĉe Dagu kaj forlasinte Tianjin, en la komenco de la aŭtuno, unufoje partoprenis la batalon laŭlonge de la Ziya-rivero. Poste li tute forgesis tiun teruron, sed nun ĝi subite reviviĝis.

La unuan de dec., la Nisizawa-regimento postiris la amikan trupon kiu batalis kaj okupis, kaj tranoktis ĝismarŝinte proksimen de la Benniu-stacio. La sekvan antaŭtagmezon ili marŝis plu, tranoktis en Lücheng, kaj la 3-an tagon eniris Danyang-on, akceptite de la amika trupo. Dume, iu granda amika taĉmento norde prenis la fortikaĵon de Zhenjiang kaj alten levis la sun-flagon; sude alia trupo, kiu transvadis la Taihu-lagon, jam okupis Yixing, Liyang kaj Jintan kaj plu antaŭeniris okcidenten. Tiel tagon post tago ordiĝis la formacio de granda sieĝo kontraŭ Nankino.

Jen baldaŭ Nankino! La soldatoj varmigante la femurojn antaŭ vespera fajro ĉiuj esprimis al si:

— Ne mortu antaŭ ol atingi Nankinon.

Kiam ili tranoktis en popolanaj domoj en Dalian, kaporalo Kasahara estis forte ĉarmita de iu aktorina foto sur gazeto, kaj skribis al ŝi petante nepran sendon de subskribita foto.

Senpacience li atendis ĝin.

— Ha, nun mi devas zorgi pri mia sano. Alvenante Nankinon, mi ripozos, venos la letero. Estos skribite: al kara s-ro Kasahara Syoozoo, kaj sur alia flanko: Takakusu Sayuri, kun varma saluto. Tremos mano mia. Aperos foto. Subskribita. Mi ĝin ĉirkaŭprenos, kuŝos kune. Aha-ha-ha!

Ĝis Nankino, malgraŭ ĉio! — ĉiuj pensis. Aŭ vivaj aŭ mortaj ĉe la enurbiĝo, tamen ili devas ĝisvivi atakon de Nankino. Se feliĉe vivaj ili eniros la urbon, tiam ili povos forlavi la batal-polvon dum la monato, kaj ripozi senĝene. Se per la okupo de la ĉefurbo oni finos la militon, tiam ili povos ĝui brilan tagon de triumfa hejmeniro.

Ili komencis havi tian esperon kaj revon. Ĝuste tiam, la 2-an tagon de la restado en Danyang, nome la 4-an de dec., tagmeze okazis akcidento, kiu certgrade tremigis ilin.

Oni mortigis subleŭtenanton Kaname de la 3-a bataliono, sur lia revenvojo de inspekto pri la garda stato de sia trupo.

Sur iu kurbiĝo de strateto li pasis antaŭ knabino 11- aŭ 12-jara gape staranta en sunplena loko. La knabino levis la kapon, fikse rigardis al la pasanta subleŭtenanto en la vizaĝon. Sed Kaname ne atentis kaj preteriris tuj antaŭ ŝi. Antaŭ ol li faris 3 paŝojn, li ricevis pistolan pafon de poste, falis sur la pavimitan strateton surventre, kaj tuj mortis.

La knabino forkuris en domon. Aŭdinte la pafbrupon, senprokraste alkuris soldatoj, sieĝis la domon,

batrompis la pordon. Ili senĉese surverŝis fusilkuglojn al la knabino, kiu kapokline kaŭris malantaŭ ĉineca lito kun reliefa arabesko, kaj pereigis ŝin sur la loko. En la domo troviĝis ankoraŭ unu maljunulino, ankaŭ kiun same ili mortigis.

Tia akcidento ofte okazis en okupitaj lokoj, tial tute ne eksterordinara por ili, sed ke ĉi-foje la koncernato estas perfekta ne batalanto kaj krome 11-12-jara knabino, kaŭzis flaman indignon al la soldatoj.

— Bone. Ili estas tiaj. Ne gravas, do, ekstermu ĉiun ĉinon. Sindetenemaj, ni mem perdos. Kuraĝu!

Efektive oni ne povis distingi kiom da ĉinoj estis mortigitaj pro tre malgranda suspekto aŭ ne klara kialo. Kaj tiu malklara diferenco inter batalantoj kaj ne batalantoj neevitebligis tian teruran akcidenton. Ekzemploj ankaŭ de tia knabino ne mankis. Precipe la senton de la soldatoj incitis tio, ke la ĉinaj soldatoj pelitaj en senelirejon ofte formetis la militan uniformon kaj enmiksigis inter la popolamasoj. Eĉ inter tiel nomataj “bonaj civiluloj” kun brakbendo de suno troviĝis fuĝantaj regulsoldatoj. Aliflanke, oni supozis, ke ju pli proksime de Nankino, des pli disvastigita estas la antijapana ideo, sekve ili devis pli profunde suspekti la popolamasojn.

“Okcidente de tie ĉi ankaŭ popolanoj havas fortan ideon antijapanan. Sin gardu eĉ kontraŭ virinoj kaj infanoj. Estas permesite pafmortigi rezistanton eĉ simplulan.”

La estraro de la armeo donis tian instrukcion tuj post la afero de subleŭtenanto Kaname.

Perdinte Changshu, Wuxi kaj Changzhou, la malamikoj ne havis alian rimedon por defendi la ĉefurbon

krom fortikigi la Zijin-monton kaj firme teni la montetajn regionojn ĉirkaŭ Nankino kaj la solidajn urbomurojn. Tial, la ĉinaj trupoj evakuintaj Changzhou kaj Danyang entorentis en Nankinon, kaj okcidente de Danyang, en la iom post iom montoza regiono, la plejfrontaj trupoj de amika armeo eĉ unu grandan batalon ne spertis.

La 1-a bataliono de la Nisizawa-regimento antaŭiris kaj atakis Jurong, kie estis infanteria lernejo, artileria lernejo kaj ankaŭ aerodromo. La malamikoj respondis al la atako per ĉiuj taktikoj. Minoj senĉese eksplodis. Trafite de mino je fundo la malgranda tanko faris kelkajn ruliĝojn, kaj la soldatoj interne renkontis tragikan morton. Kvankam la forto de la malamikaj trupoj ne estis granda, tamen, ju pli oni proksimiĝis al Nankino, des pli energie rezistis ili.

Fine oni konkeris Jurong. La Takasima-divizio lokis la stabon en la artileria lernejo. Tiam eĉ la diviziestro devis transrajdi malamikajn kadavrojn.

En tia persekutado la japanaj trupoj trovis malfacile trakti kaptitojn. Oni ne povis kunpreni kaptitojn, kiam oni devis sin okupi per vivoriska batalo. Plej simple estus mortigi ilin. Sed kunpreninte ilin poste mortigi estis tre ĝene. "Se vi kaptas malamikojn do tuj mortigu ilin ĉe la okazo." Tio absolute ne signifis ordonon, tamen tio montris ĝeneralan politikon de la superuloj.

Ankaŭ tiaokaze kaporalo Kasahara faris kuraĝe. Li mortigis dek tri kaptitojn kunligitajn en vico unu post alia.

Ili estis vestitaj per uniformoj de regula armeo, sed kun nudaj piedoj, kaj portis dorse oblongan sakon da bakita rizo kaj longan vatitan superveston el blua kotono.

Inter ili estis du, ŝajne suboficiroj, kiuj sin vestis iom pli bone kaj portis ledŝuojn.

Oni kondukis tiujn dek tri kaptitojn al la bordo de rivereto apud la aerodromo kaj sidigis en vico. Kaj Kasahara apenaŭ elingigis la glavon, kiu fariĝis jam malakra pro breĉoj, entranĉis profunde la ŝultron de la unua. La ceteraj dek du kaptitoj, tuj genuiĝis teren, kune ekkriis elŝprucante salivon kaj komencis riverenci. Precipe la du, ŝajne suboficiroj, plej mizere tremadis. Kasahara tamen sen interrompo fortranĉis la 2-an, la 3-an, . . .

Tiam lin surprizis stranga okazo. Nome, la plorkrioj subite ĉesis. La restintaj eksidis plate sur la teron, surgenuigis ambaŭ manojn, kun malespere pala vizaĝo, fermis la okulojn, mallevis la kapon kaj mutiĝis. Tio pli estis admirinda sinteno.

Kasahara sentis malfortiĝon de la mano. Li streĉis siajn sentojn por tranĉi ankoraŭ unu kaj tuj sin turnis al la kamaradoj.

— La aliajn tranĉu iu el vi.

Ja neniŭ kuraĝis tion. Ili retiriĝis 30 paŝojn, celis per fusiloj, kaj finis tiun ĉi malfacilaĵon.

Unuarangaj soldatoj Kondoo kaj Hirao kantonmente loĝis en la loĝeja kvartalo. Najbare estis granda domo kvieta, ĉirkaŭita de arboj.

— Kiel impona domo! Maldece. Mi iru inspekti. He, Kondoo, kune.

Kondoo, dormanta side, levis sin kun oscedo.

— Se estus tie virino, mi faru.

— Fi! decidu per man-veto.

Hirao prenis bambuon kiel apogbastonon kaj iris la unua, sen fusilo.

La malnovtipa pordo estis rompita kaj interne ĵus floris flave prunarboj. La pavimita vojeto kurbe kondukis tra densaj arboj al eŭropmoda vestiblo. Ankaŭ ties pordo estis malfermita.

Svingante la bambuan bastonon, Hirao sentime eniris la vestiblon pargetitan.

— Bonan tagon. Ĉu estas iu?

Kompreneble neniu respondis. Sur la koridoro disis pecoj de kurteno kaj teleroj. Eble prirabite de ĉina trupo, ĉiuj ĉambroj troviĝis en terura malordo. Ĉiuj tirkestoj de ebena komodo kun granda spegulo estis ĵetitaj sur la planko. En banĉambro de eŭropa tipo malpura akvo staris en la banujo, sur la kahela planko restis postsignoj de fekaĵo, supozeble de l' rabintaj soldatoj.

Ili traserĉis ĉiun angulon, sed trovis nek knabinon nek interesan aferon. Fine, Hirao eniris grandan ĉambron, eble por gastoj, sur la unua etaĝo, kaj al la postirinta Kondoo li salutis ĉine kun krucitaj brakoj.

— Ho, s-ro kompaniestro Kondoo. Bonvenon. Kiel longe mi ne vidis vin!

La kvieto kaj lukso de la ĉambro estis la kaŭzo de tiu ĉi okaza ŝerco. Kondoo senprokraste respondis lin.

— He, bonan tagon, s-ro kompaniestro Hirao. Ĉu mi ne ĝenus vin?

— Ne. Sidiĝu, mi petas. Bonvole fumu, s-ro!

La duo eksidis peze-majstre sur larĝaj brakseĝoj kaj ĉirkaŭĵetis rapidan rigardon en la ĉambro. La seĝoj faritaj el ebena kun delikata manĉizaĵo, estis komfortaj, kaj similis tiujn por bonzoj en templa kapelo. La ruĝe lakita granda tablo, la marmorita kameno, la granda tualeta spegulo sur breto, la klasika lustro de la plafono — ĉio ĉi rakontis pri la luksa vivo de la loĝintoj. Sur

la muro pendis pluraj rul-pentraĵoj de malpeze kolorigitaj pejzaĝoj, el kiuj 2-3 sin etendis longe ĝis la planko. Tuj ekster la fenestro dense elstaris bambuoj kiuj susuris de vento kaj ĵetis en la ĉambron senĉese balanciĝantajn ombrojn.

— Nu, kompaniestro Kondoo, tumulta estas la socio, al mi ŝajnas. Kiel do fariĝos?

— Jes vere. Kulpas ja s-ro Ĉiang Kajŝek . . . Antaŭ tagoj li venis al mi post longa intertempo. Mi admonis lin ke li ne tro aŭdacu . . .

— Pli bone, se li plu ne sin okupas per politika afero.

Hirao abrupte sin levis kaj iris antaŭ la kamenon. Lin altiris io stranga sur la masonita kamenbreto. Li ekprenis ĝin. Tio estis ligna skatolo de 6 kaj 15 centimetroj, sur kies surfaco estis ronde desegnita zodiako kun la 4 direktoj kaj magneta nadlo enmetita interne.

— Sunhorloĝo! — kriis Hirao en senŝerca mieno. — Vidu, Kondoo, estas sunhorloĝo.

Sendube ĝi estis sunhorloĝo. Ne tre malnova ĝi ŝajnis, sed la nadlo de la kompasu tute rustis, kaj tamen ĝi tremante montris la nordon kaj la sudon.

Oblikvaj sunradioj de la vespero helruĝe prilumis la fenestron. Li tiris la ruĝan tablon, kaŭriĝis, adaptis la surfacon de la plato ĝuste al la sudo laŭ la kompasu, kaj starigis rekte la rustan nadlon en la mezo. Kiel li atendis, la ombro ĵetis mallarĝan klaran strekon inter la Arkopafanto kaj Kaprikorno. Hirao krucis la brakojn kaj esplore ekrigardis.

— Hm, bonega ĝi estas. Feliĉa trovitaĵo.

Kvankam tiel esprimis Kondoo, la alia silentis sen respondo.

— Kio okazis al vi?

Demandite de Kondoo, li nun murmuris per drameca tono.

— Ha, eterna estas Ĉinio. Ĉinio estas moderna, samtempe ne moderna. Ĝi songas pri la antikva kulturo, spiras en la antikva kulturo. Pensu: kvankam tiel lukse vivas la mastro de tiu ĉi domo, tamen li ĝue rigardadis la sunhorloĝon suĉante teon kun krucitaj brakoj.

Denove vekigis la romantikeco en Hirao. Lia fanfaronemo subite eksplodis en tiu okazo. Li ŝveligis la bruston sur la seĝo, malfermis la gambojn, kaj daŭrigis manosingante:

— La kvarcentmilionaj popolanoj de Ĉinio — kun sia historio tiel longa kaj malnova, kiel la Yangzi-rivero. Ĉinio neniom ŝanĝigis de kiam vivis la reĝoj Huangdi, Wen, Wu, Taizong kaj la altranga imperiestra konkubino Yang. Ĉinio neniam pereos! Kiel ajn klopodus Ĉiang Kajšek por la novviva movado, estas absolute neeble ŝanĝi tian popolon! Samtempe, kiel ajn ni okupus la tutan landon de Ĉinio, estus songo de songo asimili ilin japanismen. Tia estas Ĉinio, tia estos eterne. Terure. Ha terure!

Kondoo enuis kaj ekstaris.

— Kion vi muĝas! Ni foriru!

Hirao levis sin, respektoplene prenis la sunhorloĝon, kaj zorge metis en internan poŝon de la vesto. Al li ŝajnis, ke li nun la unuan fojon komprenis Ĉinion. Nome, la ĉina popolo dum pluraj jarcentoj vivadas tute sen rilato kun la politiko. Ĉu regas la Qing-dinastio aŭ Sun Jatsen, al tio ili tute indiferentis. — Li eksentis senliman amon al tia popolo de Ĉinio kaj al ilia naiva koro. Ĉiang Kajšek oni devas faligi, sed la popolo estas aparta de la Ĉiang-potenco. Ne ekzistas por ili antijapanismo, nek porsovetiismo, nek kontraŭanglismo,

nek porkomunismo, ktp. Dum li malsupreniris la ŝtuparon post Kondoo, li diris per patosa voĉo.

— Ĉinoj ja estas veraj anarkistoj. Ĉiu el ili praktikas ĉi tiun ideon.

Tamen, tia simpla admirado ne plaĉis al Kondoo.

— Ne tiel pensu pri anarkismo. Se tia estus anarkismo, do, ĉiuj bestoj estas anarkistoj. Vidu porkojn, tiuj ĉi estas ĝisfunde anarkistoj. Ili estas superaj ol la ĉinoj.

— Diabloj vin prenu! Vi ne havas sentemecon.

— Via teorio estas nur memkontentiga.

— Kraĉu laŭvole!

En teoria batalo Hirao ne estis rivalo de Kondoo. Svingante la bambuan bastonon, li vigle elsaltis el la vestiblo kaj diris laŭte:

— Ĝis revido. Dankojn pro via donaco.

8

La 8-an de decembro, la unua bataliono de la Nisizawa-regimento komencis fortan atakon al la malamikoj en Tangshan, kaj antaŭ la vespero sukcesis okupi la montoriĉan regionon apud la urbo. Sed la malamikoj rezistis per fortika bastiono, baris la atakon per minoj. Vere ĝi estis admirinda obstinega batalo.

Dume, la aliaj batalionoj daŭre marŝis laŭ la vojo kaj atingis vilaĝon Tangshui, kiu estas banloko. En gastejoj sur la jam neloĝata strato, varma akvo ŝpruciĝis vaporante en la vastaj blank-kahelaj banujoj.

La regimentcentro okupis unu el la gastejoj, kaj tie la regimentestro forlavis la malpuraĵon akumulitan dum batalo pli ol unumonata.

Eksterordinara estis la ĝojo de la soldatoj. Ili trovis por si grandajn potojn aŭ lavkuvojn, enverŝis la varman akvon kaj nudiĝis por sin bani eksterdome.

— Kiel dankinde. Tial mi ŝatas cin, Ĉinio.

Tiel ŝercante ili lave purigis sian aspran haŭton ŝmiritan de sango kaj koto. Supera soldato Takei tuj post bano diris: — Dio mia, ankoraŭ estas malpuraĵo! — kaj ree sin trempis en la akvon. Tiel li ja baniĝis 5 fojojn en unu tago.

— Hej, mi aŭdis, ke vi vin banis 5 foje. Ĉu vere?

Alparolis la rotestro, kaj Takei respondis per serioza mieno:

— Jes. Pene mi purigis min. Oni do ne bezonus min lavi, kiam ajn mi mortos.

Tamen, troviĝis ankaŭ tiuj, kiuj obstine sin detenis de bano. Ilia argumento estis: se unu fojon oni ĝuas la banon, oni sentos sin ne tolerebla, kiam mankos la oportuno de reĝuo.

Nankino jam estis en la distanco de nur malpli unutaga marŝo. En Tangshui ili ja ĝuis la lastan senĝenan nokton. De nun, kiam ili povos dormi endome? Ili ne povis helpi la streĉecon en la koro, kaj denove pensis pri si sur la militkampoj, pensis pri la vivo de la morgaŭo.

Tiun vesperon ĉiuj soldatoj ordigis la tornistran, ĝin plenigis per rizo kaj krudaj batatoj, kaj ĉirkaŭ la talio alligis 120 kuglojn. Testamentojn ili metis en la monujo aŭ notlibro en interna poŝo.

— La 8-an de dec. Tio ĉi povus fariĝi mia lasta noto. Se mi mortus, nenia bedaŭro.

Tiel skribinte en la notlibro, subleŭtenanto Kurata rompis la krajonon kaj ĵetis ĝin en fajron. Li estiĝis trankvila, kaj ankaŭ atentema. Li viŝis la klingon de la glavo, ekzamenis la revolveron, purigis la fusiltubon, plenplenigis la botelon per varma akvo, zorge enpakis alumetujon per oleita papero kaj metis ilin en la tornistran. Fininte la tutan preparon, li diris al si mem: — nu, ĉio estas de morgaŭ. — Kaj li frue dormiĝis por sufiĉe ripozi.

— Nu, ĉio estas de morgaŭ!

Same kriis ankaŭ kaporalo Kasahara, ne al iu. Sed li ne viŝis la glavon, nek enrigardis la botelon; certe ne-

niam venis al li en la kapon la ideo pri preparo de alume-
toj.

La sekvan tagon la Nisizawa-regimento atingis la urban pordegon nomatan Qilin. La Zijin-monto klare vidigis sian figuron nur 8 kilometrojn transe. Oni povas diri, ke ĉi tie okazas la antaŭpostena batalo de la granda atako kontraŭ Nankino. Ekde la posttagmezo ambaŭ flankoj alfrontis sin kaj ripetis malgrandajn batalojn. Noktiĝis, kaj la malamikoj komencis sinsekve retiriĝi. Kiel ajn ili batalus ĉi tie, ja estis vane, ĉar oni jam minacis de malantaŭe. El sub tiu evakuata batalkampo eksplodis minoj mortigante kelkajn ĉevalojn.

Jam sieĝata estis Nankino. La trupo de la suda flanko, kiu norden marŝis de Molinguan, proksimiĝis al la komandejo sur la Niutou-monto kaj komencis surmontan batalon. La malamikoj estis retiriĝantaj al Yuhuatai. Alia trupo, kiu trabatis Suoshu-on kaj marŝis okcidenten, okupis Chunhua kaj severe persekutis plu. La nordkolona trupo, kiu okupis la fortikaĵon de Wulong apud la Yangzi-rivero, kuris supren laŭlonge de la rivero, al la fortikaĵo de la Mufu-monto. Oni decidis, ke la Takasima-divizio kaj aliaj trupoj laŭiru la Nankin-ĉefvojon de la Qilin-pordego al la Zhongshan-pordego, kaj la Nisizawa-regimento apartigu sin de ili kaj ataku la Zijin-monton.

Tiun tagmezon la japanaj aeroplanoj flugis super Nankino, kaj ŝutis admonan leteron de la ĉefkomandanto de la ekspedicia armeo en Ŝanhajo konsilanta kapitulacian al Tang Shengzhi, la ĉefkomandanto de Nankin-defendo. —Templimo por respondo: la tagmezo de la sekvanta tago, la 10-a de dec., loko por respondo:

la kordono sur la kuniĝejo de Zhongshan-strato kaj Jurong-strato. Se vi ne respondos, ni komencos ataki la urbon. — Tia estis la enhavo kaj la tekston antaŭiras antaŭparolo, ke li aŭdacas konsili, ĉar li ne toleras vidi la detruon de la urbo kun la orienta kulturo.

Dume estis progresanta la batalo ĉirkaŭ la urbo, kaj la sieĝpozicio horon post horo malvastiĝis en tiu ĉi tago. La soldatoj atendis ŝancon por ataki, rigardante la longan nigre-brunan serpentumon de la urba muro.

Tagmezis la sekvanta 10-a. Sed respondo ankoraŭ ne venis. Oni ordonis al la tuta linio ĝeneralan atakon kontraŭ Nankino.

La Nisizawa-regimento komencis ataki la Zijin-monton antaŭtagmeze, en la 10-a tago. Unu parto aparte iris laŭ kurba vojo norden ĉirkaŭ la montpiedo kaj poste marŝis laŭ la fervojo por ataki la fervojajn staciojn de la Taiping-pordego kaj la Heping-pordego, kaj pli poste por preni Xiaguan kaj okupi la havenon. La alia parto supreniris de la orienta ebena flanko de la Zijin-monto.

La unua pinto de la Zijin-monto altas 484 metrojn super la marnivelo. Se oni rigardas de la maŭzoleo de Sun Jatsen sur la suda deklivo, la monto aspektas milde kaj bele, kun tri dividitaj suproj. Sed, malantaŭe, la norda deklivo estas rokoza kaj tiel kruta, ke oni ne povas supreniri sen helpo de la arboj. La suda flanko kun la maŭzoleo fariĝis ataksfero de la aliaj trupoj kiuj de Tangshan laŭiris la fervojon al la Zhongshan-pordego, kaj la norda kruta flanko — de du batalionoj de la Nisizawa-regimento.

Sur la montsupro vice staris fortikaj bastionoj de la malamikoj, tranĉeoj por soldatoj en deplojo kuŝis longe kaj plurvice ĉe piedoj de la rokoj. La embrazuroj kolere rigardis malsupren la deklivon, kaj la maŝinpaŝiloj jam

de frue ekagis. Tio ĉi estis la unua fortikaĵo por la defendo de Nankino. Se ni ne prenis ĉi-monton, ni ne sukcesus preni Nankinon, pensis diviziestro Takasima. Tial li decidis asigni al tiu tasko du batalionojn de la Nisizawa-regimento, kiu estis la plej fidinda el la trupoj sub lia komando, kaj speciale metis ĝin rekte sub sian komandon por komenci la atakon.

Alveninte al la monta deklivo la Huruya-roto tuj disigis laŭlonge, kaj iris antaŭen inter rokoj kaj sub pinejoj. La plej antaŭa parto jam estis en intensa batalo. Pozicion ili havis la plej maloportunan. La malamikoj pafadis elŝovante la kapojn el la tranĉeoj kaj la kanonfaŭkojn el la bastionoj. Dume, ili mem elmetis la tutan korpon antaŭ la malamikoj, kaj aldone, ili devis celi de malsupre supren. La regimentestro bone sciis la malfacilon de la batalo. Tial li iris pli fronten, kun la regimenta standardo kaj adjutanto kelkfoje eĉ en pafnion.

Armitoj tiukaze plej efikaj por la malamikoj estis mangrenadoj kaj maŝinpafiloj. Sub la grenadoj ĵetataj de supre, la amikaj trupoj neniel povis antaŭeniri.

El la tranĉeoj oni elĵetis mangrenadojn similajn al nigraj ŝtonoj, kiuj falis sur rokon kun blanka fuma trenajo, kaj sible ruliĝas pli kaj pli proksimen al ili kaj jen brue eksplodis kaj ekfumis. Post malleviĝo de polva fumo, ĝemis kamarado sangomakulita: Vivu Lia Imperiestra Moŝto!

Aŭdinte la voĉon en la fundo de la zumanta orelo, iu soldato streĉe rigardis posten. — Hej, Kusama, hej! — Sed ne respondis la alia. Mute, la soldato denove premis la vangon al la pafilfusto, tiris la ellasilon. Li tiris, ree tiris. La kugloj malpliĝis kun ĉiu minuto, la kuglozono ĉirkaŭ la talio malpeziĝis. Sed eĉ unu paŝon

li ne povis iri antaŭen. Eluzinte la kuglojn, li ĉirkaŭprenis la fusilon, kaj kuris furioze malsupren inter la rokoj kaj pinetoj. Tie kaj ĉi tie li vidis vunditajn kamaraĉojn: unuj provizore sin bandaĝis malantaŭ roko, aliaj kuŝis surdorse sub pinaj branĉoj kaj malplene rigardis la ĉielon. Li kuris tra ili, atingis trajnanaĵojn kiuj jam estis tie tuj post la paflinio, kaj ekfalis.

— Hej, donu kuglojn. Kuglojn.

Bonzo Katayama Gentyoo portis longtenilan ĉinan glavon, oni ne sciis de kie li prenis ĝin, pendantan oblikve de la ŝultro ĝis la talio. Mortiginte dekojn da ĉinaj soldatoj, nun li jam estis sentima. Veninte al la plejfronta linio, li flegis vunditojn aŭ preĝis antaŭ mortintoj. Kugloj preterflugis liajn ŝultrojn. Li portis ferkaskon sur la kapo.

Estis proksime de la tagmezo. La suno ĵetis de la monta ŝultro fortajn radiojn rekte al la amika trupo. Blindigite de la lumo, ili ne povis vidi la supran malamikan pozicion. Blua serenigis la ĉielon, sub kiu blanka fumo ekprenis sin. Malagrable zumado de la kugloj. Bomboj el bombokanonoj preterkuris tuj super ilia kapo, kaj falis malsupren. Jen bruado de eksplodo sub la piedoj. Malfacile estis al ili ĵeti mangrenadojn supren, tiom pli, por trafi la malamikajn tranĉeojn, kaj la grenadoj elspuante fumon rulfalis returnen al la amikoj!

Sur la piedo de Zijin-monto vicis pezaj kanonoj por kampa batalo, alportitaj per tren-ĉaro. Oni ŝargis ilin per kuglegoj brilantaj, kiuj eligis obtuzan sonon. La zumado de kugloj tranĉadis la aeron. Ili flugis trans la ŝultron de Zijin-monto. Ne la montosupron oni kanonis, sed multe pli foren en la direkton de la Xiaguanstacio.

Proksime de la pezaj kanonoj, malsupre de la monto, staris rapidpafaj kanonoj. Nuntempe por infanterianoj tiuj kanonoj estis la plej fortaj helpantoj. Kiel ekzakte! La kugloj ensaltis en la paftruon de 0,3-metra kvadrato de la malamika tranĉeo. Ne nur unu, sed ja 8 el 10. La paftruo subite elĵetis blankan fumon. La kuglo eksplodis interne.

— Brave! — diris en si la soldatoj. Tamen montrante nenian esprimon, ili mute plu pafis per fusilo. Senĉese alflugis kugloj de malamikaj maŝinpafiloj, pluve kaj hajle en la vera senco de la vortoj. La kugloj kunfrapiĝis kun roko, dispeciĝis. Branĉo de pineto antaŭ iliaj okuloj balanciĝadis, baldaŭ kliniĝis, ekfalas brue. Sur la ŝire rompita aspra surfaco fluis rezino, malseke brilis de la suno.

Subleŭtenanto Kurata elingigis la glavon, rampis supren al piedo de roko. Lin sekvis unu post alia postvivantaj soldatoj de lia plotono. Okupinte unu rokon, li faris 10 pafojn, rampis al la piedo de pliantaŭa roko. De rokpiedo al rokpiedo. Nun la rokoj estis la solaj fortikaĵoj por ili. Paŝon post paŝo antaŭen. Alruliĝis fumanta mangrenado. Surprizite li mallevis la kapon, retenis la spiradon. Ĉi-momente — “Durm!” bruo frapis la ventron. Li sentis sablon sur sin. Ree li elrampis. Lia glavo ne atingis la malamikan tranĉeon. Li prenis 5 mangrenadojn de soldato, ekrampis la unua. Kun la maldekstra mano sur la roko, li levetis sin, dentotenis la sekur-klapon kaj ektiris. Subite ĝi elĵetis fumon. 1, 2, 3, 4, . . . li kalkulis la tempon, eke svingis la ŝultron. Forfluis la nigra maso kaj blanka fumo. Kaj jen en la tranĉeon! Bone! Li ekĝemis. Denove li tenis la glavon, serĉis rokon al kiu li rampos.

Meze de la batalo regimentestro Nisizawa paŝis malrapide. Li vidis vunditan soldaton, kiun oni malsupren portis sur dorso. Lia vizaĝkoloro jam tute ŝanĝiĝis kaj la buŝo estis nigra. Li apogis la kapon al la ŝultro de la portanto, kun la manoj senforte pendantaj. Li tamen malfermis la kavecajn okulojn, intermite parolis super la ŝultro.

— Mallevu min. . . Mi petas, mallevu min. Mi estas trafita je la ventro. Je la ventro. Neniel saveble. Nun, ankoraŭ mi povas pafi. Lasu min pafi ankoraŭ iom. He, mi petas, mallevu min. . .

Meze de surdigaj bruoj, tion aŭdis la regimentestro. Li ege malfermis la okulojn, rigardis la du malsuprenirantajn de la monto, kaj kvazaŭ kolere, per basa voĉo diris al apuda soldato.

— Kiu estas tiu soldato? Iru demandi la nomon. La soldato kuris for.

La regimentestro ja neniam tiel elkore sentis la potencon kaj gloron de lia majesto kaj dankindecon de la soldatoj.

— Admirinda estas tiu soldato!

Li diris al la adjutanto per la tremantaj lipoj.

Sinsekve viktimiĝis soldatoj. La malamikoj vere defendis per siaj lastaj fortoj, kaj rezistis tiel obstine ke oni eĉ unu paŝon ne povis proksimiĝi. Se oni tiel atakus plu laŭ la ordinara maniero, oni nur perdus tro multe.

Tamen oni trovis neatenditan vojon por elturniĝo. Ĝi estas bruligo. Nu, estas granda avantaĝo ataki per fajro de malsupre al la montsupro. Bruligi la pinetojn kaj herbojn. . . Jen bonege utilis la alumetoj portitaj de subleŭtenanto Kurata.

Ili faris fajron plurloke laŭ sia linio. La flamoj bruliginte la pinpinglojn, etendiĝis al herboj, de branĉo

al branĉo, iom post iom viciĝis kiel maraj ondoj, bruligante kadavrojn de ĉinaj soldatoj, moviĝis supren al la montsupro. Flava fumo dense vualis la fronton. La flamo nevidebla sub la tagmeza suno, etendiĝis supren kaj supren. Ili ĝin sekvis, rapide persekutis.

Ĉi-posttagmeze, dum la suno ankoraŭ estis alta, ili sukcesis preni la duan supron de la Zijin-monto, ja dank' al efiko de tiu ĉi originala taktiko. La bastionoj kaj maŝinpafilaj pozicioj ambaŭ facile disfalis sub tiu ĉi neatendita brulatako. La malamikoj devis amase retiriĝi al la unua montosupro sube kuniĝinta kun la dua.

Portempe fininte la batalon, la roto iris montsupren. De la malamika pozicio sur la unua supra ankoraŭ alflugis kugloj trans la malprofundan valon. La soldatoj etendis la kruojn sidante en la bastionoj kaj tranĉeoj faritaj de la malamikoj, kaj senmove fermis la okulojn pro laco de la furioza batalo. Kelkcento da ĉinaj soldatoj mortkuŝis, ĉiuj kun bakita rizo surdorse. De tiuj kadavroj ili deprenis la rizon, maĉis silente. Troviĝis centoj da petrolojoj plenaj de akvo, kies surfaco jam estis glaciiginta. La akvo ja estis portita de la malsupro. Sur la Zijin-monto eĉ unu guto da akvo ne troviĝis. La soldatoj per grandaj glutoj trinkis la akvon ĉerpitan de la malamikoj.

Tiutempe, la Kobayasi-trupo, kiu marŝis laŭ la Nankin-vojo, okupis la maŭzoleon de Sun Jatsen sur la suda montodeklivo. La blanka granita pavim-vojo kaj la ŝtuparo, ambaŭ estis kolorigitaj blu-grize, aŭ kamuflitaj. La duetaĝa pordego kaj ĉefa templo estis kovritaj per kvarpece fenditaj bambuoj, kvazaŭ per korbo. Tio estis por eviti aeratakon. Kelkcent kadetoj de la Centra Oficira Akademio sin enfermis en ĝi kaj rezistis vivriske.

S-ro Sun Jatsen estis ilia idolo, kaj ili mortis protektante tiun ĉi idolon. Ĉu la tragedio estas pli ĉe la venkinto, aŭ ĉe la venkito? La soldatoj de la Kobayasi-trupo kuris supren sur la ebena ĉefvojo al la maŭzoleo, saltis sur la dorsojn de la grandaj hundostatuoj, kaj svingis la sunajn flagojn. Sur la ŝtona kolono de la duetaĝa pordego ili per sango skribis grande: okupita de la Kobayasi-trupo, la 10-an de decembro!

Ili plu sin ĵetis al la restantaj malamikoj en la maŭzoleo de imperiestro de Ming-dinastio. Sur la ĉefvojo al ĝi staris vico da grandaj ŝtonaj homfiguroj, kun mieno silenta kaj serioza. Ĉirkaŭ iliaj masive starantaj talioj, senĉese eksplodis minoj.

De sur la dua montosupro ili vidis sub la okuloj la Zhongshan-pordegon kovritan de pulva fumo kaj en intensa batalo. Sed la pordego ne facile malfermiĝis. De la malamika pozicio sur la unua supra oni per kampaj kaj montaj kanonoj donis sinsekvajn pafojn al la sieĝanta trupo.

Baldaŭ venis la nokto, multe pli kvietiĝis la kano-nado. Kontraŭ nokta atako malamika, unu parto restis sur la fronto en deplojo, la alia dormis ŝtonan dormon ĉirkaŭpremante sin reciproke kontraŭ prujna malvarmo sur la montosupro. Ili dormis apud pereintaj kamaradoj, gardante la kadavrojn, demetis sian palton, kaj kovris sin kaj la kunulon. En tia okazo ne ekzistis vivo nek morto. Ili trovis la mortajn kamaradojn tute samajn al si, kaj nenian diferencon inter si kaj la kadavroj. Tiel estis ne nur rilate al amikaj kadavroj. Ĉar ekkuŝinte sur ŝtonriĉa tero ili sentis kapdoloron, ili alportis kadavrojn de ĉinaj soldatoj kaj metis sian kapon sur ties ventron. — He, komforte!

Meznokte. La stratoj de Nankino dronis en fundo de flamanta fajro. La brulegon kaŭzis plejparte la malamikoj mem, kvankam ankaŭ la aerbombardo. En la urbo la ĉinaj soldatoj jam komencis kruelan prirabon.

La sekvan tagon, la 11-an, ili ekatakis al la unua montosupro. Tie la malamikoj situaciis en senelira stato izolitaj de la posto, kaj ili devis batali por sia vivo. Do, trabati tiun defendlinion estis ne facile. La pioniraro de la Nisizawa-regimento rampis sub la maldensaj pinoj, sin kaŝante malantaŭ rokanguloj, iris al la plejfronto. Ilia tasko estis tranĉi dratbarajon per feraj tondiloj. Sur la montosupro novaj bonegaj beton-tranĉeoj elstaris en formo de litero U antaŭ la grupo de bastionoj, kaj la malamikoj per maŝinpafiloj salvis tiel intense, ke la atakantoj ne kuraĝis eĉ leveti la kapon. Krome, ili seninterrompe kanonadis al la trupo kiu svarme proksimiĝis al la pordegoj Zhongshan, Taiping, Xuanwu kaj Heping, kiujn oni vidis de sur tiu ĉi montosupro. Ĉar ĝi vere estis la lasta linio por defendi la ĉefurbon, eĉ la tuttaga batalo ne donis multan rezulton, kaj dume noktiĝis.

La soldatoj kuŝis ĉe la piedoj de l' rokoj, kun fusilo direktita al la malamikoj, dormetis de temp' al tempo, denove pafis kaj pafis. Tiel retenante kontraŭatakon de la malamikoj, ili pasigis la maltrankvilan nokton kaj atendis la matenon de la 12-a.

Ili aŭdis, ke la Zhonghua-pordegon jam prenis amika trupo kaj levis la sunan flagon. Okupinte tiun pordegon, tamen eĉ paŝeton oni ne povis plu antaŭen. Atako de la tuta linio nur dependis de la preno de Zijin-monto.

Elkrepuskiĝis. La soldatoj dormetantaj lace pro la tuttaga batalo, vekigis kaj levis sian kapon, kiam ili trovis la malamikan tranĉeon ja tuj antaŭ la okuloj, en la distanco de malpli ol 10 paŝoj. Eĉ la esprimon de la malamikaj vizaĝoj ili povis klare vidi.

Denove komenciĝis batalo per mangrenadoj kaj maŝinpafiloj. Proksime de la tagmezo la Huruya-roto apenaŭ povis okupi la unuan linion de la malamikaj tranĉeoj. Sed rotestro Huruya vundiĝis kaj retiriĝis. Komandon super la roto prenis subleŭtenanto Kurata. Unuarangaj soldatoj Hirao kaj Kondoo, supera soldato Takei kaj kaporalo Kasahara el maŝinpafila plotono mienis stulte kiel idiotoj, tamen ili postvivis ankoraŭ.

La malamikoj, perdintaj la tranĉeon, subite kontraŭatakis. Kun teruraj krioj, levante larĝajn glavojn kaj bajonetojn super la kapo, ili transsaltis rokangulojn ĉi tien. Bruadis maŝinpafiloj. Ili estis forbatitaj. Sekvis atako de ĉi-flanko. Sed suprenirinte unu rokon, la soldatoj falis unu post alia. Momente oni ne povis iri antaŭen. Ree kontraŭatakis la malamikoj.

Kaporalo Kasahara kuŝis en tranĉeo, ĉirkaŭprenante la malpezan maŝinpafilon. Li aŭdis la bruon de la malamika sturmo. Ĝi proksimiĝis ĉiuminute. Sed li ne pafis.

— Pafu, he! — kriis apuda kamarado. La kaporalo montris afektan rideton sur la malpura vizaĝo.

— Ne gravas. Fermu la buŝon kaj rigardu.

Antaŭ la okuloj, en la distanco de 5 paŝoj, estis 2 rokoj unu ĉe alia. Fikse celdirektante ĝian supron, tamen li ankoraŭ ne tiris la ellasilon. La krioj de la malamika atako proksimiĝis preskaŭ rekte super lian kapon, paŝada bruo frapis lin kun la pafilo preta. Kiam la plej antaŭa malamiko metis unu piedon sur la rokon, subite ekbruis furioze la maŝinpafilo de Kasahara.

Ĝi ja estis vere admirinda pafado. Kelkdeko da malamikoj falis unu sur la aliaj. Kasahara brue ensuĉis nazmukon kiel infano.

— He he he . . . Tiel oni devas mortigi. Neniu kuglo vana.

Ili repuŝis la malamikojn, tamen mem ataki ne povis. Tiel forpasis ankaŭ la tagmezo.

Neatendite, la stabo de la divizio donis severan ordonon al la Nisizawa-regimento.

— Komplete okupu Zijin-monton antaŭ la 6-a posttagmeze! — Verdire, la regimentestro supozis kompletan okupon en la sekva tago. Tiel, li pensis, la batalo povus esti ne tropeniga. Sed oni pripensu, kiel multajn perdojn devus suferi por unu tago la granda amika trupo proksimiĝanta al la urbomuro. Do, neevitebla estas tia operacio. — Ricevinte la ordonon, la regimentestro devis decidi al si grandnombran oferon de la subuloj.

Baldaŭ oni transdonis la ordonon al ĉiu roto. — Prenu la montosupron antaŭ la 6-a posttagmeze. La tuta linio komencu ĝeneralan atakon!

Samtempe la regimentestro ordonis plie.

— La rezervanaro marŝu! La standardo antaŭen!

Oni plu ne povis atenti kiel multus viktimoj. Komenciĝis ĝenerala atako. Supera soldato Takei mortis tiam.

Li vundiĝis trafite de maŝinpafila kuglo je la ŝultro. La kuglo venis al lia kapo kiam li estis kaŭranta, penetris la ŝultron, trapasis laŭlonge la tutan korpon, kaj eliris el la lumbo.

Hirao trenis post rokon la kamaradon sangantan surdorse kaj forte premantan la fusilon.

— Diabloj, diabloj! Mi mortos enirinte Nankinon, Nankinon! . . .

Dume ŝanĝiĝis la vizaĝkoloro, ekstrems la lipoj. Ankaŭ la ĝemado de la barakta suferado interrompiĝis. Tiam tra la pinbranĉoj vualitaj de pulva fumo marŝis la regimenta standardo.

— Hej, jen la regimenta standardo. Venis la regimenta standardo!

Hirao kriis premante la buŝon al la orelo de Takei. La preskaŭ ne spiranta viro streĉe malfermis la okulojn, kaj pene sin turnis per sia propra forto. La regimenta standardo estis 20 paŝojn de ili, marŝanta al la pafinio. Ĉu ĝi falis en lian vidpovon, ankoraŭ surventre li levis la maldekstran manon antaŭ la vizaĝo, kaj la sangantan dekstran manplaton kunpremis kun ĝi.

— Mi petas, mi petas!

Kion li petis, oni ne scias. Ĝi ja estis unusola vorto, kiu elnaĝis en lia subkonscio ĉe morto. Supozeble li petis la regimentan standardon, ke ĝi nepre venku, kvankam li mem plu ne povas labori. Li mortis kun la manoj kunpremitaj.

Baldaŭ poste pereis la standardisto, penetrita je la ventro. La soldatoj kredis, ke ventra vundo estas absolute mortiga. Ankaŭ la standardisto sciis tion. Li sciis ke lin atendis morto post longa suferado.

Li tuj diris al la gardisto.

— Petu s-ron regimentestron al mi. Mi devas la standardon redoni al li.

La standardisto estis bona militisto ĝentila kaj kuraĝa. Li estis unu el la subuloj, kiujn plej amis la regimentestro, la superulo, kiun plej amis kaj respektis la soldatoj. Li spiris sian lastan spiron dum oni sendis lin posten sur blankardo. Rigardante la vizaĝon de la soldato kiu portis la blankardon, li demandis: — Unuaranga soldato, ĉu vi havas edzinon? — Jes, mi havas, —

respondis la soldato. La standardisto plu diris kun malforta rideto. — Ho, se mi mortus enirinte Nankinon! — Kaj li senkonsciigis.

35 minutojn post la 5-a vespere, t.e. nur 25 minutojn antaŭ la ordonita templimo, ili komplete okupis la unuan supron de la Zijin-monto. Sin ĵetinta la unua estis simplanima repleniga soldato rekrutita el vilaĝo, ĝis nun ne tre rimarkita.

Li rampis tien al la piedo de l' granda roko malsupre de la centro de la malamika tranĉeo, kiu sin etendis en formo de litero U. Ĉar malamikaj mangrenadoj ĉiuj flugis super la roko kaj falis posten trans la kapon, do la loko estis kontraŭe plej sekura. Li kuŝis tie kaj observis la situacion. La malamikoj ricevis fortan atakon je la dekstra alo, kaj fiksis la atenton sole al tiu flanko. Li rondiris la rokon maldekstre, kaj abrupte ensaltis la tranĉeon. Li ekŝovis la fusilon antaŭ la bruston de la al li sinĵetintaj malamikoj, pafis kaj pafis. En tiu mallarĝa tranĉeo, li batalis kvazaŭ heroo kiu sola defendas fortikaĵon. La malamikoj forkuris unuvico en la tranĉeo. Persekutante ilin deposte li pafadis. Falis unu, sendube oficiro. Tiam altorentis la amika trupo.

Samtempe kiam la malamikoj sur la montosupro ĉesis kanoni al la Zhongshan-pordego la trupoj jam proksimiĝintaj al la pordego komencis furiozan atakon. Tiuvespere la pordegoj estis tratatitaj. Enŝoviĝis la tanka taĉmento. Sub la raŭpoj de tankoj dispremiĝis la malamikaj kadavroj.

Sur la montosupron falis kvieta nokto. La nova batalejo frostiĝis de malvarmego kun la norda vento. La soldatoj maĉis la bakitan rizon prenitane de sur ĉinaj kadavroj kaj dormis tremante de la frosta vento. Kaporalo Kasahara metis tri kadavrojn unu sur alian, metis

ankoraŭ unu alian ĝustaloke kiel kapkusenon kaj diris al subleŭtenanto Kurata.

— S-ro rotestro, ĉi tie sen vento vi povas bone dormi. Ili mortis antaŭ nelonge kaj estas ankoraŭ varmaj.

— Ĉu? Dankon. — Kun rideto respondis la subleŭtenanto. Lia sentimentalulo jam malaperis eĉ sen postsigno. Ankaŭ por sia lito Kasahara prenis tri kadavrojn kaj lokis ilin unu sur alian.

La stratoj de Nankino rigardata de la supro ŝajnis maro da fajro. La fumo speguliĝis en la fajro, kiu ruĝege ardigis la noktan ĉielon.

La 13-an dec., la Nisizawa-regimento malsupreniris de la monto, trapasinte la astronomian observatorion, kurbiris la apudurbon, atingis la stacion de Xiaguan, kaj plie venis al la haveno. Nun, ili revidis la akvon de la Yangzi-rivero, kiun ili ne vidis jam unu monaton.

Tiutage la amikaj trupoj forbalais kiel kutime la restantajn malamikojn en la urbo, sed ĉi-foje ili faris tion en la plej timiga kaj grandioza maniero.

Tang Shengzhi, la ĉefkomandanto de Nankin-defendo, jam hieraŭ kolektis siajn soldatojn kaj forkuris tra la Yijiang-pordego al Xiaguan. La pordegon gardis ĉirkaŭ 2 000 Kantonaj soldatoj, por ke la ĉinaj trupoj eĉ unu paŝon ne retiriĝu eksterurben. Tang Shengzhi kaj liaj subuloj fuĝis al Xiaguan, sur ŝarĝaŭto ekipita de maŝinpafiloj, furioze salvante al siaj gard-trupoj ĉe la Yijiang-pordego.

De la komenco ĝis la fino la japanoj ne atakis la Yijiang-pordegon. Tra tiu ĉi unusola pordego la venkitaj malamikoj en la urbo lavange forkuris al la haveno de Xiaguan. Antaŭe etendiĝis la akvo, sed troviĝis neniu ŝipo por transiri. Mankis surtere vojo por rifuĝi. Ili

alkroĉiĝis al tabloj, ŝtipoj, pordotabuloj kaj aliaj naĝiloj, kaj transnaĝis la vastan fluon de la Yangzi-rivero al Pukou sur la alia bordo. Ili nombris proksimume 50,000. Tiel dense ili kovris la riveran surfacon, ke ĝi ŝajnis nigre makulita. Kiam ili atingis la alian bordon, tie jam antaŭvenis kaj atendis ilin japanaj trupoj. Maŝinpafiloj komencis brui. La akvosurfaco disŝiriĝis kvazaŭ pripluvite. Ĉu returnen? Sed la kajo de Xiaguan jam fariĝis maŝinpafila pozicio de la japana armeo. — Tamen, la finofaran atakon al tiuj flosantaj venkitoj donis destrojeroj sur la rivero.

La 14-an okazis forbalao en la urbo. Ĉie sur la komercaj stratoj troviĝis demetitaj uniformoj de regulaj soldatoj. Ĉi tiuj surmetis civilulajn vestojn kaj miksiĝis kun la rifuĝantoj. Oni trovis jen standardon de blua ĉielo kaj hela suno ĵetitan en kuirejo de restoracio, jen larĝan ĉinan glavon kaj surobendojn sur la dua etaĝo de porcelanovendejo. Pli kaj pli malfaciliĝis puni la verajn soldatojn.

La 15-an kaj 16-an, okazis forbalao ĉirkaŭ la urbo. Tagmeze je la 17-a la Nisizawa-regimento kune kun aliaj trupoj kolektiĝis ekster la Zhongshanpordego por triumfa parado en Nankinon. Kelkdekoj da regimentaj standardoj flirtis en pluraj vicoj, kelkdekoj da aeroplanoj ĵetis ombrojn sur la nuboj, rajdsoldatoj, pedsoldatoj, kanonoj kaj tankoj trairis la Zhongshanpordegon kaj rektlinie marŝis al la urbocentro senloĝanta.

La Nisizawa-regimento okupis la urbodomon kiel sian ĉefsidejon. La stabo de Takasima-divizio sin lokis en la ŝtona konstruaĵo de la Centra Hotelo. Diviziestro Takasima kun la staboficiroj eniris la privatan loĝejon

de Ĉiang Kajŝek kaj Song Meiling, ligitan per ĝardeno kun la Oficira Akademio. Ĝi estis modesta, malgranda duetaĝa domo; en la ĝardeno forvelkis razeno kaj ruĝaj floris kamelioj.

Unuj trupoj transiris la Yangzi-riveron ĉe Pukou kaj marŝis plu norden, aliaj ankoraŭ persekutis restantajn malamikojn en la sudo ĉirkaŭ 30 kilometrojn fore. Sed la soldatoj, kiuj restis en Nankino garnizone, ĝuis trankvilajn tagojn post longa batalado.

En la Nankina Muzeo restis jam neniu artaĵo, sed estis tie montoj da ĉina rizo. Do, oni ne suferis mankon de rizo por kelka tempo. Legomoj abundis en kampoj apud la urbo. Viandon oni havis bubalan kaj porkan. Ĉe Xiaguan ĉie troviĝis mangrenadoj, forlasitaj de fuĝintaj malamikoj. La soldatoj ilin ĵetis en la Yangzi-riveron aŭ en laĝeton en la urbo. Per tio centoj da karpoj unufoje kaptiĝis.

— Kiel dikaj karpoj! Eble ili manĝis ĉinajn soldatojn.

Ridis la soldatoj kuirante.

Tra flanka pordo de la urbodomo ili kun alvoka krio entiris ĉaron, sur kiu kuŝis bubalo ligita je la kvar membroj. Ili senfeligis ĝin sub la tipe ĉina duetaĝa pordturo de la urbodomo.

— Ĉu ni manĝos ĝin hodiaŭ vespere? — Ĝojis kamaradoj rajdantaj sur azenoj en la suna brilo.

La trajnantoj, kiuj sekvis kaj nun atingis la regimentcentron, alportis de ie grandajn vazojn kaj ordonis kuliojn

boligi en ĝi akvon. Subite aperis multe da sakeo. Ili sin banis kaj poste komencis trinki la sakeon. Sekvis jen naniŭabuŝio*, jen furoraj kanzonoj.

Interpretisto Nakahasi kaj armea bonzo Katayama ricevis ĉambron samtegmentan kun tiu de la komunik-soldatoj. Baldaŭ oni pretigis fornon kaj karbon. La interpretisto venigis ĉinan junulon el la rifuĝula kvartalo. Tiu ĉi estis honesta junulo nomata Zhang, kiu antaŭe laboris en restoracio kiel kuiristo. La interpretisto nomis lin intime "Zhangĉjo". — He, hodiaŭ vespere preparu por ni vermiĉelon.

Junulo Zhang knedis farunon en lavopelvo, petis pecegon da bubalaĵo el la kuirejo, kaj preparis vermiĉelojn. Invititaj estis Kasahara kaj Hirao. La supo gutis de la barbo de bonzo Katayama, kiu diris: — Ho, se la regimentestro prenis unu tason.

— Hej, vi, bonan knabinon, al ni. — Kasahara diris kaj ridaĉis. Li estis malgaja, ĉar li ne ricevis foton de tiu aktorino. Oni diris, ke la armeo jam malfermis komunikadon per la Nankin-Ŝanhaja fervojo, sed al ilia regimento venis neniu letero.

La trajnanoj eltrovis petrolan dinamon en iu fabriko. Estis ankaŭ petrolo. Soldato, studinta en teknika lernejo, provis ĝin. Unu vesperon, en la ĉambroj de la urbodomo subite ekbrilis elektraĵoj. Ili ĝojkriis. Tamen ili devis kovri la fenestrojn per nigra tuko, ĉar oni severe limigis lampolumon.

En la du aerdromoj de la urbo venis ĉiutage kelkdek aeroplanoj, kaj ĉirkaŭflugis. Malamikaj aeroplanoj plurfoje noktoatakis, sed estis ĉiufoje forpelitaj.

Ĉe la angulo de Zhongshan-strato oni malfermis

* naniŭabuŝio: japana popola recitata rakontado

kantinon, kun ladmanĝaĵoj, sakeo kaj jokano*. Garnizonantoj en Xiaguan alveturis per ŝarĝaŭto speciale por tio de 8 kilometroj fore. Ili aĉetis pogrande, ekzemple, 50 botelojn da sakeo kaj 100 skatolojn da jokano.

Garnizonantoj eksterurbe tiam sin okupis per la elterigado de minoj, sed ili tion faris per ĉinaj kulioj. La ĉinoj fosis la teron timeme. La soldatoj alrigardis de malproksime ridetante.

Ĉiujn urbanojn restantajn en Nankino oni enfermis en rifuĝula kvartalo. Tiuj nombris 200 000, oni diris, sed inter ili eble sin miksis ankaŭ 1 000 regulaj soldatoj. En aliaj kvartaloj preskaŭ ne troviĝis figuroj de ĉinoj, nur japanaj militistoj iradis tien ĉi tien por aĉeti ĉe la kantino kaj rekvizicii aĵojn.

Kaporalo Kasahara ofte iris kun interpretisto Nakahasi por rekvizicio. Ili deziris havi lanugan litkusenon ĉar pro malvarmege ili ne povis dormi, pantoflojn por porti en la kazerno, aŭ, se eble, foton de bela knabino. Certe ankaŭ ne mankis tia luksa deziro. Ĉiuj vendejoj sur la ĉefaj stratoj vidigis terurajn postsignojn de prirabado. Ĉiuj provizoj de granda Nankino estis elrabitaj, malordigitaj, aŭ brulinte aliformiĝis en masojn da tegoloj kaj brikoj.

Profunde kortuŝita estis subleŭtenanto Kurata, irante tra la tiel ruinigitaj stratoj. Dum vespermanĝo li diris, trinkante sakeon el glaso kun la plotonestroj.

— Kiel multege da riĉaĵoj perdis Nankino! Ĉu ni venku aŭ malvenku, mi tamen elkore ĝojas, ke tiu ĉi milito ne havas lokon en Japanio. La nacia riĉeco estas perdita, al popolanoj mankas eĉ manĝaĵo kaj vestaĵo. Virinoj suferas terure. Imagu, se tio okazus en Japanio mem!

* jokano: japana dolĉa manĝaĵo iom simila al jeleo

Tiam unu plotonestro opiniis:

— Mi pensas, ke Nankino ne povos reviviĝi. Preskaŭ du trionoj jam brulis. Kion oni povus fari kun la brulruinoj? Mizeraj estas milit-venkitoj. Nenio ja helpas. Militon oni ne devas senprudente fari, mi pensas, sed se oni komencis, do nepre gajnu ĝin. Gajni oni devas, eĉ se ŝuldoj restos al la nepoj.

Frapinte la pardonon eniris soldato. Li sin tenis senmova, riverencis, kaj alparolis: — S-ro rotestro.

Subleŭtenanto Kurata tuj stariĝis kaj ankaŭ sin rektigis.

— Raporto unua: hodiaŭ oni ordonis unuarangan soldaton Mimauti Saburoo forlasi la hospitalon.

— Bone.

— Raporto dua: en la 22-a tago de decembro oni promociis unuarangan soldaton Mimauti Saburoo al supera soldato.

— Ho, gratulon! — Subleŭtenanto Kurata la unuan fojon prenis ĝojan mienon kaj diris. — Ĉu la vundo jam cikatriĝis?

La soldato movis la artikon de la dekstra brako kaj respondis:

— Ankoraŭ ne sufiĉe libera ĝi estas. S-ro milit-kuracisto tamen diris, ke mi movu ĝin kaj ĝi iom post iom reboniĝos.

— Tio min ĝojigas. Vi estas grenadisto, ĉu ne?

— Jes, s-ro rotestro.

— Por kelka tempo vi ne portu pezan objekton kaj petu kamaradojn.

— Jes.

— Nu, trinku por gratulo.

Subleŭtenanto Kurata mem donis al li glason kaj enverŝis sakeon. La soldato staranta akceptis ĝin, kaj

subite en libera senĝena tono komencis rakonti.

Li vundiĝis dum la batalo antaŭ la Qilin-pordego. Samtempe kun la preno de Nankino, oni okupis grandan hospitalon apud la Oficira Akademio kaj enlasis ĉiujn vunditajn soldatojn.

Tiun tagon li ĝemadis de febro kaj doloro pro la vundo. Sed aŭdinte de fleg-soldato ke oni kaptis 50 malamikojn kaj tiuj nun aperis antaŭ la pordego, li kriis, "Bone, mi mortigu ilin!", salte leviĝis, malsupren iris de la dua etaĝo ekster la pordegon. En blua vesto la venkitoj sinsekve venis. Armilon li ne havis. Li petis glavon de soldato gardanta la pordegon, kiu tamen ne pruntis. Per la maldekstra mano li donis survango al unu el la ĉinaj soldatoj, piedbatis lian tibion kaj iris returne.

— Revenvoje mi jam ne havis forton iri duaetaĝen. Mi rampis supren helpite de kamarado.

Li ridis, rektigis sin, riverencis kaj foriris.

Subleŭtenanto Kurata denove prenis krajonon, kaj komencis tagnoton, kiun li dum tempeto interrompis. Li ege miris, kial li povas ankoraŭ vivi kaj ĝui en la ĉambro de la urbodomo pacajn tagojn kaj skribi taglibron, dume vundiĝis rotestro Huruya, kiu mokis lin: kiam li ĝin revidus, — kaj multaj soldatoj jam mortis. Nun li ne plu inklinis al morto, nek suferis neelteneblan maltrankvilon de la animo. Li fariĝis kvieta, milda kaj kompatema. Li trovis sian koron pli larĝa kaj pli stabila. Finfine, li povis havi memfidon pri sia agado. Li ellernis alproprigi al si tiun malmoderan animstaton, kiu estas necesa, kiam oni kondutas kun grava devo kiel militisto kaj naciano. Tio ne estis kompromiso kun la vivo sur batalkampo, kiel tion faris unuaranga soldato Kondoo, sed aprobo de la vivo sur batalkampo. Tiam

jam revenis al li la anima stabileco. Plie, neniĝis la malpacienca inklino al morto, kiu devenis de instinkta maltrankvilo pri morto, t.e., se tiel diri, neniĝis la amo al la vivo, kiun li vivis ĝis nun. Ĝi ne estis teoria travido super la vivo kaj morto, sed intuicia natura mensostato naskiĝinta el la malestimo al sia propra vivo kaŭze de la malestimo al la malamika vivo. Malgraŭ ĉio, dank' al tiu granda mensa ŝanĝo, li sukcesis fariĝi majesta militisto kaj anstataŭi rotestron estante subleŭtenanto, gajnante dignon indan je la fido kaj estimo de la soldatoj.

Permesite de la armeo malfermi kantinojn en Nankino, alvenis unu post alia japanaj komercistoj el Ŝanhajo. Oni koncesiis al ili ĉinajn butikojn ĉirkaŭ la angulo de la Zhongshan-strato, kaj ili komencis vendi zenzajon kaj odenon*. Soldatoj senĉese kolektiĝis tien. Por taso da zenzajo iuj eĉ iris kelkajn kilometrojn. En Nankino tiel vasta troviĝis neniu ĉina vendejo. Krom regule manĝi en la kazerno, la soldatoj povis nenie preni manĝaĵon ol ĉe kantinoj. Profitante tion, la komercistoj donis al ili malbonegajn. Multaj soldatoj ne toleris elsuĉi tason da zenzajo por 10 senoj.

Al la ĉinoj en la rifuĝula kvartalo mankis ĉiutagaj necesajoj, kaj pli kaj pli multiĝis tiuj, kiuj petinte por si ateston pri civitaneco eliris aĉeti. Ili elŝovis la monpaperon kaj petis al la komercistoj vendi al ili. Tamen, la lastaj neniel konsentis, svingante la manon, ke ili foriĝu. La rifuzitaj ĉinoj embarasiĝis kaj staris antaŭ la kantinoj deprimate. En longa robo, kun lana ĉapo kaj pendantaj

* zenzajo kaj odeno: japanaj popularaj manĝaĵoj

longaj manikoj, ili gapis al soldatoj kiuj mordas jokanon kaj trinkas cidron. Vere, en tio kuŝis la mizero de la venkitaj nacioj.

Sed la granda arĝenta dolaro altiris la intereson de la soldatoj, ĉar ĝi povus esti memorinda donaco. Ili diris ke ili interŝanĝos ĝin por 50-sena monero, kaj la ĉinoj kapjesis, etendis sian manon, kaj aĉetis per tiu 50-sena monero cigaredojn de "Ora Vesperto". Ili aĉetis 10 skatoletojn da ili, po 5 senoj por unu, riverencis kaj revenis al la rifuĝula kvartalo. Tie ili tuj negocon komencis. Ili vendis ilin po 12 senoj por unu. En la rifuĝula kvartalo, kie oni havis monon sed nenion por aĉeti, ĉio ajn estis vendebla, kaj kara. Oni mantenis vitran glason starante sur vojkrucio kaj kriis: Nu, por 20 senoj. Kiu volas aĉeti? — Aŭ ili elmetis velkintajn legomojn sur pavimita vojo por vendi. La kvartalo, kvankam ĝiaj loĝantoj havis monon, aspektis kiel foiro de almozuloj.

La kvartalo estis sub internacia administrado. Sur la limoj staris gardosoldatoj. Rifuĝintoj povis liberiĝi, se ili jam havas ateston pri civitaneco kaj brakbendon de suno. Ili trairis la stratojn, kaj trovinte ke ili havas nek ĉambron por loĝi nek panon por manĝi, ili revenis vespere al la rifuĝula kvartalo. — "Ho, ĉielo! Pli bone estas ĉi tie." — Kaj ili malgaje skuis la kapon.

Por la japanaj militistoj oni malfermis du amuzejojn* en Nankino.

Kaporalo Kasahara kaj unuaranga soldato Kondoo kune iris el la kazerno, la urbodomo. En la urbo jam estis tiel trankvile, ke oni ne bezonis porti fusilon. Krom ke foje kaj foje oni eltrovis malantaŭ detruita domo

* amuzejo: la japana armeo nomas tia sian malĉastejon.

1-2 ĉinajn regul-soldatojn vizaĝe makulitajn de malpuraĵo kaj polvo kaj kun gapa mieno, kiujn oni tuj forkondukis. Sur la stratoj estis preskaŭ nenia danĝero kaj neniu homo. Ĝi ja estis malplena urbo en kiu iris nur militistoj.

Ili paŝadis sur la sunbrila pavimvojo zumkantante. Tie kaj ĉi tie ili vidis “bonajn civilulojn”, liberigitajn el la rifuĝula kvartalo, kiuj eniris vakajn domojn sur la komercaj stratoj kaj elportis manĝilojn, vestojn, oleojn, fabaĵon, k.a. Ili rabadis inter si. Maljunulino kun vinditaj piedetoj iris tie ŝanceliĝe portante surŝultre dikan duonigitan bambustangon, de kiu pendis la ŝtelitaj vestoj.

— Hej, — haltigis la soldatoj kaj alkriis. — Diru, vi ja ŝtelis!

Ŝi murmuris “huhu”, lasis ĉiujn aĵojn apud la vojo kaj foriris.

Tiam ili ekvidis junan virinon transiranta la straton, kio vere estis maloftaĵo.

— Hej, fraŭlino! — Kriis Kasahara. La knabino forkuris kiel azeno, terbatante per siaj malgrandaj piedoj.

— Ha ha ha, ŝi forkuris. — Kasahara ridis deposte arogantan ridon.

Sur la ĉefaj stratoj ankoraŭ kuŝis kadavroj. Kun tempo tiuj velkis nigraj. Dismanĝite de katoj aŭ hundoj dum nokto, ili pli maldikiĝis la sekvan tagon. Unu el ili jam fariĝis tipa skeleto, sed sur ĝia kapo restis haroj. La tute ostiĝintajn krurojn volvis surobendoj. Kaj kun la pasado de la tempo la kadavro ja aspektis kiel nenio alia ol rubo.

— He, Kondoo, vidu, tiu ĉi ulo ankoraŭ portas ŝuojn. Li eĉ nun intencas forkuri. Ha ha ha!

Antaŭ tabakobutiko, kiun ili hazarde preterpasis, sin etendis kadavro kovrita de mato, kaj ĝin ĉirkaŭis 5 katoj kun brilantaj okuloj. La katoj, kiuj singarde

rigardis al la strato, jam havis nazpintojn malseke ruĝajn.

Malsatis katoj kaj hundoj ambaŭ. Tie kaj ĉi tie sur la ĉefaj stratoj kataj kadavroj kuŝis plataj, surveturite de aŭtoj. La malsate ŝanceliĝantaj katoj ne havis forton eviti aŭtojn, kiuj kuregis tra la senhomaj ĉefstratoj, kaj mortis sub ĝiaj radoj.

Ili vizitis kantonon, trinkis botelon da biero, kaj iris al la amuzejo en la sudo.

Ĉiutage kaj ĉiunokte brulegoj okazadis senĉese. Kvankam oni per klara ordono malpermesis al la soldatoj senkaŭzan bruligon, tamen de sur disfalinta urba pordego oni ĉiam povis vidi 5-6 brulegojn. La fajroj per si mem ekbrulis kaj per si mem estingiĝis. Pacaj kaj belegaj estis la brulegoj, kiujn oni rigardis sed ne provis estingi. Fine mankis eĉ rigardantoj, kaj la fajroj impresis pli terure, kiam ili bruligadis tutnokte iun flankan strateton.

Diskuris la famo, ke la bruligintoj estas ĉinaj gerilanoj, kiuj faras tion proksime de la trup-kampejoj kiel celilon por aeratako. Efektive, aŭdinte tion oni ekkonsciis ke la fajroj leviĝis plej ofte en la proksimo de kazernoj. Kaj verŝajne la malamikoj aeratakis regule ĉe materiĝo preskaŭ ĉiun duan tagon, kiam la dormantaj soldatoj tute ne atentis. Vekitaj, ili langoklakis, blasfemante "Fi! Diabloj ĝin prenu," leviĝis de la knaranta lito, palpe serĉis la pantoflojn, kaj trenis la krurojn en la korton de la urbodomo por urini ĉe la rando de la lageto kun la ŝtona ponto. En la mallumo sub la stela ĉielo kun la subiranta luno, per mirinda rapideco transflugis 3-5 aeroplanoj kun lampoj sur la flugiloj. Kiuj estas malamikaj kaj kiuj propraj, ili ne sciis, sed esprimante sian admiron ili ree rampis en la liton mallaboreme.

10

Venis jarfino, sekve novjaro. Ĝi estis mizera novjaro kun imitaĵoj de ornam-pinoj kaj moĉioj*. Sed almenaŭ sakeon oni havis abundan.

Nedeĵoraj soldatoj jam tage trinkis sakeon kaj kuŝis maldiligente sur la lito, babilante kaj kantante. Estis 20-taga ripozo. Suferante de enuo, ili des pli sopiris al la hejmo. La malĝentila babilado de la komunik-soldatoj penetris tra la muro en la ĉambiron, kie loĝis interpretisto Nakahasi, bonzo Katayama kaj junulo Zhang.

— Ha, se mi hejmenirus!

— Se mi hejmenirus! Kiel fartas mia edzino?

— Malsaĝulo! Ne zorgu pri ŝi, kiu havas novan amaton.

— Kia ofendo! Mia edzino vivas pacience atendante mian hejmeniron ĉiumatene kaj ĉiunokte.

— Porko, azeno, ansero! Vi jam estas enfermita en angulo de la altaro. Vidu, jen ĝin pruvas tio, ke vi ne ricevas leteron.

Tia estis la novjaro. Tre liberaj, la soldatoj kon-

* Ornam-pinoj kaj moĉioj (rizkuko) estas necesegaj por japana novjaro.

traŭe malkvietiĝis. Ne venis leteroj, nek ĵurnaloj nek konsolpaketoj. Disvastiĝis diversaj famoj.

Granda tertremo okazis en Oosaka, kaj kaŭzis brulegojn jam de la mateno de la 2-a, januaro. Oni tiel informis per senfadena telegrafo al militŝipo ĉe Xiaguan. — Tre verŝajna estis la famo. Ĝi disvastiĝis ĉien, ĉar ne sciante la veron, oni lasis ĝin flugi de buŝo al buŝo. Sed poste ĝi malaperis iom post iom, ĉar neniu povis pruvi ĝian verecon. Tamen ĝin sekvis alia famo, ke la regimento tuj moviĝos. Eble hejmen. Ne, al Hangzhou, al Kantono. Eble al Hongkong, ĉar ŝajne oni intencas batali kontraŭ Britio. Ĵurnalistoj diris, ke la trupo reiros al Nord-Ĉinio. . . Malgraŭ ĉio, sendube estos moviĝo. Vidu, oni ja sendas malantaŭen unuj post aliaj eĉ negrave vunditajn, kiuj povos baldaŭ forlasi la hospitalon.

Estis fakto, ke vunditajn soldatojn oni sinsekve sendis posten. Antaŭ la malsanulaj ĉambroj apud la Centra Oficira Akademio preskaŭ ĉiutage vicstaris ruĝobrunaj ŝargaŭtoj. Enaŭtiĝis vunditaj kaj malsanaj soldatoj, kiuj portis blankan vatitan veston kaj ĉapon sur kapo. Jen trio pe jen kvinope la aŭtoj en vico kuris al la kajo de Xiaguan. La veturantoj ĵetis envian rigardon al la soldatoj vagantaj ĉirkaŭ la kantinoj, scivole rigardis la stratojn de Nankino, sur kiuj ili ĝis nun neniam pasis, kaj veturis plu tra la Yijiang-pordego. Ĉe la haveno ilin atendis hospital-ŝipo, kiu veturigis ilin malsupren de la Yangzi-rivero.

Ŝajnis, ke efektive la trupo moviĝos. Do, antaŭ tio mi iel ricevu hejmajn leterojn. — Akceptinte tiun ĉi fortan deziron de la soldatoj, oni permesis sendi iujn al la transporta fako en Ŝanhajo. Tiutempe oni jam decidis ke armea bonzo Katayama tuj ekiru kun du gardis-

toj akompanante la cindrojn de 183 mortintoj unue al la filio de la Nisihonganzi-templo en Ŝanhajo, poste al Japanio, kaj revenu post la plenumo de la misio. Oni permesis al du aliaj soldatoj kunveturi kun ili por preni leterojn. La ordonon ricevis unuarangaj soldatoj Kondoo kaj Hirao en la 4-a, januaro. Tiuj forlasis la loĝejon en la mateno de la 5-a, kune kun la cindroj.

Ĉe la haveno de Xiaguan la garnizonaj soldatoj malŝarĝis ŝipojn per 150 kulioj. Al tiuj ĉi oni donis la restaĵojn de soldataj manĝaĵoj matene kaj vespere ĉiutage, kaj pagon de 50 senoj kaj unu skatoleton da cigaredoj en ĉiu kvina tago. Brue babilante, ili portis ŝarĝojn kun la tuta korpo nigre malpura. La hospital-ŝipo estis ĉirkaŭ 300-tuna, facilmova kaj farbita helflave, en kiu duetaĝaj kajutoj dense najbaris unu apud la alia. La cindrojn oni lokis en ĉambroj kovritaj per blanka tuko, kaj la unuan fojon oferis antaŭ ili plenceremonie incensojn kaj florojn.

Tiun vesperon la ŝipo ekiris malsupren laŭ la Yangzi-rivero, kie ventis malvarme. La ŝlima akvo ondadis superborden, kie ĉiuj konstruaĵoj estis forbruligitaj. Estis ja mizera krepuska pejzaĝo de la haveno. Minbalaaj boatoj sin okupadis por la forigo de subakvaj minoj. Ankoraŭ ne sekure estis ŝipveturi. La hospital-ŝipo iluminita glitis malsupren sur la vesperiĝanta rivero. La vunditaj kaj malsanaj soldatoj trankvile kuŝis en blankaj puraj litaĵoj.

La sekvan matenon la ŝipo atingis Zhenjiang, kaj pli enlasinte tridekkelke da vunditoj kaj malsanuloj reveturis malsupren. Ĝi alvenis al Ŝanhajo vespere de la 8-a, januaro.

Tuta Hongkou aspektis kiel homplena amuzejo. Kvankam oni nokte faris nigrumadon, starigis sur ĉiu vojkruclo gardistojn el la surteraj trupoj de la mararmeo, kaj ŝarĝaŭtoj kun armitaj soldatoj kuradis tien kaj reen, tamen tage terarmeaj soldatoj sinsekve vizitis japanajn vendejojn sur la Wusong-strato, kaj vespere sur la tuj malantaŭa Zhapu-strato oficiroj kaj soldatoj svarmis kaj bruegis en kafejoj, teejoj, kinejoj, drinkejoj kaj ode-nejoj, starantaj unu apud la alia. Ili ĉiuj apartenis al la trupoj, kiuj post la fino de batalo revenis el la fronto por ripozi. Kiam malfruiĝis la nokto, antaŭ malhela vestiblo de restoracio vicis aŭtoj por militistoj. Ĝi estis amuzejo asignata al oficiroj, tamen ĉi tie ebraj soldatoj post vesperiĝo ne povis esti akceptataj pro jama hompleno. Sed la Ĝardenan Ponton oni duigis de la mezo kiel dividmarko: unu flanko estis brita gardo-distrikto, kaj la alia — japana. Meze de la ponto gardo-soldatoj de ambaŭ regnoj impone staris ŝultro ĉe ŝultro. Trans la ponto svarmis rifuĝintoj senhejmaj kaj malsataj, kiuj estis forpelitaj el Hongkou. En tia malvarmega vetero ili vagadis nudpiedaj sur la pavimitaj stratoj aŭ frostotremis apudvoje. Oni diris, ke la ĉefoj de Blua Bando kaj Ruĝa Bando* jam iris al Hongkong, kaj la subuloj perdintaj siajn ĉefojn fariĝis teroristoj kaj ofte jetis mangrenadojn.

Dum la tri tagoj, kiam la armea bonzo plenumas la taskon pri la cindroj, Hirao kaj Kondoo estis liberaj por sin amuzi.

* La Blua Bando kaj la Ruĝa Bando estis ĉinaj historie malnovaj sekretaj societoj organizitaj laŭ strikta disciplino por helpi inter si. Poste ili estis utiligitaj de reakciaj regantoj kaj fariĝis organizadoj de kanajloj.

Alveninte ĉi tien, Kondoo eksentis ian iluzion. En gastejo li povis sin bani en pura akvo, kuŝi senĝene sur tatamoj, kaj preni japanajn manĝaĵojn kun sakeo antaŭ ruĝe lakita tableto. Servanta estis japana knabino. En drinkejo sur la Zhapu-strato li povis trinki aroman viskion manĝante luksajn ĉinajn kuirajojn. Li denove trovis la valoron de la vivo, kiun malestimi li longe kutimis. Kinejoj estis plenaj de militistoj. Interakte oni prezentis obscenan dancon de rusinoj. Kune kun ĉiuj aliaj li komike kriis, aplaŭdis al obscenaĵo. Li povis ĝui la viglan reviviĝon de volupto. Virino de drinkejo sidis sur liaj genuoj, kantis ĉirkaŭprenante lian kolon. Li ekstaris, kaj dancis kun tiu virino, eksdancistino, akompanate de muziko de gramofona disko, knarante per la militistaj botoj. Ĉi tie estis plene de sopirinda monduma plezuro. Kvankam ambaŭborde de la Huangpu-rivero kaj en la Yangshupu-kvartalo, tuj proksime de tie ĉi, la ruino de la forbruligitaj domoj aspektis ankoraŭ terure en silenta mizero, tamen ĉi tie en la tuta kvartalo de Hongkou jam ne restis eĉ postsigno de la milito. Ĉi tie la vivo estis alte estimata. Kiel li estas malpermesata per leĝo, virto, religio kaj ankaŭ per konscienco, tuŝi aliulan vivon, tiel ankaŭ oni estas malpermesanta tuŝi lian vivon. Do, ankaŭ lian medicinon oni respektas.

— Ha, mi vivas. Bone mi ĝisvivas. Dankinde estas vivi.

Trinkante sakeon en drinkejo kun la kapo apogita al la muro, kaj aŭdante la bruan disputon de 2 superaj soldatoj en la angulo indiferece kiel malproksiman uraganon, li daŭrigis sian meditadon. — Sed, kio atendas la mortintojn en bataloj?

Estas neevitebla afero, ke la mortintoj facilcore

oferis sian vivon sur la bataalkampo. Sed, vidu, la samlandanoj ja plene estimas iliajn spiritojn post la morto.

Jes, vi pravas. Sed ili jam ne povas preni sakeon sur tatamo antaŭ ruĝe lakita tableto, nek sin distri en vespera strato. Unuvorte, ili ja ne povas ĝui sian privatan vivon.

Sian privatan vivon ili forĵetis por la nacio. Tial la ŝtato kaj la popolo kultas ilian pereintan vivon per la plej alta respekto.

Eble trovinte ke la medio jam ŝanĝiĝis de batalejo al amuzejo kie li plu ne bezonas fari kompromison kun la batalvivo, unuaranga soldato Kondoo ŝajne jam regajnis al si la intelekton, kiun havis bakalaŭro pri medicino Kondoo. Li volis esplori pli profunde tiun ĉi teorion. Sed antaŭ ol tion fari, li tuj rimarkis: la problemo ne havas absolutan solvon, kaj ia ajn solvo devus adaptiĝi al la specialaj sociaj cirkonstancoj de ĉiu epoko. Resume, tiu ĉi problemo devas esti kruciĝo de 3 vojoj, t.e. individuismo, socialismo kaj faŝismo.

Li klinis la kapon, fermis la okulojn. Li pensis profunde en si kiel grandan uraganon de la vivo li trapasis. Li sentis ke kapturniga tremo pro teruro trakuris la dorson. Li konsciiĝis, ke tuj reviviĝos kun varma ardo persista amo al sia vivo, kaj li ektimis.

Eltrinkinte glason da sakeo per grandaj gluttoj, Hirao aŭskultis la interparoladon de tri nemilitistaj gastoj ĉe la najbara tablo. Unu el ili estis oficisto de la konsulejo kaj la ceteraj du — komercistoj, kiuj ĵus hodiaŭ venis el Nagasaki per interkomunikiĝa ŝipo. Nome, tiuj komercistoj akiris rekomendleteron al tiu konsuleja oficisto pere de konatoj al konatoj, kaj venis por akiri profiton kontraŭ abundo da donacaĵoj. Ankaŭ tiun vesperon ilia intenco kuŝis en tio, regali lin en la drinkejo.

En Hongkou malplenaj estis la domoj de ĉinoj, ĉar ili ĉiuj transloĝiĝis. Tiujn vakajn domojn en la okupita distrikto komercistoj el Japanio proprigis al si kiel ejojn por butikoj, kion permesis la konsulejo. Ankaŭ tiuj du venis prikalkulante tion. Ne nur ili, sed multaj aliaj komercistoj okcidente de Oosaka venis svarmante sur la interkomunikiĝaj ŝipoj: al Ŝanhajo, al Ŝanhajo. Japanaj vendejoj en Hongkou pliiĝis ĉiutage. Kune kun tio ĉiuj vivnecesaĵoj envenis torente el Japanio. Jam en Ŝanhajo finiĝis armita batalo. Komence la armita batalo celis tratabi haltigon de ekonomia batalo. Kaj neatendinte la finon de la milito, oni jam intensigis la profitdanan ekonomian batalon. Tiuj du komercistoj jam trairis la stratojn hodiaŭ posttagmeze kaj eltrovis taŭgajn domojn. Tiuj ĉi kompreneble apartenis al ĉinoj, kaj interne restis multe da mebloj kaj aliaj objektoj. Japanoj malfermis la najlitan pordon kaj proprigis por sia butiko.

Tiam la oficisto de la konsulejo rakontis epizodon: Ankaŭ hieraŭ unu ĉino vizitis japanon kiu ĵus malfermis komercon, kaj diris: — Tiu ĉi domo estas mia, ankaŭ mia meblaro estas konservata; mi petas ke vi ne okupu la domon. — La japano respondis al li. — Sensencaĵo! tiu ĉi teritorio estas okupata. Ĉiuj konstruaĵoj en tuta Hongkou estas sub la administrado de la japana armeo, foriru. La ĉino dispremite foriris, kelkfoje rigardante returnen.

Aŭdinte tion, Hirao subite eksentis la mizeron de la venkita nacio kaj lasis malsekiĝi siajn okulojn. En lia memoro freŝe reviviĝis la virino, kiu falis sub la digon kun la infano en la brakoj, la junulino kiu ploris alkroĉiĝante al la kadavro de la patrino, kaj ĉiuj aliaj tragediaj vidaĵoj sur la batalkampoj.

Li metis la glason sur la tablon, ekstaris kaj iris al la mastrino de la drinkejo por fanfaroni.

La cindroj kolektitaj el diversaj frontoj kaj metitaj en la filia templo de Nisihonganzi kaj aliaj lokoj nombris proksimume dudek mil. Se oni ŝarĝos unu ŝipon per 450, la cindroj de la Nisizawa-regimento revenos al Japanio eble en aprilo.

Tiel informite, bonzo Katayama decidis reiri al la regimento, ĉar li ne povas atendi ĝis aprilo en Ŝanhajo. Kune kun Hirao kaj Kondoo, kiuj elserĉis multajn leterojn kaj konsolpaketojn, li ekveturis de la Norda Stacio al Nankino, frumatene la 12-an, januaro.

La ŝarĝvagonaro estis plene ŝarĝita de leteroj kaj vivnecesajoj adresitaj al trupoj restantaj apud la fervojo, kaj la vagonaron veturigis fervojistoj senditaj de la Fervojaj Burooj en Oosaka. Ili venis kune, entute tricent kelkdek, kies salajron oni altigis 80 procentojn. La kondukistoj kun surobendoj ĉirkaŭ la kruroj kaj japana glavo ĉe la talio eljetis poŝtaĵojn ĉe ĉiu stacio.

La vagonaro brue-skue kuradis tra nebulaj vastaj kampoj de la tagiĝo. Okcidente de la Norda Stacio tute regis dezerta silento post batalo. Sur la gimnastikejo de universitato en antaŭurbo de Ŝanhajo staris afustoj en vico. Super nigraruĝe velkintaj kotonaj kampoj flugis pigoj etendante siajn longajn flugilojn kaj elmetante blankan ventron.

Soldato en la sama vagono diris:

— Mi estas el Kyuusyuu, kaj tiuj birdoj troviĝas ankaŭ en nia provinco. Oni diras ke multe da tiuj birdoj vivas en Koreio, kaj kiam Taikoo* al militis Koreion kaj revenis venke, ili sekvis lin kaj loĝiĝis en Kyuusyuu.

Tie oni nomas ilin venkkorvoj.

Kiam la ĉina-japana incidento finiĝos kaj la japana armeo triumfe revenos hejmen, eble tiuj birdoj same sekvos ĝin al la tuta Japanio. Oni povas antaŭdiri, ke la ĉina kulturo pli-malpli disvastiĝos en Japanio kun la reveno de la triumfa armeo. La milito estigos ian kunfandiĝon inter ambaŭ nacioj.

Super la vasta kampo leviĝis la suno. Dachang, Nanxiang, Anting — ĉiuj vilaĝoj estis kompatinde detruitaj, kaj nur la suna flago hisita ĉe la garnizona loĝejo montris la ekziston de homoj sub ĝi. Sed sur la kampoj jam laboris terkulturistoj. La rivereto estis vualita de brunaj algoj, kaj sub la maldika glacio naĝis kadavroj de ĉinaj soldatoj. Proksime de la kadavroj, terkulturistoj de la vilaĝo, per longa bambustango kun reto ĉe unu ekstremo, kaptis fiŝojn en la rivereto.

Kondoo kaj Hirao, envolvitaj en lankovrilo, malfermis iomete la pordon de la vagono kaj rigardis la pejzaĝon de la batalejo. Hirao dume kantis senĉese. “Sangodoras foren la vent’ en batalejo nova”, “Rompiĝis jam glavo mia, falis jam ĉevalo mia, aŭtuna vent’ la kadavron en teron, ho de l’ tero kara hejma,” “marŝas tra la neĝ’, paŝas sur la glaci,” “brave ĵuris ho venkan revenon, kaj la landon forlasis mi,” . . . Eble en ĉi ĉiu kanto li spegulis sian senton ekscititan de tiu bataleja pejzaĝo. Li certe kantis el la tuta koro, ofte kun aktuala sento elvokita de iu aŭ alia frazo de la kantoj. Sed kiel romantikulo li povis nur per tia kantado provi malpezigon de sia emocio antaŭ la postmilita pejzaĝo de la batalejo. Kredeble, la momenton, kiam li alvenos kaj elvagoniĝos ĉe

* Taikoo: vernome, Toyotomi Hideyosi (1536—1598), en la feŭdisma Japanio li superregis preskaŭ ĉiujn feŭdlordojn kaj eĉ invadis Koreion.

Nankino, li estos jam forgesinta ĉion. Eĉ se li memoros ĝin, li nur okaze uzos ĝin kiel temon de sia fanfarono.

Male, unuaranga soldato Kondoo, kiu estis jam kutimiĝinta al la militkampoj kaj dronis en maldiligenteco, nun volis pli serioze konsideri tion, kion li vidis.

La kadavroj de ĉinaj soldatoj kuŝis du- aŭ triope en interspaco de ĉirkaŭ 100 metroj laŭlonge de la fervojo. Iuj jam ŝrumpis kuŝante surdorse tuj apud la relo, kaj la vagonaro surŝutis ilian vizaĝon per sabla polvo kaj forpasis. Aliaj, kiuj ruliĝis sub riverdigon, kaj haltigitaj ĉe radiko de saliko, estis dismanĝitaj de vagantaj hundoj. La kavoj estigitaj de eksplodintaj kugloj kovriĝis de blanka tavolo da glacio, kaj ilin prilumis la serena hela suno, prezentante belan pejzaĝon de vilaĝo paca kaj fruktodona. Bombardita ŝarĝvagono elmetis sian truoplenan korpon apud la fervojo, la fera ponto estis falinta en akvo. Sur kampo plena de iaj verdaj plantaĵoj kuŝis ĉevalaj kadavroj, kies karno estis formanĝita de hundoj kaj nur kies helruĝaj ripoj elstaris kiel fingroj montrantaj al la ĉielo. Grupo da senhejmaj hundoj, kiuj plu ne havas karnajon por manĝi, sep- aŭ dekope sin sternis malsataj sur sunbrila montaltaĵo. Sed, terkulturistoj jam plugas kampojn, soldatoj gardantaj apud la fervojo laŭiris la relojn en triopaj grupoj, trapaŝante kadavrojn, kun kvieta mieno kvazaŭ nenio estus okazinta.

Ili traveturis Kunshan kaj Suzhou, prenis frostiĝintan tagmanĝon, trinkis malvarmiĝintan akvon el botelo kaj alvenis Wuxi. La regiono antaŭ tiu ĉi urbo estis ilia iama batalekampo. La vidaĵoj apud la urboj de Wuxi, Henglin, Changzhou, ĉiuj restis ankoraŭ en ilia memoro. Laŭvoje kadavroj vidiĝis senfine.

Tiel malnoviĝintaj kadavroj estis egalaj al ruboj. Tro malnovaj kaj velkaj, ili pli ŝajnis putraj arboj ol

homoj. Sed hazarde, Kondoo eksentis al ili ion amosimilan. Li ne inklinis preĝi ilian postmortan feliĉon kun interplektitaj manoj. Li sentis de iliaj morte putraj figuroj nur ian trankvilecon. La kadavroj frostiĝis dum malvarmega noktomezo kune kun la sango, kaj tamen ekdegelis de la matena suno kune kun la graso. Eĉ sub tiaj cirkonstancoj tiuj ĉi mortintoj tute ne movis sin. Eble ili, kvankam oni ne atendis, jam venis en mondon senĝene kvietan. Antaŭe ilin katenis kaj devigis batali la perforta milita disciplino kaj venkite sur la militkampoj, ili devis ĉiam forkuri malfacile spirante. Sed nun, verŝajne, ili jam kuŝas trankvile en paco, liberigitaj el ĉiuj katenoj. Ĉu ĝi estas tragedio aŭ komedio? — Tio estus eble la sentimentalismo de Kondoo mem. Al tia sentimentalismo li ne devus allasi sin. Tamen nun li konsciis sin vivanta kaj komencis senti la doloron de postvivado. Kiam li estis trinkanta sakeon kun la virino en la drinkejo en Ŝanhajo, li forte sentis ĝojon, ke li vivas. Sed nun revenante al Nankino por poste denove servi en militaj aferoj, sufoka doloro pro vivado premis lian bruston. Tio estis ĝuste la mensa stato, kiun iam trapasis subleŭtenanto Kurata, kiam li sopiris morti en furioza batalo. Kondoo nun la unuan fojon venis en tiun staton. Li ja komencis senti amon al la vivo, de kiam li sin amuzis en Ŝanhajo, ĉar li ekvolis estimi sian vivon. Li bone sciis ke tio estas malbona. Tamen, li ne povis sin deteni de tio, ke enŝvebis en lian kapon la iluzioj de paco kaj feliĉo, kiujn li ĝuis, kiam li estis okupata per medicina studo en la laboratorio de la universitato.

Malantaŭ li fervore interparolis 3-4 gardosoldatoj de la fervojo, kiuj envagoniĝis ĉe la Benniu-stacio. Ilia kunparolanto estis nemilitista pasaĝero.

— Nu, ĉu oni ne diras en Japanio ke la milito baldaŭ

finiĝos?

—Ej, mi ne scias.

—Do, ĉu vi ne aŭdis ke oni tuj alternigos rezerva-
nojn?

—Ĉu? mi tute ne scias.

—Hm. Ĉar ni estas proksime 40-jara, ne kiel sol-
datoj en aktiva militservo, kaj havas hejmon kaj ankaŭ
negocajn aferojn. Ĉiuj diras, ke se tiel finiĝas la milito,
do lasu nin tuj alterniĝi.

—Jes, vi estas prava.

Tiu viro, proksimume 50-jara, ĵus venis ĉi tien, laŭ
lia diro, kunprenante japanajn virinojn. Ricevinte su-
bitan ordonon, li kolektis en apenaŭ 3 tagoj okdek ses
specialulinojn ĉirkaŭ Oosaka kaj Koobe, alprenis la po-
sedrajton je ili kaj veturigis ilin de Nagasaki al Ŝanhajo.
Li dividis ilin en tri grupojn kaj kondukis unu grupon
al Suzhou, alian al Zhenjiang, kaj la ceteran al Nankino.
La templimo laŭ la kontrakto estas tri jaroj, sed laŭ la
cirkonstancoj ili povus reveni hejmen nur post unu aŭ
du jaroj. Post severa medicina esploro oni trovis ke
ili estas en bonaj kondiĉoj, pro tiu ankaŭ la virinoj kon-
tintis. —Tia estis lia rakonto. La viro aspektis ruza,
kiu verŝajne sin okupis per tiaj noktaj negocoj. Li paro-
lis tremanta en maldika palto.

—En Nankino jam de 3-4 tagoj la gejšoj* jam
komencis sian negocon. Eble troviĝas 4-5 personoj. Ili
antaŭe estis en Hankou. Ili rifuĝe revenis al Nagasaki,
kaj denove iris al Nankino. Kompare junaj kaj bo-
naj.

Li babiladis, kiel se li sciis ĉion ajn en tiu ĉi rilato,
kaj la soldatoj admire aŭskultis lin kapojesante. Kiam

* gejšo: japana amuzistino

ili trapasis Danyang kaj atingis Zhenjiang, la suno jam estis subiranta.

La soldatoj dormis kurbe en la interno de la ŝarĝva-gono. Jam estis tute nokto, kiam ili alvenis la stacion de Xiaguan. Ili plensarĝis du ŝarĝaŭtojn per la poŝtaĵoj, veturis 8 kilometrojn ĝis la urbodomo.

— Ha, jen ni havas leterojn!

La gardistaro ĝoje ekscitite akceptis ilin. Hirao kaj Kondoo iris al la ĉambro de subleŭtenanto Kurata por raporti. La sekvan matenon la soldatoj ricevis hejmajn leterojn, novajn mantukojn, kalsonojn kaj ĉemizojn, kiuj longe ne favoris ilin, kaj ĝuis gajan duontagon.

Reveninte fronten, ili ja devis denove aŭdi nur aferojn sangosoifajn.

Antaŭhierau posttagmeze malaperis du soldatoj, kiuj iris apudurben por rekvizicii legomojn. Tial hierau frumatene 50 soldatoj estis senditaj en kelkaj grupoj al la lokoj kien, oni supozis, ili iris, kaj traserĉis ĉiujn domojn unu post alia.

En unu domo ili eltrovis en balaajejo cigaredujon, kiu, laŭ ilia memoro, certe apartenis al unu el la soldatoj. Kredeble oni buĉis lin kaj ĵetis en laĝeton.

La soldatoj senprokraste kondukis ĉiujn ĉinojn de la najbaraj domoj. Ili minacis ke ili mortigos ĉiujn se ili ne konfesos, kiu ĝin faris. La krimuloj estis kvin viroj el ili. Sendube oni tuj mortigis ilin.

Nu, kaporalo Kasahara prirakontis, kiel oni ilin mortigis.

— Ha, aŭdu, estis tute kiel se oni bastonus kaŭĉukan pilkon plenigitan de akvo. Tpr — mi sentis naŭzan reagon, ŝprucis la sango! El elfluita sango vaporo levigis

spirale.

Hieraŭ posttagmeze interpretisto Nakahasi iris al tajlorejo por havigi al si koltukon. Sur la supra etaĝo estis tiel prirabite ke restis neniu ĉifonaĵo. Oni trovis sub la tajlora tablo du junulinojn mortkuŝantajn nude. En la mallumeta ĉambreto kun fermita fenestro reliefis la haŭtoblanko de la kadavroj. La mamoj de unu el ili estis formanĝitaj de kato, kvazaŭ oni elkavigus ilin. La interpretisto kovris la kadavrojn per iliaj vestoj.

— Ŝi devis havi infanon. La kato manĝis ŝin, ĉar ŝi odoris lakton, mi estas certa.

Tiel dirante li ekkraĉis sur la plankon.

Fine, la trupo estis baldaŭ moviĝonta. Oni disdonis portmanĝaĵojn unu post la alia. Tio estis biskvito, sekigita misoo, sako da kruda rizo. La trajnantoj jam komencis pakadon. Kvankam enuaj pro la longa ripozado, tamen la soldatoj, kiam oni decidis ilian moviĝon, resentis la deziron ke ili restu ankoraŭ iom da tempo en Nankino por sin amuzi.

Kien iri ĉifojon, pri tio neniu sciis.

.....

— la 11-an feb., 1938 —

FLUSTR' EL
URAGANO

Banala Memorajo

En la tempo tiel maltrankviliga kaj incita tiu ĉi libreto de Verda Majo estas baldaŭ eldonota, kio naskas en mi neeldireblan ĝojon. Ĝi ja estas eta memorajo dum nia malfacila kunvivo, tial trovante en ĝi postsignojn de nia pasinteco, mi ne povas deteni min por ne diri kelkajn vortojn.

Mi konfesas, ke tiu ĉi verkareto estas nenio eksterordinara. Ĝi ne enhavas legindan poezion nek meritan primilitan kronikon (kvankam ĝi estas skribita dum la milito). Unuvorte ĝi estas tre banala, ekstreme malgranda-banala. Sed mi ŝatas ties banalon, amas ĝin kiel mian propran.

Laŭkalkule, jam pasis pli ol kvar jaroj. La trian monaton de nia forkuro el la polica lando Japanio, ni renkontis tiun ĉi grandiozan kruelan militon. La fajrego en Ŝanhajo pelis nin al nekonata strato de Kantono, plu enfermis ŝin en nigran karceron. Poste ni estis ekzilitaj al la malriĉula kvartalo en Hongkong, tamen fine sukcesis iri Hankou, la tiama centro de rezista Ĉinio, kaj ĝia falo portis nin al ĉi nebula Chongqing. Dum tiu tempo la vagado orient-okcidenta kaj nord-suda, malriĉo, malsano, malkvieto kaj melankolio ĉiam sekvas ŝin kiel ŝia ombro. Kaj tiu ĉi libreto estas banala memorajo, kiun ŝi formis ĝuste en tiu nokto de Zhabei-

brulego*, post la furioza bombardo al Kantono, dum la malsano, en streĉo de l' milito, kaj sub la korpremateco. Skribita de ŝi, ordinara esperantisto, ĝi nature estas banala. Mi tamen pensas male, ke ĝi estas valora memorajo. Mi deziras ĝin konservi. Samtempe mi esperas ke ankaŭ alilandaj samideanoj sciuj vivfragmentojn de unu japana esperantistino dum la pli ol kvarjara milito en Ĉinio. Ĉu ne interese por ili?

Mi asertas, ke ĝi estas memorajo de l' banala vivo de l' banala virino, tamen spegulas miniaturon de l' epoko. La aŭtoro, juna esperantisto, eligas la justan alvokon bolantan en la koro, propraokule vidante la buĉadon, bruligon, kaj frenezan bombardon en Ĉinio fare de la militaristoj el sia patrio. La alvoko ne estas laŭta, sed ĉu vi ne povas rigardi ĝin kiel standardon de l' homara justo, kiel signon de "amo kaj malamo"? Ĉu vi ne povas vidi en ĝi la sangavidan vizaĝon de la invadistoj?

Kamarado Ĵelezo iam diris ke li bonvolas eldoni broŝuron de Verda Majo, kiam li estis en Chongqing, supozeble en ĉina lingvo. Kaj mi opinias, ke esperanta estas preferinda, nome pli bone prezenti al la esperantistoj en la mondo ol al ĉinoj, ĉar la aŭtoro mem estas esperantisto. Jen unue pro tio mi rapidis la eldonon.

Nu ankaŭ ĉi tie mi devas emfazi ke dum la kelkjara forkuro, vagado, malsano ktp., la aŭtoro ricevis bonkoran helpon kaj subtenon de multaj ĉinaj amikoj-esperantistoj. Pliparto de ŝiaj laboroj ne estus elfaritaj sen ilia instigo. Ŝi neniel kuraĝas nek povas forgesi tiun karan amikecon. La libreto do, se tiel diri, estas malgranda dankesprimoj al ili.

* Zhabei-brulego: Vd. p. 55.

Kiel ŝia kamarado, ne, kiel ŝia edzo, ĉu mi ankoraŭ havas ion diri pri ŝi? Kiam mi rigardas sur mia skribotablo nian foton antaŭ kvar kaj duona jaroj ĉe nia ekveturo el Yokohama, timo trakuras mian tutan korpon. Ŝajne de tiam forflugis longa, longa tempo, kaj niaj vizaĝoj aspektas plensuferantaj ĝian mueladon. Kiel terura afero ĝi estas!

La epoko ankoraŭ estas nuba, malserena, kiel la nuna vetero ĉirkaŭ ni. Ĉinio devas ankoraŭ elteni senĉesan ondadon, kaj ĝia luma estonteco kuŝas tre malproksime. Sur ni (precipe sur ŝi, antiinvada japana esperantisto) sidas pezega ŝarĝo. La estintaj kvar jaroj pasis dispremite, meze de la forpeliteco, mizero, malsano, melankolio kaj indigno. La sekvantaj kvar jaroj povos esti pli doloraj kaj penigaj por ni. Mi esperas fini la pasintecon per ĉi tiu libreto, kaj la dua jararo havu pli multe da banalaj skriboj.

Jen estas mia espero al la aŭtoro.

*If. Liu**

oktobro, 1941, en Chongqing

* If. Liu = Liu Ren, edzo de Verda Majo

KELKAJ VORTOJ

Mia pasio de l' juneco ardis, kiam mi forlasis la patrion kaj sekvis la kamaradon-amaton al lia lando.

Amo kaj malamo mikse boladis en mi, dum mi kaŝe vagis en Ŝanhajo kaj Hongkong.

Kia granda ĝojo kaj espero skuis min, kiam mi fine ricevis permeson publike partopreni la ĉinan rezistmiliton tuj antaŭ la unua datreveno de l' milito!

La milito jam daŭras kvar jarojn. Kaj la ĉinaj kamaradoj bonvolas eldoni la neperditan parton de miaj verkoj kaj tradukoj. Sed en tiu ĉi libreto mi nur vidas palan fumon kaj cindron post la supre diritaj flamoj. Do, ĉu mi intencus forfunebri mian pasintecon per ĝi? . . .

La invado de Hitler klare indikas la vojon por la plejmulto de l' homaro. En Oriento aŭ en Okcidento, en la okupataj aŭ en la militantaj regnoj, ili neniam spiris per tiel akordaj ritmoj kiel hodiaŭ. Kaj ĝuste nun la rezistmilito de Ĉinio treege reale elmontras sian brilan rolon kiel revolucia fortikaĵo en Azio por la komuna paco de l' mondo.

"Al batal' pli intensa!" — Ne flustron sed krion mi aŭdas meze de la uragano.

Verda Majo

1. aŭg., 1941, en Chongqing

Paca Kolombo

Elpin*

dediĉita al Verda Majo, japana esperantistino, dissendanta
japanlingvajn paroladojn ĉe ĉina radiostacio

*En pro milito deliranta oriento
vi paca, kiel ŝafo antaŭ lup', serpento,
kalkulis ĉion kun barakto, sed tre brave.
En via korprofundo kuŝis plano prave,
kaj tiel vi forlasis viajn patrolandon,
gepatrojn, ĉiujn, kvazaŭ flugus ĉielrandon,
kun firma kredo, ke vi ilin donos iam
la vivon pacan, indan por homaro ĉiam.*

*Nun antaŭ megafono vi dis-interpretras
al viaj samlandanoj veron — vi profetas.
Ke via voĉo, kvankam milda, jam sufiĉas
por krei tondron. Kaj sentencojn vi dediĉas
al animoj, kies konscienco restas sana.
Ke via voĉo ja ne povas esti vana,
ĉar certe ĝi efike ŝirus dise l' koron
ebrian sange, kio kaŭzis ja doloron.*

* Elpin: anonimo de Korea esperantisto Ahn Useng (1907 — ?)

*Nu, kion do jen ni esperu de vi, kara?
Vi, la kolombo paca el la land' transmara!
Jes, ja, vi simple ne eskapis el la kaĝo,
sed pro dezir-aspiroj ardaj de junaĝo,
ne povis do vi resti kiel hom' inertia
en land' ĉeriza kun anim' tede dezerta.
Ho, verdu vigle Majo por rikolt' aŭtuna
sur kampo nun terure griza kaj sensuna!*

AMO KAJ MALAMO

La urbon internacian* kovras fajro kaj fumo, leviĝas krioj de teruro kaj timo.

Ektondris kanono, surprizante la preme kvietan aeron de tagmezo. Nun tie, certe falis kelkcent homoj. Iuj sensone elspiris la lastan spiron, alies sangaj korpoj agonie serpentas kotmakule.

Sur la blua fono de l' ĉielo klare pentriĝis arĝenta aeroplano. Subite ĝi eksplodis, malvideblis. — Poste nur ŝvebas 2—3 blankaj kvazaŭnuboj.

Ĉiun mizeran angulon de la Franca Kvartalo** plenigas nigraj rifuĝintoj kiel formikoj. Kiun ajn straton ni iru, al ni almozpete etendiĝas manoj, sulkaj, kaloplenaj aŭ etaj.

— Kiu faris ĉi ĉion? Ĉu japanoj?

— Ne! — mi tuj skuas la kapon, kaj respondas per tutkorpa abomeno. — Japanaj imperiistoj!

Nokte. Min vekis bruo de pafado. La okuloj ne volas plu sin fermi, kaj mi suriris la balkonon. La ĉielo ruĝas nordokcidente en tremiga beleco. Tiu fajro ankaŭ en la jaro 1932 tiel brulis kaj nun minacas ne nur ĉi Ŝanhajon kaj Beiping, Tianjin, sed ankaŭ la tutan

* La urbo internacia aludas Ŝanhajon.

** La Franca Kvartalo: t.e. la kvartalo koncesiita al Francio

Ĉinion kun unika kelkmiljara kulturo, kiu donis grandan influon al Japanio mem. Plie ĝi, se vento blovas favore, unuiĝos kun la alia fore en Hispanio, kaj ĉirkaŭvolvos la mondon per infera flamo.

Sed almenaŭ hodiaŭ nenio alia ol...?

Ne, ne! mi neniam povas forgesi, ke ĝia griza fumego mortsufoke premas la propran popolon de Japanio — Japanio, la lando de la invadistoj... kaj kara patrio mia.

Antaŭ mi reliefas malesperaj vizaĝoj de laboristoj, kiuj ĝemas prezaltiĝon de ĉiutagaj necesajoj, en miaj oreloj vibras ploro de kamparanaj maljunuloj kaj virinoj kies filojn kaj edzojn forrabis la milito. Kaj ĉi-momente tuj en Ŝanhajo sub tiu terura fajro miaj 20-jaraj parencoj kaj amikoj el Japanio...

Mi sentas akran doloron.

Mia koro krias: — For la militon por ambaŭ popoloj!

Ĉu mi tamen deziras “falsan pacon” kondiĉe de humiliĝo de la ĉina nacio kiel ĝis nun? Ne, centfoje milfoje ne! Ĉina popolo devas elaçeti la liberon per siaj sango kaj karno. Aliflanke, la “finan pacon” ili povas akiri nur helpe de la japana popolo, ili jam bone scias. Min tiel turmentas bedaŭro kaj indigno, ke tro malmulte da japanoj aktivis por tio. Sub ĉiopova potenco, la japana popolo prisilentas la militon. Ĉu ne vole-nevola konsento de la malhoma invado?...

Venis novaĵo —

“Japanaj soldatoj rifuzis elŝipiĝi kaj fine oni mortminace surterigis ilin.”

“En Tokio 100 japanaj kaj ĉinaj studentoj estis pafmortigitaj pro kontraŭmilito.”

En mia brusto ekfloris sanga rozo. — Mi vidis

certe, nedeteneblan elŝprucon, eron da forte-forte subpremata vera sento de la japana popolo.

Mi amas Japanion, ĉar ĝi estas mia patrio, kie vivas miaj gepatroj, gefratoj, geparencoj kaj geamikoj — kun multe da karaj memoroj.

Mi amas Ĉinion, ĉar ĝi estas mia nova hejmlando, kie min ĉirkaŭas multaj bonkoraj kaj laboremaj kamaradoj.

Mi malamas, per mia tuto malamegas la hommurdon inter la du popoloj. Kiu el ili viktimus, mi dronus en neforigebla malĝojo.

Kiel esperantisto, kiel internacia kulturamanto, mi deziras defendon de la ĉina civilizo for de la rabista ungego. Kiel virino, kiel homo, mi instinkte sopiras pacon.

Sed nun mi volonte aliĝus la ĉinan armeon, se eble, ĉar ĝi batalas por la liberigo de l' nacio, ne kontraŭ la japana popolo, sed kontraŭ la japanaj imperiistoj, kaj plie ĝia venko destino ankaŭ helan estontecon de la Oriento.

Samtempe, kune kun la kamaradoj, mi per plena voĉo alvokas japanajn fratojn: — Ne misverŝu la sangon, via malamiko ne estas ĉi tie trans la maro!

aŭgusto, 1937, en Ŝanhajo

VENKO DE ĈINIO ESTAS ŜLOSILO AL LA MORGAŬO DE LA TUTA AZIO

(Letero al japanaj esperantistoj)

Kamaradoj!

Kiel longe mi silentis! Severa cenzuro de Japanio ĉiam hezigitis min skribi al vi libere. Kaj nun la milito jam pli ol du kaj duonan monatojn perfekte interrompas nin. Sed teni la silenton mi ne povas plu. Io forta kaj komplika min puŝas. . . Sed de kie komenci?

K-doj! Al kiu ajn nacio ili apartenu, tiuj, kiuj havas homan koron aŭ klaran racion, nepre simpatias Ĉinion. Mi ne estas besto, ankaŭ mi lernis pri justeco. Tial en mia kapo ĉiam sidas demando: kion mi devas fari? Ĉu iri fronten kiel iuj kamaradoj, aŭ labori por rifuĝintoj kaj vunditaj soldatoj kiel kamaradinoj? Sed mi ne povas, ĉar mi estas senforta virino, kiu eĉ paroli ĉine ne scias bone. K-doj, feliĉe mi estas esperantisto. Jes, "feliĉe", mi diras, ĉar dank' al tio mi trovis mian malgrandan postenon en tiu ĉi revolucia batalo kontraŭ la japana imperiismo. Nun ni devas utiligi nian lingvon plej efike kiel internacian armilon. "Per Esperanto por la liberigo de Ĉinio!" neniel estas bela frazo sur papero. Kunlabori por *Ĉinio Hurlas* kaj aliaj por mi ne signifas

simple ke unu fremda esperantisto dediĉas sian mizeran teknikon por eldoni maldikan gazeton. Kiam mi prenas plumon, en mi ekbolas arda sango pro premata justo, ekflamas fajra indigno kontraŭ la bruta malamiko. Mi sentas ĝojon: mi estas kun la ĉina popolo!

Kiu volas, nomu min perfidulo! Mi neniom timas. Prefere mi hontus, ke mi estas samnaciono de tiuj, kiuj ne nur invadas alies landon, sed ankaŭ tiel indiferece faras surteran inferon el senkulpaj kaj senhelpaj rifuĝintoj. Vera patriotismo neniam kontraŭstaras la evoluon de l' homaro. Se ne, ĝi estas ŝovinismo. Kaj kiel multe da ŝovinistoj la milito naskis en Japanio! Mi ne povis reteni koleron kaj naŭzon, kiam mi eksciis, ke eĉ intelektuloj, kiuj antaŭe sin nomis konsciaj, progresemaj, aŭ eĉ marksistoj, nun senhonte tamburas pri la "justeco" de la "Imperia Armeo" ĉe la vosto de l' reaciaj militaristoj kaj politikistoj. Murohushi Takano-bu, kritikisto kiu havas sufiĉe grandan influon al inteligenta tavolo, fanfaronas, ke la japana nacio portas mision krei novan mondon kaj ajna malhelpanto ĝia devas pereji kaj tial la nuna milito estas fatalo por la du grandaj nacioj en la Oriento. Yamakawa Hitosi, kiu antaŭe estis scienca socialisto, impone prezentis problemon pri la "demoneco kaj bruteco" de la ĉina armeo kaj indigne insultis la ĉinan popolon "ajo pli ol demono kaj bruto." . . . Mi jam ĉesu, ĉar pri tio vi mem devas pli bone scii ol mi.

Ah, k-doj, ĉu oni povus tiel facile forĵeti eĉ la lastan eron da konscienco? K-doj, tamen mi kredas vin. Mi estas tute certa, ke vi eĉ unu paŝon ne proksimiĝas al ili, ĉar nur vi, progresemaj esperantistoj, veraj internaciistoj, povas ĝisfunde kompreni la signifon de tiu ĉi milito kaj la ĝustan direkton de sia agado.

Inter la ĉina kaj japana nacioj ekzistas neniam malami-keco fundamenta. Foliu la historion, oni male trovos intiman rilaton en ĉiuj flankoj. En 1911, dum la nacia revolucio de Ĉinio, multaj japanoj propravole verŝis sian sangon por la liberigo de l' najbara popolo. Kaj antaŭ kelkaj jaroj kiel firme manpremis la laboristoj de ambaŭ nacioj por la emancipo de la proletaro! K-doĵ, mi klare memoras, kun kia entuziasmo ni ofte parolis pri tio en Tokio, kaj ĉiufoje serioze diskutis pri kunlaboro de japanaj kaj ĉinaj esperantistoj por akceli la movadon en la Oriento, sekve tiun de la tuta mondo. La lastan printempon ĉe mia foriro el Japanio tiu ĉi problemo fariĝis precipe aktuala. Sed poste diversaj aferoj — la plej granda estas subpremo de japana polico — baris ĝian realigon.

K-doĵ, nun estas la tempo! Ni urĝe atendas vian helpon, la ĉina popolo bezonas ĉian kunlaboranton. Kiel vi povus preterlasi ĝin? Vere, hodiaŭ estas la plej brila ŝanco por komenci la unuan paŝon de dumlonga signifoplena projekto en plej rekta kaj sincera formo. Eta hezito nepre kaŭzos multoblan penton al vi kaj bedaŭron al ni. Terure dorna estos la vojo, kion ni bone antaŭvidas. Sed kio estas tio?! Sciu, k-doĵ, malgraŭ permorta minaco de l' registaro kontraŭmilita movado jam aŭ ekflamas aŭ subbrulas tra la tuta Japanio. Eĉ en la japana armeo en Ŝanhajo troviĝas kontraŭmilitaj afiŝoj spite la severan militan disciplinon!

K-doĵ, la venko de Ĉinio en tiu ĉi milito signifas ne nur liberigon de la ĉina nacio, sed ankaŭ tiun de ĉiuj premataj popoloj en la Ekstrema Oriento inkluzive la japanan. Ĝi ja estas la ŝlosilo al la morgaŭo de la tuta Azio, de l' homaro. K-doĵ, kiel vi povus ŝanceliĝi nun? Memoru: en ĉi momento eĉ senfarado signifas nepardo-

neblan kulpon. Pri tio tamen mi havas nenion plu diri, ĉar mi ĝisfine fidis vian senŝanĝan kamaradecon.

Ah, k-doj, ĉe tiu kriza etapo de l' patrio, kiel heroe kaj persiste batalas la ĉinaj soldatoj! Foje kaj foje mi sentas fortan korbatojn kaj eĉ larmiĝon. Se ankaŭ vi vidus propraokule... Sed kompatindaj estas tiuj de mia patra lando. Ĵurnaloj informas ke dum la lasta semajno el Japana armeo en Ŝanhajo mortis pli ol 12 000. Kaj oni senĉese venigas junulojn milojn post miloj. Kiel mi povus certi, ke inter ili ne troviĝas iu aŭ alia el vi. Ne! Eĉ imagi teruras. Almiliti la najbaran subpremitan popolon kaj mem fali vane... K-doj, ĉu estas pli granda tragedio por esperantistoj?

Nu ĝis reskribo, do,
esperante bonan batalon kaj sanon de vi ĉiuj!

septembro, 1937, en Ŝanhajo

JAPANIO — LANDO SUB

BARBARA REGADO

Ĉu la titolo ŝajnas malamika troigo? Ne, ĝi estas fakto fera. Mi, la skribanto mem, estas japano kaj ĉiam propraokule vidis la subpremon de ĉi tiu barbara polica regado. Mi ne hontas tiel paroli pri mia patrio, sed kontraŭe mi deziras ĉiujn informi, kiel miaj gefratoj suferas tiun subpremon ĉiutage.

Hitler bruligis librojn por li malprofitajn kaj ĝia alianco, la japana registaro jam de longe faras la samon, nur ne per vera fajro. Kvankam la japana popolo estas ankoraŭ en duoncivilizita stato, tamen la registaro elpensis "sistemon por la publika moralo" kaj malebligas la enflon de moderna vivo. Ĝi jam tre ofte ludis komediojn, kiuj plene elokventas pri la terura senkultureco de la registaro.

Antaŭ dek kaj kelkaj jaroj la polico sen ajna indulgo eltranĉis ĉiujn arte belajn scenojn de kiso aŭ ĉirkaŭpremo el la eŭropaj filmoj. Komence ĝi ankaŭ malpermesis publike ekspozicii nudkorpajn artverkojn kaj kvankam iom post iom pro kutimiĝo oni devis lasi ilin, tamen iufoje la polico bonvolis kovri per tuko la specialan parton de sankte ĉarma skulptaĵo de nuda junulino en iu ekspozicio! Tamen oni tamburas al la scivolemaj eŭro-

panoj, kiaj naciaj trezoroj estas la ĝenroj de feŭda epoko en kiuj oni pentras malĉastajn figurojn de publikulinoj. Kaj nun, se geamantoj aŭ eĉ geedzoj man-en-mane promenas (tio estas influo eŭropa) nokte en pli-malpli senhoma loko, policanoj pridemandas, aŭ eĉ kondukas ilin al policejo. Sed oni tute ne tuŝas la abomenan kutimon en tiuj aŭ aliaj vilaĝoj, nomata "nokta enrampo". T.e. ĉefe post aŭtuna rikolto okazas duonpublike seksa agado inter gefraŭloj, kio ne malofte produktas "Sanktajn Mariojn", — virgulin-patrinojn.

Tia estas la politiko de l' japana regantaro por defendi "bonajn morojn kaj honorindajn kutimojn de la nacio kun trimiljara sankta historio"!

Kaj post la ekesto de la milito?

Ju pli brutiĝas la faŝista regado, des pli aktiviĝas ĉi tiu sistemo, je la nomo de la tutnacia spirita mobilizo. Nun mi prezentas al vi kelke da plej interesaj ekzemploj.

1. Malpermeso de Kristnasko.

La aŭtoritatularo unue motivis la forigon de Kristnasko, kiel anti-japanisman, kvankam ĝi jam neniel diferencas de aliaj japanaj amuzfestoj.

Antaŭ la decido pri la ordono, la administranto de la fama Tokia Imperia Hotelo, kies ĉefaj profitdonantoj estas fremduloj, deklaris, ke "Ni jam sufiĉe plenumis nian mision prezenti eŭropan Kristnaskon, do de nun ni ne plu festas."

Certe en tia tempo estas pli necese karesi la barbon al la registaro, ol komforte servi la alilandanojn. Aŭ

ĉu oni timis la ripetigon de malbonodora teroro, kiel ĉe Kristnasko en 1931, jaro de la Manĉuria "incidento"*, kiam perfortuloj de faŝista grupo invadis kelkajn dancejojn en Tokio kaj ĵetis kakaĵon** al feste dancantaj gesinjoroj?

2. Fermo de Dancejoj.

La lastan jarfinon estis publikigita la ordono pli-malpli frue fermi la 52 dancejojn en la tuta lando, ĉar ilia ekzisto detruas la tradiciajn morojn, precipe la unikan familisistemon, kaj malutilas al la spirita mobilizo — laŭ ili.

La posedantoj de la dancejoj konsternite proponis memvolan bonigon de la dancejoj kaj dancistinoj, decan por Japanio kaj al la nuna situacio. Aliflanke ili aŭ decidis ekuzi japanajn klasik-nuancajn tradukvortojn por dancejo kaj dancistino, kiujn oni kutimas nomi angle "dance hall" kaj "dancer", aŭ partoprenigis la dancistinojn al la Asocio de Patriotinoj kaj Virina Federacio por Nacia Defendo, aŭ malpermesis ilin elektre frizi, aŭ ili ofte ludas Patriotan Marŝon por unupaŝa danco.

Mi opinias ke pli malpermesendaj estas kafejoj (en Japanio ili ne estas loko por simple trinki kafon), geĵsejoj kaj aliaj bordeloj, interalie tiu monde famaĉa ekzisto de l' "licencitaj prostituejoj"! Ĉu oni devas eterne konservi

* Manĉuria "incidento": Vd. la noton pri "Manĉuria afero" sur p. 47.

** kakaĵo: feko

ilin kiel “nacian specialaĵon,” kaj neniigi dancejojn pro ties fremdeco? Rilate tion, d-ro Huzisawa, ano de la Studejo pri Japana Nacia Spiritkulturo, donis filozofian klarigon, laŭ kio: “La teorio de publika servo estas propraĵo de japana spirito. Ĝi estas pli grandioza ol teorio de sinofero en Eŭropo.” Kaj tiuj japanaj publikulinoj ja estas vera enkorpiĝo de l’ teorio de publika servo!!!

3. Malpermeso de Elektra Frizo.

La kialo de ĉi tiu mirinda deklaro estas tio, ke ĝi spitas la japanajn kutimon kaj moron. Kredeble, la eminentuloj opinias, ke la natura belo de japanina hararo estas reprezentata de la propraj “simada”, “marumage”^{*} kaj aliaj, nome turmenti la centron de kapo ĝis iom-post-ioma kalviĝo, aldoni ĉiuflanke falsharojn, kaj helpe de abunda oleo elstarigi sur la kapo monstran vidaĵon!

4. Malpermeso de Kunedukado.

Japanaj virinoj eĉ nun krom en elementaj lernejoj ĝenerale ne rajtas kunlerni kun viroj, ĉar tie en la lando de vira superregado oni edukas ilin ne kiel homojn, so-

^{*} “simada”, “marumage”: hararaĝoj de japanaj virinoj. La unua estis de knabinoj kaj novedzinoj dum la lasta de junaj edzinoj.

ciajn membrojn, sed je la nomo de "bonaj edzinoj kaj saĝaj patrinoj" nur kiel servistinojn por edzoj kaj nutristinojn por infanoj. Kaj lastatempe por neniigi la etan escepton, estis proponita la absoluta malpermeso de kuneduko en altgradaj lernejoj, ĉar ĝi "virecigas la virinojn kaj difektas la propran bonon de japaninoj"!

La zorgema aŭtoritatularo ankaŭ ordonis mallongan tondon de hararo al knaboj en mezaj lernejoj. Aliflanke ĝi plifirmigis la jam ekzistantan eksterlernejan kontrolon de knaboj, ke ili ne vizitu magazenojn, kinejojn, teejojn kaj similajn lokojn sen akompano de plenaĝuloj. Oni dividas la urbon en malgrandajn kvartalojn kaj instruistoj respondecas pri ĉia ago de siaj lernantoj en sia kvartalo, helpe de policistoj kaj instruistoj de aliaj lernejoj, ĉar en grandaj urboj, interalie en Tokio, studentoj ludas grandan rolon en antimilita movado, kaj inter la arestitoj troviĝis knaboj kaj eĉ knabinoj de mezlernejoj.

Jen tiele la regantaro surdige ordonas la popolon reveni al Japanio propra, kaj papage predikas japanismon, japanan spiriton. Sed entute, kion fierindan havas la japanoj, kiel sian? Japanio, kiu pro manko de naturaj trezoroj povas teni nenian fakon de peza industrio sen importitaj materialoj, ankaŭ rilate kulturon, estas mizera. Ĉu la regantaro ne vidas, ke forigo de eŭropaj elementoj signifas ruinigon de l' moderna japana socivivo? Certe povas esti, ke ankaŭ ĉi tie ĝi brave elmontris sian proprecon, scipovi detruon, sed tute ne konstruon. Aŭ, ĉu ĝi volas prezenti groteskan skeletdancon, eltombigante ĉion el la pasinteco?

Se elektra frizo kaj danco estas malpermesendaj nur pro antijapaneco, do unue ĉiuj ŝtatoficistoj devus for-

ŝiri sian eŭropan uniformon kaj la ĉefministro Konoé kaj aliaj altranguloj plu ne ludu golfon. Nu, kial oni aŭdacas uzi kanonojn kaj aeroplanojn kiujn iam japanoj nomis “malkuraĝaj malnoblaj flugbataliloj”? Ni sincere rekomendas al la regantaro:

Armu viajn soldatojn per japanaj glavoj, kiuj estas kristalo de via ŝatata samurajismo. Tiam vi plu ne bezonas tiel ŝvitege kriaĉi de l' altaro por daŭrigi la “sanktan militon.”

majo, 1938. en Hongkong

AL LA TUTMONDA ESPERANTISTARO

15 dec. 1938

Karaj k-doj!

Hodiaŭ estas la datreveno de la naskiĝtago de nia estimata D-ro L. L. Zamenhof. Li de sia juneco senlace bataladis por fratiĝo de ĉiuj nacioj kaj paco de l' tuta homaro, sed malĝoje elspiris la lastan spiron meze de buĉado de homoj per homoj. Nun renkontante ĉi memortagon en la sama teroro en Ĉinio, mi sentas neeldireblan doloron. Mi estas japano, sed amiko de la ĉina popolo, kaj eĉ ilia kunbatalanto. Je tiu ĉi tago mi ne povas deteni min preni la plumon al vi, adeptoj de paco.

Antaŭ ĉio mi kore salutas vin:

La k-dojn de Hispanio — k-do Mangada* kaj aliaj multaj k-doj batalantaj en la fronto rekte kontraŭ la faŝistoj de Germanio, Italio kaj iliaj agentoj Frank-anoj; la k-doj de *Popola Fronto, Informacio*** k. a., ĉiuj k-doj en la tendaro de la popolfronto.

* Mangada: esperantisto, generalo de la Hispana Respubliko. Post falo de la Respubliko li fuĝis al Meksiko kaj tie mortis (1877 — 1946).

** *Popola Fronto, Informacio*: gazetoj tiam eldonataj de la Popola Fronto de Hispanio

La k-dojn de Germanio — estimata k-do L. Renn* kiu nun batalas en Madrido, multaj k-doĵ suferantaj en la karceroj de Hitler; ĉiujn k-doĵn batalantajn kontraŭ “Germanio super Ĉio” malgraŭ ĉiuj subpremoj kaj teroroj, per sekreta radio k. a.

La k-doĵn de Sovetio — travivintajn malfacilojn el malfaciloj kaj kiuj nun ĝuas la plej vastan postenon en ĉiuj flankoj de la socivivo kaj montras la morgaŭan vojon por esperantistoj en aliaj landoj.

La k-doĵn de Japanio — karmemorajn k-doĵn de l' patrio, kun kiuj mi kunlaboris kaj kiuj, kvankam nenion komunikante tamen mi kredas, iel kaj iel kuraĝe luktadas kontraŭ tiu ĉi invado spite la senekzemplan subpremon dum la militempo.

K-doĵn de ĉiuj aliaj landoj — starantajn en la paca tendaro kaj batalantajn kontraŭ faŝismo.

K-doĵ, vidu! En Okcidento demonaj manoj de italaj kaj germanaj faŝistoj furiozas sufoki la revolucian popolon de Hispanio, Hitler senĉese faras masakron al judoj, etendas sian ungegon super Aŭstrio, forŝiris teritorion de Ĉekio. Kaj en Oriento konkorde kun tio, ilia sangsoifa frato, la japana militaristaro, jam 18 monatojn hufpremadis la vastan teron kaj sennombrajn popolamasojn de Ĉinio. Terura antaŭvespero de la dua mondmilito regas la tutan terglobon, tremigas la tutan homaron.

La aŭtunon de la lasta jaro mi vidis la inferan fajregon de Zhabei, bruligantan homojn kaj domojn, teron kaj ĉielon, ĉion kaj ĉion dum tutaj 3 tagnoktoj. La lastan

* L. Renn: fama germana verkisto kaj esperantisto

printempon en Kantono, la multeloĝata urbo en suda Ĉinio, mi travivis teruran aeratakon. — Kelkdeko da japanaj aeroplanoj freneze bombardis ĝin 5-6 fojojn ĉiutage. Vunditaj homoj sufokiĝas sub disfalintaj domoj. Sur stratoj kuŝas kadavroj, dise brakoj kaj kruroj, infanoj kaj virinoj, kaj eĉ eta novnaskito antaŭtempe elŝirita per bombardo el la patrino. Kantono, bela kaj prospera, ŝanĝiĝis je ruinaĵo, kaj super ĝi brilis la luno timiga por postvivantoj.

Krioj, ploroj, kaj ĝemoj de orfoj, vidvinoj, kaj maljunuloj sen subtenantoj. . . ĉiam kaj ĉiam pli multiĝantaj rifuĝintoj sen manĝo, sen vesto kaj sen domo. Sankta rezulto estas tio, de l' sankta milito de l' japana militaristaro.

Kaj en tiel multaj urboj kaj vilaĝoj la samo estas ripetita kaj ankaŭ ripetata kaj ripetota.

En militaj distriktoj kaj okupataj lokoj:

Pri ĉiaj demonaj perfortagoj de l' japana armeo, multe da eŭropaj ĵurnalistoj jam akre malkovris ilin antaŭ vi per artikoloj kaj fotoj. Mi, per mia gloro kaj amo de virino al la homaro, volas atesti tiujn faktojn. Kiel terura estas ĉi tio!

K-doĵ, pardonu, ke mi povus malserenigi vian belan matenmanĝon aŭ liberan tempon kun agrabla muziko. Sed k-doĵ, ankaŭ mi bezonas toleri mian abomenon kaj doloron. Tamen akuzi mi devas. KREDU ĈI ĈIUJN FAKTOJN, ĈAR Ili estas ankoraŭ okazantaj. Ĉastan edzinon perfortas pluraj japanaj soldatoj, kaj fortranĉas ŝiajn mamojn. Eĉ 10-jaran filineton ili ne indulgas.

K-doĵ, kredu ĉi ĉiujn faktojn, ĉar ili estas ankoraŭ okazantaj. Senkulpajn infanetojn oni forrabas el la patrino sino, faras ĝin diabla ludilo. Ĝi freneze esploras, ploregas sen interrompo, kaj la sekvan momenton ĝia

eta brusto ja estas trapikita de akra glavo. K-doĵ, kredu ĉi ĉiujn faktojn, ĉar ili estas ankoraŭ okazantaj. Samajn rozvangajn knabojn oni forkondukas kriantaj, elpremas la puran sangon ĝis la lasta guto por transfuzi al siaj grave vunditaj soldatoj. La knaboj senfortas aŭ svenas, oni do ensakigas ilin apenaŭ vivantajn, ĵetas en riveron aŭ maron. (O, sur la Yangzi-rivero kiom da tiaj malgrandaj kadavroj estis trovitaj!)

Iam en loĝejo de militkaptitoj mi renkontis 2 "manĉurianojn". Unu nur elbuŝigis "a-a-a", kaj la alia havis etan kaj strangan parolkapablon kvazaŭ ĉe paraliza mal-sanulo. Ni eksciis de li, ke la japana militaristaro per speciala injekto mutigis ilin kaj militigas ilin kontraŭ iliaj propraj fratoj. (Ili estas nenio alia ol ĉinoj, kvankam nomataj de l' invadistoj "manĉurianoj", kaj sekve parolas la saman lingvon.) Alifoje mi konatiĝis tie kun kelkaj koreaj junulinoj, kiuj je la nomo de "konsola trupo" devis kontentigi la brutan deziron de japanaj soldatoj. Du el ili flave malgrasis, la tria videble suferas intensan sifilison kaj la cetera havis grandan ventron, sed kiu estas patro de l' naskoto, nur diabloj sciis.

K-doĵ, mi petas, kredu ĉi ĉiujn faktojn, ĉar ili estas ankoraŭ okazantaj.

Jen tio ĉi estas "kulturo", kiun la Imperia Armeo montras en Ĉinio. Sub hufoj de ilia kulturo, arboj de la Zijin-monto* tutperdas verdajn foliojn, eĉ la branĉoj kaj trunkoj formortas pro fajro, la serena lago Xi-hu** ondas en sanga ruĝo.

* Zijin-monto: monto ĉe Nankino

** Xi-hu (Okcidenta Lago), en Hangzhou, Zhejiang-provinco, kun belaj pejzaĝoj, fama turisma loko de Ĉinio

La ĉina nacio amas pacon kaj ordon, tenas de 5 000 jaroj sian propran trezoran kulturon. Ili ĝuis sian laboron, satiĝis de siaj rikoltoj. En tia terkultura paca sociordo, kiel ĝin simbolas la senlima verda kamparo kaj kvieta lazura lago, ili naskis grandiozajn filozofojn, poetojn kaj politikistojn. Lastatempe ili komencis marŝi al nova sistemo — demokratio, penis igi la nacion plej feliĉa parto de l' homaro. Ĝuste tiam venis la barbara japana imperiistaro. Ĝi ne nur ne permesas al Ĉinio daŭrigi la brilan linion de tiu ĉi tradicio, sed intencas kaj klopodas fortranĉi ĝin per bajoneto, kaj plie fabrikante hontindajn mensogojn, ĝi provas pravigi siajn krimojn kiujn ĝi por si disŝutis.

Ĉu vi ne rimarkas, ke la sama teroro furiozas ankaŭ en Iberio, jam du kaj duonan jarojn? Kiu sciis, ke tiu ĉi kruela flamo morgaŭ ankaŭ brulus super viaj kapoj!

La faŝistoj japanaj, germanaj kaj italaj man' en mano minacas la kulturon de l' homaro, la 'paco de l' mondo. Ĉu tio ne koncernas vin celantajn konstrui edenon sur ĉi tero? La tuta mondo nun estas dividita en du grandaj kaj absolutaj tendaroj: paca kaj invada. Al kiu ni devas aparteni, ni ne bezonas denove diri. Meza ekzisto estas neniel ebla. Kial vi, sinnomantaj batalantoj por paco, preskaŭ mutas en tiel urĝa tempo? Ĉu ankoraŭ brilas la verda stelo sur via brusto? Se la verdo ekzistas en la mondo, do, la tago estas por nia batalo.

Post la ekesto de la milito ĉinaj kamaradoj de diversaj tendencoj perfekte unuiĝis por pligrandigi la forton. Eĉ la malnovaj kiuj longe forlasis la movadon, nun venis kun nova intensa entuziasmo kaj energio. Ili devas spiti multajn malfacilegojn, por daŭrigi la esperantajn laborojn.

Sub tia situacio nia ĝisnuna negativa sistemo estas plu nepermesbla. Kamaradoj de UEA kaj IEL*, SAT kaj IPE**, aŭ socidemokrataj aŭ anarkistaj, ĉu vi intencas ankoraŭ daŭre pridiri etan diferencon inter vi, kaj prokrasti unuecon? Disigo de fortoj terure malprofitas al ni kaj profitas al la ruinigantoj de l' homaro kaj detruantoj de l' paco. Ankoraŭ fojon mi emfazas: nia malamiko estas nur unu: — faŝistoj. Memoru akre, ke tiuj faŝistoj per ĉia rimedo, ankaŭ per Esperanto, klopodas trompi kaj blindigi la tutan mondon. Iuj reakciaj esperantistoj en Tokio kun eksprofesoro de Imperia Universitato kaj membro de Japana Spiritkultura Studejo, d-ro Huzisawa Tikao kiel estro, organizis asocion subvenciitan de la registaro, kaj senhonte bojas al la mondo pri la "praveco" de siaj invadistoj. En Wakayama por la sama celo unu grupo ĉiumonate eldonas esperantan gazeton *La Suno* kaj senpage sendas ĝin al pli ol dek landoj. Ankaŭ *Tempo* en Kioto, kiu jam de longe ekzistas, nun mallevi la malnovan standardon de burĝa liberalismo kaj levis tiun de faŝismo. K-doj, ĉu nia Esperanto povas permesi la ekziston de tiaj malhonoraĵoj? Nia Esperanto jam fariĝis lingvo de Romain Rolland, lingvo de Gorkij, kaj lingvo de Marks. K-doj, ĉu nian lingvon ni povus doni al la agentoj de faŝistoj, al tiuj ekzekutistoj? Kamaradoj, ni devas unuiĝi, ni devas ataki ilin, kaj forŝiri ilian maskon. Kunigu ĉiujn niajn fortojn kontraŭ faŝismo. Ne forgesu ke Esperanto estas internacia batalilo kontraŭ la barbara detruanto de l' homara kulturo kaj paco, kaj ke sen internacia firma kunligo ni ne povas

* IEL = Internacia Esperanto-Ligo

** IPE = Internacio de Proleta Esperantistaro

akiri nian efektivan rezulton. Rekonu, ke nia batalilo estas super ĉiaj landlimoj, ke niaj kamaradoj estas ĉie en la mondo, kaj nia voĉo povas atingi ajnan anguleton de l' terglobo. Krom tio, ni esperantistoj estas esence avangardo por paco, sekve ni havas devon pligrandigi ĉirkaŭ ni nian unuecfroton pli kaj pli ĝis vere internacia skalo ampleksanta la vastan eksteresperantion.

1. Fondu kaj firmigu internacian unuecfroton antifaŝistan de esperantistoj.

2. Ĝisfunde batalu kontraŭ faŝistaj esperantistoj.

3. Aktive praktiku internacian propagandon per Esperanto kontraŭ invado.

4. Disvastigu nian unuecfroton eksteren.

Tio estas miaj proponoj kaj petoj al vi okaze de la naskiĝtago de nia kara gvidanto. Krom ilia realigo, mi kredas, neniu alia rimedo taŭgas por memori ĉi-jaran Zamenhofan tagon.

Antaŭ ol fini la leteron, mi iom menciis la nunan situacion de l' rezistmilito de Ĉinio.

La ĉina rezistmilito nun eniras novan stadion. La miriga disvolvo de la Sudokcidento kaj Nordokcidento, t.e. la nuna centro de la batalanta Ĉinio, estas antaŭeniranta. La ĉina nacio estas tiu, kiu en antikvo konstruis la superhome grandan ĉinan muron. Kaj hodiaŭ oni aldonis al ĝi senegalan unuecon de l' tuta nacio. Nenia malfacilo povas ĝin venki. Kuniĝo kaj kunlaboro de Kuomintang kaj Kompartio, intimiĝo de la popolo kaj armeo, ĉiam pli fortikiĝas. Vidu, kiel la postfronton de japana armeo sukcese maltrankviligas la geriloj, kiuj ludas tre gravan rolon en la nova stadio. Sed, ho, mi scias: — Se Ĉinio havus sufiĉe da bonaj kontraŭaerata-

kaj kanonoj aŭ aeroplanoj, la viktimoj en la malfronto ne estus tiel multaj. Ha, kiel kompatinde falas soldatoj pro manko de kontraŭvenenaj maskoj! Kiom da vunditoj senhelpe suferas aŭ mortas pro malesto de medikamentoj kaj flegistoj! Mi neniam dubas: eĉ sen ajna ekstera helpo, spite la ĉiam pli multe da malfacilegoj Ĉinio certe daŭrigos rezisti kaj akiros finan venkon. Tamen helpi ĝin estas devo de la pacamantaj homoj de ĉiuj landoj, ĉar la ĉina nacio batalas ne nur por sia liberigo sed ankaŭ por la paco de la homaro. Tial, mi precipe kiel japano en Ĉinio, postulas kaj petas vin la jenojn. Plenumi tion estas tasko de esperantistoj, kaj ankaŭ de ĉiuj homaranistoj.

1. Instigu viajn popolon kaj registaron realigi la 16-an Artikolon de la Kontrakto de Ligo de Nacioj.

2. Postulu vian registaron absolute malpermesi eksporton de ajna pormilitaĵo al Japanio.

3. Ne aĉetu kaj ne aĉetigu japanajn varojn.

4. Alvoku vian popolon sendi al Ĉinio kuracilojn, aliajn necesajojn kaj monon.

Do, kun varma manpremo,

via k-ino, *Verda Majo*
decembro, 1938, en Chongqing

DU POMOJ PERDITAJ

— en malsanlito —

(Sur la sunplena verando mi laŭkutime faras ĉiumonatan “specialan servon” al la patrino.

Kiel strange, tamen, blankaj haroj, kiujn ordinare mi povas neniiĝi dum duonhoro, hodiaŭ tute ne malpliĝas, kaj kontraŭe des pli multiĝas. La patrino en la spegulo, kiu ŝajne lacega, tenadas silenton.

— Manĵo.

Subite eksonis severa voĉo, kian ĝis nun mi neniam aŭdis de ŝi.

— Kial vi perdis ambaŭ pomojn* kiujn mi ame donacis al vi?

— Sed, panjo. . .

Ĉagrenite mi premis miajn palajn vangojn per la manoj.

— En Ŝanhajo du pomoj ankoraŭ troviĝis iom, sed pli poste, sciuj panjo, ne en Kantono, nek en Hankou nek en Chongqing. Tial, fine mi formanĝis miajn.

Ŝi nenion diras. Ankaŭ mi jam obstine senvortas kaj nur la manojn movas. Blankaj haroj senĉese pli

* La “du pomoj” aludas la sanajn ruĝajn vangojn de la aŭtorino. Pro la milittempa peniga vivo kaj malsano ŝi paliĝis kaj perdis la “du pomojn”.

multiĝas. Nun preskaŭ la tuta kapo estas blanka. Mi ekkriis ne tolerante.

— Panjo!

Sen respondo.

— Panjo, mia kara!

Duonkolera, duonpetola, mi metis la manon sur ŝian maldikan ŝultron, kaj enrigardis ŝian vizaĝon.

Ha, ne estas la patrino, sed gipsobildo. Malvarma, malvarmega, kiel glacio. . .

Kaj mi vekigis.

La interno de l' cerbo doloras pulse. La brusto malsekas de grasa ŝvito.)

Tie ĉi-tie palpebrumas lampoj ĉirkaŭe,

Sed kial mallumas nur fenestro via,

Kiel soleca blinda okul'?

Patrino —

La zefir' de l' printempa nokt' tra junfolioj

Ne karesas milde-freŝe kapon vian prematan?

La siringoj en la ĝarden' blankaj eĉ en mallum'

Ne brakumas dolĉe-arome vian korpon senfortan?

Ho, ne. Mi scias.

Interne de l' firme fermita fenestr' vitra,

Interne de l' peze pendanta kurten' blua,

Vi ja turnas komutilon de l' radio,

Per la vejn-aperata man' tremanta.

Svenas la violon-ludad', via ŝatata.

Zi-zi-zi, go-go-go.

Diversmiksaj sonaĉoj vian orelon agacas.

Tamen baldaŭ —

Jen la sonondo de trans la mar' montoj

*Alrulas al vi la voĉon de vi tre konatan.
La voĉon de l' filin', kiu flugis for,
Kiel birdid' elkreskinta, de via sin'.*

*Ĉiuvespere staras mi antaŭ mikrofon'.
Min ja ofte kaptas impuls' krii: — Panjo!
Kaj kuras tra mi io bolanta, korŝira.
Tamen sekvan momenton antaŭ miaj okuloj
Aperas vizaĝoj ĉiuspecaj, sennombraj.
Malĝojaj, lacegaj, malsataj, koleraj, venĝemaj,
De l' viroj, inoj, infanoj, maljunuloj.*

*Patrin'!
Sola unika vi estas plej kara mia.
Sed mi ne povas esti via propra.
Ne ordonu jam, ke mi ŝtele ĝuu feliĉeton
Nure nian, meze de tiu ĉi kruela milit',
En uragan' de larmoj, ĝemoj kaj malbenoj.*

“Fier-perdinta naciperfidulino” —
La venena lango de l' agentoj faŝistaj,
La malica rigardo ĉirkaŭa de malfavoraj, malkleraj,
Pli torturas koron vian jam sen tio malfortan.
Tamen panjo,
Malfermu la okulojn, fiksi ilin sur Manjon!
La am' al malfortaj kaj suferantaj,
La malam' al ĉiuj la unuajn turmentantaj,
Tiu ĉi valora “fier’”, trezor',
Kiun donis vi al mi —
Ĉu mi perdis ĝin eĉ pece?
Tio, kion via filin' ne devas perdi kaj perdis,
Estas nur — la ruĝ' sur ambaŭ vangoj.*

* Vd. p. 13. kaj 15.

Antaŭ semajnoj
Por serĉi la du pomojn perditajn,
Al M-banloko mi iris.
Sur la ter' verda serenias sunradioj,
Or-flavaj etendiĝas antaŭ mi kolzoj.
Koketa odor' de hel-purpuraj fabfloroj
Igas min lacan gapa.
Ho, ĉi tie ne estas vilaĝo K,
En kiu pasigis mi infantagojn?
La kamp' sur kiu tirante vian manik-pendaĵon
Mi saltis-dancis laŭtkantante:
“Venis printemp’, venis printemp’”?
— Eterna paradiz’ ne scianta la militon.
Ĝin adiaŭis mi tamen tro frue.
Ĉu la rememor’ incite pelis min de tie?

De l’ nord’ suden, de l’ orient’ okcidenten,
Dum la dujara vagado senfina,
La pomoj sur miaj vangoj malaperis iam,
Kiam ne scias mi, pardonu panjo.
Tamen certa mi estas, kiu ilin ja rabis.
Kaj tiu malamega man’ estas la sama,
Kiu deŝiris ilin ankaŭ de l’ centmiloj,
Milmiloj de gejunuloj kaj infanoj,
En ĉi tiu Ĉinio kaj en Japani’ patra mia.

Mi, ni,
Devas repreni kion oni de ni prenis.
Ilin akiri kiel ni povas?
Ĉu per provizora “ripoz’” pala?
Patrin’
Ne ŝirnu la orelon, ne kovru la okulon,
Eĉ se vi timas morte.

*Nur el la krisol' ardanta de l' batal'
Ni ja iam reprenos ilin.
Sed patrin',
Se via filin' estus por ĉiam perdinta
La pomojn de vi ame donitajn,
Vi ne tion riproĉu.
Vidu, kara patrin' mia,
Ili estas nur du el la sennombraj,
Kiuj falis antaŭtempe,
Por ke maturu ruĝaj pomoj eterne-bele
En la kontinent', en Japani',
Kaj en la vasta tuta mond'.*

aprilo, 1939, en Chongqing

EN LA MAJA ĈEFURBO

*“La majaj floroj sur tuta l’ vast’
La sangon kovras nove verŝitan.
Bataladis ili, ho ĝis l’ last’
Savi l’ nacion en danĝer’ dronintan.”*

— el kanto “Floroj de Majo” —

Inter la du riveroj* . . .

La ĉielo altas kaj klaras, sur kies profunda bluo
dise blankas ŝvebantaj nuberoj.

Freŝe brilas folioj de l’ tero ĝis plej altaj montpintoj,
inter ili serpentas muroj jen nigraj jen cindraj, moviĝas
grandegaj pajlĉapeloj aŭ rapide aŭ malrapide.

— Aminda kontinenta urbo, vi Chongqing!

Sed, mi ne dediĉas al vi idilion de majo, ĉar, kvankam
vestita de verdo, tamen, vi la koro de l’ grandioza
rezistmilito, nun ardas de fajra batalemo. Krom tio,
ĉi-monate vi la ruĝan bapton ricevis kelkfoje!

En la tagoj 3-a, 4-a, 12-a kaj 25-a . . .

Aperis en la aero la diabloj kun arĝentaj flugiloj.
Bom! bom! bom!

* La du riveroj: Chongqing situas ĉe la kunfluejo de la du riveroj
Changjiang (Yangzi) kaj Jialingjiang.

Sub vi sangis la tero, super vi flamis la ĉielo.

La homoj. . .

Ho, vi skuas la kapon. Ŝajne vi ne ŝatas ke mi parolas pri la tragedio el tragedioj en la mondo.

Certe ne estas mi, la fremdulo, sed vi mem, kiu suferas ĝin plej profunde.

Vi ploras por kelkmiloj da viaj mortintoj, por pli da viaj kompatindaj orfoj kaj vidvinoj.

Vi doloras pro via rompita brako, pro via brulvundita kruro.

Vi sangas la tuta — sed ne timas.

Viaj sangotimantaj parazitoj — Wang-anaro* — jam forkuris de vi, ja al la brakumo de l' japanaj sangosofantaj faŝistoj!

Tiuj naciperfiduloj kaj la invadistoj devas scii, ke sangominaco neniom povas subigi vin, sed donas nur pli da batalemo.

Vi Chongqing, granda patrino de Nova Ĉinio, eltenos ajnan elprovon ĉiam kaj ĉiel.

Majo. . .

Majo en Ĉinio, tiu ĉi duonkolonio, havas historion sangomakulitan.

La 1-a —

— Eĉ en aliaj “memstaraj” “demokrataj” landoj laboristoj sen sango ne povas vere festi tiun ĉi sian tagon.

Do —

La 4-a — (1919) tago de antiimperiisma revolucia movado, en kiu la Pekinaj studentoj ribele levigis por puni la naciperfidulojn.

* Wang-anaro: t.e. la naciperfidulo Wang Jingwei kaj liaj sekvantoj. Vd. la noton sur p. 14.

La 7-a — (1915) tago en kiu la japana imperiismo sendis ultimaton al la reakcia militaristo Yuan Shikai, tiam prezidanto de Ĉinio, postulante la tujan akcepton de 1' 21 postuloj de Japanio.

La 9-a — (1915) tago en kiu Yuan Shikai akceptis la japanajn postulojn.

La 30-a — (1925) tago de antiimperiisma movado, preludo de la granda Ĉina Revolucio 1925-1927.

Majo en Ĉinio estas nomita “monato de nacia malgloro”.

Sed eraras vi, ĉinaj amikoj. Kvankam sentriumfe, tamen viaj antaŭuloj heroe batalis, samkiel vi, por la nacio kontraŭ la imperiismo.

Por rememori ilin, nun vi renomu la monaton “Majo de Gloro”.

Kaj por venĝi ilin, poste nepre faru ĝin “Majo de Venko”!

Majo de Tokio —

Mi ne povas forgesi ĝian specialan belecon post la falo de ĉerizfloroj, ĉar ĝuste ĝis la ekesto de la milito pasis mia sentema knabineco.

Foje kaj foje min kaptis, kiel miajn geamikojn kaj gekamaradojn, nedirebla “melankolio de junfolia tempo.”

O, — ĉar, en mia patrio ne furiozas aeroplanoj nek kanonoj, sed sufokas peze io alia.

Majo de Hongkong —

Pompas ĝi precipe pro “garantiata paco.”

La lastan majon estis mi tie.

Tamen, kiel pala mi vivis tiam, ĉar — forpelita estis mi.

Amata Ĉinio rifuzis min akcepti en la sinon, kaj la
patrion mi ne havas por reveni.

Ĉi-jare, mi troviĝas en la centro de la batalanta
Ĉinio.

La unuan fojon de l' naskiĝo mi eksciis, mem vidis,
kiel belega, kiel kara estas Ruĝa Majo — ho, mi, Verda
Majo!

“Floroj de Majo” unue kreskis en Manĉurio, kie
estis ludita l' preludo de tiu ĉi ampleksa “Marŝo de In-
vado.”

De tiam jam ili floris 9 fojojn, pli kaj pli multe jaron
post jaro, de la fora nordoriento ja ĝis ĉi sudokcidento!

Ĉi-monate la floroj ruĝis en Chongqing tamen ne
sur kadavroj de armitoj.

Kaj la venontan majon?

Ho, kiu timas, kion?

Se bezone —

Ruĝus la tuta urbo, kiel ajn.

Ruĝu eĉ la tuta Ĉinio, eĉ la tutan jararon!

Venos la tempo baldaŭ certe,
kiam ĉie sur la verda kontinento,
kun alia freŝeco ridetos la floroj de majoj.
Ili la sangon ne suĉas vane.

majo, 1939, en Chongqing

TEMPO DE ANSTATAŬAĴOJ

— Ĝenroj pri la milittempa Japanio —

1. La Milito Regresigas

Mia vagonaro atingis Tokion.

Tuj per aŭto hejmen, mi kuris eksteren. Jam 2 jarojn mi estis for de la gepatroj. Sed kia diablo, mi ne trovas aŭtojn kiuj antaŭe ĉiam tiel svarmis antaŭ la stacidomo, sed nur malpurajn rikiŝojn.

La rikiŝo malrapide trairas straton post strato. Tiel malrapide, kiel se la rikiŝisto malsatas aŭ malsanas. . .

O, kiom multe da getaoj! Mi dubis miajn okulojn. Eĉ sinjoroj en moderna eŭropa vesto bruas per ili kontraŭ la pavimo. Ĉirkaŭ 50 jarojn antaŭe fanatika amanto de Japanio nomata Lafcadio Hern admiris la lignan sonon de getaoj kiel “japane mistera.” Nun, ĉu la japana registaro intencas paradi per ĉi naciaĵo antaŭ la mondo? Sed, ho, ĉiuj scias ke militanta Japanio plu ne havas ledon por ŝuoj, kaj eĉ tiu Hern, se li subite reviviĝus, pro tia anakronismo grimacus kaj skuus la kapon malkontente.

Mi haltis en Sinzyuku por ŝanĝi rikiŝon. Tiumomente, laŭtparolilo de radio ekkriis: s-ro Ikeda Nariaki, la gvidanto de l' dummilita proviz-kontrolo, deziras havi kaleŝon kun kondukisto.

2. Nova Moralo

Malgaja estas panjo, kvankam la filino revenis. Ŝi ploras pro la sola filo en ĉina batalejo, grumbblas pro prezaltiĝo de ĉiuj necesajoj, pro pliiĝo de impostoj, plendas ke la hospitalo donas al ŝi neefikan medikamenton, ke ofte ŝi devas manĝi balenan viandon anstataŭ bovaĵo kaj porkaĵo, ke oni eltiris ŝiajn falsajn dentojn el oro kaj ilin anstataŭigis per ia alojo kun nememorebla nomo, de kiam, laŭ ŝi, ĉiu manĝaĵo fariĝis pli-malpli malbongusta, ktp. ktp.

Precipe pri "s. f."* ŝi ege malkontentas. — Kiel malagrabla por la haŭto ĝi estas, kiel malfortika, krome kiel kara! Por sinjorinoj de Patriotina Unio kaj Virina Asocio por Nacidefendo antaŭtuko el s. f. povus esti ĉiam blanka kaj perfekta. Sed kion faru la laborantaj! Por la servistino mi devas aĉeti ĉiumonate almenaŭ 2. Same pri vesto, tabioj (ŝtrumpetoj), kaj ĉiuj aliaj. Supozu, kiom da elspezoj! Certe ankaŭ ĉinoj uzas ĉi abomenan s. f. aŭ pli malbonan, ĉu ne?

Ne, mi tuj respondis, al ili ne mankas kotono.

Ĉinio estas lando "havanta," sin intermetis patro, kaj Japanio "nehavanta." Vere pro tio okazis la milito.

* "s. f.": mallongigo de "staple fibre" (artefarita fibro)

Mi intencis refuti tiun ĉi faŝistan klarigon, tamen panjo rekomencis.

— Lastatempe mi iris al Izu. Al kiu speco apartenas tiu varma fonto, mi ne scias, sed kia afero, post ioma uzo la mantuko el s. f. solviĝas en banujo, kaj. . .

Kiel virgulino ruĝiĝante, panjo plu ne daŭrigas. (Do, mi al eksterlandaj amikoj klarigas, ke en japanaj varmbanejoj plejparte ambaŭ seksoj miksas sin kun sola kovrilo t.e. mantuko.)

Ne grave, diris mi ironie, tio estas nova moralo de invadanta Japanio.

Ha ci, ekflamis patro, eĉ la animon jam lasis asimili de la ĉinaĉoj!

3. Tragedio de Poŝtkesto

Fero! fero!! fero!!!

Tuta Japanio bolas por fero.

.....

Iun tagon mia frato skribis al ni el Centr-Ĉinia fronto. En ĝi ni legis: — Lastatempe ĉiuj leteroj el Japanio estas nelegeble malsekaj. Ĉu nun transportadon por armeo oni tiel malzorgas?

Mi respondis:

— Kara frato, en via patrio oni jam nenion havas por donaci al vi militantaj krom larmoj. Nun tiuj ĉi malkariĝas tagon post tago dum ĉiuj aliaj terure kariĝas. Senespere rigardante okcidenten, ploras edzinoj, ploras infanoj, ploras patrinoj, ankaŭ ploras virinaj leteristoj nove aperantaj anstataŭ siaj edzoj neniam revenontaj.

kaj eĉ poŝtkestoj ploras. Ha, vi ne scias, kara, en Japanio staras pli ol 100 000 poŝtkestoj, el kiuj 20 000 estis feraj. Antaŭ monato tiujn ĉi feraĵojn oni anstataŭigis per io alia. La novaj estas sufiĉe delikataj, kaj se iom pluvetas, ili tuj ekploras. En ili niaj leteroj pli malsekiĝas. Fraĉjo mia, memoru: en Japanio 20 000 poŝtkestoj ploras, kaj en Ĉinio tiuj malnovaj 20 000, jam en formo de kugloj, plorigas la senkulpajn najbarojn. . .”

4. Anstataŭhomoj

Ĉambro de deputitoj —

Kiel pace oni kunvenas dum la milito! La tuta aero kvazaŭ enhavas narkotikon. La mobilizo tutnacia afa-ziigis ne nur la popolon, sed ankaŭ tiujn babilemajn deputitojn. Nenia demando, nenia protesto. La deputitoj dormas, iuj eĉ ekfrapas tablon per frunto. Gardistoj kun mento kaj peniko iradas inter ili kaj vekas ilin. “Prave, prave,” ili diras komike en duondormo de temp’ al tempo. Dume tute sen baro pasis eĉ milita buĝeto, senekzempla sumego de sesmil milionoj.

Maldekstre de mi kolere murmuris mezaĝa viro ŝajne el kamparo. — Kia porko! Ĉar Yamada promesis plialtigon de subvencio al nia vilaĝo, mi lin elektis. Sed diable, pri tio ĉi eĉ vorteton li ne eldiras. Ha, kial mi ne balotis al Yamano, kiu, laŭ onidiro, donis po 3 enojn al ĉiu sia elektinto!

Dekstre, du modernaj knabinoj kun oscedo parolas. — La deputitoj havas nenan taskon krom diri “prave,” ĉu ne? — Ja vere. Plibone estus, se kunvenus papagoj

kaj araoj. Tiuj birdoj post ioma ekzerco povos prononci "prave" multe pli korekte kaj bele ol la lokaj deputitoj kun obtuza dialekto.

Ekstaris la prezidanto:

— Ĉiuj projektoj estas akceptitaj per unuanima konsento. Tre gratulinde. Nun mi proponas lastan. Bonvole aŭskultu. Pro la milito ĉie terure mankas laborfortoj, sed ĉi tie superbezone multas homoj. Mi opinias, vi, s-roj deputitoj, ankaŭ devas iri al frontoj, kampoj, kaj fabrikoj. Tiel vi povos esti vere fidelaj infanoj de Lia Imperiestra Moŝto. Tamen, laŭ la konstitucio, sen ĉeesto de plimulto, la parlamento ne povas malfermi kunvenon. Do, ni decidu ke de la venonta fojo anstataŭ vi ĉeestu simile al vi farotaj pupoj. — Li frapis la tablon kaj kriis. — Ĉu konsentite?

Surprize vekitaj deputitoj sur antaŭaj sidejoj, nenion kompreninte, tamen kiel kutime elbuŝigis: prave! prave! Kaj aliaj malantaŭe ankoraŭ ĝuas dolĉan dormeton.

La tintilo anoncas fermon de la kunveno.

Ekbruas ĉirkaŭe.

O, ĉu ankaŭ mi dormis kune kun la deputitoj? Sed — ? ! Ja mi estas en mia ĉambro. — Mi la okulojn frotas. Sur la tablo, kiel antaŭ la dormo, malferme kuŝas japanaj ĵurnaloj. Ekstere fulmas aŭtoj, kuras homoj. — Estas aerataka alarmo, kiu min vekis, sed ne la tintilo de l' japana deputita ĉambro.

aŭgusto, 1939, en Chongqing

VENAS LA VINTRO, NE FORAS
DO L' PRINTEMP'

— dediĉe al kamarado Mangada —

Kial mi japana virino pripensas vin, hispana generalo?

Ĉu pro amo? Jes, se tiel diri, pro verda amo. . .

Mia rememoro kuras antaŭ 3 jarojn.

Decembro de Tokio estas griza, frosta. Precipe tiujare. Premis la popolamasojn la atmosfero de "eksterordinara tempo", tremis ili kvazaŭ iu malamiko el trans la maro baldaŭ invadus la landon. La unua ŝtormo kontraŭ la juna popola fronto furiozis tutlande, kaj inter la viktimoj troviĝis ankaŭ kelke da niaj superaj kamaradoj.

En la 15-a, kiel kutime esperantistoj festis la nasktagon de Zamenhof. Kanto de *Tagiĝo* kaj *Espero* bele sonoris sub brilaj lampoj. Eminentuloj fervore laŭdis lian lingvan genion, gloris lian homaranisman animon. Sed, ĉiuj sin deturnis de la aktuala kruela realo. Neniu kuraĝis trakti Esperanton kun faŝismo, kun milito. Oni kvazaŭ perfekte forgesis la aktivan batalon de hispanaj samideanoj per pafiloj kaj plumoj, por nacia libero kaj monda paco.

Koro mia bolis de indigno. Revenvoje mi imagis telegrafi al vi en fronta stabo, por esprimi nian elkoran simpatian kaj varman kamaradecon. Kompreneble mi sciis, ke milita Hispanio rifuzas telegramon en fremda lingvo. Ni parolos ne en lingvo alilanda! Neniel alilanda! Sur miaj lipoj petolis facila rideto. Kia knabina fantazio!

Fine mi ektrovis min en Ĉinio. Mi staras sur la tero sanga, kiel tiu de via patrio. Al vi mi devas konfesi, kiel ni junaj esperantistoj en katenita Japanio enviis la esperantistan roton "Antaŭen" en la internacia brigado rekte kunlaboranta kun la hispana popolo. Ankaŭ nun mia pasio ĉiuhore flugas fronten, tamen mi ĉiam restas postfronte. Ĉu malkuraĝa mi estas, aŭ tro malforta por porti pafilon? Sed mi povas eldiri, ke mi iom kreskis almenaŭ ol iam en Tokio. Ĉar, kamarado, mi komencis koni la nudan veron.

Ĉi-jare — falis Madrido!

Kamarado, ne forgesu, en tiu tago ankaŭ ĉi tie en la Malproksima Oriento ni, ĉinoj kaj antiinvadaj japanoj, fajre kaj fere ĵuris plu lukti ĝis fina venko kontraŭ la komuna malamiko de la homaro.

Doloro kaj malkvieto tamen min turmentis. — Kiel estas al vi, kaj viaj k-doj? Ĉu vi sekure ien rifuĝis, aŭ malfeliĉe ĵetiĝis en la nigran centrigejon? Eĉ povas esti ke jam . . .

Foje vi humore skribis: "De la vidpunkto de l' vivo kaj morto mi estas plej granda Jesuo Kristo, ĉar mi jam mortis diversfoje kaj tamen mi vivas."

Realo ĝi estu ankoraŭ fojon!

Hodiaŭ estas antaŭvespero de Zamenhofa festo.

Mi mense vagas en lia lando — Polio.

Tie iam idoj de l' sama Patrino-Naturo ofte mortigis unuj aliajn, pro cara politiko “instigo de malamikeco inter diversaj nacioj”. Aldone, li apartenis ja al la judoj, la plej suferaj! Li mortis, dum la unua monda milito, tre me aŭdante kanonadon kaj korŝire rigardante la disfalon de siaj espero kaj idealo. Nuntempe, tie denove sangon oni verŝas dank’ al imperiistoj plurlandaj. Ĝi fariĝis varmbedo por la dua monda buĉado. Se li reviviĝus, ĉu li, kiel antaŭe, en sia kabineto vane lamentus la eksteran uraganon, mem ne sciante kion fari? Ne! neniel! La koron li havas tro homecan por eĉ ĉi-momente putri kiel “paca batalanto”. Mi kredas: estus via mano sangomakulita kaj kaloplana, kiun unue premus forte lia granda kaj varma.

Okcidente, la faŝistoj senĉese projektas provokon kaj intrigon. La “demokrataj” regnoj — kiuj per lupa ĵonglo de “neinterveno” kondukis vin al dumtempa malsukceso — fine deprenis sian maskon. Oriente la japanaj ekzekutistoj daŭre plenumas la senhontan mision.

Kaj, decembro de ĉi monta ĉefurbo estas nebula, malserena. Jam pli ol semajnon sunradioj ne vizitas mian malsanliton. Sed eĉ peceton da malgajo aŭ malespero mi ne sentas. Kontraŭe, ardiĝo de nova batalemo skuas mian febretran korpon. — Kun plena ĝojo kaj fiero mi deklaras, ke la ĉina popolo neniam sklaviĝos

antaŭ perforto kaj ĉinaj esperantistoj neniel perfidos la
brilan stelon sur la brusto.

Laste al vi, kara kaj respekta, mi dediĉas verson mul-
te amatan,

— Venas la vintro, ne foras do l' printemp'.
Tamen kie vi estas nun, nia verda kavaliro?

decembro, 1939, en Chongqing

PROFILO DE JAPANAJ STUDENTOJ

En la buĝeto de la japana ministrejo de klerigado troviĝis "elspezo por ĝusta konduko de ideo", kaj sufiĉan monsumon oni disdonis al kolegioj kaj universitatoj. Tio estis dum unuaj jaroj post 1930. Mi ne scias kion oni faris per ĉi mono en aliaj lernejoj. En la nia, krom peti specialan lecion de iu aŭ alia fama antimarksa doktoro, plejparto de l' sumo — kredeble la lerneja aŭtoritatularo mem ne sciis kiel uzi — aliformiĝis al sukeraĵoj ĉe kunvenoj kaj piknikoj.

Tiutempe la perfortoj de reakcio jam komencis superregi, sekve la timo pri la ruĝiĝo de studentoj povis pli kaj pli malgrandiĝi, kaj certe niaj posteuloj ne havos la gloron gustumi ĉi dolĉaĵon. Tamen oni longe ne forlasis la tradician politikon: rekomendi al studentoj sporton kaj amuzon, sed ne studon profundan. Tiel oni sukcesis eduki multe da tiuj, kiuj pilkon rigardas kiel studentan vivon, aŭ tiuj kiuj trovas sian lernejon en dancejo, teejo ktp. Mia konato-lombardisto iam rakontis al mi:

"Ili alportas, kiel garantiaĵon, konsultlibrojn kaj eĉ lernolibrojn, somere vintrajn vestojn kaj vintre somerajn. Foje kaj foje eĉ studentan atestilon! Por kio, mi ne scias. Iuj tre senhonte deklaris antaŭ mi ke en Tamanoi* unu nokto kostas almenaŭ 2 dolarojn."

* Tamanoi: fame konata bordela kvartalo en Tokio

Aliflanke, ili diligente notas lekciojn bezonajn kaj ĉe sezonfino maldormas 2-3 noktojn. Ili evidente komprenas ke en tia socio, precipe en tiel stagna tempo, se ili ne havas potencon parencon aŭ amikon, nur bona rezulto de ekzameno promesas al ili bonan estontecon. Politikon ili konscie evitas. Ekzemplojn mi povas citi multajn, sed lasu unu:

Ĉe 2.26-afero (armita ribelo de faŝistaj militaristoj en 1936), mi demandis mian kuzon lernantan en Tokia Imperia Universitato: "Kion preparolas vi studentoj?" — "Nenion", sobre respondis la amata knabego. — "Tamen," aldonis li, "ĉiuj estas maltrankvilaj, ĉar pro tio oni povus prokrasti la daton de ekzameno."

Ne ĉiuj studentoj apartenas al ĉi speco, sendube. Sed, oni vole-nevole devis jesi ke tia estas la tipo de nunaj studentoj. Tie ĉi-tie leviĝis voĉo de malkontento kaj riproĉo pri la senekzempla kaoso kaj herezo de edukado. Malgraŭ tio elsavi kapablis neniu kaj nenio. La invada milito ekestis en tia stato. Kian ŝanĝon do kaŭzis ĝi ĉe studentoj. Unue, atako intensa centriĝis al ilia ĝua vivo. Kaj, jam kelkfoje polico de publika moralo amase arestis tiujn "maldecajn" naciojn el ĉiuspecaj amuzejoj. Pri tio iu policano skribis jene:

"Antaŭ mi kun mallevita kapo sidas K, studento de Waseda-Universitato. Mi klarigis al li la signifon de tiu ĉi milito, situacion de Japanio, la devon de studentoj, ktp. Mi tamen konsciis la perfektan vanon de mia babilo. Ĉion, ja ĉion li scias multe pli bone ol mi! Fine li malfermis la lipojn kaj esprimis ke sekaj estas la lecionoj kaj seninteresa estas la pensiono; ĉu malpermesite estas serĉi ian distron ekstere? — Sed pensu, ĉu vi supozis viajn samaĝulojn en fronto. Respondo lia estis: — Ki-am mi ricevos ordonon al militan, ankaŭ mi ĉion forje-

tante iros, buĉos malamikojn, kaj silente mem mortos, se bezone. Kaj, la junulo malplene ridetis. Ah, tiu rideto malplena! Eĉ mian malfacile emocieblan koron de policano ĝi pikis akre.”

Fine, tiu policano aldonis:

“Plejparto de studentoj, kiujn mi traktis, pli-malpli havas tian inklinton.”

Tiaj faktoj ne povis ne ĉagreni la aŭtoritatularon de edukado. Printempe kaj somere de la pasinta jaro, spiritulo-generalo Araki Sadao, tiama ministro de klerigado, kriis reformon kaj rebonigon de edukado. Li kreis teorion (!) de “edukado por prosperigi Azion”. Ne malfacilas supozi, ke ĝi, kiel lia fama barbo, aspektas pompa, sed al ĝi tute mankas enhavo. Ĉi “teorio” estas akcesora produktaĵo de “Nova Ordo en Orienta Azio”. Sekve, ĝi decidas la karakteron de tiu ĉi eduka “teorio”. “Nova Ordo en Orienta Azio”, kiel ajn la japanaj faŝistoj bele ĉirkaŭfrazus, estas nenio alia ol plena hegemonio de japana imperiismo super Orienta Azio, per subpremo al ĉiuj aliaj nacioj kaj forpelo de blankrasaj interesoj. Araki emfazas du punktojn en la “edukado por prosperigi Azion”.

1) havigi al studentoj ardan spiriton de publika servo.

2) konigi profunde al ili la kontinenton.

Alivorte, tio estas:

1) instrui ilin konvene al la invado.

2) igi ilin povoscii superregadon de la kontinento.

Por la unua celo oni efektivigis:

(a) fortigon de milita ekzercado en lernejoj.

(b) devigon de labora servo.

(c) mallongigon de la prokrasto de studenta rekrutigo.

Pri (a) kaj (c) oni ne bezonas specialan klarigon, mi pensas. Do, pri (b). Devigo de labora servo havas diversflankajn sencojn, unu el kiuj estas tutlanda manko de laborfortoj. De la lasta aprilo en geknabaj mezlernejoj kaj kolegioj oni enkondukis kolektivan laboron kiel regulan lecionon kaj ĝia enhavo estas: — konstrua laboro en urboj kaj vilaĝoj, helpo al familioj de soldatoj mobilizitaj, ekkulturigo, kaj ĝeneralaj publikaj aferoj. Plie en majo tiujare, vicministroj de edukado kaj agrosociokulturo kunsukribis komunikis al guberniestroj ke oni partoprenigu laŭ pleja eblo lernantojn kaj studentojn al plugado, semado, transplantado, sarkado, forigo de insektoj, rikolto kaj silkokulturo. Tiele en kelkaj gubernioj ili ja estis laborigitaj tiom, ke aliaj lecionoj ricevis ne malgrandan baron pro tio.

Por fariĝi “bonaj regnantoj”, ni iam estis dorlotitaj per kukoj, kaj nun ili ŝvitas kaj kalas. Jen la ŝanĝo de l' tempo!

La laboran servon ofte karakterizas stranga formalaĵo. Ekz., ie dum laboro oni devigas absolutan silenton kvazaŭ en monaĥejo, ie oni devigas deklari vortojn el legendo pri la fondo de japana regno. Aldone, super iliaj kapoj flirtas flagoj de sunleviĝo, kiuj minacas kondamni maldiligentulojn kiel “malpatriotojn”.

Tiu ĉi sklaviga leciono aliflanke naskis multe da epizodoj. En kelkaj lernejoj de Tokio, ĉirkaŭ kiuj ne troveblas konforma labora servo por la studentoj, oni ordonis ilin fosi angulojn de la lerneja ludejo kaj poste malfosi. Inter la elspezoj por laborservo en unu universitato estis skribitaj 230 dolaroj por sukeraĵoj. Ja la sinjorettoj ne portas pezaĵon sen rekompenco! Lastajare, samkiel antaŭlastajare, somera libertempo estis neniigita pro ĉi sistemo. Iuj privataj lernejoj profitante tiun ĉi ŝan-

con uzis studentojn anstataŭ laboristoj por ŝutplenigo de tereno por nova lerneja konstruaĵo kaj tiel ŝparis sufiĉan monsumon. Pli ruzaj lernejposedantoj provis kolekti lernmonon por la aŭgusto, pretekstante ke tia nominala libertempo kostas ne malkare al la lernejo.

Mi timas ke ni restis tro longe sur tiu ĉi temo. Nu rapidu sur la duan punkton de la "teorio".

Por povosciigi superregadon de la kontinento, en la lasta printempo la ministrejo de klerigado decidis organizi studentan brigadon el 500 anoj per buĝeto de 80 000 dolaroj kaj laborigi ilin por kultura, konsola kaj inĝeniera aferoj en Manĉurio kaj Nord-Ĉinio dum unu somera monato. Se ĉi provo sukcesos, diris aŭtoritata-tularo, oni pligrandigos la skalon de la entrepreno.

Tiel la studentoj brute trenataj laŭ la linio de l' nacia politiko tamen samtempe devas aŭdi mallaŭdon ke ili ne havas studemon. Ĉe ili ne mankas kialo. — "Kiam ni finos la tutan kurson, oni tuj igos nin almiliti. Por simpla soldato ĉia kulturo, ĉia intelekto, ĉia scienco estas superflua, eĉ malhelpa."

Vere, la milito pelas sanulojn al la buĉejo, senutilajn kulturulojn al senlaboreco, (340 baldaŭ diplomotaj studentoj de literatura fako en Tokia Imperia Universitato serĉas okupon, tamen ĝis nun nur 7 laborejoj proponis dungo, laŭ ĵurnalo Miyako, dec. 1938) kaj eĉ al ĉie deziregataj teknikuloj kaŭzas malgajon. (Kompatinde, eĉ se studento ŝatus ŝpinadon aŭ alian pacan industrion, la registaro perforte laborigas lin en municia kampo — parolo de profesoro Yamanouti, maŝininĝeniera fako de Tokia Imperia Universitato.)

Kion fari? La milito ja estas milito!

"Kion fari? Nenio helpas." — Tio jam de antaŭ 7-8 jaroj fariĝis sinteno de multegaj studentoj kontraŭ

ĉio. La agonianta kapitalismo donas al ili nenian esperon post diplomigo. Faŝismo forprenis de ili ĉian rajton kaj liberon de homo, kaj de nacio. Ili perdis memon en bona senco, kaj estiĝis ero de tuto en malbona senco. Ĉi-fojan invadon plimulte da ili prenas neprava. Sed ili ne havas la kuraĝon aktive rezisti. Batalantaj kontraŭ la milito estas ankoraŭ tre malmultaj. Mi rememoras skribaĵon de Musyakoozi Saneatu* antaŭ kelkaj monatoj.

—“Samklasano de mia filino demandis: kial via patro ne protestas la militon kiel antaŭe? La filino respondis ke ĉi fojon protesto neniom utilos. Sed, — esprimis la amiko — silento de homoj kiel via patro vekas en ni solecon, ĉar ni atendas ilin eldiri . . .”

Kia modela malforteco de inteligentuloj!

Tamen, — mi citu vortojn de alia fama verkisto, — tia dirmaniero ekridigos nuntempajn studentojn. Ili diros, tiuspeca melankolio apartenas al la 19-a jarcento. Povus esti. Sed, de kie, entute, venas ilia frumatura flegmo kiel “he, tio al ni ne rilatas”? Ĉu ĝi ne estas indiferento transpasinta melankolion pro absoluta premo?

Studentoj — ili devas esti simbolo de brila juneco. Sed senindulga uragano de faŝismo ne permesas al ili plenan floradon. Por plifacile naĝi en tia medio, ili nekonscie ellernas la arton de sindefendo.

Iun vesperon, — skribas Hirotu Kazuo** en *Tyuuokooron (Centra Revuo)*, — dum babilado ni atingis la supozon, ke en Japanio povus veni tago kiam la proporcio de geviroj estus 1:15, se la milito daŭrus tiel plu. “Ha

* Musyakoozi Saneatu: japana verkisto konata kiel homaranisto antaŭ 20 jaroj. En “Songo de la Junulo” kaj aliaj li tiam protestis kontraŭ milito.

** Hirotu Kazuo: japana verkisto humanista, kiu iam simpatiis proletan movadon.

malbona afero! Ĉiu el ni devas nutri 15 virinojn, dume eĉ unu edzino estas sufiĉe ŝarĝa." Unu mezaĝulo embarasite diris kun kapo klinita. Studento apuda tuj ride sonoris: "O, al mi estas tute alie. Mi ricevos ĉiumonate po 10 dolarojn de ĉiu virino. Do, sume 150. Ja pli bone estas ol dungigi en kompanio."

Tio ĉi kompreneble estas nur duonŝerco, kaj tamen klare reliefigas por ni profilon de studentoj en faŝista Japanio, ĉu ne?

januaro, 1940, en Chongqing

BATALANTE ILI IRAS ANTAŬEN

Filmo *Ĉinaj Virinoj* —

Unue antaŭ vi aperas vinditaj piedetoj. La fono estas kota kabanaĉo. Ĉi scenon sekvas palaco kun flora ĝardeno: ludas per pluma ventumilo la heroino tiom delikata, ke ŝajne ŝi ne povus elteni eĉ kareson de printempa zefiro.

Kontenta rideto petolas sur viaj lipoj.

Intertempo. Absoluta mallumo. Ie obtuzas kano-nado. Bombardas aeroplanoj. Krioj, ploroj, ĝemoj . . .

Kaj jen armita taĉmento de junaj virinoj, plenaj de kuraĝo kaj memfido.

La okulojn vi frotas suspekto. Jes, amikoj, mi komprenas vin. Mirigita ja estas ankaŭ mi japano — la plej proksima najbaro de ili. Faktojn tamen oni ne povas enterigi.

Ĝuste antaŭvespere de la milito mi venis al Ĉinio. De tiam koncerne virinojn, preskaŭ ĉiutage kaj ĉiuloke mi renkontis novajn “miraklojn”. Sed nun, mi ne nomas plu tiujn mirakloj, ĉar ili ofte ripetigis kaj tromultiĝis.

Du jarojn antaŭe en Hankou, tiama ĉefurbo, mi konatiĝis kun sunbrunigita sulkovizaĝa maljunulino el Manĉurio. Ŝi estas simpla tipa kamparanino de Ĉinio, kiu ne povas skribi eĉ sian nomon. “Ĉu vi diras, ke al ni vilaĝanoj mankas tia forto? Vidu, tamen, ni ja levi-

ĝis. Ni havas nek kanonon nek maŝinpafilon, sed ni havas tranĉilon, falĉilon, kaj sarkilon!” — Ne fanfaronas estas ŝia diro, kaj nevene oni delonge respektas kaj amas ŝin kiel patrinon de gerilanoj.

Efektive tie-alie virinoj partoprenas gerilan batalon. Ja eĉ kun vinditaj piedetoj! Imagu: per kia nekredebla rapideco kaj lerteco ili suprenrampas krutan monton, marŝas noktan vojon, kune kun fortikaj viroj!

Zhao Hao estis laborantino de iu nacisava organizo en Anĵi. Post falo de la distrikto, ŝi gvidis tiean sindefendan trupon kaj kelkajn monatojn senripoze luktis kontraŭ la malamikoj. Dank’ al tio nun duono de la vilaĝoj en Anĵi firme apartenas al la ĉina potenco.

Trovi similan heroinon ne tre malfacilas. Li Lin, apenaŭ kun dudek du-tri jaroj, organizis kaj gvidas X-an taĉmenton de gerilanoj en Ŝanxi. Ekde februaro en 1938 ŝia taĉmento per grenadoj kaj maŝinpafiloj mortigis centojn da malamikoj, detruis vojojn, detranĉis telegrafajn fadenojn.

En provinco Zheĵiang aktivas Virina Bataliono, hardita de regula milita ekzerco. Komence oni limigis ilian laboron sole per diversa helpado al la armeo. Ili skuis sian kuglujon, infane plendis: — Por kia diablo ni estas armitaj? Oni fine devis cedi. Ilia unua batalo okazis lastan oktobron kontraŭ Wangdian, fervoja urbo. Tiufoje ili forbruligis la malamikan provizejon kun pli ol 300 ujoj da benzino, duondetruis la stabsidejon, mortigis 30 soldatojn. La japanoj tute ne supozis ke virinoj povas ilin ataki, sed eksciinte post sinsekvaj malvenkoj, indigne anoncis premion de 1 000 dolaroj por la “inaj partizanoj”.

Studentina Trupo de Guangxi estas mondkonata. Ankaŭ pri moderna Mulan* vi iam legis, ĉu? Samkiel

la antikva, ŝajnigante sin viro, ŝi militiris kontraŭ la nacia malamiko, kaj nur post vundiĝo la sekreto estis malkovrita. Feliĉe ni nun povas denove vidi ŝian bravan soldatan figuron en la fronto.

Virinoj kun pafilo kaj glavo estas tiel multaj, multaj. En la rezistmilito virina posteno tamen estas postfronte pli grava ol fronte. Mi rigardas ĉirkaŭ mi. Ĉar Chongqing estas la ĉefurbo, ĉi tie videblas miniaturo de ilia tutlanda laboro.

En kuracejoj anĝeloj en blanka vesto sindone flegas vunditajn fratojn tage kaj nokte. En Milita Infana Protektejo orfaj kaj malriĉaj geknaboj el okupitaj aŭ bombarditaj lokoj gaje ludas kaj lernas ĉe novaj "patrinoj" kaj "fratinoj", jam plene forgesinte la doloran pasintecon. (En tuta libera Ĉinio ĝi havas 47 filiojn kun 20 000 infanoj.) En diversaj fabrikoj sennombraj knabinoj kaj mezaĝulinoj diligente movas siajn manojn. Eĉ unu guto da ilia ŝvito nun ne estas por ekspluatistoj, sed por la nacio mem.

Ni iru al la alia bordo de la rivero Yangzi. Tie estas Fabrikoj de Soldataj Familioj. Oni teksas kaj kudras imagante sian edzon aŭ fraton en fronto varme kovritan de tiu ĉi laboraĵo. Sur stratoj, precipe en tiu aŭ alia memortago ni estas ofte kaptitaj de knabinoj kiuj per sonora voĉo klopodas kolekti monon, necesajojn kaj konsolajojn por batalantoj. Ankaŭ ĉi-vintre varbo de 300 000 vatitaj vestoj por la batalantoj estis sukcese plenumita ĉefe pro la penado de ĉiulokaj virinoj.

Ilia laborsfero plie etendiĝas en vilaĝojn, en neinstruitajn amasojn. Ankaŭ ĉi-rilate ili estas pli lertaj ol viroj. Tiele, eĉ la plej konservemaj kaj obstinaj malju-

* Mulan (aŭ Hua Mulan), heroino en la ĉina antikva literaturo. Ŝi alivestis sin kiel viro kaj iris al batalkampo anstataŭ sia maljuna patro.

nulinoj ekvolontas sendi siajn filojn al la armeo. En vilaĝeto N mi vidis 5-jaran bubinon kun nazmuko, kiu kverelis kun ludkamarado kaj insultis lin "naciperfidulo", kvankam tiaokaze ŝi devus diri "porko" aŭ "azeno".

Kompreneble malamo kontraŭ Wang Jingwei ĉiam kreskas kaj jam prenas formon de konkreta ago. La 14-an de la lasta decembro, filino de Mei Siping, estro de organiza fako de Wang-centro, kiu lernas en unua klaso de mezlernejo, decide anoncis sian disiĝon de la patro. En la publika letero al la tuta samlandanaro ŝi esprimis: — "Mi estas malgranda, sed al la patrio batalanta en malfaciloj havas pasian amon. Kontraŭ mia patro kiu perfidis la nacion, mi sentas neelteneblan malamon! Hodiaŭ mi publike deklaras la rompon de nia rilato kiel patro kaj filino kaj publike deklaras lian perfidulan krimon! Mi detruos mian patron! Nur tiel, mi povas kvietigi mian furion, povas forviŝi mian malhonoron."

Analfabeteco estas nevideblaj katenoj por la plejmulto de ĉinaj virinoj. Sekve, la ABC-instruo al ili estas urĝe necesa. En gubernio Jixian dum la lasta jaro oni organizis 51 kursojn kaj mobilizis 1 200 virinojn. En Nancheng ĉiu vilaĝo havas po unu kurson, entute 64, kaj la lernantaj virinoj sume atingis 1 154. Post 3 monatoj multaj el ili ekpovis skribi simplan leteron kaj legi murjurnalon. Komence ili ne volis partopreni, pretekstante ke ili estas okupataj de hejmaj aferoj aŭ de infanoj. Des pli, la edzoj kaj bopatrinoj ne permesis.

Ne rigardu, tamen, maljunulinojn laŭ tia vidpunkto! En Dongzaobao, Henan-provinco, estas Nacisava Propaganda Trupo ekskluzive konsistanta el maljunulinoj. Inter la 130 anoj la plej juna estas 40-jara, kaj la plej mal-

juna — 75-jara. Ili jam povas paroli antaŭ publiko, tiel kortuŝe kiel patrino konsilas infanojn. Eĉ frontajn soldatojn foje ili vizitis. Pro manko de trafikilo, por ĝenerala propagando ili devas piediri tutan vojon, aldone kiel malproksima ja estas “najbara” vilaĝo! Sian aĝon ili kvazaŭ forgesis. Tage la pli junaj kulturaj kampon, kaj nokte eĉ la plej maljunaj sub mizera olea lampeto pene streĉante la dormemajn okulojn kudras plandumon de ŝtofaj ŝuoj. Kiel rapida estas movo de ilia kudrilo! Ili respondas: — “La ŝuoj kuras surmonten, ĝuste kiel se ni mem suriras monton por buĉi la japanaĉojn.”

La iniciatinto kaj gvidanto de tiu ĉi maljunulina trupo estas 63-jara sinjorino Fan, estro de loka taoisma organizo.

La plej notinda miraklo — permesu ke mi nun la lastan fojon uzas tiun ĉi malsciencan vorton en des pli maltaŭga okazo — tamen naskiĝis en la tiel nomata “speciala regiono.” Tie la vilaĝoj terure postrestis. Virinoj tute ne havis sian lokon en la socio kaj hejmo. Eĉ produktan laboron ili ne partoprenis. Iliaj piedoj longis nur kelkajn centimetrojn. Ĉe eliro ili devis vuali vizaĝon, veturi per portseĝo.

“Oni prenis grandajn piedojn kiel la plej grandan malhonoron de virinoj,” rakontas al mi amiko antaŭ monato veninta de tie. “Sed nun ili estas simbolo de plej granda gloro. Antaŭe virinoj neniel kuraĝis rekte rigardi nekonatan viron, tamen nun kun ajna nekonato ili parolas pri la milito k.t.p.”

Tian Guiqin estas estro de virina sindefenda trupo. Ŝiaj vangoj konkuras kun la ruĝa franĝo de la lanco sur ŝia dorso. La nigra okulparo senĉese sin movas, ageme kaj naive. Kiu ja povus supozi suferoplenan pasintecon malantaŭ tiu ĉi vigla knabino?

“Mia patro mortis kiam mi estis malgranda,” komencis Guiqin. “La sola frato apenaŭ povis nutri min kaj la patrino iamaniere. Tamen poste li iris al armeo. Tiam mi estis 16-jara. Kion fari? Vole-nevole la patrino vendis min al la viro, de kiu mi antaŭ duonjaro apartiĝis. Por 104 dolaroj. Sed li deprenis 100 por komenci komercon, do en efektivo mi estis forvendita por 4 dolaroj! Li estas 12 jarojn pli aĝa ol mi. Jaron post jaro li ĉiam pli turmentis min, bategis. Najbaroj tre bone sciis. Kion fari do? Mi ne kuraĝis eldiri mem. Prefere ĉion mi rezignis. Sorton mi havas ja malbonan. Fine fariĝis netolereble. Ofte mi aŭdis, ke Virina Federacio helpas virinon, liberigas virinon de suferoj. Post longa hezitado, mi decidis, iris. Pri mi jam de antaŭe ankaŭ ili sciis. Ili tuj por mi skribis leteron al la urba registaro, kiu esplorige la faktojn donis al mi eksedziĝan ateston.” Ŝi spiris profunde, kaj daŭrigis pli facile. “Mi nun lernas en duontaga lernejo. Jen mia skribaĵo. Ne ridu!” Kaj ŝi honteme malligis verdan paketon. Aperis ABC-legolibro kaj nigrlinia noto, sur kiu estas skribitaj tre zorgeme sed mallerte: Tian Guiqin, sindefenda trupo, rezisto, eksedziĝo, k.t.p.

—“Ni bezonas centojn kaj milojn da heroinoj, centojn kaj milojn da doktorinoj kaj specialistoj de virina movado.” —diris Mao Zedong, gvidanto de la Ĉina Kompartio, ĉe la lastjara internacia virina tago. Kaj Virina Universitato estis fondita julie en Yan’an. Ĝia pordo estas larĝe malfermita por ĉiuj batalemaj kaj lernemaj virinoj de la tuta lando.

Matene je la 4-a ili ellitiĝas, ekprenas ŝpaton, iras rosan kampon malproksiman. Sub ardaĵ sunradioj ili

torente ŝvitas. Komence iliaj fraŭlinaj manoj suferas de veziketoj, poste fariĝas kalaj. Ne nur kuiraj, sed ankaŭ ripari vojon, konstrui necesejon, iri profundan monton por kolekti brulaĵojn — jen estas ilia ĉiutaga laboro.

Tiuj 600 studentinoj loĝas en kavernoj de alta monto. En valo estas 3 grandaj klasĉambroj uzataj dum pluvado kaj aeratako. Ordinare sub la blua firmamento ili lernas, kunsidas kaj manĝas. Post 8-monata fundamenta lerno de sociologio, politikekonomio, Marksismo-Leninismo, ĉina revolucia historio, milita ekzerco k.c., ili plu eniras en “senfinan universitaton” — en la batalantan vastan socion. La plej grava tasko de tiu ĉi avangardo estas mobilizi virinajn amasojn por la rezistmilito kaj por ilia propra liberiĝo.

Armeo de 225-milionaj virinoj. — Kiel grandioza historia forto!

Ankoraŭ junaj ili estas kaj dornas la vojo. Sed ne en malproksimo brilas la lumo.

— “Kiam leviĝos tutĉinia virinaro, ĝuste tiam venkos nia rezistmilito.” — Mao Zedong.

marto, 1940, en Chongqing

REALA JUSTO

Kazi Wataru

*“Ronda aĵo povas esti kvarangula,
Se nur tiel ni tranĉu.
Ankaŭ afero povas esti alia,
Se nur tiel ni parolu.”*

Tio estas japana proverbo.

De post la “8-13”^{*} mi, kvazaŭ gerilano perdinta ligan kun la ĉefa trupo, tien kaj tien forkuris meze de danĝeroj. Dume — ĉirkaŭ duonjaron — mia ĉefa trupo, nome la japana popolo, eble en ege malfacila stato senĉese batalas kontraŭ la invadistoj de japana imperiismo. Ĵurnaloj raportas, ke ĝis la lasta septembro oni arestis 4 000 antimilitajn popolanojn, kaj decembre ree ĉirkaŭ 400 pionirojn. Al 200 verkistoj, profesoroj kaj kritikistoj, oni lastatempe aljuĝis malpermesi eldonadon de ĉiuj verkoj, kaj decidis puni ankaŭ eldonistojn kiuj malgraŭ tio eldonas iliajn verkojn. Tio ja neniom diferencas de la libro-bruligo de Hitler.

^{*} “8-13”: Vd. la noton pri “Evento de la 13-a de Aŭgusto” sur p. 6.

Mi konstante aspiras scii pri la agado de mia ĉeftrupo — de l' japana popolo. Sed mi, perdinta la interligon, ne havis ŝancon por tio. Lastatempe, tamen, hazarde mi vidis kelkajn japanajn gazetojn.

Ah, kiel ili min surprizis! Ĉio ŝanĝiĝis!

En mia patrio plenplena je malĝojo kaj indigno de la popolo jam ĉio kaj ĉiu ŝanĝiĝis! La kulturo de l' patrio, kiu malgraŭ tia subpremo, senĉese disvastigis la flamon de la kolero, nun perfekte falis en la manojn de l' agentoj de la frenezaj invadistoj. Tiu, kiun mi trovis, ne estas la progresema popolo de l' varme amata patrio, sed ja hundaro de l' malaminda kaj abomena malamiko.

Kia surprizo, kia malĝojo! — Ĉu vi povas supozi? Kompreneble mi, kiu scias la rapidan disvolvon kaj evoluon de Japanio dum la lastaj 6 jaroj kaj travivis ĝian ĝeneralan medion antaŭ la eksplodo de la milito, pli-malpli antaŭvidis tiun ĉi subitan ŝanĝon. Sed nun ĝi jam kiel vera fakto vive kaj vigle sin figuras antaŭ miaj okuloj.

En ĉiu el la gazetoj mi jam ne vidis la nomojn de l' verkistoj kaj kritikistoj, kiujn mi bone memoras. La paradantaj estas nur tiuj de mi neniam aŭditaj. Mi vidis la konigon de l' skribintoj. Ili ja estas kadukaj oficiroj, eksprofesoroj, se ne, do, dekstraj politikistoj, aŭ famaj verkistaĉoj, de kiuj antaŭe oni ĉiuj deturnis sin. En mia koro ekaperis centoj da verkistoj kaj sciencistoj, kiuj estis arestitaj kaj neniigitaj je la libero de verkado. En Japanio la kulturo jam perdiĝis, la voĉo de l' popolo jam ne aŭdeblas. La "kulturo" troviĝas en malliberejoj, "voĉo de l' popolo" jam estas forpelita el la afero de l' japana kulturo. La kadukaj kaj malkleraj politikistoj kaj oficiroj, anstataŭintaj ilin nun mokridas kaj insultas la sciencon kaj intelekton, la esencon de la kulturo por

la homaro! En la januara n-ro de Bungei-Syunzyuu, unu kadukulo diras: "Vidu la moveton de tiuj politikistoj, sciencistoj kaj ideistoj. La de ili gvidata nacio, ĝuste kiel blindularo kondukata de blindulo, povas ĉiam fali en abismon." El la literatura rondo verkistoj intimaj al la popolo perfekte malaperis. Hayasi Husao, Asano Akira kaj aliaj marionetoj eldonis *Gazeto de Asocio de Nov-japana Kulturo*, kaj tie penegre krias: "La sorton de nov-japanismo determinas tiu ĉi jaro." La subskribintoj estas de neniu konataj kritikistoj, similaj al ŝteletistoj profitantaj la foreston de la mastro, kaj ili diras: "La figuroj de la verkistoj, kvazaŭagentoj de Rusio, iom post iom malaperis. Eĉ se la subpremo al parolibero ne estus tiel forta kiel nun, ilia disfalo estas ja neevitebla." Vere ili fariĝis bojantaj hundoj sub sabroj, laŭ esprimo de Lusin, — la grandioza revolucia verkisto de Ĉinio, jam mortinta. Ĉi tie eĉ tiuj hundoj ne povas ne jesi "subpremon al parolo". "La voĉo de l' popolo" kaj "kulturo" perfekte foriĝis el la centraj gazetoj. Sed ĉu vera neniigo? — Ne! Mi scias, ili nur apartiĝis de la centraj gazetoj. Tian tendencon mi vidis jam 5 jarojn antaŭe; la kulturo disiĝis kaj komencis inkogniti. Hodiaŭ en Japanio geriloj de "kulturo" ankoraŭ ekzistas.

Antaŭ du jaroj, kiam mi eliris el malliberejo, en Tokio "voĉo de l' popolo" en la literatura rondo jam estis subpremata en dolora baraktado. Sed tiam mi tuj sciis, ke la "voĉo de l' popolo" ankoraŭ vivas. Mi ricevis de sennombraj laboristoj, kamparanoj kaj studentoj sennombrajn kuraĝigajn leterojn. Nun tiu ĉi voĉo certe ankoraŭ vivas. Ĝi estas ne nur vivanta, sed ja kreskanta! Ĉu vere? Jes! Pri tio elokventas la ĝemoj kaj bedaŭroj de ĉiuj kadukaj politikistoj: "La nacio ne komprenas la nunan situacion," kiel mi vidis en la gazetoj! — Tial

mi diras, ke la “voĉo de l’ popolo” estas forpelita nur el la centra literatur-rondo, kaj nur la proksima grundo estas okupita de l’ malamiko!

De tiam mi ĉesis plu serĉi la “voĉon de l’ popolo” en la gazetoj. Tamen denove, mi komencis ekzameni la cerbon de mia malamiko — la invadistoj. Tiam mia malĝojo tuj ŝanĝiĝis al ridego. Mi sentis min tre gaja. Ĉiujn gazetojn plenigas la politiko de kontinentinvado, de ĝi kaŭzita financ-angoro, kaj aliflanke “okupo de Nankino”, “venko de l’ batalo por rekonstrui Azion,” . . . festado, festado — frenezaj lantern-procesioj. Sed samtempe, ili per premata gorĝo diras al la popolo — “La milito komenciĝis. Venkon mi havas. Sed ne sufiĉas laborantoj en la kamparo, prezoj altiĝas, ege malpliĝis eksportaj varoj . . . Por ĉi ĉio la nacio devas esti preta.” Tio estas angoro, tio estas teruro. Sed tio ne povis min deteni de ridego, male, ne estas tiu ĉi evidenta fakto. Ĝi ja estas “memkritiko pri propaganda politiko de Japanio” de maljuna sinjoro Kawai Sadaiti. Tie troviĝis unu frazo, ĝuste kiun mi citis komence de ĉi skribo, tiu tre gaja japana proverbo. Li diras, ke Japanio malsukcesis je propaganda milito, ĉiuj regnoj de Eŭropo simpatias Ĉinion, kaj riproĉas Japanion kiel invadiston. Li klarigas la nunan militon kiel tiun inter “posedanta regno” kaj “neposedanta regno”. Laŭ li, kvazaŭ, “posedanta” ne devas bari invadon de “neposedanta”. Li diras, ke laŭ la vidpunkto de internacia justico, la ago redividi mondajn provizojn neniel estas maljusta. Do la “parolo” fariĝis “ronda”,* tial, ankaŭ afero povas esti alia, se nur tiel ni parolu.

* “ronda”: japane ĝi signifas ankaŭ “harmonia”, “paca” aŭ “sendifekta”.

Mi ridegis, ridegis ĝis la ventro ekdoloris. Apenaŭ per tia prediko, mi perfekte komprenis, kial Japanio bezonas sendi mult-multajn soldatojn al Ĉinio por "mem-defendi", kaj ĵeti bombojn sur kapojn de la ĉina popolo! Vere, ovo povas aliformiĝi laŭ tranĉmaniero. Sed estas unu afero, kiun la die fantazia cerbo de l' invadistoj ne povas kompreni. Nu, lasu min fari unu proverbon:

*"Eĉ se tranĉu ĝin kvarangula,
Ov' estas ankoraŭ ovo.
Eĉ se priparolu ĝin alia,
Mensog' estas ankoraŭ mensogo."*

Mi estas verkisto. Realismo estas mia literatura vidpunkto. Mi varme amas la realon, la ĉinan popolon batalantan pro la mizera realo de la Oriento. De ni amata ja estas justu de l' realo.

trad. V. M.
februaro, 1938, en Kantono

MALSATAS JAPANAJ KAMPARANOJ

— Raporto el Nord-okcidenta Japanio aperigita
en februara n-ro de *Kakusin (Renovigo)* —

Simomura Tiaki

1. Superakvego Forlavis Vilaĝon A

Kiam rizherboj ekkreskis, atakis la vilaĝon terura superakvego. Detruigis plene la rizejoj kaj kampoj. Revivigi la unuajn decidis la vilaĝanoj kaj la aliajn lasi. Ili denove semis rizon, aŭ plantis sekkampajn rizherbojn, kiujn ili aĉetis de aliaj vilaĝoj por 17-18 enoj po tano (ĉ.10 aroj). Tamen baldaŭ, ho, denove superakvego! La rizejoj kaj kampoj ŝanĝiĝis al kota maro. La gubernia registaro disdonis 6 enojn po ĉiu tano nur por dufoje plantitaj rizejoj. Nenion krome, ĉar nun estas milito!

La vilaĝanoj rezignis ĉi-jaran terkulturon. Escepte infanojn kaj maljunulojn, preskaŭ ĉiuj viroj sin ĵetis en municiajn fabrikojn de Tokio kaj aliaj lokoj. Sufiĉe da mono tie ili ekgajnis la unuan fojon de la naskiĝo. Kontantajon ĉiumonate. — Kiel granda ĝojo ĝi estas por la kamparanoj! Urban vivon ili ankaŭ ekkonis nun.

Ĉe l' forlaso de la vilaĝo ili antaŭkalkulis, ke almenaŭ 30 enojn ili povos monate sendi al la familio. Sed ve, kiel strange, en la efektivo nur 10 enojn — malfacile. “Mi devas sendi pli multe, se ne povas, mi ne scias kial . . . Mono en Tokio forflugas per si mem el la poŝo.” Iuj tiel skribis hejmen. Familiestroj apenaŭ povis sendi 20 enojn kun penego, ĉar hejme atendas multaj buŝoj. Kaj iom post iom en la vilaĝo aperis lamantaj junuloj, kvankam ili revenis ne el Ĉinio.

Ĉi-jare superakvegon oni ne suferos, kredeble. Estu duobla kvanto da rikolto kompare kun la lasta jaro! Sen tio la vilaĝanoj ne povos elteni la ĉiam pli pezajn ŝarĝojn pro la milito. —Sed, ĉu tiel povos labori la kamparanoj, kiuj kutimiĝis en Tokio gajni monon mem forflugantan ien? Neniel, kaj nur duone, vi ne konsentas ja? Aldone, 20 aŭ 30 procentoj da ili plu ne revenos al la vilaĝo, mi timas. Terura afero ĝi estas, ĉar jam sen tio ĉi tie mankas laborantoj pro militservo, elmigro al Manĉurio, Ĉinio, kaj ceteraj — plendis al mi honesta farmulo maljuna.

2. Vilaĝo B, Kiu Najbaras kun A

En la oficejo de la vilaĝo troviĝas nur la vilaĝestro, adjunkto, kasisto kaj 3 skribistoj. Post la ekesto de la milito, la aferoj tre multiĝis, sed kie oni havus monon por pliigi laborantojn? Rilate la militon, ĉio — ekzemple sendo de soldatoj, rekvizicio de pormilitaj objektoj — iras bone, se tiel diri.

Nu, la demando estas: kiel disponi kontraŭ la domaĝo pro l' lastjara superakvego, kiu ankaŭ tiun ĉi vilaĝon

invadis. Montas tio, kion oni devas fari. La vilaĝestro alvokis pli ol dek vilaĝdeputitojn por kunveno. Ili interkonsiliĝis pri kontraŭrimedoj 6 fojojn dum 3 monatoj. Sekvis nenia rezulto konkreta. “Kial?” mi demandis unu skribiston. “Ĉar,” respondis la viro, “ni ne havas kunsidejon, kaj kiel ajn gravan demandon oni pridiskutas ĉirkaŭ la fajrujo en la servista ĉambro malantaŭ la oficejo. Kaj aŭdu, amiko, la estron kaj deputitojn oni ne salajras. Jes, Ili estas honoraj oficistoj. Ili posedas bienon pli-malpli. Sekve, la lasta superakvego ne tiom frapis ilin, kiom la farmulojn. Kiam ili eksidas ĉirkaŭ la fajrujo, unue estas “trinku antaŭ ĉio!” Tuj venas sakeo kaj manĝaĵo. Dum la trinkado kaj manĝado okazas la vilaĝa kunveno. La buŝoj pli funkcias por sakeo ol por diskuto.

“He, tio estas penega laboro.”

“Ĉu bone iros tiu ĉi afero?”

“Fratoj, kion ĝi signifas, mi ne komprenas.”

Ktp. ktp. ktp. . .

Poste: “Ho, terure agrabla mi sentas min.”

“Jes, sakeon hodiaŭ oni donis sufiĉe bonan.”

“Do, tiajn problemojn je la sekvanta fojo!”

Tiel finiĝas la vilaĝa kunveno. Tute same, kiom da monatoj ili kunsidas. Ĉiam nenio kaj nenio! Ili kolektiĝas nur pro tio, ke ĉiufoje ili povas akiri iom da taga pago kaj ĝissate trinki kaj manĝi per vilaĝa mono.

3. Fiŝista Vilaĝo C, apud Japana Maro

Dum la lastaj 20 jaroj fiŝoj pli kaj pli malmultiĝis proksime. La vilaĝanoj komencis, vole-nevole, iri al

malproksimaj fiŝkaptejoj, kaj nun preskaŭ ĉiuj viroj, de 15—16-jaraj ĝis 55—56-jaraj, devas labori for de la vilaĝo.

Tiu ĉi fiŝkapta migro havas tri sezonojn jare — de januaro ĝis majo al klupe-kaptejoj en Hokkaidoo, de junio ĝis septembro al krabŝipoj en Nord-Tisima kaj Kam-ĉatko, kaj de oktobro ĝis decembro al kaptejoj de gadoj kaj moruoj en Hatinoe kaj Hukuyama. Tial, la fiŝistoj restas hejme nur inter la sezonoj — ĉiufoje 10 aŭ 15 tagojn. De tio naskiĝis en la vilaĝo “Sep Mirakloj”. Ekzemple: —

“Sen patro kreskas infanoj.”

“Edzo gastas en sia hejmo.”

Unu fiŝisto povas hejmen alporti ĉirkaŭ 200 enojn por jaro. Nome, 17—18 enojn monate. Per tia sumeto vivas la familio, meznombre el 7 anoj, inkluzive infanojn de “alia patro”. Ĝi ja estas pli mirinda ol la sep mirakloj, ĉu ne?

Tamen bone, se la mono tuta restus en ilia mano ĉe la sezonfino. En efektivo, preskaŭ ĉiuj antaŭpruntas duonon. Do, sezonfine, nur tridek kaj kelkajn enojn ili kunportas hejmen. Dum 3 aŭ 4 monatoj ili laboregas pli ol 12 horojn ĉiutage meze de furiozaj ondegaj kontraŭ frosta ventego, kaj tiel mizera estas la kompenso! “Hu diablo! Eĉ larmoj forlasis min!” Kraĉante ili trinkas survoje al la vilaĝo glason post glaso. Kaj fine ili fordrinkas la monon. Fordrinki — tamen nur 30 enojn. Nu, la surveston, koltukon, ĉapon kaj ĵerzon — ne sole fordrinki sed ankaŭ formangi. “Polpoj” oni ilin nomas. — Vere, polpoj en la maro mangas siajn krurojn, se ili malsatas.

Ĉiun jaron intersezone, kolektiĝas multaj ĉifonuloj — pli ol 2 000 nur al unu urbo Hakodate. Tiuj estas “polpoj”. Por vivi ili rimedon ne elektas, kaj faras

diversajn krimojn. Ne malmulte da ili havas sorton iri en malliberejon.

Kontraŭ tio en vilaĝo C — kaj ankaŭ en aliaj — oni elpensis rimedon, t.e. la vilaĝa oficejo ĉe la fino de ĉiu sezono ricevas de la dungintoj la enspezon de la fiŝistoj, kaj al la lastaj donas la monon, kiam ili revenas vilaĝen. Tio ĉi estas bona maniero, certe, ĉar tiel, la fiŝistoj povas ne degeneri ĝis polpoj. Oni diras, ke post la realigo de l' rimedo en vilaĝo C preskaŭ ne troviĝas viroj, kiuj sezonzfine ne kuraĝas nek povas hejmeniri.

Sed unu afero malĝoja. — La fiŝistoj revenas al sia vilaĝo post longa foresto, do la oficejo ricevas la monon, kaj jen al la hejmo. Tiam, ĝuste ĉi momenton antaŭ la oficeja pordo ili interpuŝiĝas kun kreditoroj. Tio estas neniel stranga, ĉar en la vilaĝo meznombro unu familio ŝuldas 700 enojn. Tian scenon mi mem vidis, ne antaŭ la oficejo, sed en iu manĝejo.

“Mi ne havas,” diris la fiŝisto.

“Vi devas havi, ĉar vi ĵus venis el la oficejo. Repagu tuj kion vi ŝuldas al mi.”

“Jes, la monon mi pruntis, certe. Sed, se ĝin vi deprenos, mi ne povas hejmeniri.”

“Tio min ne interesas. Repagu nur, alion mi aŭdos poste.”

La samajn ili repetis 100 fojojn. La postulanto estas malgrandulo 40-jara kun rataj okuloj, kaj la alia — grizhara, maldika kaj alta viro de ĉirkaŭ 50 jaroj. Fine, la lasta klinis la kapon ĝis la sojlo nazmukumante, kaj petis pardonon. Spite tion, la malgranda viro skuis la malgrandan kapon kaj senĉese ripetis “tuj repagu.”

Tiel forpasis proksimume unu horo. Plu rigardi mi ne kuraĝis, kaj ekstaris por eliri. Tiam, fine, la

fiŝisto elpoŝigis monujon, komencis malrapide malfermi ĝin.

Estis vespero post la 22-a de decembro. Furiozis ekstere tranĉa neĝblovado . . .

trad. V. M.
aprilo, 1939, en Chongqing

NASKITAJ EL MALAMO

C. T. Song

La 4-an de majo, Chongqing-aj ĵurnaloj detale informis pri la bruta ago de la malamikaj aerplanoj en la antaŭa tago, kaj je la fino aldonis konjekton: ili celis, kredeble, iun militan oficejon kaj aliajn instituciojn, tamen, pro mallerteco de la bombardistoj la bomboj falis sur loĝkvartalojn.

En efektivo, ĝi nur estis nia konjekto. Kaj jam la saman tagon je la 5-a vespere, tiu ĉi tro bonkora konjekto tute frakasiĝis de faktoj. Ni ne bezonas plu konsenti, ke niaj malamikoj estas homoj ankoraŭ kun morala ideo. Eĉ koleri ni ne bezonas. Superflua ja estas ajna sent-esprimo por tia kruelaĵo. Kontraŭ superbruta demono eĉ la plej bonkora scias kiel fari: “ĝin mortigi aŭ esti manĝata de ĝi.” Ĉu ne? Eltiras kaj entombigas ni infanojn kaj patrinojn niajn. Sur iliaj bruldifektitaj kadavroj timon ni ne trovas, nek doloron. Vivantoj kaj mortintoj, batantaj kaj haltintaj koroj, ni kaj ili, estas kunligitaj de unu sola: komuna malamo.

Ni ankoraŭ ordigas iliajn dispecigitajn kapojn, rompitajn brakojn, silente serĉas por ili taŭgan lokon, faras lastan aranĝon por iliaj koroj, kiuj antaŭe vivis, feli-

ĉis, amis, malamis, dume niaj malamikoj ridas, ridas al la tuta mondo.

Ili ridas.

De Tokio al Novjorko, al Londono, al Bonespera Kabo, al ĉiu angulo de la tuta mondo, ili disaŭdigas: “. . . pro bravega bombardo de nia aerarmeo tuta Chongqing brulegis, kaj jam estas ruino . . . Ni ankoraŭ daŭre bombardos . . .”

Tiuj ĉi hommortigistoj neniam prenas buĉadon por krimo. Intence ili troigas sian brutan agon cent-miloble, ŝmiras ĝin per pli da sango por informi la mondon. Kiel ajn barbaran nacion en la historio oni ne povas kompari kun ili. Efektive tia kruelo jam estas super imago de la homaro.

Ĉi tion ni memoru!

Rekte ĝis la 4-a matene, 5-an de majo, mi tute ne fermis la okulojn. Ion pensas mi. Ne, ŝajne, nenion. Ĉirkaŭ mi estas homplene, sed tamen nenio sono. Ĉiuj silenton tenas.

La fajro malfortiĝas iom post iom.

Subite mi ekstaris.

— Kion?

— Mi hejmeniros por vidi.

— Jam bruligita. Kion vidi?

Mi rememoris, mi pensas pri unu homo. Ekpensinte unu, tuj pri du mi pensas. Domo mia forbrulis, la familianoj ne mortis. Kaj ili? Grandaj okuloj de unu dika infano rigardas min en la mallumo.

Tiu ĉi estas la infano de la florvendejo, mi diris en mia memoro.

Senton al ĉi dika infano mi ekhavis nur lastatempe, kvankam ĉiun tagon mi povis lin vidi tra la fenestro. La etulo posedis paron da mirige brilantaj okuloj, kaj ĉiam en la sino de unu knabino parolis antaŭ la florvendejo. Kion parolis li, neniŭ sciis. Iun tagon mi aĉetis maturan manĝaĵon en proksima necesaj-butiko, kaj okaze lude etendis manon al ĉi infano. La etulo tuj al mi ekridis.

Mi donis sukeraĵon. La knabino, kiu estas en efektivo ankoraŭ infano, tamen mem prenas sin kiel spertan plenaĝulon, diris senprokraste: danku oĉjon! kaj ree aldonis: salutu! salutu!

La infano eksaltis kaj eksaltis en ŝia sino, metis kurbe la maneton sur la tempion, kaj kriis: papa! papa! (paĉjo)

Ridis la knabino. Ŝi klarigis ke N povas diri nenion alian ol papa, tial kiun ajn li nomas tia.

Tiele ni amikiĝis. Por danki mian donacon, foje kaj foje la knabino donis al mi unu-du branĉojn da nekonataj floretoj. Tiujn mi metis en la niĉon de mia ĉambro . . .

Rapide mi kuras.

Tre pala estas la luno, baldaŭ tagiĝos.

Mi trairis la Cangping-straton, tiam fajro min baris. Flamoj ŝoviĝas el la fenestroj de iu loka banko. Brulas. Ĉirkaŭ mi sonas lignoj en rompado.

Krom tio estas tre kviete. Neniŭ homo. Mi staras. Ŝajne, homoj per lasta peno trabatis al si vojon ĉirkaŭ tiu kolosa konstruaĵo kaj rifuĝis. La fajro arbitre saltas el la fenestroj, etendiĝas eksteren, ree mallongiĝas enen, bruligas la internon, ankaŭ la eksteron ne forgesas. Kia bravo, ja mirinde! Ĝi teruris min. Ĉi tiu teruro tamen tute baldaŭ malaperis.

Ĉe Taiyangkou mi ŝanĝis direkton. Same kviete. Sed ĉi tie fajro estingiĝis jam. Virino sidas inter depecigitaj brikoj-tegoloj, ploras. Ŝian vizaĝon mi ne vidas klare. Komike min impresis tio. Mi ne scias kaŭze de kia sento. Oni jam mortis, mi diris en mi, por kio utilas larmoj?

Verdire, la plej ridinda estas tamen mi mem. Ja pro kio mi tiel kuradas? Pro mia domo? Ĝi forbrulis, sen ajna dubeto. Pro la dika infano? En tiu ĉi minuto ĉu li povus ankoraŭ resti en fajrejo? Sensencaĵo! Tiaokaze malforta estas homo...

Fine mi trairis Huaguanglou, atingis la Huixian--ponton. La vojkrucio, ĝis la 9-a horo ankoraŭ tiel move brulinta, nun estas unu maso da ŝtonetoj. Konstruaĵoj ne malhelpas plu la okulojn, mi vidas la lunon subirantan. Anstataŭ la starejo de policano ekzistas granda kavo pli ol 3 metrojn profunda. En ĝi troviĝas purpurnigra akvo.

Mi vekas mian memoron. En la koro kuŝas eventuala espero. Apud tiu ĉi duonbrulinta drogbutiko devas esti la necesaj-butiko, kaj najbare barbirejo Granda Lumo, restoracio Sun Sun, kandelvendejo, teejo... Kaj mia domo? Antaŭe, de sur la strato oni povis vidi mian fenestron. Sed nun nenio videbla, krom tiu subiranta luno.

Ĉu la domo detruigiĝis, aŭ nur duone? Bagatelaj memoroj pri la domo venis al mi senrezone. Mia taso, kiuj tiom persiste rezistadis kontraŭ rompo, ankoraŭ nun konservas sin perfekta post la surplankiĝo? — La kuseno estas ĵus lavita; la floretoj en la niĉo ankoraŭ ne velkis; unu libro de klasika dramo saltis el la vico planken sed mi ne prenis... ĉu perdita ĝi estas?

Iu venis pretere. Mi lin tiris.

— Ĝis kiu loko brulas tiu ĉi strato?

— Forbrulis!

— Ho!

Jam iras homoj. Sen danĝero, kompreneble. Do ankaŭ mi antaŭen. Sed ja kie estas mia domo, distingi mi jam ne povas. Frakasitaj brikoj kaj restaĵoj de domoj estas tute samaj por okuloj. Mi iris sur unu mason, kiu al mi ŝajnas mia. Mi esperis tie trovi ion memorigan. Tamen male, brikpintoj penetris mian planadumon, bruligis la haŭton. Eksaltis mi eksteren.

Nenio restas el la metitaj ĉi tie.

La florvendejo?

Mi turnis la kapon. Kiu min renkontis, ne estas tiu mirige brilanta okulparo, sed unu kadavro bruldifektita. Koro mia batas furioze. Kiu estas tiu ĉi? La fratino? la frateto? — Ĉu la dika infano kiu apenaŭ scipovis diri papa, aŭ la knabino kiu per floretoj esprimis al mi bonvolon?

Kiu vi estas?

Mi havas deziron alkuri kaj rigardi, tamen eĉ moveton ne faras. Du larmoj gutas el la okulanguloj.

Sed, ĉu sole larmoj?

La 12-an, ke la 7-a vespere, sub preciza pafado de niaj kontraŭaviadilaj kanonistoj, 3 malamikaj aeroplanoj entombigis sin sur kampo ekster Chongqing.

trad. V. M.
majo, 1939, en Chongqing

*ALIAJ VERKOJ
KAJ TRADUKOJ*

VOĈO EL KORFUNDO

— Letero de japanino edziniĝinta al ĉino —

Esperantigis Verda Majo

Kara paĉjo!

Jam pasis 2 monatoj, de kiam ni ekaŭdis pafadon kaj interrompis komunikon inter ni. Vi ĉiuj bone fartas? Ĉu la vivo ne renkontis malfacilojn? Oni ne devigis fraĉjon Tadasu iri al milito? Ĉe ekpenso pri vi, mia koro tuj pleniĝas de malĝojo. Hodiaŭ kviete falas aŭtuna pluvo, kaj dank' al tio neaŭdeblas la zumo de aeroplanoj. Hiĉjo dormas trankvile. Vi iam diris, — Kiam mia nepo alparolos min ĉine, kiel mi povus ne respondi. Do, mi, 80-jara maljunulo, lernu ĉinan lingvon?! — Kia bonkora avo! Sed ĉu vere vin favoros la ŝanco vidi lin? Nun ni loĝas sufiĉe malproksime de l' batalkampo, tial oni ne bezonus timi danĝeron de kanonkugloj. Sed ni povus morti en ĉiu horo, ĉar aviadistoj de mia amata patrio ĵetas bombojn sur ajnan lokon multehoman, tute senindulge nemilitantojn, maljunulojn, virinojn kaj infanojn.

Kvankam vi ne havas okazon vidi, kien vizitis Imperiaj aviadiloj, ĉie kuŝas senkapaj patrinoj kiuj ankoraŭ firme ĉirkaŭbrakas sian etulon, tie kaj tie senvorte rigardas teron sange makulitan suĉinfanoj kiuj perdis la tutan familion... Tiaj fiagoj ja estas memoro de malhonora historio de l' homaro, kaj jam fotite de eksterlandanoj por diskonigi tiun ĉi kruelegon al la tuta mondo. Komence mi ne povis deteni min de ploro, sed nun larmoj elĉerpiĝis.

Paĉjo... En Nord-Ĉinio kaj Ŝanhajo antaŭ la veno de la japana armeo oni ĉiuj ĝuis pacan vivon, ankaŭ alilandaj loĝantoj de laŭleĝa okupo havis nenian maltrankvilon. Sed imagu, paĉjo: se oni kun armiloj abrupte enirus alies domon kaj krius "vi ne devas konservi proprajon", aŭ senpermeso konstruus sian loĝejon en alies, tiam la tuta familio nepre ekleviĝus kune por kontraŭstari, kiel ajn malpacemaj estu la familianoj inter si. Tio estas tute natura, ĉu ne? Aviadiloj de mia patrio disŝutis afiŝojn sur ŝud-Ŝanhajon. Estis skribite: — Ni ne volas detrui Ĉinion, sed nur ekstermi ĉinajn komunistojn. Tian diron priridus eĉ infano kiu absolute ne scias kio estas komunisto. Ja neniu jesas tian kialigon. Inter la buĉitaj troviĝas multe da etuloj, kiuj povas elparoli nenion krom "mama"*.

Ili do ankaŭ estas komunistoj!? Kaj se efektive tiel estus, do kial Imperia Armeo ne iras bombi ankaŭ komunistojn de Novjorko, Londono kaj Moskvo?! Sendube tio estas nura preteksto!

Paĉjo, kiom mi abomenas la militon! Ĉar Li

* panjo

estas tre bona homo, li ĉiam silentas kaj nenion eldiras, sed de lia mieno mi jam legis, kiel “japana edzino” malhelpas lin. Iun fojon oni eĉ rigardis lin kiel spionon. Tiaokaze, se mi revenus Japanion, eble li povus pli libere plenumi la taskojn por sia nacio. Antaŭvesperon de “1-28 afero”, Ogino-Teruko* plorante adiaŭis la amaton, pro tio ke li estas oficisto de Nankina Registaro. Ĉu saĝa Teruko prenis la vojon vere ĝustan? Sed paĉjo, mi neniel povas disiĝi de l’ kore amataj edzo kaj fileto. Kaj eĉ se mi revenus Japanion, mi estas certa, ŝovinistemaj najbaroj malvarme min rigardos kaj insultos “edzino de ĉinaĉo”. Jes, ankaŭ tie ne troviĝas loko por trankvila vivo. Li estas homo, kiu amas justecon kaj decidas kune vivi aŭ morti kun la patrio, kaj mi, lia edzino, amas Japanion, la lando kie loĝas la paĉjo. Patrio, amikoj, samlandanoj — sentimento de rememoro superfluas en mia koro. Ankaŭ mi amas la patrimon, respektas justecon. Sed diru, paĉjo, kio estas justeco? Al mi ĝi fariĝis nekomprenebla. Antaŭ la veno de l’ japana armeo ĉi tie en Ŝanhajo regis ordo, justeco, kaj oni tute sekure agis kun siaj aferoj. “Armeo de Imperio estas tiu por justeco”, mi lernis dum la knabineco kaj profunde kredis. Sed nun, la buĉado, kiun mi vidas propraokule, instruas min pri la perfekta malo. Paĉjo, la faktojn sciigu al la vilaĝanoj, kiel eble plej vaste. Ah, se ni mem povus per nia forto malhelpi tiajn hommortigon kaj rabadon! Paĉjo, diru al la fraĉjo — kiel mi ĝojus — ke li ne fariĝu ilo de la kanajloj, kiuj je la nomo de justeco alilandon invadas, ne iru al milito por detruiri la hejmon de sia fratino!

* nomo de alia japanino ankaŭ edziniĝinta al ĉino

Paĉjo, estu sana! Povus veni la tago kiam mi
revidos vin, kara kaj amata.

Adiaŭ!

via Mijoko

9an, aŭg., 1937

(El *Ĉinio hurlas* nova serio Vol. 3.
1937 N-ro 3: 25, okt., 1937)

HOMO KUN REKTA KORO*

— Intervido kun Patrino de Gerilanoj —

Verda Majo

Jen tia jen alia supozante s-inon Zhao, patrino de gerilanoj, mi kun saltanta koro rapidas al la akceptejo de nia oficejo. En miajn okulojn falis tipa maljuna kamparanino malalta sed fortika en simpla nigra vesto. Al mi ŝajnis, ke la preparitaj ĉinaj vortoj tute malaperis. Kun bonkora rideto sur la sulkoplana vizaĝo ŝi firme manpremis al mi. Granda kaj malmola estis la mano. Mi ja ne sciis kiel ekparoli, internacia amikeco, anti-faŝista unuecfronto — ĉiuj estas senbezonaĵoj eĉ strangaj ĉi tie. Kvazaŭ mi revidus vilaĝan onklinon post longa intertempo. Ankaŭ ŝi nur rigardas min ridete sed ial explore. Post tempeto mi subite aŭdis fortan voĉon: — “Mi tre petas vian pardonon.”

Momente mi dubis mian oreilon, ĉar tiel neatendita estis la diro. Sed, mi estas japano, kaj ŝi — fama anti-japana batalanto. Tial — kaj mi serĉis sur ŝia mieno ŝercon aŭ ironion. Vane. Iom konfuzita, mi balbutis:

* kun rekta koro: ĉine ĝi simbolas “justa”.

—“Ne, ne, male mi devas peti vian pardonon.” — Vere mi sentis, ke kvazaŭ mi estas kulpa, aŭ almenaŭ mi havas kulpan parton. Ja kiu rabis ŝian pacan kamparon kaj pelis tian maljunulinon al sanga viv-morta batalo en sovaĝa montaro? Certe la densa profunda sulkaro sur ŝia vizaĝo estas postsigno ne nur de l' jararo sed ankaŭ de troa penlaboro.

“Vi venis al nia Ĉinio kaj helpas ĝin. Dankon.” — Vekite de l' medito mi estis dironta ion, sed ŝi ne lasis. —“Vi erare diras, ke ni malamas japanojn. Nur ilia parto rabis nian landon. Ni nun kontraŭbatalas Japanion, sed nevolonte. Ni ne povas ne rezisti. Vi nepre disaŭdigu al Japanio: Ĉinio estas lando de decemo. ĝi ĝis nun neniam invadis alian. Eĉ se iam ĝi invadus Japanion, mi la maljuna s-ino Zhao neniel partoprenas!”

Ŝia parolo pli kaj pli torentas, ardas. Kaptite de ia nevidebla forto mi mute streĉis la aŭdnervojn.

“Homo ne devas havi malrektan koron,” — ŝi ekŝovis antaŭ min la maldelikatan dikfingron de dekstra mano, terure-komike kurbiginte ĝin, kiu jam sen tio iom kurbetas. —“Sed nepre tian,” — ŝi rektigis la fingron. —“Pensu, japanoj venis nian landon, forrabas ĉion kaj plie diras ke ni ĉinoj estas malpravaj, nomas volontulan armeon banditoj. Fi, se ĝi estas vere banditoj, kial ĝi ne iras rabi Japanion?”

Ŝi indulge nombris kiom da fojoj, ekde l' 14 jaraĝo, ŝi spertis japanan invadon al Ĉinio. —“Kiam Japanio militis kun Rusio, ĝi uzis arbitre nian lokon, kiu kun la afero havas nenian rilaton. Ĉu tio ne estas ofendi kaj turmenti aliajn? Tamen eĉ tiam ni toleris, ĉar Ĉinio estas lando de decemo kaj Japanio estas najbaro. Venis

'9-18"*, kaj ili okupis tutan Manĉurion. Eĉ de tiam ni dirus nenion, se nur ili traktus nin per rekta koro." — ŝi denove ekpuŝis la fingron. — "Jen ree '7-7'"**! Pensu, kiel oni povas ĉiam toleri. Ni toleris kaj toleris kelkajn fojojn, sed jam ne tolereble. Ni fine ekleviĝis. Viroj, virinoj, ĉiuj ekleviĝis. Ne diru ke ĉinoj ne havas pafilojn. Se ĉiuj kune, eĉ per legomtranĉiloj ni povas forpeli japanojn. Ĉinio havas grandan lokon, tre multe da homoj. Ni ĉiuj ne vane mortas."

Mi kvazaŭ vidis malantaŭ ŝi nigran amason da gevilagaĵoj kun bastonoj, ŝtonoj, plugiloj, falĉiloj kaj legomtranĉiloj jen marŝanta sur vasta kampo jen rampanta krutan monton. Antaŭ ili ekaperis soldatoj el mia patrio. — A, ne pafu! Ili estas viaj fratoj de laboro kaj sufero! . . .

"Iam 300 japanaĉoj ĉirkaŭis mian domon kaj forkondukis triumfe mian tutan familion. Vicguberniestro*** kun mi parolis. Mi al li diris juston. Justo estas eldirenda. Mi parolis ja multe ja juste. Poste li ne sciis kion fari. Sen justo ja oni eĉ paroli ne povas." — Pli ŝovante la elstaran malsupran dentaron ŝi larĝe ridis fiere-infane. Ankaŭ mi ridis. Ja estas bona vidaĵo, ke la afekta japana oficistaĉo konvulsie movetas la buŝon kolera-ruĝege, ne sciante kion diri! Tiam ŝi 3 monatojn sidis en la infera "Manĉuria" karcero. Sed nenia torturo nek miel-tento povis detrui ŝian feran volon.

Laceto videblis sur ŝia mieno. Per jam griza poŝtuko ŝi viŝis grandajn gutojn da ŝvito sur la frunto kaj

* "9-18": Vd. la noton sur p.47.

** "7-7": Vd. la noton sur p.3.

***Vicguberniestro: Tiam en la Nordoriento de Ĉinio sub la okupado de Japanio ĉina guberniestro estis nur pupo, sed japana vicguberniestro havis realan povon.

ekprenis sian kamparan ventumilon, kvankam en la ĉambro bone funkciis la elektra ventumilo.

“Homa koro ne devus esti flanke”. — Ŝi ree citis sian filozofion de rekta kaj malrekta koro kaj montris sian koron kaj sekve movis la fingron mezen. — “Sed devus esti centre. Ĉinio kaj Japanio estas najbaroj. Inter najbaroj necesas nur dececo kaj justo. Supozu, oni venas turmenti aliajn kaj diras ke tiuj estas malpravaj. Ĉu oni povas ne rezisti, kiam oni plu ne povas vivi? Se Japanio nur detiriĝos de Ĉinio, ni neniel kontraŭbatalas ĝin.”

Ĉiu vorto pikas min ĝisoste. Ŝi ne parolas, sed ja pafas. Mi preskaŭ forgesis ke ŝi estas 58-jara maljunulino. Eĉ la sulkoplena vizaĝo streĉiĝis kaj sango kvaŝaŭ vive ekfluis sub la haŭto. Tiu ĉi analfabeta kamparanino estas la plej bona propagandisto, agitanto kaj organizanto, naskita el la vivo kaj kreskanta meze de reala batalo. De vilaĝo al vilaĝo ŝi kuris kaj kuris, vekis gekamparanojn el blinda obeo al pozitiva rezisto. Ŝi estas grandioza patrino de l' grandioza epoko. A, kie en Japanio estas tia virino? Tiu malhelpus filojn buĉi senkulpajn najbarojn, organizus ĉiujn virinojn por ne lasi edzon kaj infanojn al malhoma buĉejo. Ankaŭ mi mem devus fari tian laboron, ĉar mi estas virino. Sed kiel . . .

“Via patrino lando estas Japanio kaj edza lando estas Ĉinio,” — ŝi daŭrigis relaŭtigante la voĉon. — “Vi devas bone diri al japanoj, ke tiel turmenti aliajn estas malprave, ke ni nun ne povas ne rezisti, kaj ke eĉ se Ĉinio iam invadus Japanion, mi la maljuna s-ino Zhao neniel partoprenas ĝin.”

“Vi estas tia,” — ŝi ree ekŝovis rekte antaŭ mian nazon la dikfingron, — “niaj du landoj nun bezonas tian

homon kia vi estas. Mi aprobas ke vi venis Ĉinion kaj helpas ĝin, kaj multe dankas,” — mi honteme mallevis la kapon. La rigardo falis sur miajn manojn. Ili estas blankaj, molaj. Momente min mordis la demando: kial mi, tiel juna kaj sana, ne sekvus ŝin por verŝi la sangon kontraŭ la invadistoj, anstataŭ ludi kun la senforta plumo? — Por mia Esperanta traduko pri ŝi, ŝi montris grandan ĝojon kaj naive demandis min, ĉu tiu monda lingvo similas al la ĉina. Antaŭ tiu esenca internaciisto, kiu tamen ne sciis eĉ ĉi vorton, mi sentis nulon de eta scikono kaj de ŝajna intelekto. Ŝi ja vivas kaj batalas ne sole per kapo, ne simple per manoj, sed ja per la tuta korpo.

“Homa koro nepre esti tia,” — ŝi rektigis la fingron. “Sed ne tia,” — ŝi kurbigis ĝin. — “Homo kun rekta koro estas grandioza, kaj nepre sukcesas. Vi, s-ino M. bone laboru por la du nacioj.”

Ŝi ekstaris por foriri, prenante la lignan bastonon kaj krudan rondan ventumilon.

“Jes, kun tia koro,” — mi ekŝovis mian fingron kiel ŝi faris. Per tia komika gesto mi estus ridetanta gaje, sed male mi sentis malsekiĝon de l’ okuloj. Mi apenaŭ eldiris “bonan sanon”, kaj premis ŝian etenditan manon malmolan kaj grandan, forte fortege.

(El *Voĉoj el Oriento* n-ro 7-8 1; aŭg., 1938)

LABORISTINOJ EN MILITTEMPA JAPANIO

Verda Majo

La faŝistoj scias, ke liberigo de virinoj el la hejmo malprofitigos ilin. Sed pro la milito kiun ili mem bakis por sia granda ambicio kaj deziro, eĉ tiun ĉi karan sloganon “virinoj al kuirejo!” ili devis neatentite retiri. Kio rezultos el ĉi memkontraŭeco — ili nun ne povas zorgi. Tiel, mult-multe da virinoj aperis en ĉiuspeca laborejo. Antaŭ ĉio, tamen, ni rigardetu la kamparon, kiu estas granda subtenilo de ĉi tiu invado.

Tie jam de antaŭe virinoj ludis ne etan rolon produktite. Post la ekesto de la milito graveco de ĉi rolo videble grandiĝis. — En Japanio pliparton da soldatoj provizas vilaĝoj. Aldone, pro la “lama municia bonstato” multaj viroj kuras urbon. Ĉevalojn kaj bovojn oni rekvizicias. Terkulturiloj pro manko de fero ne nur kariĝas, sed ofte tute ne aĉeteblas. Same ankaŭ pri sterkto, pro var-kontrolo, kies plejmulto venas el eksterlando. Tial, por kovri ĉi ĉion kaj iugrade teni produktadon en la kamparo, oni nepre bezonas mobilizon de la virinoj. Efektive, laŭ la esploro de Ministrejo de Agrokulturo kaj Arbarkulturo dum la multafera sezono de la lastjara printempo, la meznombra proporcio de la-

borfortoj rilate bienhavajn terkulturistojn en la tuta Japanio estas: viroj 46,0 — virinoj 48,1. Do, ni povas diri, ke agrokulturo de milittempa Japanio plimulte dependas de la virinoj.

La antaŭeniron de virinoj en la kamparo tamen ĉefe karakterizas la grandiĝo de la proporcio kaj intensigo de laboro pro malpliigo de viroj, kaj absoluta nombro de virinoj partoprenantaj en la produktado kontraŭe malpliigis. Ni ne devas forgesi: ĉe terkulturistoj ĝenerale jam de antaŭ la milito elspezo ĉiam superas enspezon, kaj nun dank' al ĉiuf flankaj influoj de la milito rektaj kaj malrektaj nemal multe da ili post 3 monatoj de l' aŭtuna rikolto jam eĉ unu grajnon de rizo ne havas por manĝi. Ŝuldoj montas, fine lasta peco da tero adiaŭas ilin. Tia stato, kompreneble, estas precipe akra ĉe familioj de soldatoj en la fronto. Edzinoj kaj filinoj de farmistoj malriĉaj kaj eĉ mezklasaj terkulturistoj sinsekve iras al urbo por labori kiel servistino, kelnerino, prostituitino k.s. Interalie pordoj de fabrikoj nun larĝe malfermite ensorbas ilin. La lastan decembron Kusomoto-Jukiko, kiu iris al sud-Japanio por inspekti la kampanon kiel speciala sendito de la gazeto Kakuŝin, raportis: en kelkaj vilaĝoj ne estis eĉ unu junulo nek junulino.

Nu, ni turnu nin al urboj.

Kia ŝanĝo okazis ĉi tie?

Stratojn de Tokio kaj Oosaka lastatempe ekornamis iom da virinaj policianoj kaj leteristoj. Certe tio estas unu el la novaj milittempaj vidaĵoj. Kaj, kien ajn vi iru, vin renkontos multe da novaj labor-virinoj. Tamen, kio plej atentenda estas ilia "rapida progreso" en industrio, precipe en peza industrio.

Mobilizon de virinoj al peza laboro oni nomas virina fronto. La monda milito organizis mirindan nombron da eŭropaj virinoj en industrian armeon, kaj tiam laboristinoj unuan fojon regule sin prezentis sur scenejo de maŝina kaj metala industrioj. Ankaŭ en nuna Japanio virinaro en postfronta produkt-tendaro okulfrape pliiĝis. Jen estas procentoj publikigitaj de la fabrika fako de la ĉefurba polica departemento pri ĉiuj fabrikoj kun pli ol 50 laboristoj en Tokio:

junio 1937 (tuj antaŭ la milito)	100
----------------------------------	-----

dec. 1938	135
-----------	-----

(viroj — 168)	
---------------	--

nur pri maŝinaj fabrikoj	196
--------------------------	-----

(viroj — 189)	
---------------	--

Alia statistiko pri tuta Japanio montras:

marto 1937	100
------------	-----

marto 1938	
------------	--

malpeza industrio	101
-------------------	-----

(viroj — 107)	
---------------	--

peza industrio	151
----------------	-----

(viroj — 137)	
---------------	--

Tian staton ĉu ni povas simple rezoni per virina pleniĝo de postfronta produkt-tendaro pro manko de viroj aŭ per socia progreso de virinoj? Iam kapitalistoj de silkfabriko kaj ŝpinado ignoris grandan industrian rezerv-armeon de viroj kaj ekskluzive per niaj samseksanoj ektenis sian entreprenon. Ĉu feministoj ili estas? Ĉesu ŝerci. Tiujn vampirojn allogis, sendube, malalta salajro, "obeemo", "neunuiĝemo" ktp., kiuj estas duaj naturoj de virinoj kiujn dum kelkmil jaroj oni ligas al apartaj kuirfornoj. Nenia ŝanĝo eĉ nun. Plie, la virinoj

de milittempa Japanio, vi sciu, estas aŭ portempe aŭ por ĉiam sen edzo kaj frato, suferegas senĉesan prezaltiĝon. Por gajni panon al si kaj familio eĉ en fajron ili sin ĵetus, se bezone. Krom tio, se soldatoj el fronto postulas revenon al antaŭa posteno, la virinoj ĉe unu vorto de fabrikestro silente foriros al strato de malsato, prenante tion por sia nerezistebla sorto.

— Viglas virina fronto!

— Terura bonstato en virina labor-perejo!

— Bona pago al laboristinoj virojn paligas!

Ĉi ĉiuj estas nenio alia ol sinsekvo de vantaj presli-teroj kiuj ornamas supraĵon de japanaj gazetoj kaj ĵurnaloj. Kaj eĉ tiuj ĉi mem okaze kaj okaze perfidas tian belan titolon, malkovras antaŭ ni internon mizeran. Ĉi-sube, ĉefe pere de tiuj “konfesaj” artikoloj ni konatiĝu kun laboristina vivo.

Unue pri salajro cifere klarvidebla (rim. — unuo de mono estas senescepte *sen*, kaj 100 *sen* estas 1 *en*.):

Riken Takasaki Maŝina Fabriko (konata kiel bona ekzemplo de tutjapanaj fabrikoj, kie nombro de gelaboristoj estas sama, kaj 80 procentoj da laboristinoj finis superan kurson de elementa lernejo kaj 20 procentoj ĝian malsuperan kurson)

tagsalajro ĉe ekservo 55 (krome oni donas monon por veturo kaj somera kaj vintra laborvestoj.)

Iu municia fabriko en Itabasi, Tokio

tagsalajro malpli ol 70

Nakazima Aeroplana Fabriko

tagsalajro ĉe ekservo 60

Riken Kasiwazaki Maŝina Fabriko

tagsalajro ĉe ekservo 30-40

Atentu: tutlanda meznombra tagsalajro de ŝpinlaboristinoj, delonge famaj pro terura ekspluato, estas 70,2.

Jene komparu kun vir-laboristoj, Tokia Elektra Kompanio tagsalajro ĉe ekservo	
virino	85
viro	160
Iu fontopluma fabriko en Oosaka monatsalajro ĉe ekservo	
virino	1 500
viro	1 700
Iu presejo en Tatikawa tagsalajro de labor-lernanto	
virino	40
viro	60
Oosaka Sek-pila Fabriko tagsalajro	
virino	65-130
viro	110-230

Ankaŭ meznombra postmilita altiĝ-procento de nominala fiksita salajro (t.e. ekskluzive enspezon por nokta laboro k.a.) en peza industrio havas diferencon inter geviroj. De marto 1937 ĝis marto 1938 tiu de virino estas 2,9 procentoj, dum de viro 3,4 procentoj. Ankaŭ estas rimarkinda: virina salajro estas altigata multe pli malrapide kaj et-sume ol vira. Ekz. en Kabata Elektra Fabriko laboristinoj ĉe ekservo ricevas tage 75, kaj ĝenerale post 2-3 jaroj apenaŭ 80, kaj eĉ la plej alta salajro donata al multjare laboranta estas nur 130, dume tiu de viro — 320.

Kiel ni jam vidis, salajra proporcio de gelaboristoj estas:

plej granda	2:1
plej eta	6:5
meznombra	3:2

Do, virinoj laboras tiel malbone ol viroj? Ne. Ne, eĉ en peza industrio, ne! La fabrika fako de l' ĉefurba polica departemento diris: "En maŝinaj fabrikoj laboristinoj ne estas malsuperaj ol virlaboristoj." Jam en Riken Takasaki Maŝina Fabriko nombro de gelaboristoj estas sama, t.e. respektive 350, kaj se necese, laŭ deklaro de la fabrika aŭtoritatulo, virinoj povas okupi 90 procentojn de l' tuto. En Oosaka Sek-pila Fabriko laboristinoj estas 120, laboristoj 80. Iu maŝina fabriko asertis, ke tute ne gravas se oni mobilizos ĉiujn vir-laboristojn. Efektive, Toyoda Aŭtomobila Fabriko en Aiti-gubernio funkcias ekskluzive per manoj de virinoj. — Sekve, laborsfero de virinoj sin etendas jam de ekzamenisto, registristo, muntisto, ĝustigisto, ĝis tornisto, poluristo ktp. Rilate tornon k.s. sama laboro de geviroj rezultis saman produkt-procenton de malbonaj faritaĵoj ĉe ambaŭ. Laborpovo pri torneto k.a. kiuj speciale bezonas sentumon, akrasenton kaj toleremon, estas: virino 1,25 kompare kun viro 1. Tanaka-Syooiti de Riken Peza Industrio diris, — "Supozu laboron, kiun lerta laboristo (tagsalajro 200) povas tage fari 50. Se ni igas lin fari 60, li sentos lacon kaj spiritan doloron. La saman laboron ni instruis al nenioscianta knabino (tagsalajro 50) kaj ordonis fari fervore kaj diligente. Fine, ŝi povis fari 100.

Kiel evidenta ekspluato?

Agentoj de faŝistoj pene tamburas subitan boniĝon de pago al laboristinoj. Tio ĉi ne estas plena malvero, certe, kaj en pluraj fabrikoj ilia salajro altiĝis je 10-15 procentoj ol antaŭ la milito (tamen multe malpli ol viroj). Sed tio estas nur nominala. Antaŭ ĉio ni devas atenti rimarkindan kaj senĉesan prezaltiĝon. Meznombra indico de pomalgranda vendo de ĉiutaga necesajo la unuan de la lasta majo montras altiĝon de 1,5 procentoj dum unu monato, kaj 1,7 procentoj dum unu jaro. Laŭ enketo de la kabineta statistika departemento indico de vivkosto de tutlandaj laboristoj antaŭ la milito grandiĝis jare je malpli ol 4 procentoj, sed de julio 1937 (ekesto de la milito) ĝis julio 1938 je 12 procentoj! Dume, kiel ni bone scias, salajro de laboristinoj neniel pliiĝas kune kun ĉi prezaltiĝo.

Due, ni devas pensi pri ŝanĝo de ilia rolo en la familia ekonomio. Antaŭe, plimulte da ili helpis edzon, patron kaj fraton, sed nun, anstataŭ tiuj, forprenitaj de la milito, ili mem devas vivteni la tutan familion. Eĉ vir-laboristoj, kiuj gajnas pli multe ol laboristinoj pro alta salajro, regula ĉecsto kaj longa nokta laboro, ĝenerale plendas pri malfacileco en la vivo. Laŭ esploro de Keihin Industria Revuo, unu modela laboristo de tagsalajro 200, kun 7 familianoj, ne fumanta nek drinkanta, monate enspezas nete 8 016 kaj elspezas 8 740, kaj la deficiton li apenaŭ kovras per ĉiuduonjara kromsalajro. Do, pri mizerego de laboristino kun familio oni ne havas vorton por diri!

Nu, ni venas al ankaŭ grava problemo: labortago kaj ekipaĵoj en fabriko. Por labor-virinoj minimume jenaj kondiĉoj estas necesaj:

1. higienaj kaj aliaj instalaĵoj speciale por virinoj en fabriko;
2. labortago kiu ne kaŭzas daŭran trolaciĝon;
3. minimuma pago kiu povas sufiĉe plenigi energion;
4. infanvartejo kaj mamnutrejo, pagataj liber-tempoj higiena kaj antaŭ- kaj postakuŝa.

Sed, ho, milittempa Japanio eĉ "tempon" ne havas por tia afero! Tial en diable malidealaj kondiĉoj ili devas labori plej mallonge 10 horojn tage, kaj ofte eĉ 14-18 horojn aŭ pro manko de homoj aŭ por pliigi sian mizeran enspezon. Krome, laboristinoj ne estas viroj, por kiuj unua paŝo el fabriko signifas perfektan liberiĝon. Hejme kuirado, lavado, zorgo al infanoj kaj aliaj diversaj aferoj ilin atendas. Ankaŭ faro de konsolaj sako, milvirina kudraĵo*, adiaŭo kaj bonvenigo por soldatoj pezas sur iliaj ŝultroj.

Pri akcidento kaj malsaniĝo de laboristinoj nur ĉe ekpenso oni tremus pro timo. Statistiko elokventas subitan pliĝon de gravaj vunditoj inter ili en maŝina kaj instrumenta fabrikoj.

aprilo 1937..... 852

aŭgusto 1937..... 1 283

Kaj proporcio de foresto pro malsano efektive estas pli granda ol ĉe viroj. Procentoj de posta duono de 1938:

virino..... 12-19,9

viro..... 11-18,5

Pri beribero kaj difektoj de spiraj organoj — tiel nomataj "fabrikaj malsanoj" — ni ne havas certan cife-

* milvirina kudraĵo: ŝtofo kun unu kudrero de mil virinoj, kiu projektas la portanton de kugla vundo, laŭ japana popoldiro

ron, ĉar tempo ankoraŭ mallongas, tamen ĉiuj fabrikuracistoj same atestas egan pliiĝon de tiuj malsanuloj.

Fine mi devas veki vian specialan atenton al detruo de patrineco pro malbona abnorma ekspansio de “virina fronto”. — Subita multiĝo de neordinara gravediĝo, morto de suĉinfanoj, malbonkonduktaj infanoj, malvirtigiĝo de moralo, kaj eĉ fora kaŭzo de korpa malboniĝo de junuloj, kion klare vidas nun, post 20 jaroj, la eŭropaj nacioj partoprenintaj la mondan militon.

En Tokio urba enketo pruvas notindan pliiĝon de malviva nasko en la kuranta jaro. Pri malbonkonduktaj infanoj, Tokia Knaba Juĝejo dum 1937 traktis 10 165 aferojn, kaj en 1938 nur ĝis oktobro preskaŭ 11 200. Kaj en decembro oni fondis en Tokio, Oosaka kaj Nagoya Protektan Konsilejon, t.e. gerilanon de Knaba Juĝejo.

Japanaj laboristinoj, suferantaj ĉian subpremon kaj ekspluaton duoble — kiel virinoj pro enradike restanta feŭdismo kaj kiel proletoj pro kapitalismo — eĉ ĝis nun estis “la plej malfeliĉa vivaĵo” en la mondo. Krom tio, hodiaŭ la jam pli ol 2-jara “sankta milito” sendiskrete altrudas “devon de naciانو” al ili, kiuj en ordinara tempo eĉ pecon da rajto aŭ protekto de naciانو ne ĝuis.

Meze de tia subpremo, ekspluato, trolaco kaj malsato, ĉu ili povos silente labori por ĉiam?

Ilia “obeemo” iuflanke estas certe miriga. Sed ĝi ne estas naturo de japaninoj, kiel diras la burĝoj. Ĝin formis la longa historio kaj tradicio de la socio. Dum oni enfermas ilin en apartaj kuirejoj, la “opinio” de la burĝoj restos ŝajne prava. Sed, se oni eltiras ilin el la hejmo, ŝovas en laborejon, kaj donas al ili kolektivan vivon kaj socian situacion, tiam neeviteble ŝanĝiĝos kaj

deformiĝos la “obeemo”, precipe pro kio la kapitalistoj ĝojas dungi ilin. Tion la faktoj bone atestas. Vidu laboristinojn de silka fabriko kaj ŝpinado. Antaŭ ol oni ekatentis, ili mem lernis aŭ organizon aŭ batalon, kaj plurfoje tute per siaj fortoj okazigis kaj gajnis strikon por altigi salajron kaj bonigi trakton. Kondukistinojn de urbaj busoj, Tokio, oni ekuzis pro malalta pago kaj ankaŭ por deteni virlaboristojn “rezistemajn” kaj iel-iel veki malpacon inter gelaboristoj, unuvorte por “per unu ŝtono 2-3 birdojn”. Ili tamen brave disrompis ĉi “komploton”, kaj kune kun virlaboristoj batalas kontraŭ la komuna malamiko. Ja delonge ilia nomo tondras kiel plej superaj klaskonsciaj laboristinoj en la tuta Japanio.

La brute rigora cenzuro de milittempa Japanio tute pene ŝirmas ajnan moveton de la popolo antifaŝista aŭ antimilitan. Malgraŭ tio ni bone scias, ke virinoj de malriĉaj vilaĝoj en Yamagata kaj Aomori, laborist-edzinoj kaj laboristinoj en Senzyuu, Kawasaki kaj Oosaka kelkfoje verŝis multan sangon por “kolektiva repreno” de almlilitontaj familianoj.

Eĉ tiuj laboristinoj kiuj tuj post la ekesto de la milito memvole klopodis por konsol-sakoj kaj milvirinaj kudraĵoj, nun sen devigo desupra neniel sin movas por tio. Ankoraŭ hodiaŭ sen plendo kaj moko daŭrigan-taj estas nur faŝistinoj kiuj sin nutras per ŝovinismo. Iam dum prospera periodo de proleta movado, ankaŭ laboristinoj batalis aktive, kvankam al ili mankis historio kaj grundo. Nuntempe ili jam povas utiligi tiun ĉi valoran sperton, kaj en la produkta kampo ili kreskis kvante kaj kvalite. Sekve do, regreson aŭ halton de ilia batalo neniu povas supozi.

La regantoj de Japanio ŝvitas propagandi malpli-

iĝon de strikoj kiel unu pruvon de “unuanima subteno de la nacio al la sankta milito”, kiun ili mensoge elpensis. Sed tion senmaskigas eĉ gazetoj kaj ĵurnaloj sub ilia kontrolo, ĉu konscie ĉu senkonscie. Rato pelata senlire eĉ katon provas mordi. Strikoj, de l' lasta jaro subite pliigintaj, plejparte koncernas neniel deteneblajn bezonojn de “altigo de salajro”, “mallongigo de labortago”, “stariĝo de ekipaĵoj en fabriko por la bonstato de laborantoj”. Leĝo pri limigo de fabrika labortago estis efektivigita en la lasta majo. Sed sen “bonvolo” de dungantoj tiu ĉi leĝo signifas nenion alian ol malpliigon de laborista enspezo. Tial tie kaj tie oni sabotis postulante pagon por 14 kaj duona horoj per 12-hora laboro.

Lastan tempon aperis nova formo de batalo, t.e. intence fuŝfari fer-kaskon, tankon k.a. Por tiuj objektoj hardi feron estas terure malfacile. Do, la treege lacaj korpoj kaj malŝatantaj la daŭron de la milito konscioj de ili naskas multe da kuglo-penetrajn fer-kaskojn kaj tankojn. Ankaŭ oftajn brulegojn de municiaj fabrikoj tutlandskalajn ni ne povas rigardi sole akcidentaj pro lacego de laboristoj.

Ĉi strikoj, sabotoj, antimilitaj agoj kaj aliaj bataloj, sendube okazantaj kvankam neklare konataj, ne bezonas distingi gevirojn. Laboristinoj, nun efektive partoprenantaj en la socia produktado kune kun viroj, jam el la malfacila reala vivo ellernis, ke ilia profito estas neniel speciala por virinoj, sekve neapartigebla de tiu de la ĝenerala laboristaro. Ili nun scias ke unuiĝo estas ilia unusola batalilo. La unuiĝo plej teruras iliajn malamikojn. Vere multaj fabrikposedantoj eĉ starigon de “Rondo por Industria Patriota Servo” iniciatita de Ministrejo por Viv-bonigo, evitas, ĉar, laŭ ilia sperto, doni organizon al laboristoj estas fonto de malfeliĉo!

La laboristinoj, kiuj suferas doloran influon de la milito plej multe, plej reale kaj plej profunde, nature fariĝos la plej forta avangardo antimilita en la postfronto. Ili sin organizos, formos unuecan fronton kun vir-laboristoj, mobilizos fratinojn en la kamparo, en ĉiuj aliaj laborejoj kaj eĉ en hejmoj, plie konkordos kun soldatoj en la fronto — kaj okazigos tutecan decidan batalon kontraŭ la militaristoj. Se vi prenus tion por supertakso al ili, bonvole turnu vin al 1905 kaj 1917 de Rusio. Kiuj kriante “panon kaj pacon” ekstaris vivriske? Ĉu tiuj ne estis laboristinoj sub la carismo, same kiel la japanaj virine kaj prolete subpremataj kaj ekspluatataj, kaj plie pro la imperiisma milito (rus-japana kaj monda), dronigitaj en senespero? Lenin asertas: sen ili nia revolucio ne povus esti.

Mi kredas, ke kune kun daŭro de la invado, revolucia batalo de japanaj laboristinoj pli kaj pli fortiĝos kaj vastiĝos, kaj samtempe kore esperas ke ĝi sukcesu kiel eble plej frue. Ĉar, ili estas miaj fratinoj samsangaj.

(El *Heroldo de Ĉinio* n-ro 6; 16, sep., 1939)

INVENTISTO

Sha Ding

Elĉinigis Verda Majo

(Tiu ĉi estas unu el la junuloj, kun kiuj mi konatiĝis en Nord-Ĉinio.)

Li instruas en elementa lernejo en Dongwanli, samtempe laboras kiel sekretario de Nacisava Asocio de Junuloj. Lia ĉambro odoris iun haladzan oleon. Blanka kovrilo de la briklito jam malnovis kaj malpuris, sur kiu senorde amasis arakidŝeloj kaj ĉifonoj. Liaj patrino, edzino kaj infanoj tuj eliris senvorte.

La inventisto estas altkreska kaj ŝajne ankoraŭ tre juna. (Mi supozis ke li apenaŭ havas 27 jarojn.) Lia vizaĝo estas ege ronda, malhelflava, kaj montras nevenkeblan obstinon kaj memfidon. Mi tamen ne trovis en li mensan strangecon, pri kio kvankam mi sufiĉe aŭdis de aliaj.

Antaŭ la milito li en Beiping-a Teknika Lernejo studis 4 monatojn. Tien speciale lin sendis la guberniestro, ĉar li elpensis novan bonan falĉilon.

Reveninte li instruis kiel antaŭe, dume penadis pri iuspeca teksilo. Fine li sukcesis. Li intencis fondi et-skalan fabrikon de tolo. Sed al li mankis kapitalo. Eĉ lia patro, ŝtofvendisto, kontraŭstaris lin.

— Bone instruu viajn lernantojn. — Koleris la maljunulo. — Tute sen lerno kaj sperto, kian diablan instrumenton vi povus elpensi!

Ĝeneralaj vilaĝanoj des pli prenis lin por frenezulo kaj priridis:

— Tiu homo pensadas jen tion jen alion. Li havas difekton.

.....

Li tiel rakontis al mi kun tono iom indigna kaj plene malŝata. Mi lin konsolis ke kuraĝa progresema inteligentulo en malklera regiono estas ofte rigardata kiel monstro.

Mi demandis kian impreson li ricevis de la malfaciloj.

— Dum tiuj ĉi kelkaj jaroj, — li fermetis la okulojn, skuante la kapon, ĝemis longe, — mi travivis nemal multe da moko kaj kontraŭstaroj. Eĉ edukitaj amikoj riproĉis min: kion ankoraŭ vi faraĉas? Kaj elspezi monon kaj kaŭzi ridon de aliaj! Mi tamen jam kutimiĝis. Kion ajn oni diru, mi iras mian vojon.

Pri procedo de elpenso de kugloŝirma ĉaro li detale klarigis kun tre fiera mieno. Fiera li estas, ĉar li tiel precize observis ke neniun etan fizikan fenomenon li preterlasis. Li jam 3 fojojn menciis pri Newton, esprimis ke de Newton kaj de lia pomo ni devas multon lerni.

Iun tagon li vidis de ŝnuro pendantan toltukon flirtantan en vento. Li haltis, observis. Tegalpecon li

prenis kaj ĵetis al la tuko. Sekve ŝtonon. Rezulte en lian kapon venis unu koncepto, ke tolo povas reteni forton. Li faris celtabulon el 30-opigita tolo. Li intencis provi ĉu kugloj povos ĝin trapanetri aŭ ne.

Sukceso de provo per ĉaspafilo firmigis lian kredon. Sed de kiu prunti militfusilon? Oni ne permesis al li tian sensencan uzon de kugloj. Fine estro de junula trupo konsentis lian planon. Nur bedaŭre, la provo malsukcesis. Trapanetris la kugloj.

La inventisto ne timas cerbumon. Baldaŭ li ekpensis pri oleitaj ŝtalaj globetoj. Tiujn kaj multopigitan kanvason oni alligas al fronto de puŝĉaro. La globetoj movos la kanvason ĉe renkontiĝo kun ekstera forto kaj povos ŝanĝi kuglodirekton, do malpliigos la pafforton. Jen tia estas lia kugloŝirma ĉaro. Kvankam li ankoraŭ ne eksperimentis ĝin, li ne dubas la efikon. Ĉiuj mokis lin kiel antaŭe, ja neniu kredas al li.

Rememorinte tion antaŭ mi, denove li flamiĝis, ekkriis ion, irante tien kaj ĉi tien en la ĉambro.

Mi apenaŭ rimarkis nenormalon de lia menso. Li fermetis la okulojn. Tremas la palpebroj, ankaŭ la kapo kaj eĉ tuta korpo. Kvazaŭ laca, li ellasis profundan ĝemon.

Li plu diris al mi, ke tuj post la eksplodo de la milito li elpensis unu rimedon por rompi aviadilojn, kaj postulis ĝian akcepton de Milita Komitato. La rimedo estas: — Oni nutras grupon da agloj, malsatigas ilin ĝis ekstrema grado. Tiam oni metas viandon sur grava punkto de aviadil-formaj aĵoj kaj liberigas la aglojn. Ili furioze sin ĵetas tien. Tiel oni dum longa tempo ekzercas la aglojn. Fine tiuj kredas ke nur aviadiloj povas solvi problemon de ilia stomako. Kiam venas malamikaj aviadiloj, oni metas tre intensan eksplodaĵon sur la bekoj

de la agloj kaj liberigas ilin malsategaj. Ili freneze flugas supren. Kaj sur la tero oni povas ĝue vidi detruigon de la malamikaj “ĉiel-demonoj”.

Energia kaj pasia estas lia parolo. Li subite ekstaris, malfermis keston en angulo de la ĉambro kaj elprenis grandan koverton. El ĝi aperis paperfolio, sur kiu estis skribite ja la nomo de la estro de Milita Komitato, ke lia plano ne estas praktika, tamen laŭdinda estas lia spirito, ktp.

.....

Por adiaŭi mi varme premis lian manon, kaj ame diris al tiu ĉi soleca inventisto:

— Ne senkuraĝiĝu, amiko, ne senkuraĝiĝu! Nur ni penadu por la rezistmilito. Sukcesi aŭ ne, estas dua afero.

(El *Heroldo de Ĉinio* n-ro 19; jan., 1941)

REMEMORO ĈIRKAŬ LA KOMENCO DE LA MILITO

— Skribo de Japana Soldato —

Jamakawa Yoo
Trad. de Verda Majo

Kiam ni informiĝis pri la Lugouqiao-evento, ni neglektis ĝin nur kiel kutiman bataleton, ĉar ni ne komprenis la situacion.

Nia vilaĝo estas malriĉa, kiu konsistas el fiŝistoj, kiuj luktas kontraŭ furiozaj ondegoj de Pacifiko, kaj terkulturistoj, kiuj plugas malfekundan grundon sur la suda deklivo de Kitakami-montaro rigardanta la oceanon. Ili apenaŭ vivas el man' al buŝo.

Ĉiu tago ja estas milito por vivi. La pagon por hodiaŭa laboro ili jam frue antaŭpruntis, kaj la monon por la hodiaŭa pano ili devas perlabori post kelkaj tagoj. — Nemal multe da vilaĝanoj vivas tiel mizeran vivon.

Eĉ la bienuloj kaj riĉuloj, kiuj havis multajn ŝipanojn, preskaŭ suferis bankroton pro la ekonomia stagnado dum tiuj ĉi 7-8 jaroj. Por savi sin de tiu malsukceso, ili ĉiel klopodis ĉirkaŭ tia entrepreno, kruele laborigis la vila-

ĝanojn sub si, kaj tamen ili mem estis ekspluatataj de kapitalistoj en la aliaj vilaĝoj kaj urboj.

Tiel malriĉa estis nia vilaĝo. Tamen nur la kunvoka ordono same senkompatate vizitis ĝin.

Iun vesperon post la manĝo mi kuŝis laca pro la taga laboro. Tiam venis al mi Morita, maljunulo de 62—63 jaroj. Li estis bona amiko de mia patro kaj eĉ nun bonkora al mi, nomante min “fraĉjo”.

Ankoraŭ ekster la domo li kriis: — Ĉu vi manĝis?

— Fraĉjo, ĉu vi aŭdis? Oni diras ke venis mobiliza ordono kaj kuras al la vilaĝoficejo! Ha terure! Ni ĉiuj laboras, laboregas, senescepte suferas ŝuldon kaj ŝuldon. Kaj jen mobiliza ordono! Kiujn ĝi prenos, ni ne scias, sed supozeble ne mian Saburoon, ĉar li estas ekstrulo. Tamen kion faru, se vin oni mobilizas?

Maltrankvila pri mi kiel pri si, la maljunulo senprokraste venis al mi informi, ne sciante ke la malfeliĉo koncernus lin mem. Ĉar mi troviĝis en milita stato, mi ĉiam estis preta por mobilizo, tamen novaĵo pri veno de la ordono pli konsternis min ol tiu pri patra morto.

Ne fininte eĉ saluton al li, mi tuj rapidis al la vilaĝoficejo. Antaŭ ĝi jam amasis 50—60 vilaĝanoj, kiuj priparolis diverse.

En la oficĉambro la vilaĝestro kaj oficistoj tiel sin streĉis ke nenion senbezonan ili elbuŝigis. En la deĵora ĉambro dekkelke da eksoldatoj kune kun aliaj enrigardis la nomaron de l' eksoldatoj, supozis kiuj estas mobilizitaj, ĉu tiu aŭ alia, kaj meditis. Ŝajne ili ĉiuj samopiniis, ke oni mobilizis trejnitaĵn.

Unu demandis min: — Kiuj estas mobilizitaj laŭ vi?

— Hm, mi konsilas, ke ĉiu el ni prenas sin mobilizita.

Ili mutis tempeton. Eble mia vorto trafis vundan punkton de la ĉeestantoj kiuj rigardis la aferon kvazaŭ aliulan.

La vilaĝanoj estis tre maltrankvilaj pro la mobilizo.

Baldaŭ venis aŭto, el kiu aperis policano. Ĝuste tiu alportis mobilizan ordonon al nia vilaĝo.

Antaŭ la oficejo jam estis kelkcent vilaĝanoj. Neniu moveto nek tuseto. Ĉiuj atendis diskonigon de mobilizitoj, retenante la spiradon.

La vilaĝestro ricevis la dokumenton de la policano, kaj transdonis ĝin al la oficisto de militaferoj. La lasta publikigis la nomojn de la mobilizitoj. — Kia surprizo! Okdek procentoj da ili estis ekstruloj kaj trajnuloj.

Dio mia, ne efektiviĝis la supozo de l' vilaĝanoj. Nun iuj eĉ esprimis, ke ne por milito oni mobilizas. Ili ekmienis libere.

Kontraŭe, tiuj ege konsterniĝis kiuj rigardis la aferon kvazaŭ fremdan kaj nun trovis ĝin kiel sian. Inter la mobilizitaj ankaŭ estis Morita Saburoo. Mi ekkuris al la maljunulo.

Tiu sola ĝuis la vesperan malvarmon sur la balkono.

— Onklo, oni kunvokas Saburoon. — La vortoj estis sur mia lango, sed mi senkuraĝe ilin englutis, ekvidinte lian vizaĝon.

— Onklo, malbona afero . . .

La maljunulo eĥis: — Ve, vi ricevis la mobilizan ordonon?

Alkuris najbaroj. Nu tuj li devas sciigi. Do, mi decide eldiris.

— Ne mi, sed Saburoo.

La mieno de la maljunulo tre rapide ŝanĝiĝis. Li komencis laŭte koleri ne kontraŭ kiu.

— Kial oni kunvokas unue nin, malriĉajn kiel preĝejan muson! Krom tio, li ja estas ekstrulo! Ĉe s-ro Endoo, la plej riĉa en la vilaĝo kaj senmanka, multas viroj, sed neniu soldatas. De malriĉulo kiel mi, oni forprenas ĉiujn filojn, dirante “por la nacio, por la nacio”. Jen tial mi estas malriĉa por ĉiam!

Natura estis lia indigno. Ĉiuj vilaĝanoj kompatis lin.

La unua filo de la maljunulo rekrutiĝis 3 jarojn pli frue ol mi, kaj baldaŭ post ekŝiĝo de aktiva militservo malsaniĝis. Kuracisto diris, ke la malsano ŝajne devenis de troa bajonet-skermado.

Ĉar la maljunulo eĉ moneron ne rezervis, por prunti kuracmonon li devis viziti la bienulon Endoo, ĉe kiu la filo servis antaŭ la rekrutiĝo. Sed sen garantio la bienulo ne konsentis. Do li vole-nevole hipotekis sian malgrandan teron kaj apenaŭ depruntis monon.

Malgraŭ tio la filo ne povis resaniĝi kaj mortis post 2 jaroj, restigante tiom multe da ŝuldo, ke la maljunulo ne povas pagi ĝin eĉ per forvendo de la tuta posedaĵo.

Vere ne nur lia tuta posedaĵo estis forprenita de la bienulo Endoo, sed ankaŭ lia nun sola filo Saburoo devis servi ĉe la lasta por la nepagita sumo.

Travivinte tiajn malfeliĉojn, do la maljunulo havas sufiĉan kialon koleri. Kion ni faru? Ni nur povis silente aŭdi.

La dungito de la vilaĝa oficejo alportis mobilizan ordonon. Tiam la maljunulo des pli laŭte kolerkriis kvazaŭ freneze. La dungito surpriziĝis de la neatendita malbeno kaj tuj rapidis returnen. Ankaŭ la najbaroj foriris unu post la alia.

En la sekva tago oni revenigis Saburoon de Endoo. La junulo plendis: — Ek de la diplomiĝo el la lernejo mi

suferadis ekspluatadon ĉe la bienulo pro la interezo de l' monsumeto. Kaj nun, mi devas eliri por la nacio forlasante la patron. Kiom da jaroj mi devos servi de nun? Ah, entute ja por kio mi naskiĝis sur tiu ĉi tero?

Post kelkaj tagoj Saburoo ekiris.

.....

Tiu neatendita mobilizordono estis kvazaŭ grandegaj kugloj surŝutitaj sur nin vilaĝanojn. De tiam ĉiuj timis, kiam ajn oni povus mobilizi kiun ajn. Kie estis 3 homoj, tie estis parolo pri milito. — Ho ĉielo, ne grandiĝu la milito! — oni ĝemis kaj ĝemis.

Pasis julio, venis aŭtuno. Kaj en Ŝanhajo okazis afero de leŭtenanto Ooyama. Verŝajne la milito vastiĝos! Kiel kutime la deklaro de nevastiĝo estas nur por trompi la atenton de l' mondo. Mi pensis tiel.

Baldaŭ en la 13-a aŭg., fine la Ŝanhaja milito eksplodis fare de l' elŝipigita roto rezidanta en Ŝanhajo.

Onklo Morita devigis sin trinki neŝatatan sakeon kaj kriegis kiel frenezulo.

— Por kio oni militas? Eĉ se oni ĝin gajnos, mi ne bezonas mian parton. Nek honoron nek vomajon! Nur la filon oni tuj redonu al mi sendifekta! Tiu naskiĝis kiam mi havis 42 jarojn, kaj mia edzino pro tio mortis. Mi do petis rizkaĉon de la najbaroj kaj nutris lin. Kiel mi penegis por kreskigi lin, oni ne povas scii! Mi vivas subtenata de li sola. Kia ĝojo restus por mi, se li mortus!

Eĉ la vilaĝa policano ne sciante kion fari ŝajnis sin ne aŭdi.

De tiam oni unu post la alia rekviziciis ŝarĝaŭtojn kaj ĉevalojn, kaj mobilizis eĉ marsoldatojn.

Ju pli mi aŭdis kriegon de onklo Morita, mi, kiu vivis nesufiĉe, des pli maltrankviliĝis pri mi ol pri la alia. Kiel estos al mia familio post kiam oni min mobilizos? Ankaŭ mi havis ŝarĝon ne malpli ol Saburoo. La avino, kiu superis la aĝon de 70 jaroj, estis malsana kaj pliparton da jaro restis sur la lito; krome la edzino kaj 3 infanoj . . .

La avino devis esti pli maltrankvila ol onklo Morita. Kiam mi partoprenis en Manĉuria afero, ŝi ĉiutage vizitis la vilaĝan sanktejon kaj dediĉis manĝon por mi. Reveninte hejmen mi aŭdis tion kaj ridis. Terure riproĉis min la maljunulino.

— Sciu, ke ja dank' al mia ĉiutaga vizito al la sanktejo vi revenis sekure.

Ne plu ridu pri ŝi, mi diris en mi kaj pardonpetis: — Avino, jes, vi estas prava. Mi ja eraris.

Ankaŭ ĉi-foje se mi iros fronten, ŝi forgesos la malŝan kaj ĉion, kaj ree vizitos la vilaĝan sanktejon ĉiutage. Tiel, ŝia malsano povos pli graviĝi kaj ŝi antaŭtempe malfortiĝos, kio nur pezigos la ŝarĝon de mia edzino. Timante tion, mi preskaŭ ĉiuvespere legis ĵurnalon por ŝi kaj klarigis kia estas la milito efektive.

— Aŭdu avnjo, la milito ne estas tiel danĝera kiel oni supozas hejme. Sur la ĵurnalo ni ĉiutage trovas multe da mortintoj en batalo. Tiuj, mi diras al vi, trafis ĝis kugloj kaj mortis, ĉar ili volonte riskis danĝeron dezirante gloron kaj famon. Ĉi-rilate vi trankvilu pri mi. Jes, mi bone lernis per la spertoj dum la lasta milito. Ĉu vi ĝojus, se mi akirus rangon de generalo aŭ centon da ordenoj per mia morto? Ho, ankaŭ mi ne! Kiel mi volus morti postlasante vin kaj la etulojn! Avnjo, mi nepre revenos viva. Atendu kviete.

Dume la aŭgustaj tagoj fulme forpasis, kaj jam estis

septembro. La milito ne nur ne malgrandiĝis, sed ankaŭ ĉiam pli vastiĝis. Vespere en la 8-a tago oni antaŭanoncis al nia vilaĝo la trian mobilizon. La vilaĝanoj ree kolektiĝis al la vilaĝoficejo.

Batis la deka, dekunua. Sed la ordono ne venis. Pliparto de la vilaĝanoj hejmeniris antaŭ la deka. Restis ĉirkaŭ 20 eksoldatoj kaj kelkaj servistoj en la dejora ĉambro. Pluraj el ili jam ekdormis sidante.

Proksimume je la 12-a mi stariĝis: — Pardonu, mi foriras.

Sasaki, la dua rezervano de 40 jaroj, kaj Onoda, oficisto de militaferoj, kvazaŭ unuanime mokis min: — Ĉifoje estas via vico. Kaj vi foriras?

— Jes, mi scias. Ja tial mi volas kunkuŝi kun la edzino kiel eble plej longe.

La familianoj ankoraŭ ne dormis. La avino el la lito demandis: — Kiujn oni mobilizis por ĉi fojo?

Ili tiel antaŭtimas! Do mi neniel povis dormiĝi kvankam mi enlitiĝis.

Post apartiĝo de l' patro, mi, malriĉa, kiel mastro de unu familio travivis sufiĉe da malfeliĉoj kaj suferoj. Rememorante tiujn, mi vidis la vizaĝojn de la dormantaj infanoj kaj sentis min kvazaŭ korŝirata. — Se mi mortos en batalo, kiel doloran vivon ili devos vivi! Ankaŭ ili suferos malfacilojn kiel mi, aŭ eĉ pli ol mi . . .

Kiam mi endormiĝis, min vekis la edzino. — Ekstere oni diras, ke ankaŭ al vi venis mobiliza ordono.

Mi ekstremis. Jam elkrepuskiĝis kaj tute hele estis ekstere.

La edzino denove min vokis: — Leviĝu! Venis multaj najbaroj.

En la loĝĉambro jam troviĝis 14-15. Baldaŭ servisto de l' vilaĝa oficejo alportis la mobilizan ordonon.

En la 8-a de septembro, 45 minutojn post la 5-a matene, mi ricevis mobilizan ordonon de rezervanoj. Ha, tiu fatala papero!

Tiufoje estis mobilizo de trejnitaj, do la plej notinda el la ĝisnunaj.

Tuj, ja la trian tagon de tio, nome la 11-an sep., ni devis ekiri. Flugis la tempo plena de malkvieto kaj timo, de disiĝo de la karaj.

Ĉe la stacidomo ni adiaŭis la vilaĝanojn por la lasta fojo. Al la fenestroj de la vagonaro alteniĝis absorbite la familianoj kaj parencoj. La gepatroj klare sciis, ke ali-formiĝos en cindrojn la filoj kiujn ili apenaŭ faris memstaraj laborantoj kun longa penegado sub ekspluato de la kruelaj bienuloj. Ili tamen rezignis "por la nacio", adiaŭis per larma voĉo, etendis la nigrajn sulkajn manojn kaj premis la filajn.

La junaj edzinoj havis multon paroli, sed ne kuraĝis antaŭ la publiko, kaj klinis la kapon teren, kun la larme brilaj okuloj. Sur ties dorsoj la infanetoj eĉ ne imagante, ke tio estus la lasta vido, svingis la maneton, kriis: hura, paĉjo! —Tio malkuraĝigis la junajn patrojn.

Ekveturo — Aj, tiu momento! Bedaŭro, kolero, rezigno, plorsingulto; kriego —kaj oni eksplodis je "hura". Kiel la kapitalistoj kaj bienuloj povus supozi nian senton en tiu ĉi momento!

La vagonaro senkore pliigis la rapidecon. Kun la koro preskaŭ krevanta de troa malĝojo, ni silentis kelkan tempon, forvidante la lokomotivan fumon restanta super la hejmvilaĝo. Baldaŭ la junaj komencis militkantojn per malespera tono . . .

(El *Heroldo de Ĉinio* n-ro 40; 1, sep., 1941)

VOLONTULOJ-MALLIBERIGITOJ

Verda Majo

Kamparaj vilaĝoj en la nordokcidenta Japanio estas famaj pro "filin-vendo". Jes, tie la diligentaj terkulturistoj tiel suferas de ŝuldo, ke ili devas vendi siajn filinojn al prostituejoj en Tokio kaj aliaj urboj.

Tiuj mizeruloj havas nenian distraĵon krom sakeo (japana alkoholaĵo el rizo). Ho, sake-trinkado post la peniga taga laboro! Sed sakeo en butikoj estas tro kara por ilia malpeza poŝo, kaj persone fari sakeon la registaro malpermesas. Sen sakeo, tamen, ili ne povas vivi. Per kontraŭleĝa farado de nerafinita sakeo ili do solvas la problemon. Inspektistoj aŭ policanoj ofte intence preterlasas tion, konsiderante ilian staton.

Lastatempe tia sake-farado estiĝis tute nekaŝita eĉ publika ĉe multaj familioj. Oficistoj sekve devas iri al ili por esplori. Tiam sin prezentas kaduka maljunulo aŭ maljunulino, sin nomante kulpulo. Kompreneble ili ne havas punmonon, tial oni malliberigas ilin kelkajn monatojn.

Ĉie estas preskaŭ same. Stranga modo dum la milittempo, ĉu ne? La afero iom post iom klariĝis... Jam en ordinaraĵoj tagoj ĉe tiuj terkulturist-familioj oni

atendas fruan morton de gemaljunuloj sen laborkapablo. Do, plu ne bezonas diri pri la nuno. Por malpliigi familian ŝarĝon ili elektas la solan eblan vojon — manĝi ŝtatan panon, kaj japanaj ĵurnalistoj nomas ilin “volontuloj-malliberigitoj”.

Ĉu volonte? Jes, dum ili “volonte” sidas en mal-luma karcero, iliaj nepoj “por la nacio” “volonte” sangas sur la kontinentaj aŭ pacifikaj batalkampoj, kaj iliaj nepinoj “volonte” detruas sian junecon por la familio.

Ĉu volonte? . . .

(El *Lernilo de Esperanto* n-ro 4; dec., 1942)

ANKORAŬ VORTON MI HAVAS DIRI

Shihui

Esperantigis Verda Majo

• Je la unua horo tagmeze de la 21a de januaro, la situacio en la ĵurnalejo estis sama je la unua posttagmeze de ajna tago. Tamen al la akceptĉambro venis stranga gasto. La gasto estis vestita per militista uniformo eluzita kaj malpura, kaj nur unu kruron li havis. Krome, ne sur la dorso sed antaŭ la brusto, kiel kanguruo, li pende portis etan vivaĵon.

— K-do, — li diris, — Bonvolu! Bonvolu! Bonvolu serĉi mian respondeculon.

Tio estis tono pure okcident-Shandong-a.

— Via respondeculo? — k-do servisteto rigardis lin. hezitis momenton, fine ŝiris folion el vizitant-nomata bloko kaj donis al li.

— Enskribu, mi petas.

— Mi ne scias kian nomon portas mia respondeculo, do ne enskribu. Vi diru, ke viro nomata × × venis vidi lin.

K-do de la oficejo kondukis lin en la gastoĉambron.

— Permesu al mi demandi, kiel vi estas nomata, k-do?

— Mi estas nomata $\times \times \times$, kaj vi, k-do? — K-do sekve faris senbezonan demandon, kaj tuj rapide aldonis: — K-do, vi estas . . . ?

— Mi estas nomata $\times \times$. Antaŭe mi apartenis al \times -korpuso de \times -armeo. Veninte al Gansu, mia korpusestro k-do $\times \times$ viktimiĝis. Poste mi estis organizita en la 129-a divizio de la Oka Voja Armeo*. Mia diviziestro estis k-do \times . En la jaro 27-a**, en Shanxi, batalante kontraŭ la japanaĉoj mi ricevis vundon. Je tiu ĉi fojo . . .

Li fikse rigardis sian restantan kruron, kaj la okuloj de k-do \times ankaŭ sekvis tion.

— Mi ne povis plu militi, kaj kune kun vunditoj deamikaj trupoj venis al Sichuan. Mi, mi, diabloj prenu!

La eta vivaĵo, forgesita de la aliaj, vekiĝis surprizite de lia mokvoĉo. Unue ĝi en la tolsako faris kelkajn movojn, kaj fine ekploris. La plorvoĉo neniom havis klarecon de l' patra voĉo. El la malfermita sako aperis la vizaĝeto, kaj oni eksciis ke lia voĉo similanta tiun de malsata kato ja estas konforma al la vizaĝo seka kaj malgrasa.

— Do . . . tiu ĉi infaneto via estas . . .

Tiam en la gastoĉambro jam kolektiĝis multaj homoj, kies rigardoj ĉiuj koncentriĝis sur lin solan. — Tiu ĉi k-do estas heroo, kiu partoprenis $\times \times$. Li invalidiĝis dum la rezistmilito en Shanxi. — Per tiuj vortoj oni informis postevenintajn k-dojn.

Ĉiuj alnajlis la rigardon sur lin, kvazaŭ ili povus trovi finan solvon de l' problemoj senekzemplaj.

— Ĉi infano? Ne pridiru! Lia patrino mortis en septembro lastjara. Mi nutras lin, kaj en mi mi pensas:

* Oka Voja Armeo: popola trupo sub la gvidado de la Ĉina Komunista Partio

** la jaro 27-a: t. e. 1938

diabloj prenu min, mia tuta vivo estas finita, mi povas diri. Mi ne povas revolucii . . . Sed, mi plu ne povas nutri. Ne sufiĉas por manĝi. Mi volas . . .

— Ĉi tie ni nove fondis infanejon. Ni povas nutri lin.

— Ne! — Li tuj furioziĝis, kaj per koleraj okuloj rigardis la parolantan k-don, — Mi ne bezonas ke mia ĵurnalejo* nutru lin. Mia ĵurnalejo estas ĵurnalejo de malriĉuloj. Krom tio, mi ne finklopodis por la revolucio. Mi ne povas doni al la komunumo tian ĝenaĵon . . . Ej! — De l' eluzita kotona milituniformo li elprenis leteron: — Mi sendas lin al lia onklino en Chuandong.

Jes, la letero estas de lia "onklino", kiu skribis: Se vere ne eblas nutri, sendu ĉi tien, mi nutros.

— Tamen, — K-do de l' oficejo redonis la leteron al li, — Se ĉe la familio de lia onklino . . . la vivo . . .

— Ne. Ili terkulturas. Terkulturistoj malgraŭ ĉio . . .

— Ne, ne. Mi volas diri: Ili ankaŭ havas sian familion. Se vi estas trankvila, ni . . .

— Aj, — La bastono saltis sur la plankon, kiu knaris, kaj aldone krudis lia voĉo. Estis kvazaŭ interbatado. — Kien direktiĝis via parolo? "Maltrankvila"? Kia homo vi estas? Kia homo mi estas? "Maltrankvila"? K-do! Mi faris nenian utilon por la revolucio. Se la komunumo nutrus mian infanon anstataŭ mi, ĉu ĝi ne estus ridinda? Mi ne farus tion eĉ se oni dehakus mian kapon. — Momenta interrompo. — Ĉi-foje mi trairas ĉi-lokon . . . — Kvazaŭ io venis al li en la kapon, li tuj mallaŭtigis la voĉon.

— Bonvole diru al mi, k-do, ĉu vi estas mia responde-

* Ĵurnalejo: t. e. *Xinhua Ribao*, vd. la noton sur p. 13.

culo?

— Mi? Ne, mi ne estas respondeculo. Vi...

— Mi havas gravan vorton por diri al mia respondeculo.

— Do, ĉu vi ne povas diri al mi?

— Ne povas. Mi ĉi-foje venis por du aferoj. Unu estas vidi mian intimulon kaj la alia estas diri vorton al li. Fininte mi tuj ekiros.

Kiam la "respondeculo" eniris, li ekstaris tenante unumane la infanon kaj alimane la seĝon. La "respondeculo" iom malĝentile repuŝis lin sur la seĝon.

— Jam kvar jarojn mi ne vidis miajn anojn.

— Aaa!

— En la invalidejo, mi sola, ial emis rememori la estintajn aferojn, kaj rememorinte ekdoloris mia koro pretervole...

— ...

— Mi ...

— K-do ... Kion vi havas diri, ni nepre ...

— Mi ... Ĉi vorto mia estas ... estas plej grava ...

Li ŝovis unu manon en la sinon, palpis, palpis. Liaj okuloj timeme moviĝis sur la aliaj k-doĵ. K-do × komprenis kion li volas, kaj diris al la aliaj:

— Ĉiuĵ k-doĵ bonvolu eliri!

— Ej, ej! — Lia voĉo tuj relaŭtiĝis. — Pardonon, k-doĵ!

Ĝi estis paketo, 6 centimetrojn longa, 3 centimetrojn larĝa kaj 2 centimetrojn dika. La unua tavolo estis peco da griza tuko deŝirita disde la milituniferno, sama estis la dua, kaj la tria estis peco da oleita papero, kiu jam kungluiĝis. Li ŝiris la paperon. Nun fiere aperis leterpapero kun ankoraŭ freŝruĝa stampo de trupa no-

mo.

“Jen estas k-do × × de nia × ×-divizio, kiu vundita iras postfronton por kuracado. Soldatoj kaj policanoj sur lia vojo vole lasu lin iri.” — Malsupre estis la subskribo bone konata.

Li pene sin puŝis antaŭen sur la seĝo, kaj k-do × sprite etendis la orelon tuj antaŭ lia buŝo.

— Ĉiuj homoj eksteraj diras: En Hebei, Henan kaj Shandong ĉie estas niaj anoj! . . .

(El *Heroldo de Ĉinio* n-ro 56; feb., 1943)

KIEL LERNI

Verda Majo

Iu fervora esperantisto riproĉis sian filon, kiu neniam progresis en Esperanto. Tiam la knabo respondis: — Paĉjo, lasu min vojaĝi al Esperantio, tiam mi baldaŭ povos paroli Esperante multe pli bone ol vi.

Jes, malfacilo de Esperanto-lernado kuŝas ĉi tie, ke Esperanto ne havas sian landon, al ĝi mankas bazo de reala ĉiutaga vivo, kaj ni ne povas trovi esperantistojn en senco de ĉinoj, angloj, rusoj k.t.p. Tamen aliflanke ĝuste pro tio ĝi estas facile lernebla. Supozu, ke vi lernas la anglan lingvon. Eĉ se vi eluzus tempon de dek jaroj kaj monon de dekmil dolaroj, vi ne povus paroli en ĝi tiel flue kiel almozulo sur strato de Londono.

Praktiko de lingvo ĝenerale havas kvar flankojn: paroli, aŭdi, legi kaj skribi. Sed por pliparto el niaj legantoj, tute izolitaj disde samideanoj, ne estus interesa la temo pri parolo kaj aŭdo, kaj aldone la nuna situacio de l' internacia helpa lingvo postulas de ni pli diligenti je la lastaj du ol je la unuaj.

Esperantajn presajojn vi legu laŭeble multe, vaste, profunde kaj ripete. Ni precipe rekomendas al vi la originalojn kaj tradukojn de Zamenhof, ĉar li estas ne

nur kreanto de l' lingvo, sed ankaŭ unu el la plej superaj stilistoj de Esperanto-literaturo. Mallongajn, de vi ŝatajn artikolojn vi ĉiutage voĉlegu kaj eĉ parkerigu, kio ne estas ridinda malnova ĉina maniero, sed ja tre necesa por lernado de fremda lingvo. Tio helpas vin poste, kiam vi havos ŝancon interparoli kun kamarado.

Skribon ni devas lerni unue per taglibro, korespondo kaj per mallonga traduko. Nepre forĵetu malbonan kutimon, nome, sur papero vi skribas Esperante, tamen antaŭe en la cerbo vi ĝin tradukis el la ĉina lingvo. Tiel vi ofte faras strangajn erarojn, ekzemple, "Ĉu vi estas bona?" "Mi ne manĝas vinon." anstataŭ "Ĉu vi fartas bone?" "Mi ne trinkas vinon." k.t.p. Kutimiĝu al la rekta skribo. Poste vi povas enkonduki bonajn kaj por alilandanoj kompreneblajn esprimmanierojn de la ĉina lingvo. Esperanto devas pli riĉiĝi, kaj tio ne estas atingebla sen peno de ni aziaj esperantistoj.

Lernado de Esperanto devas esti kunigita kun ĝia praktiko. La anglan lingvon vi povus lerni nur pro devigo flanke de lernejo, la francan pro via gusto al ĝia literaturo, kaj la rusan pro "modo". Sed Esperanto-lernado estas sensenca kaj neperfekta, se vi ne partoprenas ĝian movadon enlandan kaj poste internacian. Lernu kaj dume praktiku! Jen estas nia slogano.

(El *Lernilo de Esperanto* n-ro 4; apr., 1943)

HOMINFERO

— Vivo de Japanaj Ministoj —

Rakontita de Japana Kaptito: Sirozaki

Tradukita de Verda Majo

De post la komenco de la milito kontraŭ Ĉinio, Japanio foruzis kolosan sumon da materialoj sur la frontoj. Por plenigi tiun konsumon, la militistaro penegas refortigi, tenante ĉiujn produktorganojn en la lando. Ili oferas vivnecesaĵojn de la popolo por aeroplanoj, kanonoj, tankoj kaj militŝipoj, kaj samtempe devige kolektas homfortojn en municifabrikejojn. Nun japanaj laboristoj suferas senekzemplan ekspluaton de la faŝistoj. Laŭ la registara kontrolo oni donas al ili rizon nur po 0,63 litroj por tago, kaj laborigas 12—16 horojn ĉiutage, aŭ eĉ tutan tagnokton senripoze. Laborego, malsato, malsano kaj aldone turmento — Ĉu ĝi estas io pli ol infero? Ankaŭ mi mem vivis dolorajn jarojn tie.

La insuleto estas nomata Iriomote, kiu apartenas al Okihawa-gubernio en suda Japanio. Sur la insuleto troviĝas karbominejoj, posedataj de kelkaj kapitalistoj. La insuleto estas fama je malario, tial oni ne volas iri tien. Do, la nombro de la tuta laboristaro neniam superis

500. La minposedantoj klopodas pliigi laboristojn, sed tiuj malpliigas jaron post jaro. Kompreneble ne mankas tromprimedoj por varbi ministojn. Ekzemple, oni iras iom malproksimen kaj propagandas ke iu kompanio varbas oficistojn aŭ iu fabriko laboristojn, kiu antaŭpagas monon trioble pli multe ol aliaj laborejoj. Pli-parto da tiel varbitaj konsistas el malriĉaj terkulturistoj kaj subaj laboristoj. Ili falas en kaptilon de tiuj fiperantoj por savi per la antaŭpago la familion kiu frontas krizon pro la konstanta prezaltiĝo. La varbitajn laboristojn oni enfermas en tiel nomataj "karcerĉambroj", forprenante de ili ĉian liberon, ĉar oni timas malkovriĝon de la reala stato antaŭ la socio. La laboristoj ja ne povas eliri el la minejo ĝis la morto.

Ĉe la varbo oni antaŭpagas al ili 150—200 enojn, ankaŭ pagas tutan sumon por ilia vojaĝo, kaj donas al ili 1,5 enojn por tago tuj de l' varbiĝo kaj de post komenco de laboro 2,5 enojn. Unuavide la afero ŝajnas bona, sed efektive ĝi estas nur ruzaĵo por varbo. Kvankam oni certe pagas 2,5 enojn por tago, tamen deprenas 60 procentojn kiel repago de la antaŭpago kaj donas al la ministoj nur 40 procentojn. Aldone tiun sumon oni pagas ne kontante, sed per slipo kiu estas uzebla sole en la minejo. Tiu slipo ja dronigas la laboristojn en abismon neelireblan. La laboristoj aĉetas per tiu slipo ĉe "siaj" vendejoj, kie ĉio estas terure kara, ĉar oni ne aplikas tie la oficiale difinitan prezon nek normalan prezon. Ekzemple, batat-brando kostas po 1,6 enoj por "ŝoo"* , kiun oni vendas ekstere po 0,75 enoj. Brando estas ununura distraĵo por la ministoj morte lacegaj de la laboro. Sed ili ne povas aĉeti eĉ tiun brandon, plej malkaran inter ĉiuj

* ŝoo: mezurunuo por likvaĵo (= 1,8 litro)

alkoholaĵoj, ĉar ili devas vivi per 40 procentoj de 2,5 enoj. Ili manĝas matene kaĉon, tage kaj vespere rizaĵon kaj nokte ree kaĉon. Krom la regula 16-hora laboro en tago, oni ankoraŭ devigas ilin labori 2—3 horojn nokte, kaj donas al ili kaĉon dufoje! Ĉu vi povas kredi? Pro netolerebla malsato ili vole-nevole aĉetas manĝaĵojn en la minejaj vendejoj. Por pliigi, eĉ se iomete, la mizeran enspezon ili laboras ankaŭ nokte. Ju pli ili laboras, des pli ili malsatas kaj aĉetas karajn manĝaĵojn, kaj ĉiam pli multiĝas ŝuldo ilia. Jen tio estas triobla profito por la kapitalistoj.

Kiam ministoj suferas malarion aŭ alian malsanon, oni tenas ilin en porkejsimila ĉambro sen kuracado. Pro la troa turmento ili ofte forkuras, tamen preskaŭ neniu sukcesas. En la monto atendas ilin morto malsana aŭ malsata. Se ne, ilin kaptas gardistoj nomataj “homgoriloj”, kaj post terura puno oni de la dua tago relaborigas ilin pli kruele ol antaŭe.

Mi ekestis en la minejo de la jaro 1933-a, kiam mi aĝis 28-jara. Ankaŭ min malfacila vivo kondukis tien. Kompreneble, mi eĉ ne supozis ke mi venas al tiu Iriomote-minejo, kiun oni timas kiel inferon. Atinginte la lokon mi apenaŭ rimarkis. Sed malfrue jam estis. Ho, ve al mi, kaj mi laboradis sklave kaj brute . . .

De post la eksplodo de tiu ĉi milito oni plifortigis la laboron. La ministoj mortas unu post alia ĉiutage. Mi fariĝis kaptito de ekstrema timo. Fine mi decidis forkuri, kvankam mi aŭdis kaj vidis teruran rezulton de forkuro.

De tiam mi tage kaj nokte atendis ŝancon, kiu tamen ne venis facile. En la jaro 1941-a, mi fine trovis ŝancon. Estis aprilo, mi ne povas forgesi. Tiun tagon ni iris al la marbordo por ŝarĝi militŝipon. Ĝuste tiam fiŝistoj

ripozis, lasante la boaton sur la sabla bordo. Mi lerte apartiĝis de la kolegoj, proksimiĝis al la fiŝistoj, kaj petis ilin rakontante la nunan situacion. Ili tre kompatis min kaj konsentis kunpreni min. Post kelkaj horoj la boato alvenis insuleton Hatoma. Ĝi estas vilaĝo kun ĉirkaŭ 200 loĝantoj kiuj sin okupas ĉefe pri fiŝkaptado. Ili bonkore zorgis min kaj eĉ donis al mi laboron sur motorboato Hatuhukumaru, ĉar bonŝance estis sezono de kacuono-kaptado*.

Monaton poste ungego de serĉado flanke de la min-ejo etendiĝis ĝis tiu insuleto. Iun tagon vilaĝano Oosiro trinkis brandon en sia korto kune kun bofrato. Enŝteliĝis "hom-gorilo" de malantaŭe, subite batis lian postkranion per granda bastono. Tiam li ekvidis ke li eraris. Li ja prenis lin por mi. Surprizite li volis forkuri. Sed tuj venis vilaĝanoj informitaj, kiuj ĉirkaŭbatis lin kaj elpelis lin duonmortan.

Eksciinte tion la minposedanto Koono indignis kaj venĝe atakis fiŝkaptan boaton Daihukumaru sur la maro, detruis ĝin per dinamito. Tiufoje pli koleregis la vilaĝanoj de Hatoma. Ili sur 9 boatoj atakis Iriomoteminejon, bombardis la tenejojn de dinamito kaj kunprenis pli ol duonon da ministoj. La minposedanto Koono subaĉetis la policon, kiu marŝis al Hatoma. Sed ĉar la pli ol 200 ministoj jam estis senditaj al Nawa, la ĉefurbo de tiu gubernio, oni povis fari nenion kun ili. Krome, la polico, kiu bone scias la realan staton de la minejo, plu ne persekutis timante neŝatatan grandigoŝon de la afero.

Mi revenis hejmen sekura. Kun kiel granda ĝojo ni ĉirkaŭprenis nin, mi, la edzino kaj infanoj. Miraklo

* kacuono: fiŝo simila al skombro aŭ tinuso (*katsuwonus vagans*)

ja estis la sukceso de nia forkuro, kaj tio hazarde ankaŭ savis 213 ministrojn suferantajn en la hominfero.

Ĉu vi povas kredi ke tia estas la figuro de laborantaj japanoj sub la "glora regado de Syoowa*", kiujn, laŭdire, oni protektas per la "konstitucio"? Feliĉe forkurinte el la minejo, mi tamen baldaŭ sciigis ke la milito faris hominferon ne nur tie sed ja ĉie en Japanio.

(El *Heroldo de Ĉinio* n-ro 50; maj., 1943)

* Syoowa: japana erao, ekde 1326 p.k.

DU BIOGRAFIOJ DE ZAMENHOF

Takagi Hiroshi

Tradukita de Verda Majo

Libroj pri Zamenhof estas ne multaj, inter kiuj ni nepre devas legi "Vivo de Zamenhof" de Privat kaj "Zamenhof" de Drezen.

Privat verkis la biografion kiam li vigle laboris ĉe UEA, la centro de l' nove leviĝinta Esp-movado post la unua mondmilito, nome kiam li estis fervora apostolo de internacia pacismo. Sekve tiu ĉi negranda biografio, trapenetrita de lia pasio, estis ame legata de tiamaj esperantistoj kiel la plej kara literaturo de l' homaranismo, kaj ankoraŭ nun ĝi estas valora por takso pri la spirito de Esp-movado. Aldone, la freŝa stilo, kiu disbatinte la pezan, klasikan kaj trolongan stilon antaŭ la milito, vivece utiligis la koncizon kaj precizon de Esp., ankaŭ nun kaptas la koron de legantoj.

Hodiaŭ meze de la monda kaoso ni rerigardu la belan figuron de la homaranismo, kiu sur la ruino post la milito kriis por la paco, por la egaleco de l' popoloj kaj libero de l' nacioj. Ĝi donas al ni novan instigon.

Kontraste kun la fanatika verko de Privat, "Zamenhof" de Drezen tute trankvile esploras la kreinton de

Esperanto, kiel lingvan teknikiston kaj socian ideiston. Ni ja povas klare vidi la epokan distancon inter la du Zamenhofaj biografioj kiuj aperis en la jaroj 1920 kaj 1929. La necerta alvoko al la monda paco en 1920 ŝanĝiĝis en laŭtan krion de intensa batalo por realigi la pacon. Oni kritikis la homaranismon kaj indikis la novan direkton de Esp-movado. Drezen elmontras la saĝecon de Zamenhof kiel racia kaj sagaca lingvisto kaj praktikecon de lia teorio, samtempe laŭ sinteno de sciencisto kun provtubo en la mano li esploras kiel Zamenhof devis fariĝi heroo de tragedio pro sia idealismo.

Drezen nur kontrastigis tiujn du flankojn. Sed nun ni devas rekoni la fakton kiel unuiĝas en la homo Zamenhof la du ŝajne kontraŭaj flankoj: realismo kaj idealismo, kaj sinteze kaj korekte taksu la kreinton de Esperanto. Por tio ni denove legu la du biografiojn.

(El *Lernilo de Esperanto* n-ro 6; jun., 1943)

LIBRO-FESTO

Verda Majo

Estas multaj memortagoj en jaro kaj oni havas diversajn manierojn por vigligi ilin. Sed post la ekscitiĝo, ĝojo kaj malĝojo, kaj bruo, tiuj tagoj forpasas restigante neniun signon, kaj apenaŭ en la venonta jaro ili reaperas antaŭ ni.

La memortagoj de esperantistoj estas aliaj. Kie kaj kiam ni festis la naskiĝtagon de Zamenhof nur formale kaj kutime? Tamen por doni pli konkretan signifon, oni fiksas la tagon ankaŭ kiel libro-feston. La proponinto estas Baghy, hungara Esperanta verkisto. Ĝia celo: en la memorinda 15-a tago de decembro ĉiu esperantisto aĉetu almenaŭ unu Esperantan libron por multigi la materialojn de sia legado kaj samtempe lubriki la Esperantan eldonadon.

Tio estas prava. Ĉar Esperanto ankoraŭ restas movado tute ne profita, ni ĉiuj portas devon laŭeble prosperigi la Esperantan eldonadon. Ne forgesu, ke aĉeto de unu libro utilas ne nur al persono sed ankaŭ por Esperanto mem.

Esperanto jam havas aĝon de pli ol duonjarcento kaj ĝia literaturo ege superas nombron de dekmil.

Kvankam ties plimulto estas neaĉetebla, eĉ nevidebla por ni, ni gravuru en la koro la fakton, ke tiun grandan kvanton da esperantaĵoj sendis en la mondon ĉefe la manoj ne de komercistoj-entreprenistoj, sed de esperantistoj kiuj ne lertas je monkalkulo. Esperanto firme staras sur la tero, tamen sen tiu posedaĵo ĝi ne povus ĝui hodiaŭan situacion. Ajna movado bezonas siajn eldon-aĵojn, kaj precipe Esperanta.

En Ĉinio dum la pasinteco pro diversaj sociaj kaŭzoj la Esperanta eldonado postĝis, kaj nuntempe spite la pli multajn malfacilojn pro la milito ĝi kontraŭe ĉiam antaŭeniras. La afero ne koncernas sole la kelkajn kamaradojn zorgantajn ĝin. Ĉiu esperantisto prirespondas pri ĝia estonteco.

Baldaŭ venos la 15-a de decembro, la libro-festo. Almenaŭ unu libron por vi kaj por la movado! Ĉu ne estas ĝoje, se vi pli donos de vi ŝatatan al via intima samideano kiel verdan donacon de la majstra naskiĝtago?

(El *Lernilo de Esperanto* n-ro 9; sep., 1943)

KELKAJ MAKSIMOJ

Verda Majo

Niaj virtoj estas plej ofte nur maskitaj malvirtoj.

Memamo estas la plej granda el ĉiuj flatuloj.

Estas pli hontinde malfidi siajn amikojn, ol esti trompitaj de ili.

Nia malfido pravigas fremdan trompon.

Kutime oni laŭdas nur por esti laŭdata.

Aroganto ne volas ŝuldi, memamo ne volas pagi.

Tio estas granda lertaĵo, se oni scias kaŝi sian lertecon.

La afektata senruzeco estas delikata trompo.

(*El Heroldo de Ĉinio* n-ro 64; okt., 1943)

ESPERANTO KAJ DEMOKRATIO

Verda Majo

Kion vidis en Cara Rusio la juna sentema Zamenhof? Avantaĝon de l' grandrusoj, subpremon al la aliaj nacioj, precipe la murdon de l' judoj, — kaj eble ankaŭ perfektan senrajtecon de l' popoloj inkluzive la grandrusan. Ĉu ĉi ĉio iel diferencas de l' agoj de l' germanaj kaj japanaj invadistoj? En la koro de Zamenhof flamis furio kontraŭ la despotoj, buĉistoj, aspiro al la paciĝo, familiiĝo de l' tuta homaro. Li kreis Esperanton dezirante ke ĝi utilu por la egaleco kaj sendependeco de ĉiuj nacioj grandaj aŭ malgrandaj, fortaj aŭ malfortaj.

Do, denaske kaj nature Esperanto estas demokrata, antifaŝista, kvankam tiutempe oni ankoraŭ ne uzis tian esprimon. Sed, supozu: kiel kurba ĝi fariĝus, se dum la kreskado ĝi ne laŭirus la vojon demokratatan? Feliĉe, la saĝa kaj amoplena Zamenhof tre frue deklaris, ke li nur estas ĝia kreinto, li havas nenian rajton nek privilegion por ĝi, ĝi apartenas al la popolo ĝin uzanta, kaj ĝi evoluu inter ili.

Jes, Esperanto ne estas propraĵo de Zamenhof, sed de l' publiko. Oni ne bezonas nek devas blinde obei kaj alteniĝi al la vortaro kaj stilo. Esperanto ne estas

rusa nek angla nek eŭropa, ĝi estas internacia. Tial ankaŭ ni orientaj esperantistoj havas rajton kaj devon aktive antaŭenpuŝi la movadon. Kaj efektive ni tion faris kaj estas faranta.

Ne malmultaj homoj mokas la homaranismon de esperantistoj kiel utopian. Kompreneble, se sur la tero mankus la bazo kaj oni penus konstrui ĝin, ĝi estus simpla fatamorgano. Sed kiu el la homecaj homoj kontraŭus la realiĝon de l' homaranismo? Nun vidu, la situacio tagon post tago fariĝas malprofite al la faŝistoj. Ĉu vi povas forgesi la grandiozajn vortojn ĉe la konferenco de l' reprezentantoj brita, usona kaj sovetia: "Poste la mondo estos kiel unu familio demokrata"? Tiel ja diris la vivantaj, la plej superaj politikistoj de l' hodiaŭo! La homaranismo estas demokratio ne en unu regno, sed en la tuta mondo, inter la nacioj.

Esperanto estas tutece demokrata. Do la Hitleranoj konsekvence malamikas al ĝi. Post ilia pereco, nome post finiĝo de tiu ĉi milito la demokrata Esperanto en la demokrata mondo trovos sian bonan grundon kaj kreskos pli rapide kaj riĉe. Por tio tamen necesas nia konstanta pli pena laboro, ĉar neniu venko mem venas al ni.

(El *Lernilo de Esperanto* n-ro 11-12; nov.-dec., 1943)

MALFELIĈO DE L' DEMOKRATA MONDO

Verda Majo

— Mi kaptiĝis de neeldirebla stranga sento, kiam mi aŭdis la japanan lingvon tute nature elfluantan el la buŝeto de miaj infanoj — Diris s-ro S, fama verkisto, kiu en la lasta jaro venigis sian familion el Ŝanhajo.

Similan ankaŭ mi spertis. Antaŭ nelonge mi konatiĝis kun kelkaj junuloj el “Manĉurio”. Min mirigis tio, ke ili parolas en la japana lingvo kvazaŭ denaska japano. Efektive ĝi estas nenio mirinda, ĉar jam pasis 13 jaroj de post la Manĉuria afero, kaj de elementa lernejo ĝis universitato ili ricevis sisteman edukadon de japanaj regantoj. Alveninte ĉi tien la junuloj kun bedaŭro konsciĝis ke ilia nacia lingvo estas sub ĝenerala nivelo.

Tiu ĉi problemo estas pli ĝisfunda en Koreio kaj Formoso, ĉar almenaŭ sur la kapoj de “Manĉurio” kaj Nankina registaro troviĝas ĉapo de “sendependa regno”. La plejmulto de l' novaj generacioj koreaj kaj formosaj eĉ ne povoscias sian patran lingvon.

Kvankam mi ne scias pri tiu ĉi flanko en la landoj okupitaj de Hitleraj armeoj, la afero eble staras same. La faŝistoj ne kontentiĝas ĝis ili plenumos perfektan superregon ne nur militan, politikan kaj ekonomian, sed

ankaŭ kulturalan kaj idean. Sekve la lingva politiko prenas neignoreblan lokon en ilia tagordo post armita okupo.

Dum kelka tempo de post la eksplodo de Lugou-qiao-evento la japana registaro mone subtenis la per-esperantan propagandon por “justeco” kaj “praveco” de l’ invadago. Tamen ne tro rapide konkludu, ke ili aprobas Esperanton. Unuvorte, por la celo ili ne elektas rimedojn. La ideo de la internacia lingvo kaj faŝismo estas du kontraŭaj objektoj neniel akordigeblaj. En “Manĉurio” la regantaro sloganas “harmonion de l’ ‘kvin nacioj’”, kaj en kelkaj universitatoj kunlernas, eĉ kunvivas japanoj, ĉinoj, koreoj, mongoloj kaj blankrusoj. Al kies nacio apartenas la lingvo komune uzata inter ili, oni ja ne bezonas demandi. Ĉu ili ankoraŭ kuraĝus ĉi tie citi la problemon de la internacia lingvo?

La faŝistoj kredas, ke en la estonteco ilia lingvo fariĝos monda lingvo. Tio estus prava, se ilia ambicio superregi la tutan terglobon realiĝus. Sed la homaro ne povas toleri. Per sia ruĝa sango oni pravas, ke tia intenco, tia ambicio nur estas fantazio de l’ barbaristoj.

La proksimiĝanta Sanfranciska Kongreso fiere simbolas la lastan bategon de l’ demokrata tendaro al la faŝista. Inter la kunvenontaj kvardek regnoj troviĝas grandaj kaj malgrandaj, fortaj kaj malfortaj. Pluraj povis leviĝi el sub la hufoj invadistaj dank’ al helpo de l’ aliancaj armeoj. Diversflanke la reciprokaj rilatoj estas sufiĉe komplikaj. Sed ĉe ili ne ekzistas venkintoj kaj venkitoj, nek mastroj kaj sklavoj. Demokratio — ĝi estas unusola aŭtoritato kiu povas decidi kaj regi ĉion kaj ĉiujn.

Kunvenos reprezentantoj el kvardek regnoj. — Tio neeviteble pensigas pri lingva problemo. Anglan lingvon certe komprenas pliparto de l’ ĉeestantoj.

Tamen nur “pliparto”, kaj neniel “ĉiu”. Kaj tiun ĉi “pliparton” oni devas multe rabati se ni limas ĝin per tiuj kiuj povas klare publikigi sian opinion en la angla lingvo. Supozu, ekzemple, etiopa reprezentanto parolas en sia lingvo, oni devas ĝin interpreti en kvardek lingvojn por perfekte komprenigi. Kia ĝeneco kaj malŝparo de l’ tempo! Krome, en efektiveco tio ja estas neebla. En la kapoj de tiuj famaj politikistoj, militistoj, diplomatoj k.t.p. verŝajne neniam aperas la lingva problemo. Ĝi certe estas nur unu el la flankaj detaloj. La epoko postulas ilin konsiliĝi pri aliaj pli gravaj kaj urĝaj aferoj. Se la estontecon de l’ homaro decidus sole la Kongreso kaj famuloj, ni plu ne citus la problemon de la internacia lingvo. Tamen la nova mondo estas demokrata, ĝi apartenas al la popoloj. Verdire, la Sanfranciska Kongreso estas nenio alia ol la kristalo de l’ batalo kaj volo de l’ popoloj, kaj la ĉeestantoj nur reprezentas ilin.

La nova jarcento estas popola. Ne nur aferojn enlandajn sed ankaŭ internaciajn decidus la popoloj mem. Ili ne volas devigi sian lingvon al alia nacio, nek ŝatas esprimi sin per alies lingvo. Ĉe ili ekzistas nenia kondiĉo kontraŭi la neŭtralan kaj demokratian internacian lingvon facile lerneblan.

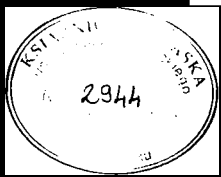
Esperanto estis, estas kaj eble estos ofte rigardata kiel utopia objekto. Ĉiu idealo suferas malbonan sorton prenate por fantazio de tiuj arogantaj “realistoj” kiuj havas miopan okulon. Ni neniam revas ke en iu tago iu ajn registaro deklarus akcepton de Esperanto. La popoloj devas batalakiri kion ili volas ĝui. Libero donata ne estas vera libero.

Kiam la tuta tero estas ŝirmita de ruĝa sango, la verda stelo ne povas brili. Ni tamen daŭrigu nian penadon. Ĉu demokratoj povus ignori la lingvan problemon,

dum la faŝistoj energie plenumis sian propran lingvan politikon? Neposedo de neŭtrala internacia lingvo estas malfeliĉo de l' demokrata mondo. Francio, Hungario, Ĉekio, k.a., en kiuj prosperis Esperanta movado antaŭ la Hitlera invado, jam reviviĝis. Do, post certagrada stabiliĝo de l' situacio tieaj kamaradoj denove partoprenos nian vicon aktive, se ili ne estis heroe sin oferintaj en la batalo kontraŭ nazioj aŭ kruele buĉitaj de tiuj barbaristoj. Ni kredas, ke dum la mallumaj doloraj tagoj ili ne nur ne perdis fidon al Esperanto, sed male pli fortigis ĝin.

10, aprilo.

(El *Esperanta Revuo* n-ro 1; 15, maj., 1945)

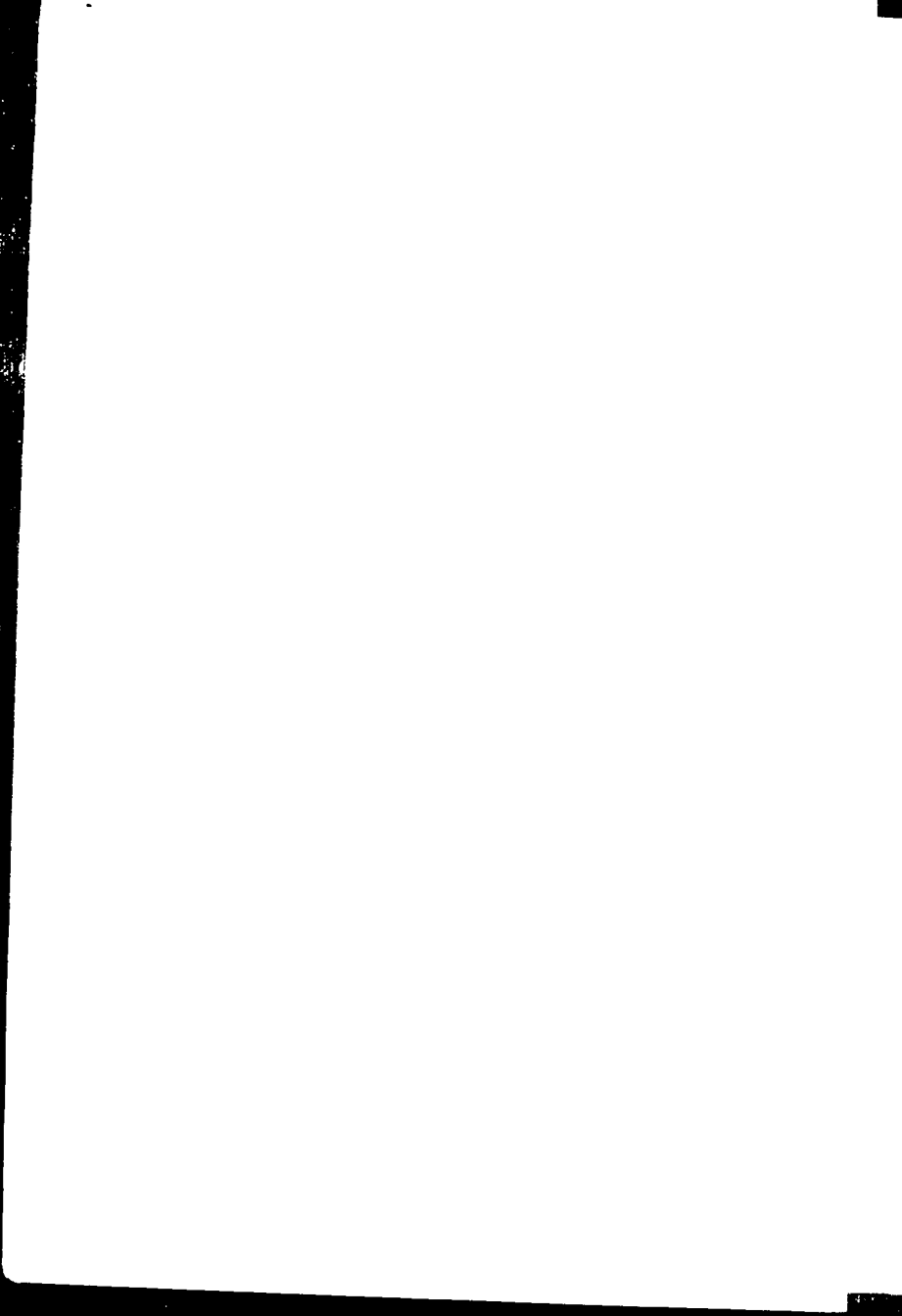

绿川英子文集

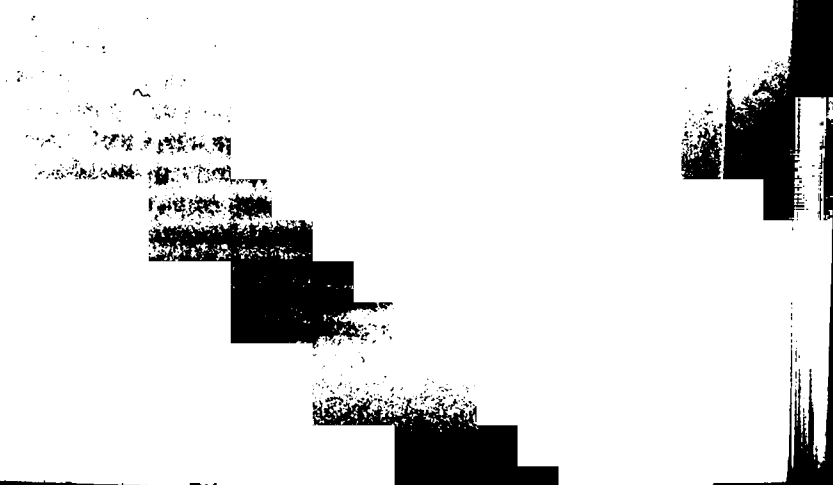
*

中国世界图书出版社出版
(中国北京百万庄路24号)
外文印刷厂印刷
中国国际书店发行
1982年(小16开)第一版
00500
00250
10-ES-1653

(23)

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...
9. ...
10. ...

Vertical text or markings on the right edge of the page.

Vertical text or markings at the bottom right corner of the page.

Książnica Podlaska
im. Ł. Górnickiego w Białymstoku

KP-F14-0002944